

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 15,05

REİS — Reisvekili Fikri Apaydın

KÂTİPLER : İhsan Gülez (Bolu), Mustafa Saraç (Zonguldak), Attilâ Konuk (Antalya).

3. — YOKLAMA

REİS — Yoklama yapacağız.

(Çankırı mebuslarına kadar yoklama yapıldı.)

REİS — Celseyi açıyorum, efendim. Ruzname ile alâkalı teklifler var, okuyoruz.

Yüksek Reisliğe

Teklif ve lâyhaların suallerden evvel görüşülmesini arz ve teklif ederim.

Sakarya Mebusu

Baha Hun

Yüksek Reisliğe

Ruznamede mevcut Baha Akşit ve arkadaşlarının İçtüzüğün tadiline dair olan teklifleri-

nin ruznamedeki diğer maddelere takdimen görüşülmesini arz ve teklif ederiz.

Denizli Mebusu

Diyabakır Mebusu

Turan Bahadır

Sezai Demiray

Yüksek Riyasete

Bugünkü gündemdeki, bir defa müzakereye tâbi olan maddelerin suallerden evvel konuşulmasını arz ve teklif eylerim.

Bilecik Mebusu

Şevki Hasırcı

REİS — Tekliflerin üçü de aynı mealde olup teklif ve lâyhaların suallerden evvel görüşülmesini natıktır. Kabul edenler lûtfen işaret versinler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

4. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *Denizli Mebusu Baha Akşit ve 11 arkadaşının, Dahilî Nizamnamenin bazı maddelerinin tadili hakkındaki teklifi ve Teşkilâtı Esasiye Encümeni mazbatası (2/18)*

REİS — Meclis Dahilî Nizamnamesinin tadiline dair olan teklifin müzakeresine devam ediyoruz. Madde 67 yi okuyoruz, efendim.

Madde 67. — Mebuslar tarafından verilen kanun teklifleri bir veya daha ziyade imzayı ihtiva edebilir.

Kanun teklifleri dahi, yukarıki maddede tarif edildiği vecih üzere yazılmış bir esbabı mucibe mazbatasıyla birlikte Riyasete gönderilir veya verilir.

Şeraiti câmi olmıyan, esbabı mucibelerinde galiz ve müsteheen sözleri ve elfazı tahkiriye ihtiva eden teklifler tashih edilmek üzere Meclis Riyaseti tarafından sahiplerine iade edilir.

Bu gibi teklifleri aidoldukları encümenler dahi sahiplerine tashih ve ikmal ettirmek hakkını haizdirler.

Kanun teklifleri dahi kanun lâyhaları gibi

Reis tarafından encümenlere re'sen havale edilir.

Bu havalelere vukubulacak itirazlar da diğer madde ahkâmı vecih üzere dermeyan edilmek lâzımdır.

REİS — Madde hakkında söz istiyen var mı? (Yok, sesleri)

Üçüncü fıkra hakkında bir değıştirge vardır onu okutuyorum.

T. B. M. Meclisi Yüksek Reisliğine

Dahilî Nizamnamenin 67 nei maddesinin 3 neü fıkrasının aşağıdaki şekilde tadilini saygiyle arz ederim.

Sakarya Mebusu

Nusret Kirişcioğlu

Madde 67/3 - Şeraitini câmi olmıyan veya esbabı mucibelerinde galiz, müsteheen sözleri veya elfazı tahkiriye ihtiva eden teklifler ikmal veya tashih edilmek üzere Meclis Riyaseti tarafından sahiplerine iade edilir.

REİS — Tadil teklifi hakkında söz istiyen var mı? (Hayır, sesleri)

(Komisyona hitaben) Komisyon filhal iştirak ediyor mu efendim?

TEŞKİLÂTİ ESASİYE ENCÜMENİ BU MAZBATA MUHARRİRİ A. HAMDİ SANCAR (Denizli) — Filhal iştirak ediyoruz efendim.

REİS — 67 nci maddeyi encümenin filhal iştirak ettiği bu takrirle talebedilen üçüncü fıkra hakkındaki tadil teklifini reylerinize arz ediyorum. Dikkate alanlar... Almyanlar... Dikkate alınmıştır.

Encümen de filhal iştirak ettiğine göre, maddeyi değişik şekliyle okutup reylerinize arz edeceğim.

Madde 67. — Mebuslar tarafından verilen kanun teklifleri bir veya daha ziyade imzayı ihtiva edebilir.

Kanun teklifleri dahi, yukarıki maddede tarif edildiği vecih üzere yazılmış bir esbabı mucibe mazbataşlarıyla birlikte Riyasete gönderilir veya verilir. Şeraitini câmi olmıyan veya esbabı mucibelerinde galiz, müstehcen sözleri veya elfaz tahkiriye ihtiva eden teklifler ikmal veya tashih edilmek üzere Meclis Riyaseti tarafından sahiplerine iade edilir.

Bu gibi teklifleri aid oldukları encümenler dahi sahiplerine tashih ve ikmal ettirmek hakkını haizdirler.

Kanun teklifleri dahi kanun lâyhaları gibi Reis tarafından encümenlere re'sen havale edilir.

Bu havalelere vukubulacak itirazlar da diğer madde ahkâmı vecih üzere dermıyan edilmek lâzımdır.

REİS — Maddeyi reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmıyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 80. — Hilâfına Meclisin kararı olmadıkça, yahut re'sen veya Hükümet canibinden yine Riyaset vasıtasıyla davet vukubulmadıkça Heyeti Umumiye, tatile müsadif olmadığı halde Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri inikadeder.

REİS — Tadil teklifi yoktur. Madde hakkında söz istıyen de yoktur. Maddeyi reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmıyenler... Madde kabul edilmiştir.

Madde 81. — Reis, saatinde Meclisi açar ve müzakerelerin sonunda kapar.

Mürettebolan âzanın yarısından bir ziyadesi hazır bulunmadıkça müzakereye başlanamaz.

Nısap hususunda Riyaset Divanınca teredüt hâsıl olur, yahut âzadan beşi şifahen veya tahriren nısap bulunmadığını beyan ederlerse yoklama yapılır.

Müzakereye başlama nıسابı yoksa Reis müzakereye başlanamıyacağını söyliyerek veya bilâhara nısap hâsıl olacağı muhtemel ise inikadı yarım saat sonraya talik ederek Meclisi kapar.

Meclis o gün açılmadığı takdirde, ertesi inikat için muayyen olan günde yine o ruzname ile toplanır.

REİS — Madde hakkında encümen buyurun. **TEŞKİLÂTİ ESASİYE ENCÜMENİ BU MAZBATA MUHARRİRİ A. HAMDİ SANCAR** (Denizli) — Bir tabı hatası vardır, onu arz edeceğim. Üçüncü fıkra (müzakereye başlama nısabında) diye başhyacak iken, bu tâbir; dördüncü fıkraya alınmak suretiyle bir tabı hatası vukubulmuştur. Bu sehvin düzeltilmesi suretiyle reye vaz'ını talebetmekle beraber bir noktaya da işaret etmek isterim :

Mer'i seksen birinci madde esasen müzakereye başlandıktan sonra nısap aranmıyacağını ifham eden bir mânada, bir tarz-ı tahrirdedir. Fakat teamül şimdıye kadar müzakere sırasında dahi nısap aranması şeklindedir, mer'i metnin sarahatine rağmen bu teamül devam ettiği için böyle bir tasrihi tadil teklifinde getirmiş oluyoruz. Mer'i metnin ne şekilde olduğunu şimdi huzurunuzda okumak suretiyle açıklıyacağım.

Mer'i seksen birinci madde esasen müzakereye başlandıktan sonra nısap aranmıyacağını ifham eden bir mânada, bir tarz-ı tahrirdedir.

Fakat teamül şimdıye kadar müzakere sırasında dahi nısap aranması şeklindedir, mer'i metnin sarahatine rağmen bu teamül devam ettiği için böyle bir tasrihi tadil teklifinde getirmiş oluyoruz. Mer'i metnin ne şekilde olduğunu şimdi huzurunuzda okumak suretiyle açıklıyacağım.

«Madde 81. — Reis, saatinde Meclisi açar ve müzakerelerin sonunda kapar.

Mürettep olan âzanın yarısından bir ziyadesi hazır bulunmadıkça müzakereye başlanamaz.»

Dördüncü fıkrayı okuyorum :

«Nısap yoksa Reis müzakereye başlanamıyacağını söyliyerek...»

Binaenaleyh görülüyor ki, bu nısap munhasıran müzakerenin başlamasına ait bir nısapdır. Bu da metinde sarıh surette görülmektedir. Fakat tatbikat bunun tersine cereyan etmiştir. Bu bakımdan biz, (müzakere nıسابı) yerine, (müzakereye başlama nıسابı) ibaresini koymak suretiyle mer'i metni, yanlış tatbıkata mahal vermıyecek bir vuzuha götürüyoruz. Teklifimiz de encümenden böylece geçmiştir.

REİS — Mehmet Hazer.

MEHMET HAZER (Kars) — Muhterem ar-

kadaşlar, encümen sözcüsünün ifadesi, nisabın yalnız içtimanın başlangıcında aranıp devamında aranmamasını intaceder. Bu, endişe verecek bir ifadedir.

Malûmuâliniz muhterem arkadaşlar, nisaptan, devamdan maksat karar vermektir. Kararda ise elbette ve evleviyetle ekseriyet aranacaktır. Bu ifadeyi kabul ettiğiniz takdirde kararlar ekseriyetle çıkmıyabilir, çıkmaz. Bu bir.

Bundan başka diğer maddelerde «müzakere» ekseriyet bulunmadığı takdirde beş mebusun tahrir vermek veya ayağa kalkmak suretiyle ekseriyet olmadığını ifade etmesi şeklinde Riyaseti vazifeye dâvet hakkında kayıtlar da mevcuttur. Şimdi bu kayıtlar nizamnamenin diğer maddelerinde mevcut ve mahfuz tutulacaktır. Encümen sözcüsünün ifade ettiği tarzda bir beyanla, bir tefsirle mer'i bulunan Nizamname maddeleri arasında yeri olan hükümler tatbik mevkiini bulamıyacaktır.

Gerek arz ettiğim tarzda kararları ekseriyetle almak, mecburiyeti, gerekse Tüzüğün diğer maddeleri ekseriyetin her halü kârda aranması lâzımgeldiğine dair olan kayıtları ihtiva etmektedir. Bunlar encümen sözcüsünün ifade ettiği maksadı tatmin ve temine kâfi ve müsait değildir.

Bu itibarla Tüzüğü hiç olmazsa eskiden mer'i olduğu esaslarda ve mânada anlamak lâzımgeldiği kanaatindeyim.

REİS — Turhan Feyzioğlu buyurun.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Muhterem arkadaşlarım, komisyon sözcüsünün izahından anlaşıldığına göre, 81 nci maddenin 4 ncü fıkrasında yapılan küçük değişiklik, hakikatte, Yüksek Meclisin kuruluşu gününden bugüne kadar devam eden bir teamülü kökünden değiştirmeye mâtuftur. Yüksek Meclisin bugüne kadarki teamülü âzalardan yarıdan bir fazlasının, yani çoğunluğun yalnız müzakereye başlarken değil, fakat müzakerenin devamı boyunca da aranması yolundadır. Benden daha eski ve daha tecrübeli mebus arkadaşlarım çok iyi bilirler ki, yalnız müzakereye başlarken değil, müzakerenin devamı boyunca da bu Mecliste ekseriyet aranmıştır. Nitekim zaman, zaman ekseriyet bulunmadığı için, celseye son vermek mecburiyeti hâsıl olmuştur. Bunun en yakın misali, yani maddenin şimdiye kadar böyle an-

laşlageldiğinin en yakın misali, daha iki gün evvel Riyasetin maddeye vermiş olduğu mânadır. Arkadaşlarım, sadece müzakereye başlarken nisap aranmak lâzımgeldiği hakkındaki hükmün esasen öteden beri bu Mecliste mer'i bulunan bir kaide olduğunu ve getirilen küçük değişikliğin esasen mevcudolan bir kaideye daha açık bir ifade vermekten başka bir gayesi olmadığını söylediler 81 nci maddenin eski şekli şöyledir : Nisap yoksa Reis müzakerenin başlayamayacağını söyleyerek veya bilâhara nisap hâsıl olacağı muhtemel ise inikadı bir saat sonraya talik ederek Meclisi kapar.

Sözcü arkadaşımın şimdi, maddedeki «başlanamayacağı» kelimesini tekrarlamasından da anlıyoruz ki, buradaki (başlanamayacağı) kelimesine dayanılarak lâfzî bir tefsire gidilmek istenmektedir. Demek istiyorlar ki, İctüzük yalnız iki şeye mesaj veriyor : Reis, «müzakereye başlanamaz» diyebilir veya «bir saat sonraya talik ediyorum» diyebilir. Komisyon sözcüsü arkadaşımın eski maddeden çıkardığı mânâ şu : (başlamaktan) bahsedildiğine göre, ekseriyet, yalnız müzakereye başlanırken aranacaktır.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, bir maddenin tefsirinde lâfza mı bakılır, yoksa maksada mı bakılır?... Evvelâ bunu araştırmamız gerekir. Malûmu âlinizdir ki, hukukta makbul olan tefsir tarzı, lâfzî tefsir değildir, gaî tefsirdir. Gaye ve maksadı göz önünde tutarak yapılan tefsirdir. Bir hükümden maksat ne ise, ona göre mânâ verilmek icabeder. İctüzüğün 81 nci maddesini yapanların güttüğü maksat gayet açıktır : Meclisi Âliden sâdır olacak kararlar, Meclisi Âlinin kabul edeceği kanunlar hakikaten millî iradeye tercüman olarak ittihaz edilmiş kararlar ve kanunlar olsun. 610 kişilik bir Meclis en az 306 kişi ile toplansın ve 306 kişinin yarısından bir fazlası, en az 154 kişi kabul ederse karar sâdır olabilsin. Güdülen maksat budur. Güdülen maksat, 610 kişilik bir Mecliste 5 kişi tarafından, 25 kişi tarafından, 35 kişi tarafından müzakereler takibedilmek suretiyle kararlar verilmesine mâni olmaktır. Güdülen maksat, Türk Milleti adına karar veren 610 kişilik bir heyetin asgari 306 âzasının takibetmediği bir müzakere yapılmaması ve 610 kişilik bir heyetten asgari 154 ünün kabulüne mazhar olmıyan bir kararın karar sayılmaması.

dır. Halbuki, arkadaşlarımın eski metne vermek istedikleri yeni mânâ kabul edilecek ve metin de bu mânâyâ gelecek şekilde değiştirilecek olursa, varılacak netice meydandadır.

Müzakereye başlarken, riyaset 306 kişinin bulunup bulunmadığına bakacak, bir kere müzakereye başlandı mı, salonda yüz, seksen, hattâ 8 kişi de kalsa, müzakerelere devam edilebilecektir.

BU MAZBATA MUHARRİRİ A. HAMDİ SANCAR (Denizli) — Evet, evet, doğru.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Yani arkadaşlarım.... (Gürültüler)

REİS — Münferit konuşmıyalım, arkadaşlar.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Hem muhalefete mensup çok sevgili arkadaşlarımdan, hem de iktidar grupundaki arkadaşlarımdan istirham ediyorum, sükûnet içinde bu teknik meseleyi halle çalışalım : Bence mesele üzerinde ittifak edemiyeceğimiz bir mesele değildir. Aklı selimin bizi götüreceği neticenin bir olduğuna kaaniim.

Arkadaşlarım; istenilen şey açıkça söyleniyor, sözcü Hamdi Sancar tarafından açıkça ıkrar ediliyor ki, maksat şudur : Bu Mecliste almış kişiyle müzakereye devam olunabilsin, kırk, hattâ yirmi kişiyle müzakereye devam olunabilsin!.. Peki, hazır bulunanların yarından bir fazlasının kabulüyle bir metin kanunlaşacağına göre, kırk kişi hazır bulunuyorsa yirmi bir kişinin el kaldırması suretiyle kanun kabul edilecek mi? (Soldan, öyle şey yok sesleri) Sözcü arkadaşımız karar nisabının bu tehlikeli tefsire dâhil olmadığını ve her hangi bir gün, 30 seneden beri tatbik edilen bu teamülün de terk edilmiyeceğini gelsinler, temin etsinler. Desinler ki; karar nisabı bahsinde eski anlayışımıza sadık kalacağız. (Soldan, öyle değil sesleri)

REİS — Müsaade buyurun, efendim. Hatibin sözünü kesmeyin.

NUSRET KIRIŞCIOĞLU (Sakarya) — O ayrı madde Beyefendi. 144 ncü maddeyi okuyun.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Sütten ağzı yanan yoğurdu üfliyerek yer. Mâzur görsünler beni. Bu İktüzük 30 seneden beri mer'idir. Lûtfedip söylerler mi; 30 seneden beri ne zaman, şuradaki «başlanamıyacağı» kelimesine dayanılarak bu Mecliste müzakerelere başlarken

çoğunluk aranmış, müzakerelerin devamı sırasında hazır bulunan arkadaşlar 30 a da düşse, 20 ye de düşse, 15 e de düşse yine de müzakerelere devam edilir mânâsı çıkarılmıştır? (Soldan, gürültüler)

REİS — Rica ederim, oturduğumuz yerden müdahale etmiyelim, devam edin, Turhan Bey.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Şimdi bahis konusu olmıyan, müzakere mevzuu olmıyan karar nisabı ile ilgili kaide hakkında da, böyle 30 sene sonra gelen pek modern bir anlayışla yepyeni bir tefsire gidilmesi mümkün olacak mıdır? (Soldan, gürültüler) Arkadaşlarım ve komisyonun aksülâmelinden anlaşılıyor ki, karar verilirken, eski metinde olduğu gibi yine nisap aramaya devam edeceğiz. Müsterihim, bu anlayıştan dolayı teşekkür ederim.

Ayrıca bunun böylece zapta geçmiş olmasından da memnunum.

REİS — Turhan Bey, siz şahsınız adına konuşuyor ve bir hukuki fikri müdafaa ediyorsunuz. Mevzuun dışına sıçrıyabilmeye müncer olabilecek şekilde ifadei kelâm etmemenizi rica ediyorum.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Müzakerenin selâmeti bakımından müzakere mevzuunun dışına çıkmamaya ben de itina ederim, Reis Bey kadar. İstirhamım şudur : Teknik bir mevzuu konuşuyoruz. Eğer çok kıymetli fikirleri olduğundan emin olduğum sayın arkadaşım itirazlarını yerinden değil de gelip kürsüden beyan ederlerse, müzakere selâmetle cereyan eder. Arkadaşımın yaptığı gibi mütemadiyen yerinden müdahaleler vâkı olursa, tabii cevap vermek mecburiyeti doğar. İstirhamım, kıymetli arkadaşın gelip burada fikirlerini söylemesidir. Gelsin, söylesin, hepimiz istifade edelim.

REİS — Turhan Bey, sizin cevap vermenize lüzum yok. Ben ihtar ederim.

Mevzu üzerinde devam edin.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, hasbel vazife bir yabancı memlekette bulunuyordum. Birgün Fransız Parlamentosunda müzakereleri takibederken, yanımda oturan bir Fransız köylüsü, müzakerelerde yalnız 40 kişinin hazır bulunduğunu görünce, Meclis salonuna bakarak «vah vah, biz de mebuslar çalışır zannederdik. Meğer Paris'e gönderdiğimiz mebuslar burada eğleniyorlarmış.»

diye hayıflandı. Çok şükür, bizim Meclisimizde böyle haller görülmemiştir. Bir arkadaş vasıtasıyla rey vermek usulü, tatbikatta kısmen yerleşmiş olmasına rağmen, İktüzüğümüzde yer almamıştır. Çok şükür, müzakere devam ederken nısap aramak hususunda, bugüne kadar Reislerimiz titizlik göstermişlerdir.

Arkadaşlar, Büyük Millet Meclisinde Türk Milletinin kaderiyle alakalı çok mühim konusmalar yapılır. Harb ilanı veya sulh akdi burada konuşulur. Önemli konuların 30 - 40 kişinin huzurunda konuşulabileceği yolunda bir tadilin kabul edildiğini gören vatandaşların, bu muhterem müesseseye karşı saygılarında bundan dolayı bir azalma olursa, bunun mesuliyeti bu yeni tarzı kabul edenlerde olur. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar.)

Arkadaşlar, istirham ediyorum, bu memleketin en büyük, en yüce müessesesi Büyük Millet Meclisidir. Bu memleketin kaderine hâkim olan müessesede...

REİS — Mevzu dâhilinde görüşün.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Mevzu dâhilindeyim Reis Bey...

REİS — Müsaade buyurun, (Soldan, gürültüler) müsaade buyurun efendim, Halil Turgut Bey... Bana ait vazifeyi oturduğun yerden yapma rica ederim.

Turhan Bey. Çok rica ederim, istirham ederim. Tenkidi mucip bir hal varmış veya bundan sonra olacakmış gibi konuşarak tahrik ediyorsunuz. Sesinizin tonunu değiştirerek, sanki böyle bir şey kabul edilmiş gibi konuşuyorsunuz. Halen böyle bir şey yoktur. (Sağdan: «Encümen açıkladı sesleri, var» sesleri) (Soldan, gürültüler)

Rica ederim arkadaşlar, hepiniz birden konuşmayınız, söz isteyenlere söz vereceğim. Buyurun Turhan Bey, devam edin.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Ben-deniz, konuştuğumuz mevzuun teknik bir mevzu olduğunu, bu itibarla kemali sükûnetle teknik tarafları üzerinde konuşmak suretiyle, akli selimin emrettiği yolda birleşebileceğimizi açıkça arz ettim. Mecliste bugün mer'î olan hükmün, tıpkı Reis Beyin, Komisyon Sözcüsünden ayrılarak, ikrar ve ifade buyurdukları gibi, müzakerelerin devamı boyunca çoğunluk aranması yolunda olduğunu ben de söylüyorum. Reis Bey

de «sanki böyle bir karar varmış gibi», diyerek noktai nazarımı teyid ediyor. Reis Beyle mutabıkım. Hakikaten Meclis müzakereleri boyunca çoğunluk aranması lâzımdır. (Sağdan, alkışlar) Reis Beye teşekkür ederim. Yalnız o zaman Komisyon Sözcüsünün buraya çıkıp yeni bir hüküm getiriyoruz, demesi gerekirdi. Mevcut hükmü tefsir ve tekrar ediyoruz, yeni bir şey getirmiyoruz, dememesi lâzımdı.

Arkadaşlarım, hakikaten Türkiye Büyük Millet Meclisinin istikbalde de, bugün sahibolduğu mânevi kuvvete ve kudrete sahibolabilmesi için, bu salonda müzakereler devam ederken, daima 610 mebusun hiç değilse yarısının hazır bulunmasına dikkat etmeliyiz. (Soldan, gürültüler, ekseriyet daima var sesleri). (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar) 30 kişi ile müzakere yapmıyalım. Bunu Meclise reva görmiyelim arkadaşlar. (Soldan, şiddetli gürültüler, 30 kişi ile müzakere ne zaman cereyan etmiş sesleri). (Sağdan, bravo sesleri, şiddetli alkışlar).

TEŞKİLÂTİ ESASİYE EN. REİSİ Y. OSMAN KAVRAKOĞLU (Rize) — Söz istiyorum.

REİS — Buyurun.

OSMAN KAVRAKOĞLU (Rize) — Sevgili arkadaşlarım; demokraside, parlamenter rejimlerde parlâmentoların en büyük düşmanı demagojidir.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Doğrudur, doğrudur.

OSMAN KAVRAKOĞLU (Devamla) — Bu kürsüye çıkılır; vatan, millet, memleket elden gidiyor diye nara atılır.. (Soldan, bravo sesleri) (Sağdan, şiddetli gürültüler, demagojiyi yapan sizlersiniz sesleri). Bu kürsüye çıkılır, bu kürsüden vatan, millet, memleket elden gidiyor, hürriyet elden gidiyor diye nara atılır, ve hürriyet... (Sağdan, şiddetli gürültüler, «yazık, yazık» sesleri) («Sözünü geri alsın. Ayıp, ayıp» sesleri.)

Sevgili arkadaşlarım, bir metni müzakere ediyoruz, buraya saatlerce konuşan bir hatip çıkıyor, o hatip bir Anayasa profesörü geçinir... (Sağdan, şiddetli gürültüler ve sıra kapaklarına vurmalar, «sözünü geri alsın» sesleri.)

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Reis Bey, duymuyor musunuz söylediklerini?

OSMAN KAVRAKOĞLU (Devamla) — Da-

ha çok bağırırsınız. (Sağdan, şiddetli gürültüler.)

REİS — Müsaade buyurunuz, biz gürültüden vazifemizi yapamıyoruz.

Osman Bey, sizden de istirham edeceğim. Şahsa ima ile dahi olsa târize varan ifadede bulunmayınız.

OSMAN KAVRAKOĞLU (Rize) — Peki, kimseye târizde bulunmıyacağım. (Sağdan; «Sözünü geri alsın, kime nara atıyor? Mebus nara atmaz.» sesleri)

REİS — Müsaade buyurun efendim. Nara atmak sözünü geri alıracacağım. Bırakınız tavzih ettireyim. (Sağdan, «tavzih etsin» sesleri)

Osman Bey, rica ederim, tavzih ediniz.

OSMAN KAVRAKOĞLU (Devamla) — Eğer önceden burada bir hâdise çıkarmaya kararlı iseler.... (Sağdan, gürültüler, «öyle bir şey yok» sesleri)

REİS — Beyler, çok rica ederim, yerlerinizi oturun. Osman Bey, lütfen sözünüzü tavzih ediniz. Umumi konuştuğunuzu ve Turhan Feyzioğlu'nun şahsı için söylemediğinizi ifade ediniz.

OSMAN KAVRAKOĞLU (Devamla) — Eğer önceden, burada mutlaka bir hâdise çıkarmak kararında değillerse sükûnetle dinlesinler. (Sağdan, şiddetli gürültüler) O zaman benim katiyen şahısları hedef tutan bir hitapta bulunmadığımı ve bulunmıyacağımı anlıyacaklar. Yalnız, nasıl bizim arkadaşlarımız onları sükûnetle ve itidalle dinledilerse onlar da lûtfetsinler dinlesinler. Dinlemesini öğrensinler. Dinlemek vazifeleridir. Eğer sözlerimizde şahısları hedef tutan ve şahısları inciten bir nokta varsa tashih ederiz. (Sağdan, gürültüler) Evvelâ dinlemesini öğrensinler. (Gürültüler) («Geri alsın» sesleri)

REİS — Rica ederim arkadaşlar, müsaade buyurun.

OSMAN KAVRAKOĞLU (Devamla) — Alacak, verecek bir şey yok. (Sağdan, gürültüler, sıra kapaklarını vurmalar)

REİS — (Nihat Sargınalp'a hitaben) Beyefendi, muhatap siz olmadığımız halde mütemadiyen sıra kapağını vuruyorsunuz. Osman Kavrak oğlu tavzih etti, bu kelimeyi Turhan Feyzioğlu'nun şahsı için söylememiştir. Onun namına siz sıra kapağını vuruyorsunuz. İhtar ediyorum.

Devam buyurun efendim.

OSMAN KAVRAKOĞLU (Devamla) — Tekrar sözüme dönüyorum, kanaatim şudur: Demokrasilerin, yani meclisle idare edilen memleketlerin rejim bakımından en tehlikeli düşmanları demagojidir. Evvelâ meclislerin selâmetle çalışabilmeleri, kürsüde söylenenlerin tam bir serinkanlılıkla dinlenebilmesi şartına bağlıdır. Çünkü hatiplerin ince söz söylemek sanatına kudretle vukufu halinde en ağır hakaretler, en nazik cümlelerle ifade edilebilir. Bunun için gürültü yapılmadan, tam bir serinkanlılıkla sözler dinlenmezse, mugalata her şeye hâkim olur, demagoji parlâmentoların verimini sıfıra indirebilir.

Binaenaleyh muhaliflerimizden ricamız şudur: Ben saat tuttum, Faik Ahmed Barutçu iki saat beş dakika, Turhan Feyzioğlu bir buçuk saat, Behçet Kayaalp bir saat, Osman Canatan bir saat konuştular. Biz onları dinledik. Onların da vazifesi iktidar sözcülerini dinlemektir. Çünkü milletin mukadderatına ekseriyetin reyî hâkimdir. Reyî hâkim olan tarafın kanaatlerini dinlemek ve öğrenmek onların vazifeleridir. (Soldan, alkışlar) Bizim kanaatimizi iyi dinlemeniz lâzım.

Arkadaşlar, Turhan Feyzioğlu arkadaşımız buraya geldi. Kendisi bu ilmin hocası rolündedir. (Sağdan, gürültüler) Binaenaleyh bu işi bilen adamdır. Bildiği halde burada tersini konuşabiliyor, Onun için söz aldım. Bizim kanaatimiz şudur:

Bütün dünya parlâmentolarında usul de budur; fakat şunu arz edeyim ki, emsal böyle olmasa da, millî menfaat bu yoldadır. Arz edeyim. (Sağdan, gürültüler)

REİS — Rica ederim arkadaşlar, bugünkü müzakeremiz gürültülü geçiyor.

OSMAN KAVRAKOĞLU (Devamla) — Lütfen sükûnetle dinleyin, söyliyelim bildiklerimizi.

Şimdi parlâmentoların bütün âzaları, muhalefet ve muvafakat mebusları hepsi aynı haklara sahip insanlardır. Hiçbir hatibin burada sözünü kesmeye başka bir hatibin hakkı olmadığı gibi, konuşan hatibin bütün sözlerini dinlemeye diğer hatipleri yani mebusları mecbur eden bir Anayasa da gösterilemez. Turhan Feyzioğlu arkadaşımıza soruyorum, kendilerinin konuşmaları bir ziraatçi veya bir doktor için cazip gelebilir mi? Bir parlâmento gösterilemez ki orada konu-

şan bir hatibi mebusların hepsi sonuna kadar dinlemeye mecbur olsun. Turhan Feyzioğlu'ndan bunu soruyorum. Kendisi konuşurken ben alâka ile dinlerim, bir doktor dinlemeyebilir. Binaen-alayh parlâmentolarda mebusları hazır ol, sıraya gir, otur, şu saatte Meclis başladı, şu kadar saat oturacaksın diye cebir edecek hiçbir kuvvet ne düşünülmüştür, ne de tahayyül edilmiştir. Yalnız parlâmentoların bir mekanizması vardır, parlâmento ne yapar? Evvelâ müzakereye başlar, ilk anda bu parlâmentonun ilk halledeceği iş (müzakereye iptidar olunabilecek midir?) kararını vermektir. Bu, mahkemeler için de böyledir. Âzalardan biri eksikse muhakemeye başlanmaz. Meclis için de böyledir. Nizamname-nin kabul ettiği ekseriyet yok ise müzakereye başlanamaz. Bu ekseriyeti her an aramak mevzu bahis değildir. Nereye kadar? Rey anına kadar. Ne zamanki Meclis karar verecektir, o anda reyde mutlak hazır bulunmak lâzımdır. (Soldan, alkışlar)

Şimdi; Turhan Feyzioğlu buraya geliyor, satatlerce konuşuyor. Arkadaşlar, onun sözlerine (her insanın bir dinleme kabiliyeti vardır,) tahammül edemiyeni kendisini dinlemek için polisle mi hazır tutacağız?

Düşününüz muhterem arkadaşlar; muhalefet bizi, 170 mevcudu ile gecenin birine kadar bekletmek mecburiyetinde bıraktı; bire geyrek kalla, salonda beş mebusunu bırakarak içtimai terketti ve ekseriyet yoktur diye İnıkadı kapatırdı. Niçin böyle yaptı? Çünkü karar alınmıyordu.

Şimdi arkadaşlar; biz düşünüyoruz ve tatbikatı görüyoruz. Filhal müzakere sırasında dahi ekseriyetin her zaman sarîh olarak mevcudiyetini kabul eder bir hüküm sevk etsek, herkesin kabul ettiği, kendilerinin de bildiği gibi, Demokrat Parti mebusları bugün Mecliste üçte iki ekseriyeti haizdir. Böyle oluyabilir de; farz edin ki, ekseriyet partisi mevcudu 320 dir. Ekseriyet partisine mensup mebuslardan 15 veya 20 kişi hastadır, Meclise gelemediği için Ekseriyet partisi 300 kişi ile müzakereye başlıyor. Bu vaziyette muhalefet partisi Meclisi terk etse burada tek bir madde konuşulabilir mi?

Ayrıca bir mevzuu her tarafı ile mütalâaya mecburuz. Her imkânı bahis konusu ederek inceden inceye hesaplamak mecburiyetindeyiz. Böy-

le bir vaziyet Meclisi akim bırakır mı, bırakmaz mı? Bırakabilir.

Bu arada bugünkü mevzuat muvacehesinde bu mesele şöyle halledilmiştir. Eğer kendileri zahmet buyurup okusalardı, anlarlardı, büyük kitaplardan vakit bulamamışlardır. Bizim Nizamnamemizde bir küçücük 144 ncü madde vardır, bakın ne diyor. Bazan büyük dağların arasında muazzam enerji kaynaklarını besliyen küçük derecikler vardır, onları kimse görmez. Bu dereler kesildi mi, her taraf karanlıkta kalır. İşte bunun gibi halen yürürlükte olan ve tadilini teklif etmediğimiz 144 ncü madde böyledir. Bakınız, ne diyor : «Bütün müzakereler, üçte iki ekseriyet meşrut olmıyan hususlarda, hazır bulunan âzanın mutlak ekseriyeti ile kararlaştırılır.» Üçte iki ekseriyet meşrut olmıyan, yani Anayasa gibi en hayati bir mevzuun dışında kalan hallerde, yahut Meclisin bir âzasının Anayasada yazılı bir suçla ithamını gerektiren hallerde 2/3 ekseriyet lâzımdır. Bunların dışında kalan hallerde ise hazır bulunan âzanın mutlak ekseriyetiyle karar verilir. Dikkat buyurun, mutlak ekseriyet yani yarıdan bir fazla âzanın reyyle karar altına alınır. Fakat daha da ileri gidiyor, diyor ki; «Reyler müsavi olursa reisin reyi iki sayılır» Reyler sayıldı, yüz yüz geldi. Reis hangi tarafa rey verirse 101 olur ve karar alınır.

Sonra, muktazi âzanın mevcudiyetini reis ve kâtipler müşahade eder. Demek ki, bu müşahade için Riyaset makamının böyle 2,5 metre yüksekte yapılmasının bir hikmeti varmış. Müşahade edecek. Şimdi efendim beyler diyecekler ki; Riyaset evvelâ kendi otoritesini kendisi kursun. Öyle Reis olsun ki, İngiltere'deki gibi... Bir başka noktayı da şöyle iki satırla arzı cevabedeyim : (Sağdan, «Olmaz, olmaz» sesleri)

REİS — Osman Bey, rica ederim, mevzu içinde kalınız.

OSMAN KAVRAKOĞLU (Devamla) — Peki, buna cevap vermiyorum.

Şimdi 144 ncü madde devam ediyor :

«Bir mesele reye konurken mevcut âzanın adedini tahkik hususunda reis ve kâtipler ittihadedemezlerse yoklama yapılır.»

Yani ittifak hâsıl olmazsa yoklama yaparlar.

«Nisap bulunmadığından rey istihsalı mümkün olamazsa müzakere edilen maddenin kararı ertesi celseye bırakılarak ikinci defa reye müracaat olunacağı ruznameye geçirilir.»

Yani ertesi celse bu mesele tekrar gelecek ve reye arz edilecek.

«İkinci defa rey verenlerin adedi ne olursa olsun netice muteberdir.»

Dikkat ediniz. Bunlar bizim devrimizin yeni hükümleri değil, mer'i nizamnamede mevcut hükümlerdir. Binaenaleyh burada gelip de, efendim, şimdi beş kişi ile karar vereceğiz, yedi kişi ile karar vereceğiz, diye bir endişeyi bu kürsüden ifadeye mahal yoktur.

Bizim katî olarak ifade ettiğimiz hususun neticesi şudur; Meclisi, geçen gece olduğu gibi, bir taraftan 200 arkadaş terk edip hiçbir şey konuşamazsınız diye akim bırakmaya teşebbüs edebilir. Binaenaleyh böyle bir müdahaleden Meclis müzakerelerine hâlel gelmemesi için; burada iki halde nısap aramak lâzımdır. Birisi, Meclis müzakereye başlarken, ikincisi Meclis bir karar verirken. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar) Yoksa arkadaşlar, kürsüde her hangi bir hatip konuşurken, Meclisin mutlak ekseriyeti bunu dinlemeye mecburdur, diye bir ahkâm çıkarmaya bizim hukuk anlayışımızda yer yoktur. (Soldan, bravvo sesleri, alkışlar)

REİS — Ferid Melen (Yok sesleri) Kemal Biberoglu.

MUSTAFA KEMAL BİBEROĞLU (Çorum) — Muhterem arkadaşlar, Mâruzatım kısa olacaktır.

Osman Kavrakoglu arkadaşımız bu madde-nin teknik taraflarını bütün vuzuhu ile ortaya koydu. Ben Osman Kavrakoglu'ndan evvel konuşan muhalefet partisi hatibi arkadaşımın burada yaptığı konuşmaya cevap verip Osman Kavrakoglu konuşurken muhalefetin yaptığı tezahürat ile ilgili olmak üzere birkaç kelime ile fikrimi arz edeceğim. (Sağdan, «esas üzerinde» sesleri)

REİS — Tezahürat halledildi, sükûnet husul buldu. Siz madde hakkında konuşun.

MUSTAFA KEMAL BİBEROĞLU (Devamla) — Beyefendiler, bu kürsüye gelen muhalefet hatipleri söz hürriyetinden, konuşulanın dinlenmesinden.. (Sağdan, «esas üzerinde» sesleri) Beyefendiler, siz de konuşurken söyledik. Müsaade buyurun, konuşulanın dinlenmesinden bahis açtılar. Hattâ kendi sözcüleri Faik Ahmed Bey demokrasiden, söz hürriyetinden örnek verirken Churchill'in «ulûma» tâbirini bir

kısım mebuslara reva gördüğünü söylediler. Arkadaşım nağra attı dedi, diye niçin tezahürat yapıyorlar? (Sağdan, «anlamamışsın» sesleri)

REİS — Katiyen şahsa söylemediğini tavzih etti.

MUSTAFA KEMAL BİBEROĞLU (Devamla) — Beğim de söyledığım o dur.

Şimdi muhterem arkadaşlar, bu madde üzerinde müzakere yapılırken hatip arkadaşım, C. H. Partili arkadaşım dedi ki, yirmi kişi ile, kırk kişi ile, elli kişi ile müzakere yapmaya cevaz mı vereceğiz? Evet karar mevzuu halledildi. Müzakereye gelince; ben söylediklerinin tersi hâdiselerin de burada vukubulabileceğine işaret etmek istiyorum. Bilfarz karar nisabımız 306 dır. Müzakere devam ederken bir arkadaşımız lâvaboya gitmiştir, içeride 305 kişi kalmıştır. 5 arkadaş ekseriyet yoktur, dedi. Yoklama yapıldı, ekseriyet yok, Meclis müzakeratı tatil edildi. Şimdi arkadaşlar, bir kişi yok, diye 10 kişi yok diye, Meclis müzakeratını tatil mi edeceğiz? Bu Tüzükte yazılı nıسابı karara varacağımız zaman ararız.

Bir de nıسابı yok göstermek ve Meclis müzakeratını tatil ettirmek için Meclisteki bâzı muhalefet gruplarının bâzı taktiklere başvurup vurmayacakları da gözden kaçırılmamak lâzımdır. Kendileri mevcut olduğu takdirde ekseriyetin var olduğu bir sırada salonda 5 kişi bırakıp salonu terk ederek, «müzakere nıسابı yoktur» demeleri acaba başka memleketlerde görülmüş şeyler midir? Şimdi o akşam yaptıkları kendilerince çok beğenilmiş olacak ki, kürsüye çıkan hatiplerin birer ikişer saat konuşma gayretini sarf ettiklerine şahit oluyoruz. (Sağdan, «maddeler üzerinde konuş» sesleri) Madde üzerinde konuşuyorum, müzakere şeklinden bahsediyorum, maddenin üzerindeyim.

REİS — Çok rica ederim, karşılıklı konuşmalıyım.

M. KEMAL BİBEROĞLU (Devamla) — Meclisteki müzakerelerin hüsnüsûretle devamına mâni olacak tedbirleri bir marifet gibi ihdas eden muhalefet bugün müzakere sırasında nısap aranması lâzımgöleceğini söylemektedir. Bu şartlar altında Demokrat Partinin hüsnüsûretle hazırladığı şu Tüzük tadilâtım efkârı umumiyenin mazur göreceğine kaaniim. (Soldan, alkışlar)

FAİK AHMED BARUTÇU (Ankara) — Grup namına konuşmak istiyorum. Müsaade eder misiniz?

REİS — Söz vereceğim efendim.

Mehmet Daim Süalp, buyurun efendim.

MEHMET DAİM SÜALP (Siird) — Muhterem arkadaşlar, arkadaşlarımız izah etti. Bendeniz biraz daha mevzuu açayım.

Nisap üç halde mevzuubahis oluyor: Müzakereye başlama nısabı, müzakerenin devamı nısabı ve karar nısabı.

Müzakereye başlama nısabı gerek mer'i Nizamnamemizde ve gerekse getirilen taddilde şart olarak kabul ediliyor. Bir müzakereye başlyabilmek için Nizamnamenin kabul ettiği miktarda mebusun bulunması şarttır. Fakat müzakere devam ederken, müzakerenin devamı sırasında muhtelif mevzular olabilir; karar istiyen mevzular olabilir, sadece bilgi edinme müessesesine ve bilgi istemiye mâtuf mevzular olabilir. Meselâ; mebusların sual sorması. Bu hiçbir karara bağlı değildir. Bununla nihayet ilgili bakan ve suali soran mebus alâkalıdır. Farz edelim ki bu, iki üç saat devam etti. Bu mevzu ile hiç ilgisi olmıyan arkadaşları burada mutlaka oturup onları sonuna kadar mevzuu takibetmeye mecbur tutmak lâzım mıdır? Birçok parlâmentolarda bunun lüzumlu olmadığı kanaatine varılmış ve bu gibi müzakerelerin çok az mebusla takibini temin eden hükümler konulmuştur.

Şimdi arkadaşlarımız düşünmüşler, diyorlar ki; «Biz mebus arkadaşları kendilerini ilgilendirmiyen konularda oturmak mecburiyetinde bırakamayız. Çünkü, bu muhaldir, temin edilemiyor. Ancak karar alınacaksa mutlak nısap lâzımdır. Bu nısap da nedir? Başlama nısabı aranıyor. Başlama nısabı eğer mevcutsa Reis bu mevzuu karara bağlamak için reye vaz'eder. Karara ait madde bunu tasrih etmiştir. O itibarla bugünkü taddilde başlama nısabı ile karar nısabı aranması kabul edilmiş, fakat, karara bağlı olmıyan mevzularda nısap aranmamıştır. Bendeniz bunun uygun olduğu ve teamüle de aykırı bulunmadığı kanaatindeyim. Bu itibarla bunun üzerinde fazla durmaya ve bunun Meclis müzakeratını inkıtaa uğratacağı yolundaki iddialarayer yoktur. Mâruzatım bundan ibarettir.

REİS — Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu adına Faik Ahmed Barutçu, buyurun.

C. H. P. MECLİS GRUPU REİSVEKİLİ FAİK AHMED BARUTÇU (Ankara) — Efendim, karşılıklı fikirlerimizi sükûnetle dinlemeyi kabul etmeliyiz.

Aziz arkadaşlar, komisyon sözcüsünün fikirlerinin dayandığı asıl maksadı Sayın Osman Kavrakoğlu burada izah ettiler. Dün geceki obstrüksiyon hâdisesinin, yeni izah tarzına dayanan teklifi getirmelerine saik olduğu anlaşılıyor. Halbuki bu maddenin şimdiye kadar bilinen bir tatbik tarzı vardır. Teessüs etmiş, bir tatbikatı mevcuttur. Kaç senelik? tam 33 senelik bir tatbikat.

Şimdi bu tatbikatın tamamen zıddı olan bir anlayışı getiriyorlar ve diyorlar ki : «81 nei maddeye göre aranacak olan nısap başlangıctadır. Binanealeyh 81 nei maddenin 3 neü fıkrası mucibince 5 mebusun ayağa kalkıp nısap kalmamıştır diyerek, yoklama isteriz diyebilmesi ancak başlangıçta tatbik olunabilir. Müzakereye başladıktan sonra artık bir daha ileriye sürülemez.» (Soldan gürültüler) Müsaade edin efendim, daha konuşmanın başlangıcındayız.

Niçin bu yeni izah tarzını getiriyorlar?.. «Evvelki akşam muhalefet bir obstrüksiyon yaptı, ondan sonra biz bu mevzuu tetkik ettik ve bu yeni izah tarzıyla geldik.» Böyle demek istedi sözcü. (Soldan gürültüler)

Evvelâ bu obstrüksiyon noktasına temas edeyim. Bu demokratik bütün parlâmentolarda tatbik edilen yumuşak tâbiyelerdir. (Soldan «Ooo» sesleri) Müsaade buyur; hiç «Ooo» deme. İngiltere Parlâmentosunda hele muhalefetin sık sık baş vurduğu bir taktiktir : 1952 de geçen bir misalini söyleyeyim. Hükümet bir kanun getirmiş, iki gün içinde müzakeresinin bitirilmesini teklif ediyor. Muhalefet ise, dört gün olmasını ileri sürüyor. Nihayet anlaşmışlar, üç gün içinde bitirelim demişler. Üç gün konuşuluyor, fakat muhalefet asıl maksadını yürütmek için üçüncü günün sonunda obstrüksiyon yapıyor. Bunlar iktidarın daima göz önünde bulunduracağı tabii taktikleridir, ama yumuşak taktiklerdir. Ekseriyet partisindeki milletvekilleri arkadaşlarımızın vazifesi, (muhalefet; nasıl saatlerce bekliyorsa) dikkatli olarak müzakereleri takiptir. Bir arkadaşımız dedi ki, mecbur muyum, on saat oturmaya.. Sayın İnönü 9,5 saat oturdu, salondan hiç ayrılmadı :

Muhalefet dokuz buçuk saat oturdu, sen niçin oturmazsın? Sayın arkadaşım, sen de otur. (Sağdan, bravo sesleri).

Encümenin yeni teklifi doğru değildir. Şimdiye adar bir tatbik tarzı teessüs etmiştir. Başlangıçta değil, 144 ncü madde mucibince, müzakere devam etmekte olduğu sırada dahi, milletvekillerinden 5 kişinin ayağa kalkıp, Riyasete hitaben; «Ekseriyet kalmamıştır, yoklama isteriz» demek yetkisini haizdir. Bu tatbikatı ve anlayışı değiştirmek gayreti mesnetsizdir.

Kavrakoğlu arkadaşımız ve komisyon sözcüsünün izah tarzı, 33 seneden beri hiçbir milletvekilinin hatırına gelmemiştir denilebilir mi?

İLHAN SİPAHIOĞLU (İzmir) — O tarihte soran yoktu.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Hayır öyle değil. Devamlı surette vazifeye bağlılık cihetini tercih ettikleri için bu tatbikat tarzı teessüs etmiştir. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar).

Aziz arkadaşlarım, Meclis müzakereleri halkın huzurunda aleni olarak cereyan ediyor. Millet burada her şeyin açıklık içinde cereyan etmekte olduğunu bilmelidir. Bundan kaçınılmamalıdır. Hiçbir sebeple! (Soldan gürültüler, kim kaçınıyor sesleri). Muhalefet bu yoldaki noksanını yakaladı mı, memnun olacaksınız, memnun! Ve kendi hareketini düzelteceksin.

MURAD ÂLİ ÜLGEN (Afyon Karahisar) — Madde ile alakası yok.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Var, esbabı mucibesini anlatayım. Sen bunu ne şekilde örtmeliyim diye düşünmiyeceksin, Meclis müzakerelerine devamı düşüneceksin. Prensipler meselesini değil, bu meseleyi grup kararına bağlayacaksın. (Sağdan, alkışlar) Arkadaşlarına diyeceksin, muhalefet nasıl fasılasız 9 saat devam ediyorsa sen de devam edeceksin. Bir arkadaş sordu: Meebur mu insan 9 saat devam etmeye, yani yorulmaz mı insan? (Soldan, gürültüler «öyle değil» sesleri).

REİS — Karşılamayın rica ederim. müdahale etmeyin.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Şimdi aziz arkadaşlarım, bana müsaade buyurun. Yerinizden benim sözlerimi kesmek için yapılan müdahalenin bana tesiri olmaz, faydası da yoktur, ben yine devam ederim.

Bir mebusun, dokuz saat fasılasız bir mevzuu takibetmesinin imkânı olmadığı düşünüldü-

yorsa, o zaman, vazife muhterem Riyaset Makamına teveccüh eder, muhalefet olarak ben burada dokuz saat karşımıza ne çıkacak, ne gelecek diye bekliyeyim... Bu haksızlık... Riyaset Celseyi tatil eder, bir saat sonra buyurun der. Muhalefet meeburdur, dokuz saat, on saat vazifesine devam etmeye, çünkü karşıdan ne geleceğini bilmiyor, İktidarın ne getireceğini bilmiyor. Ben meeburum oturmaya, ötekiler meebur olmayacak. Olur mu böyle şey?

Binaenaleyh aziz arkadaşlar, «33 seneden beri teessüs etmiş olan bir tatbikatın aslı öyle değildir, şimdiye kadar başka şekilde yanlış anlaşılmıştır.» diyerek değiştirilmesi yolunda ileriye sürülen mütalâalarda isabet görmeyiz. Bir arkadaşımız da, millî menfaatten bahsettiler. «Bir mebusun diğer mebusları ilgilendirmeyecek mevzudaki bir konuşmalarını, herkes dinlemeğe meebur değildir dediler.» Güzel. Mutlaka sonuna kadar bir celsede hazır bulunması lâzımgelmez; dışarıya çıkabilir. Amma Reis görürse ki Mecliste birkaç kişi kalmıştır, o birkaç kişi ile müzakere cereyan eder mi? O zaman ne yapıyor Riyaset? Davet ediyor. Beş mebusun yoklama istemek salâhiyeti mühim bir teminattır. Büyük Millet Meclisinde müzakereler üç beş kişinin huzuriyle devam ederse doğru olur mu? Doğru olmaz. Binaenaleyh 33 seneden beri bir tatbikat teessüs etmişse elbette ki millî menfaat bakımından daha uygun olduğu için teessüs etmiştir. Evet, millî menfaat!

Netice olarak şunu arz edeyim arkadaşlar; bu 81 ncü maddedeki hükümlerin tatbik tarzının değiştirilmesi için ileri sürülen mütalâalar isabetli değildir. Hususiyle iktidar partisi milletvekillerinin eksik olarak hazır bulunmamak yüzünden inkıtaa uğrayan müzakereler neticesinde kendi noksanlarını düşünmiyerek bütün bir tatbikatın değiştirilmesinin uyandıracağı intiba bakımından da doğru değildir.

Burada yapılan müzakereleri milletvekillerinin tam bir ekseriyetle takibetmekte olduklarını milletin bilmesi demokratik murakabenin icabıdır. Encümen noktai nazarının asla yerinde olmadığını söylemek isterim. (Sağdan, alkışlar)

REİS — Encümen.

TEŞKİLATI ESASİYE ENCÜMENİ REİSİ YERİNE OSMAN KAVRAKOĞLU (Rize) —

Muhterem arkadaşlar, evvelâ Sayın Faik Ahmed Barutçu'ya şu noktayı hatırlatmak isterim. Bizim redaksiyon hatasıdır, diye düzeltilmesini istediğimiz «müzakereye başlama nı sabı» ifadesindeki «başlama» kelimesinin ilâvesini burada bu anda ileri sürmüş değiliz. Ta birinci günden beri, yani teklifin Meclise intikal ettiği günden beri bu tâbir mevcuttu. Tabî sırasında sehven basılmamış olduğunu arkadaşlarımız hatırlattılar ve encümen de bu kelimenin ilâvesini yerinde buldu. Binaenaleyh evvelki gece olan hâdiseden mülhem olarak böyle bir teklifin ileri sürüldüğü yolundaki kanaatleri yersizdir. Sayın Barutçu'nun bu kanaatlerini düzeltmesini rica ederim. (Sağdan, gürültüler)

Rica ederim, dinliyelim, bırakınız da şu işi güzel güzel bitirelim. Demokraside dinleme terbiyesi her şeyin üstündedir. Dinlemeden nasıl münakaşa yapabiliriz? Sizin dediğiniz doğru olabilir. Mutlaka demokraside ekseriyetin dediği doğrudur, diye bir kaide yoktur, bunu bilmeniz lâzımdır. Ama biz yaptığımızın doğru ve iyi olduğuna viedanen kanaat getirdiğimiz hususlarda ekseriyet bizde kaldıkça onu yapacağız ve siz de peşimizden geleceksiniz. (Sağdan, gürültüler, «gelmiyeceğiz sesleri») Biz viedanızın emriyle en doğru yoldan kanaatlerimizi ortaya koyacağız ve bu suretle de ekseriyetin dediği olacaktır.

Şimdi Sayın Barutçu, muhterem hemşehrîmin; 33 senedir tatbikat mevzuunda ileri sürdüklerini pek beğenmedim. Eğer biz Meclisi 33 senelik tatbikat ile idare etmeye kalkarsak bugün beğenmedikleri istikametten çok daha başka vakıalarla karşılaşırız.

Biz genç politikacılar, Meclisi, mebus olmandan evvel de biliriz ve tanırız. Meclise karşı hürmetimiz büyüktür. Ben buraya gelip de şu sırada uyuyan arkadaşları gördüm. Bunu yazdı diye gazete kapanmıştır. Bunları çok görmüştür bu millet. 33 senenin tatbikatında çeşitli ve hepimiz için üzücü, acıklı, ıftihar edici safhalar olabilir. Bunları bir tarafa bırakalım.

Metne tatbikata aykırı tek kelime sokmuyoruz. Tatbikata aykırı, maslahata uygun olmayan tek hüküm getirmiyoruz. Tatbikat şöylece devam edecektir. Burada vuzuh istiyorlar. Vazih konuşuyorum. Meclis müzakereye başlar başlamaz ekseriyet mevcudolmak şarttır. Ni-

zamnamenin istediği mutlak ekseriyetin ademi mevcudiyeti halinde müzakereye başlanamaz. Nizamnamemiz bundan sonra bir de karar nı sabı aramıştır. Nizamnamenin tesbit etmiş olduğu karar nı sabını da aramak lâzımdır, aksi takdirde hiçbir kanun çıkmaz. 144 ncü madde aynen tatbik edilecektir.

Şimdi, Faik Ahmed Barutçu arkadaşımız diyor ki; «Riyaset vazifesini yapsın, 9 saat muhalefet oturdu, iktidar da otursun.» Biz oturduk, fakat biz oturursak, onlar giderlerse ne yapalım? 170 değil de 270 kişi olurlarsa biz sabaha kadar 10 saat, 20 saat, 100 saat beklersek ve onlar Meclisi terk eder veya hiç gelmezlerse ne yapacağız. Meclisi tatil mi edeceğiz. 320 ile geldik. Farzediniz ki, bir parti iktidara 320 mebus ile geldi. Karşısında 290 kişilik bir muhalefet var. Bu iktidar partisine bir sâri hastalık gelir, bir grip gelir on beş arkadaş hasta olursa bu iktidar ebediyen Meclis teşkil edemiycek midir, çalışmıyacak mıdır muhalefet gelmezse?.. (Sağdan, gürültüler, yeni seçime gidersiniz sesleri) Muhalefetin buraya devam etmesi vazifesi icabıdır, diyoruz. Diyoruz ki; kararda nı sap aramak hakları olsun, başlama da hakları olsun ama, biz müzakere sırasında dışarıya çıktık, ekseriyet zâil oldu diye Meclis akamete uğratılmasın. (Sağdan, gürültüler)

Barutçu Bey.. Sizin ifadenizi aynen kullanıyorum : «Meclisin mahsulâtı teşrifyesini tezayid etmek için» sayın muhalefetin de bize yardımcı olmasını ben, arkadaşlarım adına rica ediyorum. Bu daha iyi bir yoldur, tavsiye ederim. (Soldan, alkışlar)

REİS — Fethi Çelikbaş, usul hakkında.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Muhterem arkadaşlar, İctüzük tadili dolayısıyla müzakerelerin aldığı istikamet sayanı eseftir. Bendeniz baktım, Sayın Kavrakoğlu ne sıfatla konuşuyor, diye. Mazbatada Teşkilâtı Esasiye Encümeni Reisi yerine diye imza koymuş. Zannedersiniz ki, samiin locasında bulunan bir vatandaş zanneder ki, kendisi iktidar partisinin sözcüsüdür. Encümen Reisi değildir. Çok istirahat edeceğim; iktidar partisinin sözcüsü, muhalefet partilerinin sözcüleri ve nihayet Meclise niyabeten vazife gören komisyonlar sözcülerinin vazifeleri birbirinden ayrıdır. Dikkat ettim, Reis Bey söz verirken dahi «encümen» diye hitabetti.

REİS — Evet,

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Dikkat buyurunuz arkadaşlar, Kavrakoğlu, biz böyle gideceğiz, siz peşimizden geleceksiniz, dedi. Anayasa Komisyonu Reisi yerine imza koyan arkadaşımız, niçin bu tarzda konuşuyor, bu istikamette gidiyor? Bunu içinde saklasın, partisiyle olan rabitasını içinde saklasın. Teşkilâtı Esasiye Encümeni Reisi yerine imza koyduğu müddetçe katiyen bu konuşma uslûbunu ihtiyar etmesin. Vazifesinin encümen mazbatasını müdafaa etmek olduğunu unutmasın. Aksi takdirde müzakerelerin selâmeti bozulmuş olur.

REİS — Fethi Bey; usule mütaallik söz istediniz ve ben de bunun için size söz verdim.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Reis Bey; zatiâlinize encümen, dediniz diye bir şey söylemedim. Zatiâlinizin bu suretle isabetli mütalâada bulunduğunuzu belirttim. Madem beni usul üzerinde konuşmaya davet ediyorsunuz, o halde ben de sizin tarafınızdan bu müdahelenin yapılması lâzımgeldiğini hatırlatayım. Meclis Reisi sıfatıyla, Grup Sözcüsü olarak konuşmayın, ben size encümen olarak söz verdim. Teşkilâtı Esasiye Encümeni Sözcüsü olarak konuşun ve ifadelerinizi ve fikirlerinizi bu sıfatla teşrih etmeye çalışın, demeniz lâzımdı (Soldan, «sadede gel» sesleri) Sadede gel diye hitabeden Sebati Bey arkadaşımıza söylüyorum; hiç mi konuşmıyalm?

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Sebati Bey kadar başına taş düşsün. Ne istiyorsun? Ben bir şey söylemedim.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Sebati Bey, benim kadar başına taş düşsün, diyor. Hakikaten Sebati Bey gibi birisinin bütün varlığıyla başına düşmesini isterim.

Şimdi, Reis Beyden rica edeyim, muhterem arkadaşlar, komisyonları adına konuşan arkadaşlar, huzurunuzda konuştukları müddetçe fikirlerini serd ederlerken, partilerine mensubiyetlerini bir tarafa bırakarak, mazbatalarını müdafaa yolunu ihtiyar ederlerse müzakerelerde selâmet olur. Bu vazifeye davet ise Riyaset Divanının cümle vezâifindendir.

REİS — Teşekkür ederim.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Müzakere bugün bu şekilde cereyan etmiş olsaydı bu uzun konuşmalar yapılmıyacaktı, arkadaşlar.

REİS — Mehmet Hazer.

MEHMET HAZER (Kars) — Muhterem arkadaşlarım, demin Fethi Çelikbaş arkadaşımızın temas ettiği noktayı biz türlü tatbikatla o kadar görmüş, encümenle grup, grupla Hükümetin birbirine o kadar karışmış, o kadar sarmaşdolaş olduğunu o derece müşahade etmişizdir ki, bu mevzuu pek de yeni bir mesele olarak kabul edemeyiz. Onun için bunun üzerinde fazla durmıyacağım.

Kavrakoğlu arkadaşımız, hem encümen sözcüsü, hem grup sözcüsü olarak değil, yalnız mebus olarak konuşurken dahi...

REİS — Bu meseleyi tazelemeyin artık. Rica ediyorum.

MEHMET HAZER (Devamla) — Meclise hitabederken bizim hiçbirimizin tasvibetmediği kelimeleri burada bir kere daha tekrar etmemesini, sadece hürmet dâhilinde konuşmasını naizane tavsiye ediyorum.

Şimdi meseleye gelelim: Muhterem arkadaşlar, bu madde Meclis müzakeratının nizamlanmasını sağlayan hükümler ihtiva etmektedir. Bu maddeye göre içtımın bidayetinde bir ekseriyet aranacaktır. Gerek içtima nisabının, gerek müzakere nisabının, gerek karar nisabının bir mânası ve maksadı vardır. Arkadaşlar, içtima nisabını vaz'edenler bir maksat gütmüşlerdir. İçtima nisabını temin etmeyen bir heyetin müzakereleri ve kararları muallel olur. Müzakereler hiç kimsenin bulunmadığı veya Meclis ekseriyetinin 1/5 i, 1/10 u olmadığı zaman karar almaya ve millet namına bir meseleyi konuşmaya da imkân yoktur.

Bir arkadaşım bunu bir mahkeme heyetine teşbih ettiler. Kendilerinden sorarım: İki âzası bulunmayan bir mahkeme heyeti müzakereye devam edebilir mi? Meclisten bir misal vereyim: Riyaset Divanı bir reisle iki kâtipten teşekkül eder. Kâtipten her hangi birisinin bulunmaması, bir karar mevzu bahis olmayan hallerde bile Riyaset Divanı tam teşekkül etmediğini ifade ve alınan kararları muallel kılmaz mı? Binaenaleyh her üç halde de müzakere halinde, içtima halinde ve karar halinde de bir nısap aramak mecburidir.

Arkadaşlar, buna vatandaş da büyük ehemmiyet vermektedir. Geçenlerde bir oylama sırasında bizim gruptan birkaç kişi noksandı. Vatandaş derhal telgraf çekti, matbuat bar bar

bağırdı, «Nerede idiniz » diye vatandaş alâkalandı. Millet takibediyor!

Bir arkadaşımız, geçen günkü müzakereyi misal gösterdiler. Arkadaşlar, geçen gün burada 10 saat devamlı müzakerede bulunduk. O günkü müzakereler hakikaten hepimizi yormuştu, bitap düşürmüştü, sanki ertesi gün seferberlik veya harb ilân edilecekmiş gibi lüzumsuz, acele kararlar alınmak isteniyordu. Biz grup olarak bunda bir fayda mülâhaza etmedik. Şimdi bu böyle oldu, diye mâsum bir madde, bir intikam maddesi haline getirilmektedir. Encümenin bu maddeyi bir intikam maddesi haline getirmeye hakkı yoktur. Ve bunu yaparken bir tek esbabı mucibe getiriyorlar : Geçen gün Meclisi terk ettiniz, gittiniz. Olmaz böyle şey, arkadaşlar.

Kavrakoğlu arkadaşım, biz gideceğiz siz arkamızdan geleceksiniz, buna meebursunuz, diyor. Asla.. Biz onun peşinden gitmiyeceğiz. Biz hakkın, adaletin ve demokrasinin peşinden gidiyoruz ve gideceğiz. (Sağdan, şiddetli alkışlar ve bravo sesleri) Nitekim millet ekseriyeti de kendi peşlerinden gitmemektedir, bizim peşimizden gitmektedir. (Sağdan, şiddetli alkışlar)

Arkadaşlar, Osman Kavrakoğlu belki bu Mecliste uyuyanları, uyuklayanları görmüş olabilir. Ama biz de sarhoşları görmüşüzdür. Bilvesile arkadaşımıza hesaplı konuşmasını tavsiye ederim.

REİS — Encümen.

TEŞKİLÂTI ESASİYE EN. BU M. M. A. HAMDİ SANCAR (Denizli) — Aziz arkadaşlar; bütün samimiyetimle temin ederim ki, lüzumsuz yere asabileşiyoruz, boş yere vakit kaybediyoruz. Mesele şuradan çıkıyor : Tadil teklifimizde mevcudolan 81 nci madde, müzakere nısabıdır. Yine tadil teklifimizde mevcudolmayan bir başka madde vardır ki, o da karar nısabını tanzim eden 144 ncü maddedir.

Muhterem arkadaşlar, Turhan Feyzioğlu arkadaşımızın 144 ncü maddeden malûmatı olmayacak ki, (olmıyabilir, ayıp değildir, tüzüğü mutlaka ezberlemesi de lâzımgelmez, yeni intisabeden bir arkadaşımız sıfatıyla görmemiş de olabilir, sitem için söylemiyorum) başka türlü ifade ediyor ve bizim koyduğumuz bu nısap kararlara da şâmilidir ve kararlarda da nısap aranmaz, Mecliste kaç kişi bulunursa, meselâ 30 kişi bulunursa karar verilebilir zehabına düşerek hassasiyetle bu mesele üzerinde durmak istediler ve

bir asabiyet havası içinde bütün bunlar meydana geldi. Halbuki bir 144 ncü madde var ki, karar nısabı oradadır. Mesele bu derece basit iken uzunboylu asabiyet göstermeye ne lüzum var? Ve bu asabiyet içinde sıçraya sıçraya, yok muhalifi, yok muvafığı, şusu, busu... Bu kadar meseleyi genişletmeye ne lüzum var? Bir ikincisi Mehmet Hazer arkadaşım içtima nısabından bahsettiler. 81 nci maddede içtima nısabı diye bir şey yoktur, müzakere nısabı vardır. Müzakere nısabı başkadır, içtima nısabı başkadır. İçtüzüğümüz müzakere başladıktan sonra nısabın mevcudiyetini şart kabul eden bir ruh içinde olsa idi hakikaten bunu, arkadaşımın dediği gibi, içtima nısabı olarak ifade edebilirdik. Bendeniz bunun içtima nısabı değil, müzakereye başlama nısabı olduğunu ifade ettim. Mer'i metin : «Nısap yoksa müzakereye başlanamayacağını söyliyerek...» der. Nısap yoksa ne yapılır, bunun neticei hukukiyesi ne olur? Bunun neticei hukukiyesi, müzakereye başlanamaz, oluşudur. Çok sarih, hal böyle. Zaten etraftan duyuyorum, «anlaşıldı.» diyorlar. Doğru, lüzumsuz yere asabiyet gösterdiler.

Yalnız zapta geçmesi için bir noktayı daha ifade edeyim. Aksi takdirde yarın tatbikatçıları tefsirde yanlış yola götürebilir.

Barutçu arkadaşım da, bu defa karar nısabı ile müzakere nısabını karıştırdılar, dediler ki, «5 kişi kalkar, karar sırasında söylerse» 5 kişinin kalkıp söylemesi müzakere nısabındadır, karar nısabında değildir, yani 144 ncü maddede değildir. Öyle ifade ettiler, yanlış tefsire mahal vermesin, diye söylüyorum, Barutçu'ya sitem için değil. (Reye reye sesleri)

REİS — Bir sual var, Hamdi Bey.

Buyurun Turhan Bey.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Bir sual soracağım.

A. HAMDİ SANCAR (Devamla) — İstediginiz kadar sorun.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Arkadaşımız diyor ki, 81 nci maddeden çıkan mânâ, ancak müzakere başlarken nısap aranmasıdır. Oradaki (başlama) kelimesi bunu ifade eder. Yoksa müzakereye devam için nısap gerekmez, diyor. Bu madde ile ilgili olarak, 144 ncü maddenin Büyük Millet Meclisinde 1927 de müzakeresi sırasında Rasih Kaplan bir sual sormuştur. İkinci Devre zabıt ceridesinden okuyorum :

«Şu halde hazır bulunan ekseriyet demek, on kişi olsa dahi müzakereye devam eder mânasına gelir mi?»

Reis cevap veriyor Rasih Kaplan'a: «Hayır! diyor, huzuru muktazi âzânın ekseriyetiyle karar verilir. Huzuru muktazi âza, başlarken lâzım olan mürettep âzânın yarısından bir fazlasıdır. Evvelki maddelerde nisabı müzakere vardır. Şu halde nisabı müzakere olmadıkça müzakere devam edemez.» Açıkça zabıtlarda ifade edilen işte budur. 30 yıllık anlayış budur.

A. HAMDİ SANCAR (Devamla) — Arkadaşlar, yine aynı şey. Değişen hiçbir şey yoktur. (Huzuru muktazi âza) tâbiri 144 neü maddededir. Biz bu maddeyi tadil etmiyoruz, 81 neü maddeyi tadil ediyor ve diyoruz ki; 81 neü maddedeki müzakere nisabı demek müzakereye başlama nisabı demektir. Biz 144 neü maddeyi tadil etmiyoruz.

İkincisi; (Sağdan gürültüler, «tezat var» sesleri) Müsaade buyurun, dedim ki; 81 neü maddenin bu sarahatine rağmen tatbikat tersine olmuştur, tersine tecelli etmiştir. Biz bu sarahati daha ileri götürerek, her hangi bir yanlış tatbikata bundan sonra mahal vermemek için, munhasıran 81 neü maddenin tadilini teklif ediyoruz. (Soldan, «reye, reye!» sesleri)

REİS — Takrirleri okutuyorum, efendim.

Yüksek Riyasete

81 neü madde üzerindeki müzakereler kâfidir. Oya vaz'ını arz ve teklif ederiz.

Çorum Mebusu	Çorum Mebusu
Cevat Köstekçi	Kemal Erdem

Riyaset Makamına

81 neü madde üzerinde kâfi derecede tenevvür ettik. Müzakerenin kifayetine rey kabulmasını arz ve teklif cylerim.

Bilecik Mebusu
Mehmet Erdem

Yüksek Riyasete

Madde üzerinde görüşmeler umumi tenevvürü temin etmiştir. Müzakerenin kifayetine arz ve teklif ederim.

Antalya Mebusu
Kenan Akmanlar

REİS — Aynı mealde daha başka takrirler de var.

Kifayet aleyhinde söz Fethi Çelikbaş'ındır. NİHAT SARGINALP (Gümüşane) — Reis Bey; cevap vermek mevkiinde olmadığım için cevap vermiyorsun. Çünkü haksızsın.

REİS — Efendim, ihtarına rağmen bulunduğuyerden, cevap vermek mevkiinde olmadığım halde bana «cevap vermiyorsun, çünkü haksızsın» demek suretiyle şahsıma lisan tecavüzünde bulundu arkadaş. Çok istirham ediyorum, yanlış anladım ise izah buyursunlar, aksi halde ben zatiâlinizi affettim, bir daha yapmayın. (Soldan, alkışlar)

Kifayet aleyhinde devam buyurun efendim. (Sağdan gürültüler)

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Şimdi,...

REİS — Arkadaşların tenevvür etmesi bakımından Fethi Beyden özür dileyerek arz etmek mecburiyetini hissediyorum. Mebusların kifayet hakkında takrir vermeleri haklarıdır. Henüz daha maddenin müzakeresi bitmedi, sual sormak da, konuşmak da mümkündür. Meclisi Âli reyinde serbesttir. Devam buyurun efendim.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, müzakerelerle alâkadar fevkalâde mühim bir prensip maddesini konuşuyoruz. Eğer bundan 30 küsur yıl evvelki Mecliste bu maddenin müzakeresine ait zabıtlar ortaya atılmamış olsaydı, tenevvür ettik karar verelim, diye bir düşüncenin mânası olabilirdi. Her mesele grup kararına bağlanıp gelse hakikaten tenevvür ettik, karar verelim, diyebiliriz. Yalnız öyle meseleler gelebilir ki, grup kararı yoktur, mebus arkadaşlar müzakereyi takibetmeden neye göre rey verecektir arkadaşlar?

Bu itibarla, komisyonlarda çok gördük, 7 yıl içinde tatbikatını müşahade ettik. Sakat bir iş yapmıyalım, geçmiş yılların tatbikatını da göz önüne alarak komisyon, bunu bir kere daha tezekkür etsin, hatalı bir iş yapmıyalım. Yoksa yaptığımız bir hata, bugünden tahmin edemiyeceğimiz, neticeler doğurabilir. Acele etmiyelim, esasen 144 neü madde obstruksiyona mânidir. Nitekim mezkûr maddede, ikinci oylamada ne rey verilirse verilsin o muteberdir, deniyor.

Komisyonla verilmesi yerinde olur, rica ediyorum.

REİS — Kifayet hakkında bir arkadaşımız

konuştu. 81 nci madde üzerindeki kifayet teklifini reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Maddeyi tashih edilen şekliyle okuyoruz.

Daha evvel bir takrir geldi, okuyoruz.

Reisliğe

Maddenin komisyona havalesini arz ve teklif ederim.

Burdur Mebusu

Fethi Çelikbaş

REİS — Efendim, filhakika 81 nci maddenin üzerindeki müzakerenin kifayetine Meclisi Âli karar verdi, fakat bu, maddenin komisyona iadesine dair bir tekliftir. Onu reye koymaya mâni yoktur.

Maddenin komisyona iadesine dair olan teklifi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler.. Takrir kabul edilmemiştir.

Maddeyi tashih şekliyle okuyoruz.

Madde 81. — Reis, saatinde Meclisi açar ve müzakerelerin sonunda kapar.

Mürettep olan âzaman yarısından bir ziyadesi hazır bulunmadıkça müzakereye başlanamaz.

Müzakereye başlama nısabında Riyaset Divanınca tereddüt hâsıl olur, yahut âzadan beşi şifahen veya tahriren nısap bulunmadığını beyan ederlerse yoklama yapılır.

Nısap yoksa Reis müzakereye başlanamıyacağını söyleyerek veya bilâhara nısap hâsıl olacağı muhtemel ise inikadı yarım saat sonraya talik ederek Meclisi kapar.

Meclis o gün açılmadığı takdirde, ertesi inikat için muayyen olan günde yine o ruzname ile toplanır.

REİS — Maddeyi bu şekliyle reyinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

Madde 85. — Söz, talep ve kayıt sırasına göre verilir.

Heyet isterse, müzakere olunan meselelerin lehinde, aleyhinde ve hakkında münavebe ile söz söylemek takarrür eder.

Reis söz alanların isimlerini sırası ile Heyete bildirir.

Encümen namına söz istendiğinde encümen reisi ve mazbata muharrirleri sıraya bağlı değildir.

Grup namına yapılacak konuşmalar da sıraya

ya bağlı değildir. Ancak, bu hak grup reisi veya sözcüsü tarafından ve bir defaya mahsus olmak üzere istimal edilir.

Son söz mebuslarındır.

REİS — Madde hakkında söz Arslan Bora'nındır.

ARSLAN BORA (Tunceli) — Muhterem arkadaşlar, bu maddede; «Grup namına yapılan konuşmalarda parti grup reisi veya sözcüsü ancak bir defaya mahsus olmak üzere söz alabilecektir.» denilmektedir.

Halbuki; siyasi partiler, memlekette Devlet idaresiyle alâkâh fikri prensipleri temsil eden içtimai müesseselerdir. Parlâmentoların teşekkül ve terkibinde oynadığı roller her zaman ve her yerde şahısların oynıyabileceği rollerden pek fazladır. Binaenaleyh parti görüşlerini, teati olunacak mütalâalar çerçevesi içinde millet huzurunda arz ve beyan etmek onların en tabii haklarından. Cevaba mukabil cevap vermek şansından mahrum bırakılmak bu hak ile nasıl kabili telif olabilir?

Sevk olunan hüküm ile, partilerin mütekabil görüşlerini bütün vuzuhu ile efkârı millete arz etmek ve içtimai hayatın akışını tanzim edecek olan kanunların millî ihtiyaçlara tam mânası ile cevap veren kaideleri ihtiva eder olmasına hizmet edecek müzakerelerde bulunmak imkânlarını partilerden esirgemektedir. Bu ise demokrasi kavramı ile bağdaşan bir tasarruf adedilemez.

Binaenaleyh parti grupları hakkındaki imkân halen mer'i olan devamlı nizamname çerçevesi içindeki hürriyetiyle ipka edilmesini ve teklifin bu kısmının tayyını istilzam edecek bir takrir arz ediyorum. Kabulünü istirham ederim.

Hürmetlerimle.

REİS — Mehmet Hazer, buyurun.

MEHMET HAZER (Kars) — Muhterem arkadaşlar, gruplar hakkında mâruzatta bulunmıyacağım, faydasız olduğunu bildiğim için. Yalnız teknik bir mevzua temas etmek mecburiyetindeyim. Burada «söz, talep ve kayıt sırasına göre verilir.» diyor. Fakat bu talep ve kaydın kimin tarafından tesbit edileceği burada tasrih edilmemiştir. (Soldan, «Eski hükümlere göre olacak» sesleri)

REİS — Rica ederim, müdahale etmeyiniz. Cevap verecek olan encümandır.

MEHMET HAZER (Devamla) — Evet bu, eski İçtüzükteki gibi ama, tatbikatta birtakım tereddütler olmaktadır. Söz, kâh Riyaset Makamına yazdırmak suretiyle alınıyor ve bâzan da Umumi Kâtip kendisine müracaat edenlerin sırasını tesbit ediyor. Fakat sorulduğu zaman «Riyaset de sırayı takibetmektedir.» deniliyor. Yani iki ayrı yerden sıra verilmesi karışıklığa sebebiyet vermektedir. Bu mahzuru bertaraf etmek için bu hususta bir merci göstermek lâzımdır ve faydalıdır. Bunun izahını istirham etmek için söz aldım.

REİS — Hayri Çopuroğlu.

HAYRİ ÇOPUROĞLU (Kırşehir) — Muhterem arkadaşlar, bu tasarının hazırlanmasında olsun, esbabı mucibe lâyihasında veya encümen tarafından takdim edilmiş bulunan mazbatada olsun, esas itibarıyla bir hususa temas ediliyor ve deniyor ki; (Bunlar Mecliste Hükümetin programını okuduğu celsede meydana gelmiş birtakım hâdiselerdir.) Burada geçen 81 nci madde hakkındaki tefsirde de görüyoruz ki; bundan evvelki celsede Meclisin terk edilmiş bulunması hususu öne getiriliyor, bundan dolayı maddeye yeni bir tefsir tarzı verilmek gibi bir yol ihtiyarına teşebbüs ediliyor. Mademki günlük hâdiseler hakkında konuşulmaktadır, günlük hâdiselerin bertaraf edilmesini derpiş eden teklifler ileri sürülmektedir, o halde bu günlük hâdiselerin bugün içinde bulunduğumuz hal tarzlarından birisinin de ilâvesini rica edeceğim.

Madde diyor ki; (Gruplara tercih söz hakkı verilir. Fakat bunlar tercih haklarını bir defa kullanabilirler.)

Bugün mevcut tadil teklifi ile Mecliste ancak bir Grup kalmaktadır. Encümen, Hükümet sıraya tâbi olmadan konuşacaklar ve ayrıca onların tercümanı oldukları fikirleri bir de Demokrat Parti Grup Sözcüsü tercih hakkını kullanarak konuşabilecektir. Bu takdirde bire karşı üç konuşma olacak ve diğer parti sözcüsü bunlara, söz sırası gelmediğinden, cevap veremeyecek duruma düşecektir. Bu ise bizatihi adaletsizliği tevliidenen bir haldir. Bunun tahassülüne mâni olmanızı ve bu itibarla maddenin bu bendinin reddedilmesini arz ve teklif etmekteyim.

REİS — Madde hakkında Arslan Bora arkadaşımızın tadil teklifi var, okuyorum, efendim.

Yüksek Riyasete

85 nci maddenin son bendinin, şifahen arz ettiğim sebeplerle, tayyi hususunun reye vaz'ını rica ederim.

**Tunceli Mebusu
Arslan Bora**

REİS — Arslan Bora arkadaşımızın bu teklifini reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler lütfen işaret buyursunlar... Kabul etmiyenler... Teklif nazara alınmamıştır, efendim.

Maddeyi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 91. — Heyeti Umumiye söz kesmek, şahsiyatla uğraşmak veya intizamı bozacak hareketlerde bulunmak yasaktır.

REİS — Söz istiyen var mı? Buyurun, Encümen.

TEŞKİLÂTI ESASİYE ENCÜMENİ BU MAZBATA MUHARRİRİ A. HAMDİ SANCAR (Denizli) — Aziz arkadaşların, 91 nci maddede, (Heyeti Umumiye söz kesmek, şahsiyatla uğraşmak veya intizamı bozacak hareketlerde bulunmak yasaktır.) deniyor. Şimdi, burada bir yasak hüküm vaz'edildiğine göre, - zaten mer'i metinde de budur. - intizam kelimesini disiplin cezalarında görülen tâbirlerle mutabakatı temin etmek için (sükûnet) kelimesi olarak değiştirmeyi muvafık bulmaktayız. (Sağdan, güllüşmeler) Beyler, okuyacağım. Bu madde Dahili Nizamnamenin disiplin cezaları babının içindedir.

184 ncü maddeyi okuyorum :

«İhtar cezasını müstelzim hareketler şunlardır :

1. Söz kesmek.
2. Sükûneti bozmak.»

Görülüyorki, burada kullanılan tâbir, «İntizamı bozmak» değildir. Maddeler arasındaki, ahengi temin etsin diye intizamı bozma yerine sükûneti bozma olarak tâbirin değiştirilmesini teklif ediyoruz.

REİS — Mehmet Hazer.

MEHMET HAZER (Kars) — Muhterem arkadaşlar, arkadaşım Hamdi Sancar bir hâleti zaman gibi mütemadiyen maddelere, kaidelere satır atmaktadır. Bu yolda yeni yeni vesileler icad etmektedir.

Arkadaşlar, intizam muhafaza edilen bir yerde sinek uça sükûnet bozulur, ama intizam

muhafaza edilir. Onun için bu maddenin şimdiye kadar tatbik edildiği gibi muhafaza edilmesini rica ediyorum. Bunun muhafazasında hiçbir mahzur yoktur. Allah göstermesin, bir öksürük umumileşirse gene sükûnet bozulmuş olur.

İntizam kelimesi yerinde ve hukuki bir terimdir, hiç olmazsa bu haliyle kabul edin.

REİS — Encümen ne diyor?

TEŞKİLÂTİ ESASİYE En. Bu. M. M. A. HAMDÎ SANCAR (Denizli) — Teklif ettiğimiz tashih şekliyle reye vaz'ını rica ediyoruz.

REİS — Maddeyi Encümenin tadili şekliyle tekrar okutuyorum.

Madde 91. — Heyeti Umumiye söz kesmek, şahsiyatla uğraşmak veya sükûneti bozacak hareketlerde bulunmak yasaktır.

REİS — Encümene sorduk, «Tadilini istediğimiz şekliyle kabulünü istiyoruz.» dediler. Şimdi tashih şekliyle reylerinize arz edeceğim.

Encümenin tashihi şekliyle maddeyi reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde tashih edilmiş şekliyle kabul edilmiştir.

Madde 93. — Bir mebus Heyeti Umumiye galiz, müsteheen sözler ve elfazı tahkiriye istimal edemez, ederse Reis derhal o mebusu lisan nezahetine davet eder ve Umumi Heyet kararıyla bu sözleri zabıttan çıkartır. Devamı halinde Reis mebusun sözünü keser

REİS — Arslan Bora!

ARSLAN BORA (Tunceli) — Muhterem arkadaşlar, ikinci defa Yüksek Huzurunuzu işgal ettiğim için özür dilerim.

93 ncü maddede bâzı sözlerin, Heyeti Umumiye kararıyla, Reis tarafından çıkarılacağı beyan edilmektedir. Halbuki, bu hüküm Anayasamızla uyusamaz. Zira Anayasa, zaptın harfi, harfine olmasını emreder. Binanealeyh, metin üzerinde kimse'nin tasarruf hakkı yoktur. Kaldı ki, Anayasamızın bu hükmü pek ciddi bir ihtiyacın mahsulü olmak vasfından da mahrum değildir. Kanaatimce, zabıtlar bir hakıma teşriî müzakeratın tarihe tevdi olunan hakiki kopyalarıdır. Bunları tahrir ve tayıyir tarih nazarında da realiteleri tahiribetmek sebebiyle bir suçtur. Sırf zabıtları sadece nezaheti lisaniye ile muttasıf bir halde bulundurmak gayesi, tarih ve realizm karşısında

fuzuli bir gayretkeşlik olur. İyi ve kötü ne görüldü ise müstakbel devirlere teslim edilecek ve gelecek nesiller söz sahipleri hakkında hükümlerini vereceklerdir. Bu, aynı zamanda tekâmül vetiresinin zaruri bir neticesidir. Mâkulât, ancak zaruretlere uymakla mümkündür. Bu hususta bir takrir takdim ediyorum, kabulü takdirinize bağlıdır.

REİS — Fethi Çelikbaş.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Maddenin ihtiva ettiği yenilik; bâzı sözlerin Heyeti Umumiye kararı ile zabıttan çıkarılması ile alâkalı olan kısımdır. Benden evvel konuşan arkadaşımın işaret ettiği gibi nizamnameye konması istenen bu fıkra Anayasanın Meclis müzakereatının harfi harfine neşredileceğine dair olan sarıh hükmüne aykırıdır. Onu bir yana bırakıyorum. Acaba niçin Meclis müzakeratı harfi harfine neşredilsin istenmiştir. Elbette bunun bir sebebi vardır. Nihayet milletler mutlak hükümdarlara karşı kendi menfaatlerini, kendi haklarını korumak için hattâ ihtilâller pahasına seçtikleri milletvekillerinin sözlerini harfi harfine öğrenmek suretiyle, onlar üzerinde müessir bir murakabe vazifesi kurabilmek imkânını elde ederler. Milletvekili kürsüde bir lâf etmiş hakaret etmiş, küfretmiş, arzu etmez misiniz, onu buraya gönderen seçmenler böyle bir topluluk içinde bu tarzda konuşulmaz diye mebusu takbih etsin, ayıplasın? Buna imkân verin arkadaşlar. Eğer Türkiye'de milletvekillerinin teşriî çalışmalarının seçmenler tarafından müessir bir murakabeye tâbi olmasını arzu ediyorsak, eğer milletimizin bu tarzda çalışanları takbih edeceğine inanıyorsak Mecliste geçen sözlerin harfiyen zapta geçmesi şarttır. Aksi takdirde arkadaşlar Meclis bir terbiye müessesesi haline gelir ki, bu terbiye müessesesi ekseriyetin tatbik edeceği usullerle çalışan bir topluluk olur. Harfiyen neşir keyfiyetini, demin arz ettiğim gibi, milletin seçtiği kimselerin müessir surette murakabe edilmesini kabul ediyorsak ve aynı zamanda milletimiz de isabetli konuşanlarla konuşmayanları birbirinden tefrik ve temyiz kudretini görüyorsak ki, biz Hürriyet Partisi olarak bu kanaatteyiz, o zaman söylenenlerin harfi harfine zapta geçmesi şarttır.

Aksi takdirde arkadaşlar, Mecliste mebusların çalışırken, hattâ fevrî dahi olsa, söyledikleri sözlerden kaçınması gibi, mebusun hakiki

hüviyetini milletten gizlemek maksadını gözetilen bir vaziyet hâsıl olur.

Bu bakımdan bu yeni tedbir isabetsizdir. Nihayet asırlar boyunca tatbikat ile sabittir ki, millet ve milletvekilleri üzerindeki murakabe irtibatı bu yolla tesis edilebilir; milleti murakabe mahrum edebilecek böyle bir hükmü koymak, Anayasaya aykırılığından ayrı, kurmak istediğimiz millî hâkimiyet prensibi ile de ka-tiyyen bağdaşamaz. Bu hususta bir takrir takdim ediyorum. Doğru değildir. Vatandaşlar mebusu bütün iyi ve kötü tarafı ile yaptıklarıyla, müzakerelerdeki konuşmaları beyanları ile görürse tesirli bir murakabe konulabilir. Neşir keyfiyeti mebusların Büyük Millet Meclisindeki mesaisini yakından takibetmek imkânını seçmene verir.

Bâzı kötü sözler umumi efkârdan şu veya bu maksatla saklansın denebilir. Ama bu tarzda konuşmayı itiyadedinen insanların kürsüden değil kapalı toplantılarda, Hükümetin komiser bulundurmadığı toplantılarda zehirlerini akıtmaları pekâlâ mümkündür. Bunu nasıl önlersiniz? Bu itibarla bu hüküm öyle gelişigüzel konmuş bir hüküm değildir. Tarihî sebepleri vardır, millî hâkimiyet müessesesiyle sıkı irtibatı vardır. Bu irtibatı kesip atmak mebusların bu kürsüden konuşurken milletin murakabesinden kaçmalarını intaceder, halbuki mebuslar üzerinde en tesirli murakıp millettir. Bu bakımdan fevkalâde isabetsiz bir tekliftir. Arz ettiğim gibi; millet ile milletvekili arasındaki irtibatı kesip atan bir tekliftir. Ve netice itibariyle millet, milletvekilleri vasıtasıyla Mecliste hâkimiyetini istimal ettiğine göre millî hâkimiyeti, zedeliyen bir tekliftir. Takrimle fıkranın çıkarılmasını teklif ediyorum. Kabulünü rica ederim.

REİS — Hamza Eroğlu.

HAMZA EROĞLU (Adana) — Söz sıramı Hasan Fehmi Evliya arkadaşşıma veriyorum.

REİS — Buyurun Hasan Fehmi Evliya.

HASAN FEHMI EVLİYA (Maraş) — Muh-trem arkadaşlar; bu maddede ihtilâta meydan verecek, sübjektif ve şahsî takdirlere esas olabilecek mefhumlar kullanılmıştır, «Elfazı tahkiriye» gibi. Hangi söz elfazı tahkiriyedendir, bunun kıstas ve kriteriyomu nedir, kim takdir edecektir? Bu bakımlardan kanun tekniğine uygun değildir.

Bu metne bir de (Umumi Heyet kararıyle bu sözleri zabıttan çıkartır.) Cümlesi ilâve edilmiştir.

Bu ilâve ise Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 20 nci maddesinin birinci fıkrasına tamamıyla muhaliftir. 20 nci madde aynen «Meclis müzakeratı alenidir ve harfiyen neşrolunur» demektedir.

Biz bu tadil teklifi ile sadece esas Teşkilât Kanununu ihlâlle kalmıyoruz, aynı zamanda memlekette kanun hâkimiyetini de ihlâl etmiş bulunuyoruz.

Çünkü yüksek mâlûmları olduğu veçhile, Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak ve kanun yapıcı sıfatıyla her şeyden evvel Teşkilâtı Esasiye Kanununa ve sonra da kendi yaptığımız kanunlara bağlı kalmak mecburiyetindeyiz. İşte bu vecibeye (Kanun Hakimiyeti Prensibi) denildiği malûmunuzdur.

Yine yüksek malûmlarıdır ki, kanun yapıldığı zaman artık yapan merciden müstakil bir varlık iktisabeder. Bu itibarla Büyük Millet Meclisi heyet halinde veya münferiden kanunlara tâbidir, kanun üstü bir merci değildir.

Tasarı hazırlanırken mülhem olunduğu iddia edilen memleketlerden, Fransa Teşkilât Kanununun 10 neu maddesi aynen «Her iki meclisin celseleri herkese açıktır, müzakerelerin harfi harfine zabtı ve meclislere ait vesikaları Resmi Gazetede neşredilir» demek suretiyle Meclis müzakerelerinin aleniyetini ve harfi harfine neşredilmesini kabul etmiş bulunuyor.

Meclis müzakerelerinin aleniliği ve harfiyen neşri demokrasi rejimlerinin teminatıdır. Aynı fikir Federal Almanya Anayasasının 42 nci maddesi, İtalya Anayasasının 64 neu madde-siyle de kabul edilmiştir.

İşte bu sebeplerle tadilin aleyhindeyim, mâruzatım bundan ibarettir.

REİS — Encümen.

TEŞKİLÂTI ESASİYE ENCÜMENİ REİSİ YERİNE OSMAN KAVRAKOĞLU (Rize) — Muhterem arkadaşlar, Fethi Çelikbaş'ın bu maddede itirazına, onun istediği gibi hüviyetini gizliyerek başka bir hüviyetle değil fert olarak, Demokrat Partinin Rize Mebusu (Sağdan, Müsterek Haysiyet Divanı Reisi, sesleri.) arkadaşlar işaret ediyorlar, D. P. Müsterek Haysiyet Divanı Reisi ve bu encümenin Reisvekili olarak cevap arz edeyim.

Efendim, bu madde ile bir hususu menediyo-
ruz veya menetmek istiyoruz. Büyük Millet Mec-
lisinde sarf olunan hakareti tazammun eden,
haysiyet şiken, müsteheen, galiz, elfazı zabıtlar-
da muhafaza edelim mi, etmiyelim mi? Şimdi
bir mütalâa; «Bunlar kalsın, seçmenler okusun.
Vatandaş mebusun seviyesi, konuşma adâbı ve
üslûbu hakkında kanaat edinsin ve müteakıp
seçimde ona göre kararını versin.» Bu, objektif
bir kanaattir, isabetli tarafları vardır.

Fethi Çelikbaş'ın hoca olarak bilmesi lâzım-
dır ki, iyi tarafından almak ne kadar mümkün-
se bu gibi çirkin elfazın zapta geçmesi, ensali
âtiyeye intikal ettirilmesi bir bakıma da gayri-
ahlâki bir teşvik ve telkin vasıtası sayılabilir.
Bugün uğraştığımız nedir? Çocuklarımızın kov-
boy filimlerini taklidettiklerini ve bunların
memleket içindeki birçok vakalarda aynen oy-
nandığını görmüyor muyuz?

Böyle çirkin örnekleri mutlaka iyi tarafını
düşüneceğiz diye tescil edip, zapta geçirip arşiv-
lere doldurmakta bir içtimai fayda yoktur.

Kaldı ki, diğer bir arkadaşım Anayasalardan
misal aldılar, Meclis müzakerelerinin aleniyetin-
den bahsettiler. Alman Anayasasının 46 ncı
maddesinde bu gibi sözlerin bir şahsa mâtuf ola-
rak sarfı halinde mebusun ceza göreceği hükmü
de sarahaten zikredilmiştir. Yani kürsünün me-
suliyyetsizliği ifade olunurken hakaret ve sövme
fiillerinin bundan müstesna olduğu, yani sövü-
lür ve hakarete bulunulursa ceza verilebileceği
hükmü dahi Alman Anayasasının 46 ncı mad-
desinde sarahaten zikredilmiştir. Başka anaya-
salarda buna benzer daha başka hükümler var-
dır. Biz burada neyi temin etmek istiyoruz? Bi-
zim istediğimiz, bu gibi gayriahlâki elfazı tes-
cil etmekte fayda yoktur. Bunu da ne ile ifade
ediyoruz? Hatiplerin dediği gibi, subjektif ölçü
ile değil, objektif bir ölçü ile! Anayasayı yapan
Meclis, Anayasanın da üstüne çıkan bir madde-
yi, tasarruf hakkını kullanarak, kendi ka-
rariyle bozabilir. Meclisi âli buna karar ve-
rebilir, şu çirkin sözleri çıkaralım der, çirkin
sözleri çıkarır ve çirkin sözleri söyliyeni de
çıkartır. Mâruzatım bundan ibarettir. (Soldan,
alkışlar)

REİS — Fethi Çelikbaş.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Muhterem
arkadaşlar, tarihen tesebbüt etmiş olan bir
hakikatı Teşkilâtı Esasiye Encümeni de teslim

etmek mecburiyetinde idi, bunu teslim etti. Bu-
radaki fayda aşîkârdır, dedi. Bunları dedikten
sonra bâtil bir kıyas yapmak suretiyle fikrimizi
cerhetmek istedi. Encümen Reisvekili dedi ki,
çocuklarımızı cowboy filimlerinden kurtarmak
istemiyor muyuz? Muhterem arkadaşlar; ben de
cevap vereyim. Sizi buraya gönderen kimseler
çocuklar mıdır? Kavrakoğlu'nun bu telâkkisine
göre, Türk Milletine siyasi olgunluğuna rağmen
cowboy filimlerinden kurtarmak istediğiniz ço-
cuklar gibi muamele yapacaksınız.

Bir taraftan hakikatı teslim ediyor, etmeye
mecbur oluyorsunuz. Üç yüz küsur yıllık hâ-
diselerin ortaya çıkardığı bir hakikatı ilmiyeyi,
bir gerçeği eğer millî hâkimiyeti seçmenin me-
bus üzerinde müessir olmak şeklinde telâkki
ediyorsak, milletvekilinin milletin âmâline uy-
gun olarak beyanda bulunmasını lüzumlu görü-
yorsak, bu fıkrayı arkadaşlarım böyle tedvin
etmezsiniz.

Yok böyle değilse cowboy filimlerinden ço-
cukları kurtarmak nasıl bir ahlâki bir hareket
ise, burada da biz içtimai faydayı bunda görü-
yoruz, dersiniz bu zihniyetin mahsulü olan eser
nihayetülnihaye bir başka isim alır arkadaşlar.
Bu bakımdan mevzu öyle çocuk filimleri ile kıyas
edilecek, hükme bağlanacak einsten değildir.
Vatandaşların bütün hareketlerimizi, beyanla-
rımızı, konuşmalarımızı takibetmesindeki fay-
da çok büyüktür. Ama elverir ki, bu fay-
daya evvelâ inanalım, sonra Türk Mille-
tinin bu tefriki yapabileceğine samimî ola-
rak kanaat getirmiş olalım. Kavrakoğlu'-
nun neticei beyanı, seçmen vatandaşları
çocuklara benzetmek olur ki, çocukların temyiz
kudreti olmadığını siz de bilirsiniz. Aksi halde
niçin çekiniyorsunuz kelimelerin zapta geçme-
sinden? Söyleyin, Encümen söylesin. (Soldan:
Korkmuyoruz, söyleyeceğiz, sesleri).

Geçmişte bunun bâzı tatbikatı var. Geçen
devrede ne çeşit sözlerin zabıtlardan çıkarılmak
istendiği, zabıtlarda tesbit edildi.

Geçen devrede, kendilerini takdirle yâdede-
ceğim, Reisvekillerinden İhsan Bağ nizamname-
yi tatbik etmek suretiyle Yüksek Meclisin iti-
barını kazanmıştı. Hürriyet Partisi bütçe umu-
mî sözcüsü Ekrem Alican 1957 bütçe müzakere-
leri sırasında bâzı beyanlarda bulundu. Bu
beyanat bidayette sükûnetle karşılandı. Fakat
sonradan bâzı arkadaşlar sıra kapakları vurarak

protesto ettiler. Sanki ekseriyet partisine müteveceh imiş gibi bu beyanların zabıttan çıkarılması yolunda bir harekette bulunuldu ve sonunda bir takrir verildi, bu sözlerin zabıttan çıkarılması istendi. Hiçbir partiye tevcih edilmek istenmiyen ve Türk Milletinin menfaatine uygun bir beyan olduğu anlaşılan bu beyanın zabıttan çıkarılması hakkındaki takririn reye konması istendi, o zaman Riyaset mevkiinde bulunan Sayın İhsan Bağ bu takriri reye koyamam dedi ve iktidar partililerinin devamlı ısrarı üzerine de celseyi tatil etmek mecburiyetinde kaldı.

Geçmiş hâdiseleri anlatmak istemem. Yarın aynı şeylerin tekrarlanması sizleri muazzebeder. Türk Milletinin umumi menfaatleri yolunda tamamen gayrişahsi olarak söylenmiş sözlerin dahi zabıttan çıkarılmasına teşebbüs olunması yarın tatbikatın ne hale gelebileceğine bir işarettir. Hattâ hiç kimseyi isnat altında tutmamak üzere söylenen sözler dahi zabıtlardan çıkarılırsa bunun azabını sizler çekersiniz. Bu itibarla tamamen Kavrakoğlu arkadaşımızın da objektif olarak kabul ettiği bu esastan maksat, tarihen de sabit olduğu gibi, en acı hâtıraların dahi vatan-
daş huzurunda bu kürsüde söylenebilmesidir. Aksi takdirde arkadaşlar, şu ihtimal de akla gelebilir : Bir parlâmentonun ekseriyeti ne isterse onu kabul eder, üst tarafını zabıttan çıkarır. Bu takdirde millet hakikatlere nasıl nüfuz eder? Demin kendileri söylediler; «ekseriyetin söylediği, kabul ettiği her şeyin doğru olduğunu kabul edemeyiz» dediler.

MUHLİS ERDENER (İstanbul) — Tatbikatta böyle bir şey olmaz.

REİS — Muhlis Bey, rica ederim; silsilei kelâmı kesmeyin. Hatip konuşsun ve sözünü bitirsin.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Hele Muhlis Erdener gibi geçen devrede bulunan arkadaşlarımızın itirazda bulunması insana cidden üzüntü veriyor. Çünkü, onlar tatbikatını gördüler.

Muhterem arkadaşlarım, müsaadenizle sözlerimi hulâsa edeyim : Asırların tatbikatı neticesi millet menfaatleri için maddelerde yer alan prensipleri zedelemeyiniz. Bugün bunu zedelersek, bilâhara tatbikatın alacağı istikamette, hattâ sözcülüğünü yapanlar dahi gün olur, viedan azabı duyabilir. Bu itibarla teklif fevkalâde isabetsiz-

dir. Milletvekili en kötü lâfı söylemiş olsa, bırakınız bunun hesabını kendisi seçmen vatandaşın karşısında versin. O, onun murakabesine tâbi tutulsun. Yüksek Meclisin murakabesinden daha müessir murakabe milletin takdiri, bizleri buraya gönderen milletin murakabesidir. Mebusları milletin murakabesinden uzaklaştırmayın, arkadaşlar. Bu katiyen isabetli bir hareket değildir. Bu itibarla takririmin kabulünü rica ederim, arkadaşlar.

REİS — Hilmi Soydan, buyurun.

HİLMİ SOYDAN (Maraş) — Muhterem arkadaşlar, hukuk, içtimai zaruretlerin icabıdır.

Yüksek huzurunuzda getirilen 93 ncü maddenin tadili bâzı Demokrat Partili arkadaşlar, «Anayasanın hangi maddesi hükmüne mugayir ve hangi maddesini tahribetmektedir» diye ifade buyurmuşlardır. Anayasanın 20 nci maddesi, hepimizin malûmu olduğu üzere, Meclis müzakerelerinin harfiyen neşrinin âmirdir. Bu alemlilik yalnız buradaki 50 - 60 kişinin dinlemesi değildir; bu müzakerelerin Türk matbuatı vasıtasıyla bütün millete duyurulmasıdır.

Deniliyor ki, Mecliste sarf edilen elfazı tahkiriye ibareleri Meclisin kararı ile çıkarılacaktır. Bu maddenin sevkine sebep acaba nedir?

Arkadaşlar, biz imtihanı seçmenlerimizin huzurunda vereceğiz, Yoksa Nizamname karşısında imtihan verecek değiliz. Burada en mühim mesele budur.

Muhterem arkadaşlarım, (galiz, müsteheen sözler ve elfazı tahkiriye. Heyeti Umumiye kararıyla zabıttan çıkarılır) deniyor. Böylece bunun takdiri tamamen ekseriyet partisinin eline verilmektedir. Bu, rejim bakımından çok tehlikeli olur.

Muhterem arkadaşlarım, yine burada ifade buyurdular ve «Bu Anayasanın hangi maddesini tahribetmektedir?» dediler. Bu Anayasanın 70 nci maddesini tahribetmektedir. Bu maddenin derpiş ettiği neşir meselesi tahribedilmektedir. Esbabı mucibe olarak Kavrakoğlu arkadaşım dediler ki, Meclis, seçmen vatandaşlar karşısında bu türlü elfazın neşrinin güya nizamname ile tahdid ediyor. Şunu arz etmek isterim ki, seçmen vatandaşların bunu ters cepheden mütalâa etmesi lâzımdır. Eğer elfazı galize kullanan kimse olursa bunun cezasını seçmen vatandaş verir, bu husustaki imtihanı seçmen va-

tandaşlarım yapar ve bana seçmen vatandaşların rey vermemesiyle olur. Binaenaleyh, bu mesele nizamname ile tahdidedilmez ve tamamen Anayasanın 20 ve 70 nci maddelerine muhaliftir, bu bakımdan da doğru değildir. Takdir yüksek heyetindir.

REİS — Sebati Ataman!

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Muhterem arkadaşlarım; bu madde hakkında serdedilen itirazlar iki nokta üzerinde toplanmaktadır: Birincisi, maddenin Anayasaya muhalif olduğu keyfiyeti. İkincisi de, bunun hakikaten gerek demokrasi, gerekse ahlâk, şu, bu bakımından bir zarurete taallûk etmediğine dair umumi mülâhazalardır. «Biz, Anayasaya muhalif olmasa bile, bu maddenin böyle tedvin edilmesini mahzurlu görmekteyiz.» demektedirler. Zannederim Fethi Çelikbaş arkadaşımızın mütalâaları bu.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Anayasa ile beraber.

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Şimdi; müsaade buyurursanız Anayasaya muhalefeti üzerinde şahsi kanaatlerimi arz edeceğim. Anayasanın 20 nci maddesini dikkatle okuyalım: «Meclis müzakeratı alenidir ve harfiyen neşrolunur.» İbare bu.

Muhterem arkadaşlar; harfiyen neşrolunur, ne neşrolunur? Meclis müzakeratı neşrolunur. Demek ki, müzakere dediğimiz nesne, müzakere dediğimiz mefhum dışında kalan bir hususun neşredilmesi mecburiyetini Anayasa vaz'etmiş değildir. (Sağdan, gülüşmeler) Anayasanın vaz'ettiği mecburiyetler müzakere kelimesinin ifade ettiği mefhumun şümulüne giren hususlara munhasırdır; müzakere mefhumuna dâhil olmıyan bir şeyin neşredilmesi mecburiyeti Anayasaca vaz'edilmiş değildir.

Muhterem arkadaşlar, şimdi buna itiraz edilemez, müzakere mefhumuna dâhil olmıyan şeylerin neşri mecburiyetini Anayasa vaz'etmektedir diye bir iddia zikredilemez. Çünkü müzakerat harfiyen neşrolunur diyor. Dense dense münakaşa şu şekle gelebilir, şu hususa munhasır olabilir: Müzakere mefhumuna dâhil olmıyan husus nedir? O husus şudur dendiği zaman o husus da müzakere mefhumuna dâhildir diye münakaşa edilebilir.

Şimdi, bu maddeye muhalefet eden arkadaş-

larımdan, müstehcen olan kelimenin de müzakere mefhumuna dâhil olduğunu iddia ve ispat etmelerini beklerim. Müstehcen kelimenin, galiz kelimenin, lâfzı tahkirin müzakere mefhumuna dâhil olduğu iddia ve ispat edilirse, hakikaten Anayasadaki (harfiyen neşredilir) emrine muhalif bir madde olmuş olur. Ama müstehcen kelimenin, galiz kelimenin lâfzı tahkirin müzakere mefhumu dışında şeyler olduğu iddia ve ispat edilirse bu maddenin Anayasanın 20 nci maddesiyle zerretüma alâkalı bulunmadığını, 20 nci madde emrine, aslına muhalif bulunmadığını da kabul ve tasdik etmek zarureti vardır.

Şimdi muhterem arkadaşlar, müzakere ne demektir? Müzakere mevzuunu kısa bir tahlile tâbi tutalım.

Müzakere ne demektir? Büyük Millet Meclisinde müzakere ne demektir?

Müzakere; her hangi bir hususta fikirlerin çarpışması demektir. Müfaale babından müşareketi ifade eder. Dikkat buyurun, müzakere mefhumunun içinde mutlaka, kısıntı halinde dahi olsa, bir fikrin bulunması icabeder. Burada çarpışma, fikir çarpışması değil ise bu, müzakere değildir. Birisi birisine bir lâfzı galiz sarf etse. Öteki bir başkasına yine lâfzı galiz sarf etse bunun adına müşateme derler. Binaenaleyh arkadaşlar, munhasıran bu nevi kelimeleri istihdaf eden bu madde ve müzakere mefhumuna sokulması kabil olmıyan, zira fikir kısıntısı dahi ihtiva etmiyen kelimeleri istihdaf eden bu maddenin Anayasaya aykırılık mefhumuyla alâkası yoktur.

Şimdi arkadaşlar; bunun, bu maddenin Fethi Çelikbaş arkadaşımız tarafından zikredilen, bu maddenin kabul edilmemesi halinde kabul edilmemesini icabettirecek fazilet nedir? Şudur; diyor ki; milletin kendi vekillerini murakabe edebilmesidir. Vekil ne konuşuyor, edep dairesinde mi konuşuyor, yoksa uluorta mı konuşuyor? Müstehcen kelimeler sarf ediyor mu, etmiyor mu? Bunu milletin duyması lâzımdır. Ve zabıtlara konması ve neşredilmesi milletin murakabesini temin edecek bir şeydir.

Şimdi arkadaşlarım; farz edelim ki; bir milletvekili bu kürsüde müstehcen bir söz sarf etti, bir cümle konuştu. O cümle içinde müstehcen bir kelime bulunduğunu farz edelim.

Şimdi, madde ne diyor? Şunu diyor : «Reis o milletvekilini lisan nezahatine dâvet eder.» Lisan nezahatine nasıl dâvet eder, acaba? Yani Reis ile o milletvekili arasında telepatik bir mükâleme mi cereyan eder? Reis; milletvekiline, «sizi lisan nezahatine dâvet ediyorum» diye hitabeder. Bu, zapta geçer. Ondan sonra, Reis; Heyeti Umumiye hitaben de, falan arkadaşımızın sarf etmiş olduğu müstehecn sözün zabıttan çıkarılmasını, Dahilî Nizamnamenin 93 nci maddesi mucibince yüksek reylerinize arz ediyorum, kabul edenler, etmeyenler, der. İşte bunların hepsi zapta geçer. Bu suretle sarf etmiş olduğu müstehecn sözler dolayısıyla milletvekilliğine lâıyk olmayan bir kimsenin zabıtlar arasında kaybolacak olan bu sözlerinin, zapta geçirilmiyeceğini Reisin söylemesi suretiyle o mebusun durumu milletin gözü önüne daha kuvvetli şekilde serilmiş olur. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar) Bu suretle Fethi Çelikbaş arkadaşımızın haklı olarak istihdaf ettiği millet murakabesi daha isabetli bir şekilde yerini bulmuş olur.

Arkadaşımızın yine bu maddenin kabul edilmemesi yolunda serd ettiği bir eshabı mucibe kanaatimce bu maddenin bilâkis kabul edilmesini âmirdir.

Arkadaşımız, geçen devrede vâkı olmuş bir hâdiseden bahsetti ve çok muhterem olan ve bugün içimizde bulunmayan bir arkadaşımızı hürmetle yâd etti. Bendeniz de bu yâda iştirak ederim, İhsan Bağ arkadaşımızı hürmetle yâdedirim. Yalnız arkadaşımız nedense bir ciheti unuttu. Celse tatil edildikten sonra başka bir Reis arkadaşımızın kürsüye çıktığını ve onun da takriri reye koymadığını ve binaenaleyh, o Reis arkadaşımızın da hürmete lâıyk olduğunu, söylemeyi unuttular. (Sağdan, «onu da sen ilâve et» sesleri)

Arkadaşlar, bu maddenin kabulü sayesinde ki, artık bir daha geçen seferki, hâdiseler vâkı olmayacaktır. Zira bu madde sarf edilmiş olan ve hakaretâmiz dahi olsa, gayet ağır bir ithamı da ihtiva etse, müzakere mefhumuna dâhil bulunduğu aşikâr bulunan bir cümleinin zabıtlardan çıkarılmasını gerektirmeyecek şekilde sarıh bir hükmü ihtiva etmektedir. Burada kelime çıkarılacaktır. Yani müstehecn kelime, galiz kelime veya lâfzı tahkir çıkarılacaktır.

Şimdi üçüncü bir nokta; Fethi Çelikbaş arkadaşımız çok iyi bilirler ki, geçen sene vâkı

olmuş olan bu zabıttan çıkarmama hâdisesinden önce bir fiilen zabıttan çıkarma hâdisesinin bu Mecliste vâkı olduğunu da derhatır etmelerini rica ederim. Bu gibi hâdiselerin artık vâkı olmaması için, İktüzükte meskût geçilen ve elâstiki, her tarafa çekilen bir mevzuun böyle bir zabıtaya bağlanmasından memnuniyet duyması icabederdi. Bendenizin kanaatim budur.

Şimdi muhterem arkadaşlarım meselenin bir iki cephesi daha var; temas edildi.

Zabıttan çıkarmak keyfiyetinin milletin, milletvekilini murakabe etmesine mâni teşkil etmeyip bilâkis murakabesini daha esaslî şekilde yapmasına yaradığını, bunu temin ettiğini aşikâr bir şekilde arz ettim.

Acaba bu keyfiyet milletvekilinin kürsü hürriyetine, binaenaleyh milletvekilinin murakabe hakkına bir tearuz ifade ve ihtiva ediyor mu?.. İfade etmek istedikleri şey budur.

Burada söyler, söyler, söyler. Ekseriyetin reyi ile zabıttan çıkarılırsa ensali âtiyeye intikal etmez, der.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, müstehecn veya galiz kelimenin veya lâfzı tahkirin murakabe hakkıyla alâkalı olduğu **eğer iddia dahi** edilebilirse ben bunu ispat edilmiş farz ederim. İddia dahi edilemez.

Şimdi hangi söz müstehecn, hangi söz geliz, hangi söz lâfzı tahkirdir meselesine gelelim : Takdir meselesi, çekilip uzatılacak bir mesele diyor. Hakikaten zabıttan çıkarılması lâzımgelen ve milletvekili tarafından serbesçe söylenebilen bâzı sözlerin ekseriyet partisi tarafından çıkarılabileceği gibi bir hâdisenin tekevvünü iddiası vârit değildir. (Sağdan, gülüşmeler) Muhterem arkadaşlar, şimdi dikkat buyurun, hakareti tazammun eden, hakaretâmiz kelime veya cümle tâbiri kullanılmamıştır. Lâfzı tahkir tâbiri kullanılmıştır. Her dilde müstehecn kelime, galiz kelime nedir, lâfzı tahkir nedir?

Her dilde o dile eklenen bu kelimeleri altı yaşına gelen çocuklar bilir, o yaştaki çocuklarca bunlardan çoğu malûmdur. Hattâ o kadar malûmdur ki, bunları matbu eserlerde, romana falan bile yazmak icabettiği zaman baş harfi yazılır diğer kısımları için nokta nokta konur. Onun herkesçe müstehecn, galiz olduğu malûmdur. Munhasıran hakarettan başka mâna ifade etmeyen kelime lâfzı tahkirdir. Bu hakaretâmiz

söz, hakareti tazammun eden söz demek değildir, münhasıran hakarettten başka bir gaye ile söylenmesine imkân olmıyan sözdür. Binaenaleyh Meclis müzakeresi mefhumunun şümulüne dâhil olması imkân ve ihtimali olmıyan ve elbette tabiatıyla murakabe mefhumuna da girmiyen ve Heyeti Umumiyenin takdirinde asla iki taraflı düşünemeyeceği kadar sarıh olan bir sözdür.

Kaldı ki, muhterem arkadaşlarım, bir dilde, her kelime bir mâna ifade eder, bir medlûlü vardır, o da bellidir. Ve o kelimeyi tefsir etmek, o kelimenin medlûlünün ne olduğunu anlamak hususunda en nihayet bir fertten ziyade bir büyük kütlenin anlayışına müracaat etmek yegâne ve başka türlü mümkün olmıyan bir zabıta dır. Dersek ki, reis çıkartır. Bir tek kişidir, hata edebilir. Fakat, Heyeti Umumiyenin kararı ile çıkartır, zabıtasını vaz'etmek suretiyle her hangi bir lâfzın müstehcen mi, galiz mi, lâfzı tahkir mi olduğunun hakemliğini, her birinin okuma yazma bildiği anayasa ile mukayyedolan, mebuslardan mürekkep şu güzide heyete bırakmış oluyoruz.

Binaenaleyh arkadaşlar, mâruzatımı hulâsa edeyim, bu hüküm Anayasaya aykırı değildir. Milletvekilinin murakabe hakkını tahdideder mahiyette de değildir. Milletin murakabe hakkını da daha iyi şekilde yapmasını kolaylaştıracaktır. Üstelik İctüzükte mevcud olması dolayısıyla mazide geçmiş birtakım nâhoş hâdiselerin kökünü kesecek sarahati ihtiva etmesi bakımından faydalı bir hükümdür, aynen kabul edilmesi, bilhassa Fethi Çelikbaş arkadaşım tarafından kabul edilmesi lâzımdır, kanaatindeyim. (Soldan, alkışlar)

REİS — (Hamza Eroğlu'na hitaben) Beyefendi, sıra zâtîâlinizde idi, Fethi Çelikbaş arkadaşımız grup adına söz istediği için takaddüm ediyor, onun için kendilerine söz veriyorum. Bilâhara size de söz vereceğim.

Buyurun, efendim.

HÜRRİYET PARTİSİ MECLİS GRUPU ADINA FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Muhterem arkadaşlar; huzurunuzda getirilen meseleleri, kelimeleri şu veya bu anlayış ile bir tahlile tâbi tutmak suretiyle, kelime oyunları ile münakaşa etmemeyi şiar edinmişizdir. Teklifin Anayasaya aykırı olmadığını iddia eden arka-

daş müzakerenin ne demek olduğunu tahlil etmekle söze başladı.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Şahsım adına konuştum. Sözcü değilim. Sözcü dediniz.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Sözcü demedim. Arkadaş. Umumi temayül, parlâmentolarda artık steno ile zabıt tutulmak suretiyle değil, harfi harfine tesbit hususuna o kadar ehemmiyet veriyorlar ki, tele alıyorlar beyefendi, tele. Gördünüz mü Sebati Bey? (Sağdan, gülüşmeler) İşte o zaman hangi kelimenin müstehcen, hangisinin tahkiri tazammun eder olduğu ne bir heyetin anlayışına terk ediliyor, ne de kelime...

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Tele almakla ne olacak?

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Zabıtlarda değişiklik yapmasınlar diye tele alıyorlar. Bakın onu da bilmiyorsunuz. (Sağdan, alkışlar) Cidden insan Sebati Ataman'ı dinlediğçe eski Yunan sofistlerinin şu sözünü hatırlıyor : «Zamanın müdafaası gayrimümkün olan mevzularını müdafaa etmekle iştihar etmiş olan bu kimseler demişler ki; nadir olan eşya pahalıdır. Kör atlar nadirdir, binaenaleyh o da pahalıdır. Kör at pahalı mıdır?» İnsan Sebati Ataman arkadaşımızı dinleyince, hakikaten bu derece gerilere gidiyor, böyle acayip şeyleri düşünmek ihtiyacını hissediyor.

Şimdi muhterem arkadaşlar, kürsüde konuşan hatiplerin sözünü zapta almak neşretmek değildir, deyince, insan beyanatı tele alıp rafa koyup orada saklanacağına hükmeder.

Muhterem arkadaşlar, telle zapta almanın mânası hatibin sözleri aynen kâğıtla tesbit edilsin içindir. Şu halde, neşri içindir. Şimdi harfiyen neşri meselesine gelince, mütâakıp maddelerde konuşacağım, şayet imkân bulursam ki, - buluyoruz şimdilik. - Muhterem arkadaşlar, vilâyetlerinizde ararsanız bir zabıt ceridesini bulamazsınız. Arkadaşımız diyor ki, bu kelimeler hakareti tazammun ederse, müstehcen ise çıkarılır veya çıkarılmaz. Bunların zapta geçmesinden ne sağlamak istiyoruz? Konuşulanların aynen zapta geçmesini istiyoruz. Mühim olan budur. Zapta geçirilmediği takdirde, geçen devrede Sayın Başvekilin ifade ettiği gibi gazeteler yazamaz. Zabıtlara geçirilir ama, sonra zabıtlardan çıkarılır, dediğimiz zaman umumi efkârın Meclisin mesaisini takibine imkân kalmaz. Gazeteler ya-

zamadığı andan itibaren milletin milletvekili üzerindeki murakabesi felce uğrar. Siz kabul etmeniz de etmeseniz de bu böyledir.

Ben vaktinizi fazla almayacağım, daha başka maddeler de var. Yalnız temennim, kim ne derse desin yarın tatbikatta öyle hâdiseler zuhur edebilir ki, o sözlerin zabıttan çıkarılması için rey vermek mecburiyeti ile karşı karşıya gelenlerin bundan azap duymamasıdır. İşte bu sebeple kem söz sahibine aittir, deyip maddeyi aslı hali ile yani 300 küsur yıllık tatbikatı dikkate alarak muhafaza edelim. Memleket menfaati bundadır. Geçmişteki tatbikattan ilham alarak bunu beyan eden arkadaşımız «Bu tatbikat devam etmiyecektir» dedi. Bunu kim söyledi? Böyle zabıttan söz çıkartmak imkânı dahi olmadığı sırada en kötü lâfların, en galiz beyanların dahi zabıttan çıkarılmasına imkân verilmeyen ahvalde bu teklifler yapılabilmiş ve zabıttan çıkarılmasına gayret sarf edilmiştir. Ya şimdi? Ama hangi kelimenin galiz ve müstehecen olduğu geniş ölçüde takdire muallâk bir hal alır. Nitekim kendileri de geniş ölçüde takdire muallâk olduğunu kabul ettiler.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Reis Bey, söylemediğim bir fikri bana attettiği için şöz istiyorum.

FETHİ ÇELİKBAS (Devamla) — Bu bakımdan asırların tatbikatını olduğu gibi bırakalım. Mebusların çalışmalarını seçmenlerinin kontrolüne tâbi tutalım. Mebusların kötü konuşma itiyatlarından vazgeçmeleri için en müessir tedbiri bu suretle alalım. Aksi takdirde, zabıttan çıkarmakla kötü konuşmayı itiyadedinmiş olan mebusun bu itiyadını devam ettirmesine mâni olunmaz. Zira zabıttan çıkarma, vatandaşın murakabesine tâbi tutma yanında, bu tarzda konuşmayı itiyadedinenlerin ıslahı bakımından da katıyen müessir bir yol değildir. Bilmiyorum, madde madde mi grup kararı vardır? Eğer öyle ise hakikaten konuşmak zait, ben o grupta çalıştım, böyle bir vaziyet yoksa, cidden arkadaşlar, yarın kötü hâdiselerle karşı karşıya gelmekten, böyle hâdiselerin meydana gelmesi imkânlarını açık bırakan kapıları kapamak müreccaktır, evlâdır. Benim mâruzatım budur.

REİS — Sebati Bey, musir misiniz? (Değil sesleri)

Hamza Eroğlu!

HAMZA EROĞLU (Adana) — Muhterem ar-

kadaşlar; Muhterem Sebati Bey konuşmaya başlayınca ben Sebati Beyin bir lisan mütehassısı, bir gramer mütehassısı olduğunu zannettim. Sözlerine, müzakerenin tarifi ile, müstehecen, galiz ve tahkir edici sözlerin tarifi ile başladılar. Fakat bu kelimelerin tarifini tamamladıktan sonra hakikaten lisan işleriyle pek fazla iştigal etmediklerine arkadaşlarımla işaretleriyle vâkıf oldum.

Ne diyor Anayasamız? Her şeyin üstünde, âme hukukunun en üstünde birtakım normlar ve kaideler silsilesi olan Anayasamızın 20 nci maddesi ne diyor : «Meclis müzakeratı alenidir ve harfiyen neşrolunur.» diyor. Sebati Bey, Meclis müzakeratı üzerinde durarak müzakere kelimesinin tarifini yaptı. Bu kelimelerin ele alınması bir müzakere değildir, çünkü bu kelimeler burada müzakere edilmez. Doğru. Hiçbir zaman müstehecen galiz kelimelerin tarifi üzerinde burada müzakere edilmez. Ama bu kelimeler, bu sözler burada müzakere edilirken, söylenir ve yapılır. Müzakere ne demek?» dediler. Ve hemen arkasından «fikirlerin çarpışmasıdır» diye beyan buyurdular. Belki doğru söylüyorlar. Fikirlerin çarpışmasıdır ama Muhterem Sebati Bey, kelime fikrin ifadesi değil mi? Bu lisanda ve gramerde öyle değil mi? Öyle ise müstehecen bir kelime de bir fikrin ifadesi değil mi? (Soldan, «yooo», sesleri)

REİS — Müsaade buyurun, Hamza Bey müdahale etmiyorum, böyle kabul buyurun, Sebati Bey kendi şahsi fikirlerini beyan etti.

HAMZA EROĞLU (Devamla) — Parti grubu adına değil mi?

REİS — Hayır, şahsı adına.

HAMZA EROĞLU (Devamla) — Güzel... Ben de Sebati Bey üstadımıza şahsım adına mukabelede bulundum. Yanlış yolda oldukları şeklinde ifadei kelâm eyledim.

Şimdi arkadaşlar, Meclis müzakerelerinin aleniliği ve harfiyen neşri meselesi yalnız bizde olan bir şey değildir. İnsaf buyursunlar, yeni kabul edilen modern Fransız Anayasasında da öyledir. Oradaki onuncu maddeyi okuyorum :

«Her iki meclisin de celseleri alenidir. Müzakerat zabıtları harfiyen ve teşriî vesikalar aynen Resmî Gazetede neşrolunur.»

Muhterem arkadaşlar; neşir aleniyeti prensibi bir neticedir. Aleniyet prensibi hakkında

biraz tettebbuda bulunmak istiyen arkadaşlar çok iyi bilirler, tanınmış büyük hukukçulardan «Esmein» ve «Duguit» in şahaserlerini görecektlerdir. Orada aleniyet prensibi ne güzel ifade, müdafaa olunuyor, okurlarsa anlarlar.

Arkadaşlar; Meclis müzakereleri elbette neşredilecek, zabıtlara geçecektir, hem de harfiyen geçecektir. Çünkü bizi seçen bir seçmen kitlesi vardır, onlar tarafından biz kontrol ediliyoruz, Biz demokrasi ile idare edilen bir memleketiz. Seçmenlerin bizim üzerimizde kontrol hakları vardır. Ne söyledikse nasıl söyledikse aynen zaptta geçmeli ve aynen neşredilmeli. Neden bundan korkuluyor? (Soldan, korkmuyoruz, sesleri) Öyle zannediyorum ki; o arkadaşlar elfazı tahkiriye fazla kullanıyorlar ki, bundan çekiniyorlar. (Soldan, Ooo... sesleri) Müsaade ederseniz size zabıtan okuyacağım.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Bırak böyle ucuz imaları.

HAMZA EROĞLU (Devamla) — Hükümet programının müzakeresi esnasında İsmet Paşa gibi tarihin müstesna bir simasına... (Soldan, ooo... sesleri) Evet efendim; tekrar ediyorum; tarihin müstesna bir simasına aranızdan bir arkadaş: Halil Turgut Bey «utanmaz adam» diye haykırmıştır. Bu aynen zabıttadır.

MEKKİ SAİD ESEN (Balıkesir) — İşte biz onları çıkaracağız.

HAMZA EROĞLU (Devamla) — Bu arkadaşın Diyarbakır seçim bölgesinde İsmet Paşaya bu söylediği söz için hesap vermesi lâzımdır. (Sağdan, alkışlar) (Soldan, «oooo» sesleri).

Arkadaşlar; ayrıca, yine İsmet Paşanın burada konuşması esnasında Sayın Vekillerden birisinin tahkir edici sözler söylediği zabıtlarda mevcuttur. O Vekil de seçim bölgesinde millete hesap verecektir, Türk efkârı umumiyesine hesap verecektir.

İşte bütün bunlar zabıtların harfiyen neşri için zaruri bir sebeptir. Mâruzatım bu kadardır. (Sağdan, alkışlar)

REİS — Kifayet takrirleri var, okuyoruz.

Yüksek Reisliğe

Madde hakkında kâfi derecede konuşulduğundan müzakereye son verilmesini teklif ederim.

Zonguldak Mebusu
Tahir Öktem

Yüksek Reisliğe

93 ncü madde hakkındaki görüşmelerin yeterliğini arz ve teklif ederim.

Nevşehir Mebusu
Necmettin Önder

HALİL TURGUT (Diyarbakır) — Sataşma var, söz istiyorum.

REİS — Halil Turgut Bey, Riyaset zatâlinize sataşıldığı kanaatinde değildir.

HALİL TURGUT (Diyarbakır) — Ben kaaniim, fikrimi izah edeyim, bu iddiayı yapan arkadaşta, yahut bu şantajı yapan arkadaşta cevap vereyim.

REİS — Riyaset zatâlinize sataşıldığına kaani değil, zira zabıtlarda münderic bir husus ifade edilmiştir.

HALİL TURGUT (Diyarbakır) — Israr ediyorum.

REİS — Halil Turgut, Hamza Eroğlu arkadaşımızın zabıtlardan okuduğu bir hususun kendisine sataşma olduğunda ısrar ediyor. Riyaset bu kanaatte olmadığı halde arkadaşımız kanaatinde musir olduğu için reynize arz edeceğim. Halil Turgut'a sataşma olduğunu ve konuşmasını kabul edenler lütfen işaret versin... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Kifayet takrirlerini reylerinize arz ediyorum, kabul edenler... Etmeyenler... Kifayet takrirleri kabul edilmiştir, efendim.

93 ncü madde hakkında tadil teklifleri var, okuyoruz efendim.

Yüksek Riyasete

Şifahen arz ettiğim sebeplere binaen 93 ncü maddenin sonunda (... ve Umumi Heyet....) diye başlayan kısmının tayyî hususunun reye arzını rica ederim.

Tunceli Mebusu
Arslan Bora

Sayın Reisliğe

93 ncü maddenin aşağıdaki şekilde tadilini arz ve teklif ederim.

Burdur Mebusu
Fethi Çelikbaş

Madde 93. — «Bir mebus Heyeti Umumiyyede galiz, müstehcen sözler ve elfazı tahkiriye istimal edemez. Ederse Reis derhal o mebusu lisan nezahatine davet eder, devamı halinde Reis mebusun sözünü keser.»

(Tunceli Mebusu Arslan Bora'nın tadil teklifi tekrar okundu.)

REİS — Arslan Bora arkadaşımız maddede (...ve Umumi Heyet....) diye başlayan kısmın maddeden çıkarılmasını istiyor.

Teklifi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

REİS — Burdur Mebusu Fethi Çelikbaş'ın teklifini tekrar okuyoruz.

(Burdur Mebusu Fethi Çelikbaş'ın tadil teklifi tekrar okundu.)

REİS — Fethi Çelikbaş'ın tadil teklifini reyinize arz ediyorum. Kabul edenler lütfen işaret versin. Kabul etmeyenler işaret versin... Kabul edilmemiştir.

BU MAZBATA MUHARRİRİ A. HAMDİ SANCAR (Denizli) — Efendim, maddede «elfazı tahkiriye istimal edemez» cümlesinden sonra (ederse) kelimesi var. O kelime (aksi takdirde) olacak. Bu şekilde maddenin tashihini rica ederim.

REİS — Maddeyi tashih şekliyle okuyup reyinize arz edeceğim:

Madde 93. — Bir mebus Heyeti Umumiye de galiz, müstehen sözler ve elfazı tahkiriye istimal edemez, aksi takdirde Reis derhal o mebusu lisan nezahetine davet eder ve Umumi Heyet kararıyla bu sözleri zabıttan çıkartır. Devamı halinde Reis mebusun sözünü keser.

REİS — Bu şekliyle maddeyi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 147. — Mecliste iki zabıt tutulur:

1. Harfiyen zabıt :

Bu zabıt, zabıt ceridesiyle ve icabında Resmî Gazete ile ilân olunur.

Bu zaptın, itiraz vukuunda, muterizin ilk celsede söz alması veya Riyasete göndereceği bir varakanın gelecek zabıt ceridesinin sonuna aynen derei suretiyle tashihi lâzımdır.

2. Zabıt hulâsası :

Bu hulâsa, gelecek inikat günü zabıt ceridesine dere ve levhaya talik olunur.

Bu zabıt hulâsasına itiraz vâkı olursa harfiyen zapta müracaatle tashih ve o suretle bir daha neşir ve talik olunur.

Zabıt hulâsasını Reis ve inikatta bulunmuş olan iki kâtip imzalar.

Bu maddedeki ilân mecburiyeti mücerret mahiyeti itibariyle suç teşkil eden sözlerle, adli mercilerce neşri menolunan hususatin sair neşir vasıtalarıyla yayımlanmasına mesağı tazammun etmez.

REİS — Fazıl Yalçın, Cumhuriyetçi Millet Partisi Meclis Grubu adına.

CUMHURİYETÇİ MİLLET PARTİSİ MECLİS GRUPU ADINA FAZIL YALÇIN (Kırşehir) — Muhterem arkadaşlarım, bu tadilat esbabı mucibesiyle hüsnüniyete makrun ve mâsum bulunabilir. Fakat mücerret olarak bu hüsnüniyet ve mâsumiyet bir teklifin Anayasaya uygunluğunu temin etmez. Mâruzatımızın bu çerçevede içinde mütalâa ve telâkki edilmesini muhterem arkadaşlarımdan rica ederim. 147 nci madde üzerinde, tekliflerin heyeti umumiyesi görüşülürken birçok arkadaşlarımız tarafından heyeti umumiyesinin ve bu arada 147 nci maddeye ilâve edilecek son fıkranın Anayasaya aykırılığı hususunda mütalâalar dermeyeran edildi. Buna rağmen biz de grupumuzun son defa görüşünü tesbit etmek üzere huzuruza çıkmış bulunuyoruz.

147 nci maddenin sonuna; (Bu maddedeki ilân mecburiyeti mücerret mahiyeti itibariyle suç teşkil eden sözlerle, adli mercilerce neşri menolunan hususatin sair neşir vasıtalarıyla yayımlanmasına mesağı tazammun etmez) fıkrası ilâve edilmiş bulunmaktadır. Arkadaşlar, bu fıkrayı biz, basın hürriyetinin tahdidi mahiyetinde telâkki etmekteyiz. Bugüne kadar Meclis müzakerelerinde milletvekillerinin mücerret mahiyeti itibariyle suç teşkil eden sözlerinin basın vasıtasıyla yayımlanmasında her hangi bir kanuni engel yoktu. Bu madde ile milletvekillerinin Meclis müzakereleri esnasında mücerret mahiyeti itibariyle suç teşkil eden sözlerinin neşredilmemesi hususunda bir yasak vaz'edilmiş bulunmaktadır ki, bu basın hürriyetinin yeni bir tahdidi mahiyetindedir.

Bu hükmün Anayasa çerçevesindeki değer ve mevkini belirtmeden Teşkilâtı Esasiye Encümeni mazbatasında derpiş edilen mucip sebepleriyle tadilatın irtibatını tâyinde fayda olacağı kanaatindeyiz.

Anayasa Encümeni mazbatasında tadilat lüzum ve zaruretini Meclis müzakerelerinin nezahet ve selâmet içinde cereyanının temini ve Yüksek Meclis müzakerelerinin seviyesini düşürücü, Yüksek Meclisin itibarına hâlel iras edici birta-

km hâdiselerin tekevvün etmesini önlemek, mu-
cip sebeplerine istinadettirmiş bulunmaktadır.

Arkadaşlar, basın hürriyetinin, bu suretle tahdidi hususunda bir neşir yasağı vaz'edilmesi için Meclis müzakeratının matbuat vasıtasıyla yayınlanmasının Meclis müzakeratının nezahetini ihlâl etmesi ve aynı zamanda Meclis müzakeratının seviyesini düşürmesi ve Meclisin itibarına hâlel iras edecek birtakım hâdiselere sebebiyet vermesi lâzımdır. Fakat Meclis müzakerelerinin nezahet içerisinde cereyanına ne suretle engel teşkil edeceği ve Meclisin itibarına ne suretle hâlel iras edeceği ve Meclis müzakeratının seviyesini nasıl düşürecek bir tesir ıera edeceğinin tâ-yini mümkün değildir. Aksine olarak Meclis müzakeratının basın vasıtasıyla neşredilmesi, Meclisin itibarını düşürmez, bilâkis yükseltir. Bu takdirde burada söz almış olan milletvekili arkadaşlarımız daha tecrübe içinde ve daha etraflı konuşmak zarureti hissederdiler. Bu hal de Meclis müzakeratının seviyesini yükseltir, itibarını artırır. Aynı zamanda milletvekilleri âme vicdanının takbih edeceği sözler sarfından da çekinirler. Bu itibarla biz mücerret mahiyeti itibariyle suç teşkil eden sözlerin ve beyanların, gazetelerle neşrinin Teşkilâtı Esasiye Encümeni mazbatasında derpiş edilmiş olan esbabı mucibe ile tevafuk edeceği kanaatine sahip değiliz. Ayrıca 93 ncü madde ile elfazı tahkiriye-nin zabıttan çıkarılması kabul edildiğine göre böyle bir endişenin de katiyen mevzuubahsol-maması icabeder. Teşkilâtı Esasiye Encümeni mazbatasındaki esbabı mucibe ile tadilât arasında irtibat teminine imkân olmadığını bu suretle belirttikten sonra şimdi de tadilâtın Anayasa muvacehesindeki mevkii ve değeri hakkında mütalâatını arz etmek isterim. İlâve edilen fıkra Anayasanın yirminci maddesine aykırı bulunmaktadır. 20 ncı maddeye göre Meclis müzakeratı alenidir, harfiyen neşredilir. Aleniyet Meclis müzakeratının bütün neşir vasıtalarıyla neşrinin tazammun eder ve bu bakımdan müzakeratın bir kısmının neşredilmemesi bakımından konulan bu fıkra Meclis müzakeratının alenilik kaidesine aykırı bulunmaktadır. Diğer taraftan yine aynı fıkra Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 21 ncı maddesine ve Dahilî Nizamnamenin tedvin esaslarına aykırı bulunmaktadır. Dahilî Nizamname Meclis müzakeratının tâbi olduğu kaideleri ihtiva eder.

Bu iç kaidelerden ibarettir. Dahilî Nizamname Meclis fonksiyonlarını, teşriî fonksiyon ve mu-rakabe fonksiyonunu ve bu fonksiyonlar mu-vacehesinde Yüksek Meclisin icraya üstünlüğü prensibini tam bir kemâl içinde tahakkuk ettirmek maksadıyla vaz'edilmiş birtakım hükümler mecmuasından ibarettir.

Meclis müzakeratının aleniliğini ihlâl eden bir hüküm evvel emirde Dahilî Nizamnamenin tedvin gayesine aykırıdır. Zira Dahilî Nizamname Meclis müzakeratının aleniliğini de temin edecektir. Dahilî Nizamname, Meclis müzakeratının tâbi olduğu iç kaideler mecmuası olduğuna göre, böyle bir nizamname hükümünün basına teşmili, Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 21 ncı maddesine aykırı bulunmaktadır. Yine bu ilâve edilen fıkra Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 68 ncı maddesine de aykırıdır. Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 68 ncı maddesine göre hürriyetlerin hududu kanunla çizilir. Biz ise bu Dahilî Nizamname ile basın hürriyetine bir tahdît vaz'ediyoruz. Dahilî Nizamname bir kanun olmadığına göre, Dahilî Nizamname ile basın hürriyetinin tahdît ve takyidi de evvel emirde Teşkilâtı Esasiye Kanununun 68 ncı maddesine mugayir bulunmaktadır. Filvaki Dahilî Nizamname Teşkilâtı Esasiye Kanununun 21 ncı maddesine göre kanun değildir. Çünkü Dahilî Nizamname, Meclis müzakeratının tâbi olacağı iç kaidelerin mecmuudur.

Dahilî Nizamname kanun değildir; zira bunun ilân ve tasdik mecburiyeti yoktur.

Dahilî Nizamname kanun değildir; Meclis İçtüzüğü'nün 232 ncı maddesi, bu Nizamnamenin kanunların tâbi olduğu müzakereye tâbi olduğunu beyan etmek suretiyle kanun olmadığını ima etmiş bulunmaktadır.

Dahilî Nizamname kanun değildir; isminden bellidir hattâ bir nizamname de değildir. Bu itibarla kanun olmıyan bir Dahilî Nizamname ile matbuat hürriyetini tahdideden bir hüküm vaz'ı Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 68 ncı maddesine aykırı bulunmaktadır.

Sebati Ataman Bey arkadaşımız dün burada grupları adına konuşmalarını yaparken, mahkemelerin aleniliği müessesesi ile Meclisin aleniliğini mukayese etmek suretiyle böyle bir tahdidin vaz'edilebileceğini müdafaa ettiler. Dediler ki, Teşkilâtı Esasiye Kanunumuza göre

Meclis müzakeratı alenidir; yine Teşkilâtı Esasiye Kanunumuza göre muhakemat da alenidir. Her iki müessese de Teşkilâtı Esasiye Kanununun vaz'etmiş olduğu iki müessesedir. Teşkilât, Esasiye Kanunu mahkemelerin aleniliğini kabul etmesine göre, o halde basın hürriyetini tahdid eden, mücerret suç teşkil eden sözlerin gazetelerde neşredilmemesi Anasayanın ihlâli mahiyetinde olduğu iddia ediliyorsa, mahkemelerde taraflardan birisinin haysiyetsiken, hakareti tazammun eden elfazın gazetelerde neşrinin de suç olmaması icabederdi. Halbuki mahkemelerde taraflardan birinin karşı tarafa hakaretini gazeteler yazar ise mesul olur.

O halde Meclis müzakeratında sarf edilmiş olan mücerret mahiyeti itibariyle suç olan sözlerin gazetelerde neşrinin de gazeteci için mesuliyeti mucibolması lâzımdır. Fakat kanuni durum bu olmadığı gibi, esasen müessesenin mahiyeti itibariyle böyle bir müdafaayı haklı görmeye imkân yoktur. Filhakika Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 377 nci maddesinde, ancak mahkemelerin gizli duruşmalarında cereyan eden muhakematın neşri yasaktır.

Aleni mahkemelerde hakareti tazammun eden sözlerin neşredilmemesine karar verilmemiş ve alenen tefhim edilmedikçe, mahiyeti itibariyle suç olan muhakematın neşri gazeteler için hiçbir suretle mesuliyeti mucibolmayacaktır. Aleyhe bir kabulle mahkemede cereyan eden hakareti tazammun eden birtakım sözlerin gazetelerde neşrinin gazeteciler için mesuliyeti mucibolduğunu kabul etsek dahi bunu Meclis müzakeratına tatbik etmeye imkân yoktur. Nihayet mahkemelerde cereyan eden hâdise iki şahıs arasındaki münasebete taallûk eder. Halbuki Meclisteki müzakere mevzuu bütün Türk Milleti ile ilgilidir.

Diğer taraftan, temsil edilenlerin, kendilerini temsil edenlerin fiil ve hareketlerini kötü ve iyi taraflarıyla öğrenmeleri lâzımdır. Bunda içtimali fayda vardır.

Mahkeme zabıtları, nihayet taraflarca tetkike açıktır. Mecliste yapılan müzakereler ve bunların harfiyen neşri Anayasanın icabı olduğundan, Türk Milletinin her zaman bu zabıtları tetkike ve öğrenmeye hakkı ve imkânı olmak lâzımdır.

Bu bakımdan iki aleniyet müessesesini mukayese etmek suretiyle böyle bir hükme var-

mak, Anayasamızın vaz'etmiş olduğu müesseseler ve prensipler muvacehesinde katî surette haklı bir müdafa tarzı olamaz.

Muhterem arkadaşlar; getirilen fıkra; Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 20, 21 ve 68 nci maddelerine mugayir olduğuna göre, yine Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 103 ncu maddesine nazaran hükümsüzlüğü iddia edilebilir. Biz bu mütalâadayız. Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 103 ncu maddesine göre hükümsüz olan bu fıkranın kabulü suretiyle böyle bir fıkraya meşruiyet vermeyiniz. Bunun reddi Yüksek Meclise şeref verecektir, ayrıca matbuata ve Türk Milletine huzur ve sükûn getirecektir. İcranın huzur ve sükûnu için Türk Milletinin huzur ve sükûnunda gedikler açmayınız.

Mâruzatım bundan ibarettir.

REİS — Arslan Bora.

ARSLAN BORA (Tunceli) — Söz sıramı Turhan Feyzioğlu'na veriyorum.

REİS — Turhan Feyzioğlu.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Çok muhterem arkadaşlarım; Anayasamızın bütün vatandaşlara tanıdığı âhmine haklarından en önemlisi olan, basın hürriyeti ile ilgili bir maddeyi müzakere ediyoruz.

Bu maddenin basın hürriyetini daralttığı ve Anayasamızın gerek 17 nci maddesine, gerek basın hürriyeti ile ilgili maddesine aykırı olduğu hususundaki kanaatimin delillerini arz edeceğim.

Arkadaşlarım; Anayasamızın 17 nci maddesi; gerek ilmi, gerek kazai tefsir ve içtihatlarla konu teşkil etmiştir. Büyük Mecliste söylenen sözleri neşreden basın mensuplarının bundan dolayı takibedilip edilmeyeceği konusunda, şimdiye kadar Türkiye'de yerleşmiş bir tefsir ve içtihat mevcuttur.

İçtüzüğün bu maddesinin sonuna eklenen fıkra ile, bugüne kadar yerleşmiş olan anlayışın dışında, daraltıcı bir yola gidilmesi Anayasanın ihlâli mahiyetindedir. Bu suretle, Anayasaya bugüne kadar verilen mâna bertaraf edilmektedir.

Dün bu kürsüden, gerek benim, gerek Sayın Hilmi Dura arkadaşımın ismini hürmetle yâdettiğimiz Ali Fuat Başgil hocamızın, müzakerelerin neşri konusundaki kanaatini arz edeyim. Teşriî masuniyet hakkındaki kanaatlerini dün dinledik, noksan kalanını fırsat bulursam arz edeceğim. Ba-

kınız 17 nci madde hakkında Profesör Başgil ne diyor: «Mebus, Meclis kürsüsünde söylediği sözlerden, serdettiği mütalâalardan dolayı mesul değildir. Fakat acaba bu mütalâayı neşreden gazete sahibi de mesul değil midir? Gazetecinin maksadına bakarız.» diyor Başgil. «Eğer maksadı sırf Mecliste geçen sözleri ve münakaşaları neşretmekten ibaret ise, gazeteci mesul olmaz. Yok eğer gazetecinin maksadı kendi şahsi fikir ve kanaatini mebusun Meclisteki beyaniyle maskelemek ve bu suretle millet kürsüsünün masuniyetine sığınmaksa, mesuldür. Gazetecinin maksat ve niyetini de mebusun sözlerini nakletmiş tarzından anlamak mümkündür.»

Büyük bir memnuniyetle görüyorum ki, Ataman ve Kirişcioğlu arkadaşlarım da bu fikirlerle mutabıktırlar, tasdik ediyorlar. Şu halde elbirliğiyle bu maksadı sağlıyalım.

REİS — Turhan Bey, sual tevehh ediyor sunuz, cevap bekliyorsunuz, karşılıklı konuşma oluyor.

MEHMET DAİM SÜALP (Siird) — Sayın Profesör, yazının gerisini de oku.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Mademki istiyorsunuz okuyayım.

REİS — Olmuyor efendim, karşılıklı konuşup müzakereyi ve mevzuu uzatıyorsunuz. Olmaz.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Peki efendim, arkadaşımın arzusu ile değil, kendi arzuma tâbi olarak okuyorum, içimden okumak geliyor. (Gülüşmeler) Başgil ilâve ediyor: «Gazetecinin neşirden dolayı olan mesuliyetsizliği maksatla mukayyet olduğu gibi zamanla da mukayyettir... Aradan 5 - 10 gün geçtikten sonra, vaktiyle Mecliste müzakere esnasında cereyan etmiş olan bir münakaşayı yeni bir hâdise imiş gibi neşre kalkışan gazetecinin bu hareketi suiniyetine delil alınarak mesuliyetine (gidilir, değil) gidilebilir.» (Soldan, «mutabıkız» sesleri)

REİS — Rica ederim, sıradan konuşmalıyım.

SUAT BAŞOL (Zonguldak) — Profesör şaşırır.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Merak etme, Orta Reis.

Muhterem arkadaşlarım, maddeyi bu şekilde teklif etmiş olan arkadaşlarımızın geçen İnikatta bu kürsüden beyan ve Anayasa Encümeninde de ifade ettikleri gibi, Fransız Basın Kanununda mevcudolan hüküm mehz olarak alınmıştır. Bö-

le olunca, hepimizin, Ali Fuad Başgil'in yukarıdaki fikri ile hemfikir olmamamız mümkün değildir. Çünkü Fransız Basın Kanununun mevzuubahsedilen hükmü, doğrudan doğruya Fuad Başgil'in bu mütalâalarına esas teşkil etmiştir. Zannederim ki, Başgil'in bu mütalâası da Fransız ilim eserlerine geçmiş olan görüşlerin inikâsı mahiyetindedir. Evvelâ şunu tesbit edelim ki, Fransız İktüzüğünde, Sayın Behzat Bilgin arkadaşımızın söyledikleri gibi, müzakerelerin neşriyle ilgili bir madde yoktur. Böyle bir hüküm yoktur. Çünkü Fransız İktüzüğü basının hak ve hürriyetlerini ilgilendiren bir hükmün basın hürriyetini sınırlayan bir hükmü bünyesi içine almamıştır. Yeri İktüzük olmadığı için, Basın Kanununa koymuşlardır, İktüzüğe değil. Fransız Basın Kanununda mevcudolan kaide şu: «Meclis müzakerelerinin iyi niyetle neşri halinde, bu müzakerelerde sarf edilmiş sözler mücerret mahiyeti itibariyle suç teşkil etse bile gazeteci mesul olmaz.» Fransız Basın Kanunu böyle söylüyor. Mecliste sarf edilen söz, mücerret mahiyeti itibariyle suç teşkil etse bile, bunun gazeteci tarafından iyi niyetle neşri gazeteci için suç teşkil etmez.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Mefhumu, muhalifi....

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Mefhumu muhalifi, arkadaşımın söylemek istedikleri gibi, suiniyetle neşri halinde suç teşkil eder.

Şimdi Fransa'da bu hüküm nasıl anlaşılıyor, arz edeyim. Bizde Ali Fuat Başgil nasıl otorite ise, Fransa'da da otoriteler arasında Barthélemy ve Pol Düez vardır. İkisinin müştereken yazmış oldukları büyük, hakikaten âbidevi eserde, Meclis müzakerelerinin basında neşri dolayısıyla mesuliyet hangi hallerde mevzuubahs olur, şöyle izah ediliyor.:

Meclis müzakerelerinde sarf edilmiş olan suç mahiyetindeki sözleri nakleden bir gazeteci ancak bunu suiniyetle yaptığı zaman mesul olur. Eğer parlâmetoda konuşan hatibin düşüncesini kendisine mal etmeksizin ve kendi kanaati olarak ifade etmeksizin naklederse, mesul değildir. Barthélemy misal veriyor : «Mebus falan mösyö X in namussuz bir adam olduğunu beyan etti» diyen gazeteci mesul değildir. Ancak eğer; «mösyö X namussuz bir adamdır, mebus falan, bunu geçen gün Meclis kürsüsünde ispat etti» diye yazarsa, işte o zaman mesuldür.

Arkadaşlarım, işte Fransız Basın Kanununun hükmü bu. Hüsniyet ve suiniyet ile neşirden maksat bu. Tıpkı Ali Fuat Başgil'in söylediği gibi, mebusun masuniyetinin arkasında saklanarak gazeteci kendi şahsi kanaatini ifade ederse, o takdirde mesul olsun. Eğer kürsü masuniyetinin maskesi altında, gazeteci, açıkça suç işlemek kasdiyle, bir kimseyi tahkir kasdiyle hareket etmişse mesul olsun. Ama gazeteci arkadaşımız, burada söylenen sözü efkârı umumiye-ye duyurmak, milletvekillerinin sözlerini hâkimiyetin asıl sahibi olan millete nakletmek vazifesini ifa etmişse asla mesul olmasın. Maksat budur. Başgil'in beyanlarıyla mutabakat halinde olan muhterem sözcü arkadaşlarım, elbette, aynı fikri misallerle ifade etmiş olan Bartélemy'nin şu misali ile de mutabakat halinde olacaklardır. İddiaya göre bizim önümüzdeki tadil teklifinin gayesi de aynıdır. Yalnız eldeki metnin istihdaf ettiği gayenin ötesinde bir ifade taşıyor. Niçin böyle düşündüğümü müsaadenizle arz edeyim. (Bu maddedeki ilân mecburiyeti mücerret mahiyeti itibariyle suç teşkil eden sözlerin - aradaki kısmı atıyorum - neşir vasıtaları ile yayınlanmasına mesâğı tazammun etmez. Mücerret mahiyeti itibariyle suç teşkil eden sözlerin basın vasıtasıyla neşri caiz değildir) diyor. Bir adama namussuzsun demek suçtur. Namussuz sözü, mücerret mahiyeti itibariyle suç teşkil eder.

Hattâ geçen inikatta arz ettim. Bir vekile sen beceriksizsin, ehliyetsizsin demek bile suç diye gösterilebilir. Bir kimseye senin diploman sahtedir demek, suçtur. Bir kimse hakkında, «falan Nafia müdürünün diploması sahte olduğu halde, üç seneden beri Nafia Müdürlüğü yapmak-tadır» demek, maddeyi mahsusa isnad etmek suretiyle o şahsı tahkirdir.

Şimdi arkadaşlar, bir mebus geliyor, bu kürsüde Bayındırlık Bakanına diyor ki, «Nafia Müdürlüğünde istihdam ettiğiniz falan şahıs sahte diplomalıdır.» Bu söz burada söylenmiştir; efkârı umumiye-ye bunu mutlaka nakletmek lâzımdır. Gazeteci huzuru kalb içinde mebusun bu kürsüde söylediği sözü aynen nakledebilir. Mücerret mahiyeti itibariyle suç teşkil ettiği için, bunu yazmamdan dolayı başıma bir iş gelir mi endişesine asla kapılmamalıdır. Bu kürsüde söylenmiş olan söz ne kadar ağır olursa olsun, gazeteci, bunu efkârı umumiye-ye aynen ve sadakatle bildirebilmelidir. Yalnız Bartele'mi ve Ali

Fuat Başgil ve sözcü arkadaşlarımla mutabakat halinde, şunu kabule mecburuz ki, gazeteci : «Falan mebus, falan Nafia müdürünün sahte diplomalı olduğunu inkâr kabul etmez bir şekilde ispat etti» diye yazamamalıdır. Eğer burada bu iddia vekil tarafından reddedilmiş ve o şahsın diplomasının sahte olmadığı söylenmiş ise, gazeteci mebusun beyanını kendi kanaati gibi yazamamalıdır. Yazarsa, o takdirde, mahkeme- de diplomanın sahte olduğunu ispat edebilmeli ve ispat ettiği takdirde de beraet etmelidir. Fakat, mebusun sözlerini naklederek, kürsü masuniyetinin arkasına gizlenmemelidir.

Arkadaşlar, Anayasamızın 17 nci maddesinin matbuat mensuplarına burada söylenmiş olan sözleri nakletmek hakkını verdiği, yalnız Anayasa mütehassıslarının eserleriyle değil, kazai içtihatlarla da tesbit edilmiştir. Geçen inikatta da arz ettiğim, 1 nci Ceza Dairesinin 31 . XII . 1948 tarihli, 407/2583 sayılı Kararı vardır. Bu kürsüden Adnan Menderes tarafından sarf edilmiş olan sözün, mahiyeti itibariyle suç teşkil eden sözün, gazetelerde neşrinin suç teşkil etmeyeceğine Temyiz Mahkememiz karar vermiştir. Ve bu kararımı, bugün bir İhtizâkle değiştirmeye çalıştığımız ve bu usulle değiştirmeye asla mezun bulunmadığımız, Anayasamızın 17 nci maddesine istinadettirmiştir.

Arkadaşlarım, Temyiz Mahkememiz diyor ki, mebusun Meclis kürsüsünde söylediği sözlerden dolayı nasıl mutlak masuniyeti varsa, bu sözleri efkârı umumiye-ye arz etmek için nakleden gazeteci de, Anayasamızın 17 nci maddesindeki mesuliyetsizlikten faydalanır.

Böylece 8 gazetecinin beraetine karar veriyor. Geçen celsede de arz ettiğim gibi, eğer Temyiz Mahkememiz bu içtihatla bulunmamış, 1948 senesinde 17 nci maddeye bu mâna verilmemiş olsaydı, Samet Ağaoğlu arkadaşımız da dâhil olmak üzere, bu sekiz gazeteci arkadaş siyasi haklarını kullanmaktan ilelebet menedilmiş olacaklardı. Bu kadar büyük bir talihsizlikten Demokrat Parti Meclis Grupunu korumuş olan bir tefsir tarzına arkadaşlarımız iltifat buyurmazlar mı?

Mazallah, şu tadil teklifine hâkim olan görüş 1948 senesinde makbul tutulmuş bulunsaydı, yalnız Samet Ağaoğlu değil, Adnan Menderes dahi siyasi haklarını kullanmaktan menedilirdi.

(Soldan, kaç defa söylediniz sesleri) 17 nci maddede 1948 senesinde Temyiz Mahkememiz tarafından, 1941 senesinden beri ilmî içtihatlar tarafından verilmiş olan mânânın İctüzükle değiştirilmesine mezuun değiliz. İctüzüğe bu hükümleri koyarsak, 17 nci madde yine mer'idir ve 17 nci madde meriyette kaldığı müddetçe Temyiz Mahkemesi İctüzükle değil, 17 nci madde ile amel edecektir. (O halde, endişeniz neden sesleri) Mahkeme 17 nci maddeyi tanımaktadır, İctüzüğü değil. (Neden endişe ediyorsunuz sesleri) Endişemizin sebeplerini çok açık olarak arz edeceğim.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Suiniyet varsa Temyiz ısrar etmez tabii.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Hâkim teminatının, 1948 senesine nazaran, bugün bir hayli farklı bir mahiyet almış olması karşısında, İctüzüğe girmesi istenen şu fıkradan sonra, artık Meclis müzakeratı istenilen serbestlikle umumi efkâra nakledilemeyecektir. Biz bundan endişe ediyoruz. Ayrıca şundan da endişe ediyoruz. Fransa'da bir memura veya bir bakana hakaretten, gazeteci hapse gitmez. Para cezasına mahkûm edilir, küçük bir para cezasına. Hapse gitse bile, bu, birkaç haftayı geçmiyen bir hapis cezasından ibaret kalır. Orada birkaç hafta hapsi müstelzim olan fiil, bizde insanı siyasi haktan mahrum edecek kadar ağır cezalı bir cürüm telâkki edilmiştir. Üstelik, suç unsurlarının «suiniyeti davet» gibi son derece elâstiki ve müphem, her tarafa çekilir şekilde tâyin ve tarif edilmiş olmasından dolayı, bu madde endişeyi mucibolacaktır.

Mademki Fransa'yı örnek, alıyoruz, komisyon sözcüsü ve teklif sahibi arkadaşlarımızdan rica ederim, Fransa'daki gibi, bu mevzuu Basın Kanunu ile halledelim. Çünkü Anayasamızın sarıh hükmü mucibince, basın hürriyeti ancak kanunla tahdidedilir. Kanunun dışında hiçbir metin basın hürriyetini daraltamaz. Basın hürriyetini bir içtüzük ile tahdit mümkün değildir. Geçen inikatta da arz ettim. Demokrat Partiye mensup hukuk otoritelerinin fikirlerine de dayanarak arz ettiğim gibi, içtüzük bir kanun değildir, sadece bu çatı altındaki mesaiyi tanzim eden bir metindir, dışarıda tesiri olmaz. Şu halde, hukuk bakımından değersiz olacak bir maddeyi sevk etmekten ne elde edilecektir? Sadece bazı basın mensupları endişeye sevk edilmiş

olacaktır. Eğer elde edilmek istenen netice bu ise; hukuk dışı, anayasa dışı bir fıkra ilâve etmek suretiyle, bazı çekingen basın mensuplarında endişe tevhit etmekse, bu asla doğru olmaz. Hakikaten, Başgilin ifade ettiği sınırlar içinde, Meclis müzakeratının iyi niyetle neşrinin temin etmek için, Fransız Basın Kanununun hükmüne benzer bir kanuni hükme ihtiyaç vardır. Kaldı ki, esasen Yüksek Meclisce kabul buyrulmuş kanunlarda Meclis müzakerelerinin tek tarafı olarak neşredilmesini menedici mahiyette bazı hükümler vardır. Yeni hükme hacet yoktur.

Komisyonundan bir ricam var; gelip bu kürsüde şunu ifade etmelerini istiyorum; bunu söylemeseler de hukuki durum farklı olmayacaktır, fakat ifade ederlerse müsterih olurum. Gelip burada desinler ki, biz, Anayasanın 17 nci maddesine göre, gazetecilerin Meclis kürsüsünden söylenmiş sözleri neşretmek hakkını daraltmak teşebbüsünde değiliz. Biz 17 nci maddede dayanarak Temyiz Mahkemesinin gazetecilere verdiği bu hakkı kısmak istemiyoruz. Bunu kürsüden söylesinler, daha müsterih olalım. söylemeseler de mevcut içtihatlar muvacehesinde, basın hürriyetini gene de daraltmış olamazlar.

İki tahrir vereceğim; birincisi, bu son fıkranın tayyına dairdir.

Diğerine gelince, her ne kadar böyle bir hükmün yeri İctüzük değil ise de ve bunu içten gelerek yapmıyorsam da, hiç değilse mümkün olanı kurtarmak arzusuyla vereceğim ikinci tahrir şudur; maddeyi tayyedelim ve yerine Fransız Basın Kanununun hükmünü aynen alalım.

Diyelim ki; Meclis müzakerelerinin iyi niyetle neşri halinde, gazeteci ceza görmez. Bunu söylersek o zaman arkadaşlarımızın güttüklerini ifade eyledikleri maksada daha kolaylıkla vâsıl oluruz. Aksi halde güdülen hakikî maksadın, esasen çok daralmış olan basın hürriyetini bir az daha daraltmak olduğuna hükmetmekten kendimi alamıyacağım. Umumi efkârın hükmü de bu olacaktır, arkadaşlar. (Sağdan, alkışlar)

REİS — Encümen.

TEŞKİLÂTİ ESASİYE ENCÜMENİ REİSİ YERİNE OSMAN KAVRAKOĞLU (Rize) — Muhterem arkadaşlarım, 147 nci maddenin son fıkrası üzerindeki müzakereler, tasarının heyeti

umumiyesi müzakere edilirken en çok üzerinde durulan bir mevzu halini almıştı. Ben o gün bu mevzuda komisyon adına konuşmadım, onun için bugün huzurunuzu biraz işgal edeceğim, peşinen özür dilerim.

Efendim, evvelâ bu madde hükmü üzerinde vazih bir cevap verebilmek için itirazları tasnif etmek mecburiyetini hissediyorum.

Birinci nokta olarak diyorlar ki, «İçtüzük bir kanun değildir, binaenaleyh bunun bir kanun gibi Meclis dışına sâri hükümler sevk etmesi doğru olmaz. Bunu kabul etseniz bile bu hükümler yürümez.»

İkinci nokta; yine diyorlar ki, «Bu fıkra Anayasanın 17 nci maddesine aykırıdır.»

Yine diyorlar ki, «Bu fıkra Meclis müzakerelerinin aleniyetine ve serbestçe neşrine mâni bir hükümdür.»

Şimdi bu üç nokta üzerinde toplanan itirazlara birer birer arzı cevap edeyim.

Evvelâ birinci itirazı ele alalım. Dahilî Nizamname bir kanun mudur, bir nizamname midir?

Malûmu âlinizdir ki, nizamnameler bâzı kanunların ne suretle tatbik olunacağını göstermek veya bu kanunların emrettiği hususâtın şümül derecesini tesbit etmek üzere İcra Vekilleri Heyeti tarafından imal olunurlar. Nizamnamenin bu vasıfta olması lâzımdır.

Demek oluyor ki, nizamname bir yeni hükmü ihtiva edemez. Nizamnamenin İcra Vekilleri Heyeti tarafından yapılmış olması lâzımdır. Ayrıca yine Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 52 nci maddesi, nizamnamelerin mutlaka Devlet Şûrası tarafından tetkiki lüzumunu vaz'etmiştir.

Şimdi, acaba bizim İçtüzüğümüz bu kıstaslarımızı muvacehesinde bir nizamname olabilir mi? Hayır arkadaşlar, bu, şekil noktasından katiyen bir nizamname değildir. Ayrıca İçtüzüğün, muhteviyatı itibariyle de nizamnameye benzemediğini kolayca ispat edebiliriz. Şimdi, bizim Dahilî Nizamnamemizin 112, 130, 173, 174, 209 neu maddelerine dikkat edilirse bu maddelerde muhterem muarızlarımızın mütalâaları hilâfına Meclis dışında hattâ mebusların salâhiyetlerine hudut çizen ve istikamet veren hükümler vardır. Keza Meclis dışında kanunlarımızın bahsetmiş olduğu haklardan faydalanan bütün vatandaşlarımızın uymak mecburi-

yetinde olduğu âmir hükümler vardır. Demek oluyor ki, muhtevası itibariyle İçtüzük bir nizamname olarak kabul edilemez. İçtüzük yalnız Meclis içinde değil, dışarda da tatbik edilecek, mahkemelerce tatbik edilecek hükümler sevk ediyor. Dahilî Nizamname Meclisten mebusları gönderir, İstanbul'da tahkikat yaptırır, usulüne göre muayyen cezalar tatbik eder, şahit dinler, davet ettiği şahitlerden gelmiyeni zabıta vasıtasıyla ve zorla getirir. Demek ki Dahilî Nizamname yalnız Meclisin iç bünyesinde tatbik edilecek hükümleri vaz'etmekle kalmıyor, ayrıca bütün vatandaşlara şâmil bulunuyor. İddiaları; «Bu sakafın dışına çıkamayız.» diyorlar. Meclis dışına sâri hükümleri de ihtiva ediyor. Dahilî Nizamname bu bakımdan da nizamname sayılamaz. Bunda kanun kokusu vardır.

Ayrıca, 233 nü madde diyor ki; «Bunun her hangi bir maddesinde tefsir iktiza ederse kanun gibi tefsir edilir.» Tefsir yaparken nizamname gibi değil, kanun gibi tefsir yapılacaktır.

Bütün bunlardan başka nizamnameyi kim yapıyor? Türkiye Büyük Millet Meclisi teşriî bir faaliyetle bunu yapıyor. Binaenaleyh bütün bu hususiyetler Dahilî Nizamnamenin, isminin hilâfına, yalnız bir nizamname olmayıp kanun hükmünde bir mevzu olduğu hakikatını ortaya koymaktadır. (Soldan, alkışlar)

Şimdi, sevgili arkadaşlarım, bu nokta üzerindeki itirazlara bu şekilde arzı cevap ettikten sonra meselenin ikinci kısmına geliyorum. Acaba bu tadilâtla hakikaten Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 17 nci maddesindeki sevdiğimiz, beğendiğimiz ve taraftarı olduğumuz hükmü zedeliyor muyuz? Bu noktaya cevap vereceğim.

Şimdi, 17 nci madde doğrudan doğruya Meclis müzakereleri sırasında mebusların konuşma serbestisini temin eden bir hükmü sevk etmiştir. Meclisteki konuşmalar şekilleri, hudutları ve bütün genişliğine rağmen yine de tahdidedilmiştir. 17 nci maddenin mebuslara verdiği söz serbestisi, arkadaşlarımızın hudutsuzdur, iddialarına rağmen yine de bir tahdide tâbi tutulmuştur. Şimdi, beraber, serinkanlılıkla metni okuyalım. Dikkat buyurunuz, 17 nci madde şöyle diyor :

«Hiçbir mebus Meclis dâhilindeki rey ve mütalâasından ve beyanatından ve Meclisteki

rey ve mütalâasının ve beyanatının Meclis haricinde irat ve izharından dolayı mesul değildir.» Zaten bu maddenin mevzu ile alâkalı olan tarafı okuduğum cümleler içindedir. Şu hale göre bu metnin mutlak olarak ifade ettiği hakikat şudur :

Oradaki söz serbestliği, ademimesuliyet, mutlak olarak rey, beyan, mütalâa ve bu reyin, bu beyan ve mütalâanın hariçte tekrarına munhasırdır. Fakat arkadaşlar, burada bunun dışında kalan bir saha vardır. Acaba mebus bu kürsüde rey, mütalâa ve beyanı dışına çıkar mı? Bunun dışında sözler sarf eder mi?

Hakareti tazammun eden, suç teşkil eden sözler rey, mütalâa ve beyan mefhumuna girer mi? Bunların takdiri teşkilâtı esasiye hukukunun bugün dahi çözemediği ve asırlar boyunca da çözümleneceği düğümlerdir. Ali Fuat Başgil böyle dedi diye iş bitmemiştir. İnsanlık ve hukuk mefhumu ortada kaldıkça insan zekâsı, insan aklı veya hukuk anlayışı bu noktalar üzerinde çalışmakta devam edecektir. Bu işlenecektir. Meclisi Âlinin yaptığı bu ameliyeden sonra da bu ameliye devam edecektir, işliyecektir. Anayasa hukukumuz dünya için örnek olmaya değer bir kıymet taşımaktadır. (Sağdan, alkışlar) Teşekkür ederim, beni zevk içinde alkışlayan muhalif arkadaşlarıma teşekkür ederim. Birbirimizi alkışlamaya alıştığımız gün daha iyi çalışırız, memlekete daha iyi hizmet ederiz. (Sağdan, alkışlar), (Hani o günler? sesleri)

17 nci maddenin bu mesuliyetsizlik müessesesi içinde acaba arz ettiğim şekilde bu halleri zikretmeye imkân var mı? Bir kere vâzın kanunumuz tahdidî olarak üç hal zikretmiştir : Rey, beyan ve mütalâa! Bu mebusun şahsına kabul edilmiştir. Farz edin ki, mebusun şahsına kabul edilen bu rey serbestisi, mütalâa ve beyan serbestisi ve mesuliyeti mefhumları içine hakareti ithal ediniz. İkinci fıkra yine mutlak hüküm sevk ediyor, diyor ki, (Meclis haricinde irat ve izhardan dolayı mesul değildir.) Kimdir mesul olmıyan? Cümlelerin başına atıf yapıyor, (bu mebustur) diyor. Burada hata ederek terbiye dışında bir söz sarf ederek mebus bir arkadaşın şerefine nakisa getirecek bir cümle kullanıyor. Bu sözü mebustan başka hiçbir şahsın tekrarlamasına ve bütün millete ilân etmesine, ederse mesul olmamasına vâzın kanun müsaade etmemiştir. Bu hüküm gayet sarîh ve mutlaktır.

Şimdi Turhan Feyzioğlu Bey ile bu noktada birleşeceğiz. O da bunu kabul ediyor. Aramızda ufak bir nokta var. Gazete hüsnüniyetle tekrar etmişse mesul olmaz, diyor. Fransa'dan misal verdi. Suiniyetle intikal etirirse mesul olur. Bu görüşte ben de kendisiyle beraberim. Yalnız benim beyendiğim hareket tarzı şimdi hazırlanan bu tadinin İctüzüğe vuzuh vermiş olmasıdır. Onu izah edeceğim.

Aziz arkadaşlar, bir hakikati ortaya koyduk. Yani bir gazete Mecliste konuşulanları suiniyetle naklettirirse mesuldür. Hattâ Ali Fuat Başgil'in notunda ifade ettiği gibi, zaman mefhumu da mühimdir. Bugün burada konuştu. Altı ay sonra Rize'de «Osman Bey, falan zamanda Mecliste falanca adama şunları söyledi, şayanı itimat bir adam değildir» diye tekrarlarsa mesuldür, ama hüsnüniyetle olursa bu suç değildir. Böyle bir tatbikat bizi subjektiviteye götüren yani, şahsi görüşe götüren ve mahkemelerden ayrı ayrı kararların çıkmasına vesile verecek bir tefsir olur. Bu hâdise bir mahkemeye intikal ederse hâkim, «Siz onu hüsnüniyetle neşretmişsiniz, beraet ettiriyorum» diyebileceği gibi aynı hâdiseden başka bir hâkim de, suiniyet vardır diyerek mahkûm eder. Böyle çeşitli tatbikata imkân vermemek ve vâzih olmak lâzımdır.

Kanaatlerimizi Meclis huzurunda, millet huzurunda her zaman söyleyeceğiz. Ve bu kanatlerimizi alnımızda şerefle taşıyacağız. Çekindiğimiz yok.. Ne istiyoruz arkadaşlar? Negrini menetmek istediğimiz bir şey yoktur. Gazete istediğini yazabilir. Biz «Kanun böyle bir neşriyatı tecviz, etmez» diyoruz. Lütfen metne dikkat ediniz, «Mücerret mahiyeti itibariyle suç teşkil eden sözlerle adlî mercilerce neşri menedilen hükümleri tadat...» Bu hüküm mutlaka ahlâkidir. Kim ne derse desin ahlâkidir.

Arkadaşlar, biz İngilizler gibi soğukkanlı insanlar değiliz. Faik Ahmed Bey İngiliz Parlamentosundan bir misal verdi. Teeddübederim, aynı şeyi burada ben söylesem kim bilir neler olur. Başvekil mebuslara söylemiş, kimse bir şey dememiş. Faik Ahmed Bey anlatıyor, otoriteden bahsediyor, müdür olan Tevfik Fikret yatakhaneye girmiş, yatak, yorgan fırlatılıp atılıyor. Çocuklar derhal susuyorlar, diyor. Yatak, yorgan şöyle dursun, burada zaman zaman haysiyetler yıkılıyor, içi tabancalı çantalar fırlatılıyor. Acı

ve fena olan tarafı bu. Biz, sıcak kanlı insanlarız, haysiyet ve şerefine düşkün insanlar, hakarete tahammülü az olan insanlar, millet olarak bununla da iftihar ediyoruz. (Soldan, alkışlar) Binaenaleyh; aziz arkadaşlarım, bu hükmün ahlâkîliği, telâkkilerimize uygundur.

Bir nokta üzerinde daha durmak lâzımgelir, arkadaşlarım, bu fıkrayı sevk ederken aynı zamanda Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun bâzı maddeleri hükmünü de muhafaza etmeye çalışıyoruz. Bakınız arkadaşlarım, Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 58 nci maddesinde bir hüküm var, ikinci fıkra diyor ki : (Meclis gizli celse yapabilir.) Yine biliyoruz ki, mahkemeler gizli cereyan eden veya aleni cereyan eden mahkeme mukarreratının neşrini menedebilirler. Dikkat buyurulursa Anayasanın hükmü, mahkemelerin gizli olabileceğini ve bir başka maddede, 54 nci madde de mahkeme mukarreratının değiştirilemeyeceğini âmirdir. Bu hükümlerin her ikisi de Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzda mevcuttur.

Şimdi fıkramızla mahkemelerce neşri menolunan hususat, diye bir atıf yaptık. Ne demek istiyoruz bununla; gayemiz nedir? Gayemiz şudur : Bir hâdise şahıslar arasında olabilir, siyasi partiler arasında olabilir, hattâ; bir başka memleket vatandaşları ile bizim vatandaşlarımız arasında olabilir. Mahkeme bu celseyi gizli olarak yapmaya karar vermekte serbesttir. Burada tereddüt yok. Bir mahkeme tasavvur ediniz, onun gizli olan mukarreratı ve duruşmaları safahatı bu kürsüye getiriliyor ve burada bunları mebus kürsü mesuliyetsizliğinden ve salâhiyetlerinin hudutsuzluğundan istifade ederek konuşuyor. Karşısına vekili de celbedip konuşuyor. Ondan sonra Meclis müzakeratı alenidir, diye gazeteler bunları yazıyor ve efkârı umumiyeğe duyuruyor.

Şimdi, mahkemenin kararı ne oldu beyler? Anayasanın 54 nci maddesinin bununla ilgili ikinci fıkrasını okuyorum : (Mahkemelerin mukarreratını Türkiye Büyük Millet Meclisi ve İcra Vekilleri Heyeti hiçbir veğhile tebdil ve tağyir ve tehir ve infazı ahkâmına mümanaat edemez.)

Şimdi, mahkeme gizli dedi, buraya getirdik alenen neşrettik. Bu mukarrerata mümanaat oldu mu, olmadı mı? (Soldan, «oldu» sesleri) Bu, Teşkilâtı Esasiye Kanununun sarîh hükmünü hükümsüz bırakmaktır. Bu şekilde tatbikata metin mesâğ vermez, diyoruz.

Şimdi bunun tatbikatı var, ışık verecek biraz bize. Benim seçim bölgemden bir mebus, o zaman C. H. P. li idi, burada bir gazete alehinde birtakım iddialarda bulundu. Bu hâdis üzerine gazete bu mebus hakkında ağza alınmayacak şekilde hücumlarda bulundu, «İddialarını ispat etmezse, namussuz oğlu namussuz, alçak oğlu alçak, bayağı oğlu bayağıdır.» ve saire dedi. Bunun üzerine hâdise mahkemeye intikal etti. İsimlerini kapalı geçiyorum.

Mebus mahkemede, ben hakarete uğradım, benim kürsü masuniyetim vardır, mesuliyetsizim dedi. Gazete sahibi ise ben mağdurdum, ben gadre uğradım, şerefimi, hasiyetimi müdafaa için mukabele ettim, dedi. Hâkim işi teraziye koydu, tarttı ve neticede hâdise bizim iddialarımızı tamamen takviye eder şekilde oldu. Yani mahkeme «Mebus burada vazife görürken bu şekilde şeref ve hasiyetlere tecavüz teşkil eder mahiyet-teki sözleri şiddetli bir tahriktir» dedi. Ve bu yüzden ağır hakaretlerin cezasını tenzile uğrattı, takas yaptı.

Şimdi Turhan Bey diyor ki; gazetecileri İzmir Mahkemesi beraat ettirdi. Bir kere o hâdisenin içine girmek için gazetecilerin tevki-fine vesile olan hâdiseyi bilmek lâzımdır. Aca-ba burada mevzua esas olan öteki gibi haysiyet ve şereflere saldırma mıdır? Hayır arkadaşlar! Adnan Menderes 1946 ve bütün Türk Milletinin hattâ bütün dünyanın bildiği seçim hailesinden şikâyet etti. (Sağdan «1957, 1957» sesleri)

SIRRI ATALAY (Kars) — Yirmi yedi Ekim.

OSMAN KAVRAKOĞLU (Devamla) — Arkadaşlarım eğer zıyaı hâfızaya uğrıyan var ise şifalar temenni ederim; bu vaka 1946 nın 21 Temmuzunda olmuştur.

Adnan Menderes 1946 seçimlerinden şikâyet ediyor. Onun bu şikâyeti haklı veya haksız, onun münakaşasını yapacak değiliz, bu hususta millet kararını vermiştir. O zaman Menderes'in şikâyet teşkil eden bu sözlerini bâzı gazeteler ıktibas ediyorlar. Burada hakarete uğrıyan her hangi bir şahıs yoktur. Adnan Menderes'in o sözlerinde gûya Meclisin meşruiyeti hakkında suizannı davet eden bir mâna çıkabilirmiş. Aziz arkadaşlarım; burada Meclise alenen küfür edenleri müdafaa eden insanlarla, burada

günlerce mücadele mecburiyetinde kaldık. Hangi suizan? Ben kendilerini insafa davet ediyorum. (Soldan, alkışlar)

KASIM GÜLEK (Adana) — Biz de hapislere gittik Beyefendi, siz ne konuşuyorsunuz?

OSMAN KAVRAKOĞLU (Devamla) — Şimdi bir bahiste Turhan Fevzioğlu'na cevap vermek istiyorum. Fikri hoşuma gitti, diyor ki, kanun tekniği bakımından, basın için düşünülen tahdidin yeri bu fıkra değildir, Basın Kanunudur, oraya bir teklif sevk edelim. Eğer Turhan Bey bu arzusunda samimî ise kendisinin bu teklifini samimiyetle karşılarım.

Şimdi metnin bu şekilde oluşunun bir faydası daha vardır. Demin iyice arz edemeden bir başka noktaya geçtim, şimdi arz edeyim. «Mücerret mahiyeti itibariyle suç teşkil eden hususatın» tâbiri vardır.

Bu tâbir hem mahkemeyi bağlar, hem işleri efkârı umumiyeğe intikal ettirmekle vazifeli gazeteciyi bağlar. Bunda kapalı bir taraf yoktur. Diyor ki, «Vekile becereksiz demek suçtur.» Böyle bir şey olmaz arkadaşlar.

«Beceriksizsin» tâbiri hiçbir zaman bir suçu tazammun etmez. Şimdi biz böyle garimuayyen kıstasları bir tarafa bırakıyoruz. Sarahaten maddeye, efkârı umumiyeğe intikalinde esasen bir fayda mülâhaza etmediğimiz, bilâkis zarar mülâhaza ettiğimiz hususlar gazetelerde neşredilmez diyoruz. Esasen vâzı kanun, harfiyen neşrolunur, demekle günlük gazeteleri haftalık aylık dergileri mi kasetmiştir? Yani bunlar harfiyen neşirle mükellef ve mecbur mudurlar? Bu mecburiyete, vazife ile vazifeli olan makamat hedef tutulmuştur. Onlar bunu yapacaktır. Neşir mecburiyetine onların riayet etmesi lâzımdır. Gazeteci için bu şekilde bir mecburiyet yoktur. Gazeteci için burada her konuşulana neşretmek serbestisi vardır. Yalnız şu gerçeğe içine alınan hususlarda bir mesuliyet aranabileceğini, sarahaten, vâzı kanun olarak Meclisi Âli, İctüzükte ifade etmektedir.

Önceden sarîh olarak vaz ve ifade etmek, kanunların kıymetlerini temin etmek bakımından zaruridir. Sarîh olarak ifade ediyoruz: Bu Mecliste muvafakat olsun, muhalefet olsun, milletlerin en şerefli olan Türk Milleti adına konuşan, hakkı vekâletini istimal eden hatip; muhataplarının da aynı şerefli vekâleti haiz oldu-

ğunu düşünmelidirler ve küfürleşme, elfazı galize ve tahkiriye den uzak bulunmalıdırlar. (Soldan alkışlar) Bunun için çırpınıyoruz. Metinler üzerinde yaptığımız değişiklikler, bunu temine medar olacak değişikliklerdir. Bunlar eğer hukuk anlayışıyla ileri bir adım olarak kabul edilmezse bunun vebali bütün Demokrat Partinin boynunadır. İleri bir adım olarak telâkki edilirse şerefi bütün Türk Milletine aidolacaktır. (Soldan alkışlar)

REİS — Fethi Çelikbaş.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Sayın arkadaşlar, bu maddenin sonuna ilâve edilen fıkra, umumi sözcümüz Behçet Kayaalp'in konuşmasında ifade ettiği veçhile, bir neşir yasağı vaz'etmektedir. Meclis şu veya bu noktaların neşirini menetmektedir. Bu husus evvelâ şekil bakımından, taknin tekniği bakımından mütalâa edilmek lâzımgelir. Bu zarureti duymuş olacak ki, Teşkilâtı Esasiye Encümeni Reisvekili evvelâ nizamnamelerle kanunların bir mukayesesini yapmaya lüzum hissetti. Dahilî Nizamnamenin uzaktan, yakından nizamname ile alakası yoktur. Bu sebeple adını karıştırmamak için Dahilî Nizamname demişlerdir. İcra Vekilleri Heyetinin Anayasa hükümlerine göre çıkardığı Nizamname, nizamnamedir. Dikkat buyurun Dahilî Nizamname değildir. Halbuki bunun başında «dahilî» kelimesi vardır. Dikkat ettim encümen reisvekili tüzük derken İctüzük diyor. Dili alışmış.

«Kanun kokusu vardır» dedi Reisvekili ve bunu hükümlerinin tadili veya tefsirinin kanunlarda tatbik edilen usullere tâbi olması sebebiyle izaha kalkıştı. Halbuki; arkadaşlar, bu Anayasanın tadili usulüne tâbi kılmamak içindir. Yoksa kanun kokusu vermek için değildir. Çünkü bizim Anayasamız sert anayasalar içindedir. Bu tadil için üçte birin teklif, üçte ikinin kabul etmesi lâzımdır. Usulden kurtarmak içindir ki, Dahilî Nizamnamenin tadili kanunların merasimine tâbi tutuluyor. Yoksa kanun kokusu vermek için bu yapılmıyor. Çünkü İctüzük Resmî Gazete ile ilân dahi edilmemekte, bunu Cumhurreisi imzalamamaktadır. Teşkilâtı Esasiye Encümeni Reisi Beyefendiye bu maksadın, sırf Anayasanın prosedüründen kurtulmak için olduğunu hatırlattığımdan dolayı affını rica ederim. Şayet bu hüküm olmasaydı, İctüzük Anayasanın cüzü mütemmimi telâkki

edileceğ için üçte birin teklifi ve üçte ikinin kabulü ile tadil edilebileceği mânası çıkardı. Bundan ayrılmak içindir ki, o hükmü koymuştur, sebebi budur, yoksa bir kanun kokusu olduğu için değil.

Şimdi ben merak ediyorum, bilhassa müddei umumiilikten gelen arkadaşlardan öğrenmek istiyorum, neşreden gazeteler acaba hangi maddeye göre takibe tâbi tutulacaktır? Bu nizamnameye göre mi? Bundan ayırdetmek içindir ki, Feyzioğlu arkadaşım «başka bir kanuna ihtiyaç vardır» diyor. Ama kanunda açık bir kapı var da o kapıdan işlemek için nizamnameye bir hüküm konuyorsa bunu açıklasınlar. Aksi takdirde konulan hüküm keenlemyekündür, hiçbir hukuki kıymeti yoktur. Fakat memleketimizin hukuk düzeni içinde fiilî vaziyeti demin Feyzioğlu arkadaşımızın izah ettiği gibi bâzı endişeleri harekete getirebilir ki, daha çok istihsalî arz edilen maksat bu olsa gerektir.

Şimdi biz gördük ki, iktidara yakın çevrelerde her hangi bir gazete yazı yazar hiçbir şey olmaz, diğer bir gazete bu yazıyı yazdı mı derhal takibata başlanır. Memleketin bu umumi ahvali içindedir ki, yeniden bir imkân vermiyelim diye bunu ileri sürüyoruz. Yoksa Meclis müzakeratının neşrine taallük eden ahkâm demin Kavrakoğlu arkadaşımın söylediği gibi yalnız 17 neî madde değildir, 20 neî madde ile de ilgisi vardır. Biz başka günde Komisyon Sözcüsü Hamdi Sancar'ın ifade ettiği gibi müzakerelerin Meclis zabıtlarından ayrı olarak sair neşir vasıtasıyla yayınlanması, hatipleri müşkül duruma sokuyormuş. Bir de bu fikir var. İşte arkadaşlar, bir kısım milletvekili arkadaşlarımızın endişesi, bilhassa vatandaşın itibar etmediği konuşmaları konuşmak mecburiyeti altında kalarak, bu konuşmalar kendileri için kötü not teşkil ettiğidir. Bunu göze almak lâzımdır. Hakem ve hâkim millettir. Bizlerin aleyhinde yazılmıyor mu? Sözlerimizden işlerine gelenleri yazıyorlar, gelmeyenleri yazmıyorlar. Demokrasi ile idare edilen, seçmenler vasıtasıyla mebuslarını seçen diyarlarda, muayyen fikirleri temsil eden, muayyen temayülleri ifade eden gazeteler birbirinden tamamiyle ayrılmışlardır. Bizim konuşmamızı sıhhatle öğrenmek isteyen bir kimse elbette Zafer gazetesini okumaz arkadaşlar. Bu gayet basittir. Biz burada gazetelerin fonksiyonunu maalesef kâfi derecede bilerek konuşmuyoruz. Bir Demokrat

parti hatibinin sözü elbette ki, Hürriyet Partisinin neşriyat organı olan bir gazetede takip edilmez, dünyanın her yerinde bu böyledir, arkadaşlar.

İşittiğim zaman biraz rahatladım, Kavrakoğlu arkadaşımız itiraf etti, biz öyle bir usul koyuyoruz ki, dünyaya örnek oluyoruz dedi. Biz yeni bir usul vaz'edeceksek mesele yok. Kavrakoğlu belki örnek olurlar ama, müsterih olsunlar, o devirler geçti. Bu denemeler 1939 dan İkinci Dünya Harbinden evvel tecrübe edildi. O zaman bu tarz konuşan insanlar hukukçular arasında çok görüldü. Çünkü o devirlerde demokratik idareler ricat halinde döğüşüyordu. Tek parti ile idare edilen memleketler ise taarruz halinde döğüşüyordu. O devirler geçti. Bu bakımdan müsterih olsunlar. Örnek olmayacağız. Kimse bu tadillerden örnek almayacak. Eğer örnek olmak fikrinde samimî işler kendilerinden rica edecektik; Anglo - Sakson, Almanya, İtalya, Fransa mevzuatına baktık diye birtakım memleketler söylemek suretiyle yarın onların alâkalıları tarafından bizzarure okunacak bu maddeler karşısında onları, Türk milletine karşı haksız bir tebessüme sevketmiyelim. Bunları okudukları zaman tebessüm ederler arkadaşlar. Vaktiyle bunun acı bir misaline şahid oldum. Burada bir kanun çıktı. Esbabı mucibede bir memlekette bahsediliyordu. Birgün o memleketin büyük elçisi bana: «Şu kanunun esbabı mucibesini okuduk. Memleketimizden bahsediyor. Bizim memleketimizde öyle şeyler yoktur.» Dedi.

Fakat, (her kes bizim peşimizden gidecek) esbabı mucibesini serd ettikleri için huzura kavuştuk. Bu güzel, hakikaten kendilerine böylece mal etmiş olsunlar.

Şimdi muhterem arkadaşlar, bütün ana dâva şuradan ileri geliyor; ya inamıyoruz, bütün efal ve harekâtımızı, seyyiat ve hasenatımızı olduğu gibi Türk milletinin huzuruna sereceğiz, buradaki konuşmalarımızda da seyyiatımız ve hasenatımız olduğu gibi görülsün. Ya bunu kabullenip, bu takdirde demokratik bir nizamın yoleuları arasında olacağız, yahut da vesayet tesisi gibi, mebusun konuşmasının şu kısmını çıkaralım, bu kısım gayriahlâkidir, müsteheendir diye mebus üzerinde tesis ettiğimiz vesayetle millî murakabeyi felce uğratıyoruz, ki işte dâva buradadır. Biz kurulduğumuz günden beri Hürriyet Partisi olarak Meclis içinde, Meclis dışında kanunlara riayetkâr

olarak Türkiye'de ileri bir demokrasinin kurulabileceğine kaaniiz ve bütün hareketlerimizin Türk Milletinin murakabesine tâbi tutulmasında fayda görüyoruz. Hattâ fevren huzurunuzda kötü bir lâf etmiş olsak dahi itiraf etmek lâzımdır ki, bunda da demokrasiye uygunluğu noktasından fayda görüyoruz, diyoruz. İçinde bulunduğumuz şartlar bakımından bâzı basın mahfillerinde endişe tev-lidedebileceği bakımından üzülmüyoruz. Yoksa bu tadilin gazeteler için hukuki bir değer taşıdığına kaani değiliz. Bu sebeple de tayyını istiyoruz.

Biz bunu Anayasamızın 17 nci maddesi için değil, Meclis müzakeratının tam olarak neşrini âmir olan 20 nci maddesi hükmüne aykırı olmak bakımından istiyoruz. Yoksa demin Kavrakoğlu arkadaşımızın söylediği gibi gayrimesul olan gazeteci değil, beyanat sahibi diye bunu 17 nci madde ile ilgili görmüyoruz. Çünkü 17 nci madde öyle ama müzakeratın neşredilebileceğine dair 20 nci maddemiz var. Niçin bölük pürçük maddeleri alıyoruz da mevzuatımızı sistem olarak mütalâa eden görüşlerimizi ifade etmiyoruz. Bu bakımdan bu fıkra keenlem-yekündür. Meclis Dahilî Nizamnamesi ile bâzı vatandaşlara suç tahmil edebilecek veya vatandaşlar için suç ihdas edebilecek hükümler koymaya katıyen yetkili değiliz arkadaşlar.

Arkadaşımız ilâve etti, dedi ki; «Meclis bünyesi ile alâkalı çalışmalar». Arkadaşlar, bir memlekette her noktada ve herşeye vâziül yed olan bir topluluk sadece kendi bünyesi içindeki çalışmaları mı ifa eder? Meclis tah-kikatı açtığımız zaman elbette dışardan adam çağıracağız gelmediği zaman ihzaren getirteceğiz. Bunlar buraya yazılmıyacak. (Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türk milletinin hakiki mümessildir) dediğimiz andan itibaren Kavrakoğlu arkadaşım teslim eder ki, her meselede cüm-lei vazaifini ifa ederek demektir. Nereden ne-reye getiriyorlar? Hakikaten insan şaşıyor arkadaşlar. Bu bakımdan salâhiyetlerimiz nâmü-tenahi, gayet vâsi ama vâsi salâhiyetlerimizin istimal tarzını gösterecek olan şu Dahilî Nizamname vatandaşlar için suç ihdas edebilecek hüküm-leri içine koymağa maalesef bizi salâhiyetli kıl-mıyor.

Eğer isteniyorsa bunu kanunla getirmek lâzımdır. O zaman kasda makrun olması şartı ile her aklıselim sahibi insan buna işti-

rak eder. Gazeteleri kasden tahrif ederek bir mebusun masuniyetine, Anayasamın siperine sığınmak suretiyle her hangi bir kimseyi müş-kül duruma duçar etmek isterse bunu kimse tasvibetmez. Bu hal usulü dairesinde, kanun-larda tadil yapmak suretiyle, Meclise sevk edil-melidir. Ve bilhassa kanun yapmak tekniği bakımından, Anayasa Komisyonu başta olmak üzere, Yüksek Meclisin böyle sakat bir yoldan gitmemesi bundan korunması lâzımdır.

Kanun yapmanın da teknik bir usulü var-dır. Her istediğimizi konuşulan kanuna koya-bilir miyiz? Alâkalı bir kanun varsa onda tadil yapmak üzere onu bulup getiriyoruz, tadili orada yapıyoruz. Şimdi bütün bunları da bir tarafa bırakıyoruz. İçtüzük tadili ba-his mevzuu iken bâzı sözlerin neşrine mesağ vermiyecek hüküm koyalım diyoruz. Olmaz bu arkadaşlar! Sakat oluyor. Üstelik fiilî netice dışında bir netice de istihsal edemeyiz. Fiilî ne-ticelerle bâzı şeyler hâsıl olabilir. Ama 3 - 4 ay sonra bu neticeler de zâil olur. Bugüne kadar bunları çok gördük arkadaşlar.

REİS — Encümen.

TEŞKİLÂTI ESASİYE ENCÜMENİ REİSİ
YERİNE OSMAN KAVRAKOĞLU (Rize) —
Efendim; sizleri fazla işgal ettim; özür dilerim. Fakat serd edilen fikirlere cevap vermek mec-buriyetindeyim.

Şimdi, bendeniz Dahilî Nizamnamenin kanun hükmünde bir vesika olduğunu söylemiştim. Bâ-zı arkadaşlar benden, kanunun tarifini istediler. Kanunun çeşitli tarifleri vardır. Ben bunları profesörlere izah edecek değilim. Kanunun en âmiyane tarifi.. (Sağdan, gürültüler)

Muhalefetteki arkadaşlar bu tâbire itiraz ediyorlar. Bu tâbiri derhal geri alıyorum. Te-menni ederim inşallah bundan sonraki konuşma-larımız bu derece kelimelerin nezahetine hür-metkâr bir hava içinde olsun.

Şimdi kanunu tarif ediyorum. Kanun, en ge-niş mânasiyle millet iradesinin bu Meclisin ağız ile metin halinde ifadesidir; İçtüzük de, Meclisi Alinin ağız ile, lisanı ile ifadesini bulmuş ve mev-cudiyet iktisabetmiş bir vesikadır, bal gibi ka-nun hükmündedir ve onunla kanun gibi amel et-mek lâzımdır.

Şimdi bunun dışında arkadaşım, «Türkiye Büyük Millet Meclisinin hukuk sahasında ileri

bir görüş ifade edebilecek şekilde metinlere vuzuh vermesini ve çıkarılmasını tebessümle karşılar dünya» diyor. Ben Çelikbaş'ın bu fikrinde değilim. Dünya bu mevzuda bizden çok şey öğrenmek mevkiindedir. (Sağdan, oo sesleri, alkışlar) Elbette, elbette, ne zannettiniz ya... Arkadaşlar, 3 - 5 müellifin adını okuyarak, birkaç ecnebi metin vermek suretiyle (arkadaşlarım kendi üzerlerine almasınlar, katiyen onların konuşmalarını kasdetmiyorum) âlinalik taslamak ve ilim satmak bu memlekette bir moda haline gelmiştir. Bu modanın artık zamanı geçmiştir. Fakat şimdi ben söylüyorum, İkinci Dünya Harbinden sonra hukuk sahasında yepyeni bir anlayış ve tatbikat belirdi. Hukukçulara soruyorum, cevap versinler. Cezada mutlak bir usul vardır. Ne suç olacaksa, hangi fiil suç sayılacaksa bunun mutlaka önceden tesbiti ve anasırı cürmiyesiyle beraber belirtilmesi lâzımdır, aynı zamanda bu fiilin alınarak mucibolacağı cezanın da tesbiti şarttır. Cezanın değişmez şartı budur. (Sağdan, gürültüler) («Eskimiş şeyler» sesleri) Şimdi kanunla bu şekilde suç olarak tesbit edilmiş fiiller dolayısıyla ceza vermek hukuk anlayışının reddettiği bir fiildir. Ama İkinci Dünya Harbinin sonlarında harb suçluları için yepyeni mahkemeler kurulmuş ve bunlar mahkûm edilmişlerdir. Hangi kanunla mahkûm edilmişlerdir? Onlar da kendi kanaatlerince kendi vatanlarının selâmetleri için savaşıyor ve kendi görüşlerine göre memleketlerinin istikbalini tahtı temine almak için can vermeye koştan insanlar idiler. Ama insanlık âlemi hukuk anlayışının üstüne çıktı ve haklı olarak dedi ki, «Bu milletlerarası bir şekavettir; nasıl şekavet milletlerin kendi bünyelerinde memnu ise beynelmilel sahada da memnudur.»

Harb suçluları böylece mahkûm olmuş ve hükümler de infaz edilmiştir. Biz böyle bir şey yapmıyoruz. Bahsedilen fiiller esasen mevzuatımızda suç olarak ifade edilmiştir. Biz yeni bir şey getirmiyoruz. Her hangi bir fiili yeniden suç kategorisine ilâve etmiyoruz. Katiyen yeni bir suç vaz'etmiyoruz, ihdas etmiyoruz. Ceza Kanununda suçlulukları esasen tesbit edilmiş bulunan fiillerin bazı ahvalde cezadan kurtulacakları zehabını ifade eden birtakım metinlere vuzuh veriyoruz. (Sağdan, gürültüler)

REİS — Osman Bey ve bilhassa Hey'eti Umu-

miyeye hitabediyorum, hatibin noktai nazarları sırada oturan arkadaşların hukuk anlayışlarına uymıyabilir. Lûtfen karşılamayın.

OSMAN KAVRAKOĞLU (Devamla) — Yani demek istiyorum ki, bir fiilin veya bir hareketin suç olduğunda kanunlarımız ve hukukçularımız müttelik oldukları halde bu fiillerden dolayı ceza verilemeyecek haller vardır. Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun bu hükmü vaz'edilirken, düşünülen hiçbir zaman Meclise mebus gel-sin konuşsun, sövsün, hakaret etsin ve mesul olmasın değil idi.

Böyle bir gaye, böyle bir maksat vâzı kanun tarafından teemmül edilmemiştir. Ademimesuliyet müessesesini bu mânada anlamak ve bu şekilde Meclis kürsüsünden suç işlemek için istifade etmek doğru değildir. Böyle bir fiil kasdın dışında hataen de işlenmiş olabilir ve geri almak mümkündür. Fakat buna rağmen neşredilmesi halinde ise muhatablarının zarar da görmesi muhakkaktır. İşte bunun da önlenmesi lâzımdır. Binaenaleyh bu noktayı bu şekilde mütalâa etmek yerinde olur. Biz bütün dünyayı güldürecek yepyeni bir hüküm mü sevk ediyoruz? Katiyen! Esasen Ceza Kanununda bu fiillerin işlenmesi menedilmiştir. Bu sarihdir bunların neşrine mesaj vermiyoruz. Bu memnu-iyetin müeyyidelerini soruyorlar. Cevap vereyim :

Neşri adlî mercilerce menolunan hususatin negri, Basın Kanununun 30 ncü maddesinin 4 ncü fıkrası ile tecrim edilmiştir, ceza altına alınmıştır.

Şimdi diğerine gelince, yani mücerret, mahiyeti itibariyle suç teşkil eden sözlerin müeyyidesi ise, neşir yoluyla veya radyo vasıtasıyla işlenecek suçlar, kanuna göre takibedilecektir.

Demek oluyor ki, bunlar müeyyide altına alınmış ve cezaları konmuştur. Biz yalnız, kürsünün, muhterem tutmak istediğimiz hak ve salâhiyetlerini bu gibi fiillerin işlenmesi için vasıta etmiyelim, burada böyle fiiller işlenebilir, fakat konuşulur, geri alınır sa kapatılır. Fakat kasıtlı yapılan konuşmalar suç olabilir, bunlardan mahakim ceza verebilir, (17 ncü maddenin vâzı) suç işliyenin cezadan masun kalmasını düşünmemiştir. Çünkü Anayasanın 69 ncü maddesi mutlak bir hükümle vatandaş müsavî kılarak prensipleri bu şekilde koymuştur. Bu

mutlaktır, teklif olunan metin yerinde ve isabetlidir. Mâruzım bundan ibarettir. (Soldan, alkışlar)

REİS — Mehmet Kâmil Boran!

M. KÂMİL BORAN (Mardin) — Muhterem arkadaşlarım, söylemiye lüzum yok, 147 nci maddeye ilâve edilen son fıkra açıkça bir neşir yasağı koymaktadır. Bu, Anayasanın 20 nci maddesine külliyen aykırıdır. Bu maddede şöyle yazılıdır: «Meclis müzakeratı alenidir, harfiyen neşredilir.»

Arkadaşlar, anayasalar kitap raflarında tozlanmak için kabul edilmez. Harfiyen tatbik edilmesi için, baştaçı edilmek için, milletin en muaddes varlığı muamelesi görmesi için kabul edilir. Gerçek bizim yakın tarihimizde müstebit, muhteriz ve hodbin bir hükümdarın rafa koyduğu bir Kanunu Esasi vardır. Bu Kanunu Esasi her yıl Devlet salnamelerinin başında, şeref köşesinde neşredilir. Fakat tek hükmü dahi tatbik sahası bulmazdı. Hiç değilse o hükümdar hiçbir teville sapmamış ve açıkça Anayasayı tatbik etmiyeceğim, demişti. Sonra ne oldu? Hepiniz bilirsiniz. Biz şimdi ne yapıyoruz? Ancak üçte iki ekseriyetle tadil edilmesi caiz ve mümkün olan Anayasaya gûya el sürmüyoruz. Fakat âdi ekseriyetle temini mümkün olan İhtüzük tadilâtıyla aynı işi fazlasiyle görmekteyiz.

Arkadaşlar, bunun vebali çok büyüktür. Bu itibarla fıkranın maddeden çıkarılmasını arz ve teklif ediyorum.

Sırası gelmiş iken bu mevzua ait bir hususa daha temas edeceğim :

Kürsüde hazırlıksız konuşan arkadaşlarımızın; muhterem vekillerimiz de dâhil, konuşmalarını ilk zabıt müsveddelerini okuyarak hususi surette tashih etmeleri ve resmî zapta o suretle geçirtmeleri hemen hemen bir itiyat halini almış bulunmaktadır. Bu hareket serbestisi birçok zevatın Büyük Millet Meclisi kürsüsünden hazırlıksız ve gelişigüzel konuşmalarını teşvik etmektedir.

REİS — Efendim, maddeyle alâkalı mıdır bu?

M. KÂMİL BORAN (Devamla) — Evet efendim, bu maddeye ilâve bir fıkra teklif edeceğim.

REİS — Peki efendim, devam buyurun.

M. KÂMİL BORAN (Devamla) — Halbuki arkadaşlarım, bu kürsüden konuşanların sözlerinin tek harfinin bile değiştirilemeyeceğini bilmeleri ve ona göre temkinle konuşmaları şarttır. Bu itibarla 147 nci maddenin 1 nci bendinin son fıkrasına, (Zapta geçen sözler hiçbir zaman, hiçbir kimse tarafından, hiçbir şekilde düzeltilemez.) hükmünün ilâvesini arz ve teklif ediyorum. Bu hususta 2 de önerge takdim ediyorum.

REİS — Arslan Bora.

ARSLAN BORA (Tunceli) — Yerimi Turhan Feyzioğluna veriyorum.

DURSUN AKÇAOĞLU (Çankırı) — Söz istiyorum.

REİS — Arslan Bora, söz almaktan sarfınazar mı ediyorsunuz?

ARSLAN BORA (Tunceli) — Evet.

REİS — Dursun Akçaoğlu, siz söz almamışsınız. («Kifayet tavriri var, okunsun» sesleri) Kifayet tavriri vermek de bir haktır, müsaade-nizle kifayet tavrirlerini okutuyorum.

Riyasete

Maddenin müzakeresi kâfidir. Kifayeti müzakereyi arz ediyorum.

Sakarya Mebusu
Tacettin Barış

Yüksek Riyasete

Maddenin müzakeresi kâfidir. Kifayeti müzakere tavririmizin oya arzını rica ederiz.

Denizli Mebusu Denizli Mebusu
Turan Bahadır Ali Rıza Karaca

Denizli Mebusu
Osman Ongan

Riyasete

Maddenin görüşülmesi kâfidir. Kifayetin reye konulmasını arz ve teklif ederim.

Kayseri Mebusu
Ömer Başeğmez

Riyasete

Müzakerenin kifayetinin reye vazını teklif ederim.

Nevşehir Mebusu
Necmettin Önder

HAMZA EROĞLU (Adana) — Kifayetin aleyhinde söz istiyorum.

REİS — Buyurun, kifayet aleyhinde Hamza Eroğlu.

HAMZA EROĞLU (Adana) — Çok ehemmiyetli bir madde hakkında verilen kifayet takririni yerinde bulmuyorum. Encümen adına konuşan Sayın Osman Kavrakoglu çok ehemmiyetli hukuki mevzulara temas ettiler, müsaade buyurursanız cevap verelim. Milletler arasındaki hukuktan bahsettiler, Nürenberg mahkemelerinden bahsettiler, harb suçlarından bahsettiler. Bu işlerle uğraşan bir arkadaşınız olarak rica ederim, söz verin sizi ikna edeceğim. Bundan başka daha birçok mevzular var, aydınlanmamıştır. Söz istemiş, sıra bekliyen arkadaşlarımız da var. Meseleinin tam bir vuzuhla aydınlanması lâzımdır. Bu itibarla kifayet takririnin kabul edilmemesini Heyeti Umumiyyeden rica ederim.

REİS — Kifayet aleyhinde bir arkadaşımız konuştu. Maddenin kifayetine dair takrirleri reylerinize arz ediyorum. Kifayeti kabul edenler... Etmeyenler... Kifayet takrirleri kabul edilmiştir.

Maddenin tadili hakkında teklifler var, okuyoruz efendim :

Yüksek Reisliğe

Taknin tekniği bakımından yersiz olan 147 nei maddenin son fıkrasının tayıyını arz ve teklif ederiz.

Burdur Mebusu Burdur Mebusu
Osman Eroğlu Behçet Kayaalp
Burdur Mebusu
Âlim Sipahi

Yüksek Reisliğe

Tasarının 147 nei maddesinin son fıkrası ile neşri takyideden hükmün reddedilmesini arz ve teklif ederim.

Kırşehir Mebusu
Hayri Çopuroğlu

Yüksek Başkanlığa

İçtüzük tadil teklifinin 147 nei maddesinin son fıkrasının tayıyını arz ve teklif ederiz.

Sivas Mebusu Kars Mebusu
Turhan Feyzioğlu Mehmet Hazer

Yüksek Reisliğe

Demokratik rejimin temel prensipleriyle bağdaşmasına imkân bulunmayan 147 nei maddenin

son paragrafının teklif metninden çıkarılmasını rica ederim.

Adana Mebusu
Suphi Baykam

T. B. M. M. Yüksek Reisliğine

Şifahen arz ettiğim sebepler dolayısıyla 147 nei maddenin 1 numaralı bendinin son fıkrasına aşağıda yazılı hükmün ilâvesini arz ve teklif ederim.

«Bu zaptın, itiraz vukuunda muterizin ilk celsede söz alması veya Riyasete göndereceği bir varakanın gelecek zabıt ceridesinin sonuna aynen derei suretiyle tashihi lâzımdır.

Bunun dışında zapta geçen sözler hiçbir zaman, hiçbir kimse tarafından, hiçbir şekilde düzeltilemez»

Mardin Mebusu
M. Kâmil Boran

T. B. M. M. Y. Reisliğine

Şifahen arz ettiğim sebepler dolayısıyla 147 nei maddenin son fıkrasının maddeden çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Mardin Mebusu
M. Kâmil Boran

REİS — Efendim, en son okuduğumuz Kâmil Boran arkadaşımızın takriri müstesna, Burdur Mebusu Behçet Kayaalp arkadaşımızın, Kırşehir Mebusu Hayri Çopuroğlu ve Kars Mebusu Mehmet Hazer ve Adanan Mebusu Suphi Baykam arkadaşlarımızın tadil teklifleri aynı mahiyette olup hepsi de 147 nei maddenin son fıkrasının madde metninden çıkarılmasına mütedairdir. Bu itibarla, yani 147 nei maddenin son fıkrasının madde metninden tayıyına mütedair olan bu teklifleri reylerinize arz ediyorum. Takrirleri kabul edenler, lûtfen işaret versinler.... Aksini reye koyuyorum, kabul etmeyenler.... Takrirler reddedilmiştir, efendim.

Kâmil Boran arkadaşımızın maddeye bir fıkraya ilâvesine dair takririni okuyup reylerinize arz edeceğim.

(Mardin Mebusu M. Kâmil Boran'ın, maddenin birinci fıkrasına ait takriri tekrar okundu.)

REİS — Encümen?....

T. E. EN. BU MAZBATA MUHARRİRİ A. HAMDÎ SANCAR (Denizli) — İştirak etmiyoruz.

REİS — Arkadaşımızın maddeye ilâvesini

istedikleri tadil teklifini reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Maddeyi reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir, efendim.

Madde 149. — Her mebus Başvekile veyahut Vekillerden birine şifahi veya tahrirî sual sorabilir.

REİS — Madde hakkında söz istiyen? Yoktur. Maddeyi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 150. — Sual, sarîh ve muayyen bir husus hakkında sadece malûmat istemekten ibarettir.

Sual takriri esbabı mucibe, mütalâa veya üçüncü şahıslar hakkında isim tasrihi suretiyle hiçbir isnadı ihtiva edemez.

REİS — Arslan Bora.

ARSLAN BORA (Tunceli) — Bu maddenin ikinci bendi de kabul edilmemesi icabeden bir hükmü taşımaktadır.

Zira; birinci bentte, sualin sarîh olması icabedeceği beyan olunmaktadır.

Sualin sarîh olabilmesi bâzı ahvalde birtakım esbap ve mütalâata istinadettirilmekle mümkün olabilir. Sual sahibini, sualini istediği gibi vaz'etmekten mahrum bırakmak açık ifadesiyle ona sual sordurmamaktır.

Saniyen idari tasarruflar bâzan doğrudan doğruya bir üçüncü şahsı istihdaf etmiş olabilir ve bu tasarruflarda izaha muhtaç cepheler mevcut ise mebus sualinde bu şahsın ismini neden zikredemesin?

Bu hükümle idari tasarrufların faillerini dolayısıyla icrayı murakabe noktasından Meclisi engellemek gayesi takibolunmaktadır. Binaenaleyh aklı selim bu bapta verdiğim takririn kabulünü istilzam etmektedir. Takdir sizindir. Hürmetlerimle.

REİS — Kâmil Boran.

M. KÂMİL BORAN (Mardin) — Muhterem arkadaşlar, 150 nci madde ile başlayan tadilât sual müessesesini ancak İktüzük sayfalarında kalmaya mahkûm edecektir. Evvelki gün iktidar partisi mensupları tadil teklifinin hep lehinde konuştular, şaşımtı. Bu mesele iktidar veya muhalefet meselesi değildir. Bu tadil teklifi millî hâkimiyetin tecelligâhı olan Türkiye Büyük Mil-

let Meclisinde, bu hâkimiyete binniyabe vâzuileden olan milletvekillerinin kanuni ve tabîî haklarını ıskat eden bir vesikadır. Bu vesika bütün Anayasa sistemimizi altüst eden teşriî kuvveti icrai kuvvetin dununda ve hattâ üzümlere söylüyorum, emrinde yer almaya mecbur edecek bir vesikadır. Bu tadili, hiç muhalefete geçmiyecekmişsiniz gibi yapıyorsunuz. Arkadaşlar, demokrasi-lerde iktidar ebedî değildir. Önümüzde bir seçim daha yok mu arkadaşlar? (Var, var sesleri) O zaman ne olacak? Bugün bize ise yarın sizedir.

REİS — Rica ederim, Meclise hitabediniz.

M. KÂMİL BORAN (Devamla) — O halde bu mevzuda konuşmıyayım. 150 nci maddenin reddine mütedair bir önerge hazırladım, kabulünü rica ederim.

REİS — Başka söz istiyen yoktur. Madde hakkında verilmiş takrirler vardır, okuyoruz.

T. B. M. Meclisi Yüksek Reisliğine

Şifahen arz ettiğim sebeplerle 150 nci maddede derpiş edilen tadilin reddini ve maddenin eski halinde bırakılmasını arz ve teklif ederim.

Mardin Mebusu

M. Kâmil Boran

Yüksek Reisliğe

150 nci maddenin ikinci fıkrasının aşağıda yazılı olduğu şekilde değiştirilmesini arz ve rica ederim.

«Sual takriri esbabı mucibe, mütalâa ve ismi geçen 3 ncü şahısların âmme işleri ile ilgili bulunmayan hususi hayatına dair isnatları ihtiva edemez.»

Burdur Mebusu

Behçet Kayaalp

Riyaset Yüksek Makamına

Şifahen vâkı mâruzatına binaen 150 nci maddenin 2 ncı bendinin tayyî hususunun reye arzını rica ederim.

Tunceli Mebusu

Arslan Bora

REİS — En aykırı teklif Kâmil Boran'ındır, maddenin reddini talebetmektedir. Tekrar okuyup reylerinize arz edeceğim.

(Mardin Mebusu Kâmil Boran'ın takriri tekrar okundu.)

REİS — Efendim, 150 nci maddenin tadili hakkındaki metnin reddini tazammun eden ve halen yürürlükte bulunan 150 nci maddenin ipka-

sını derpiş eden teklifi reynize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Tadil teklifi nazara alınmamıştır.

(Tunceli Mebusu Arslan Bora'nın takriri tekrar okundu.)

REİS — Arslan Bora, halen tadil edilen metnin ikinci fıkrasının metninden çıkarılmasını istemektedir. Teklifini reynize arz ediyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Tadil teklifi nazara dikkate alınmamıştır.

Behcet Kayaalp arkadaşımızın maddeye ilâve istiyen teklifini tekrar okuyoruz.

(Burdur Mebusu Behcet Kayaalp'in takriri tekrar okundu.)

REİS — Encümen bu teklife ne buyuruyor efendim?

TEŞKİLÂTI ESASÎYE ENCÜMENİ BU M. M. HAMDÎ SANCAR (Denizli) — İştirak etmiyoruz.

REİS — Encümen iştirak etmiyor.

Behcet Kayaalp'in tadil teklifini reynize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Teklif nazara alınmamıştır.

Maddeyi okuyup reye arz edeceğim.

(150 nci madde tekrar okundu.)

REİS — Maddeyi reynize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Madde 151. — Cevabı gerek tahriren, gerek şifahen istenilsin sual mutlaka tahriren vukubulur ve birden fazla mebus tarafından imza edilemez.

Sual takrirleri Riyasete verilir.

150 nci maddedeki şartlara uygun olmıyan sual takrirleri Riyasetçe tashih edilmek üzere sahiplerine iade olunur.

Reis, usulüne uygun olarak yazılmış bulunan sual takrirlerini tevdiini mütaakıp zabıt ceridesine geçirir ve bir tezkere ile aidolduğu vekile tēbliğ eder.

REİS — Söz istiyen yok. Tadil teklifleri var, okuyoruz efendim.

T. B. M. M. Yüksek Reisliğine

150 nci maddenin müzakeresi sırasında arz ettiğim sebeplere binaen 151 nci maddenin tadilini derpiş eden metnin reddini ve maddenin eski ha-

liyle bırakılmasını arz ve teklif ederim.

Mardin Mebusu

M. Kâmil Boran

T. B. M. M. Yüksek Reisliğine

Dahilî Nizamname teklifinin 151 nci maddesinin 3 nü fıkrasının aşağıdaki şekilde tadilini arz ve teklif ederim.

Sakarya Mebusu

Nusret Kirişcioğlu

Madde 151/3 - 150 nci maddedeki şartlara uygun olmıyan veya galiz, müsteheen sözleri veya elfazı tahkiriye ihtiva eden sual takrirleri tashih edilmek üzere Riyasetçe sahiplerine iade olunur.

REİS — Aykırı teklif Kâmil Boran arkadaşımızın teklifidir. Tekrar okuyup reynize arz edeceğim.

(Mardin Mebusu Kâmil Boran'ın takriri tekrar okundu.)

REİS — 151 nci maddenin tadilini derpiş eden, teklifin reddini, maddenin ipkasını istiyen Kâmil Boran arkadaşımızın teklifini reynize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Teklif nazara alınmamıştır.

(Sakarya Mebusu Nüsret Kirişcioğlu'nun takriri tekrar okundu.)

REİS — Encümen filhal iştirak ediyor mu? (Ediyor sesleri).

T. ESASÎYE ENCÜMENİ BU MAZBATA MU. A. HAMDÎ SANCAR (Denizli) — İştirak ediyoruz.

REİS — Encümen metne filhal iştirak ediyor. Teklifin dikkate alınmasını reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Teklif dikkate alınmıştır.

Encümen filhal iştirak ettiğine göre maddeyi bu şekiliyle okuyoruz efendim.

Madde 151. — Cevabı gerek tahriren, gerek şifahen istenilsin sual mutlaka tahriren vukubulur ve birden fazla mebus tarafından imza edilemez.

Sual takrirleri Riyasete verilir.

150 nci maddedeki şartlara uygun olmıyan veya galiz, müsteheen sözleri veya elfazı tahkiriye ihtiva eden sual takrirleri tashih edilmek üzere Riyasetçe sahiplerine iade olunur.

Reis, usulüne uygun olarak yazılmış bulunan sual takrirlerini tevdiini müteakıp zabıt ceride-

sine geçirir ve bir tezkere ile ait olduğu vekile tebliğ eder.

REİS — Maddeyi bu şekliyle reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

(Riyaset makamına Reisvekili İbrahim Kiraz-oğlu geçti).

REİS — 152 nci maddeyi okuyoruz.

Madde 152. — Suale tahrirî cevap istenmişse gelecek cevap sualle birlikte aynen zabıt ceridesinin sonuna dercedilir.

Tahrirî cevap bir ay içinde verilmek iktiza eder.

Suale şifahi cevap istenmişse vekil sırası geldiğinde Meclis kürsüsünden cevap verir.

Vekil sorulan suallere umumi menfaat mülâhazasına mebni cevap vermekten imtina edebileceği gibi isterse gizli celsede de cevap verebilir.

Muktazi malûmatın elde edilmesi zamana mütavakkıf ise vekil muayyen bir mehil taleb eder. Riyasetin bir aydan fazla mehil verebilmesi Umumi Heyetin kararına bağlıdır.

Vekil, suale gününden evvel de cevap vermek hakkını haizdir.

5 ve 6 ncı fıkralardaki ahvalde; sual tahrirî ise tahriren, şifahi ise kürsüden keyfiyet beyan olunur.

REİS — Ferda Güley buyurunuz.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Çok muhterem arkadaşlar, teklifin umumi müzakeresi sırasında muhalefet gruplarına mensup arkadaşlarımızın ifade ettikleri veçhile bendeniz de ki şahsım adına konuşuyorum, sual müessesesinin zamanla dejenere edildiği fikrine mutabıkım âdetâ, bilmem tâbiri mazur görecek misiniz, teşriî soru piyasasında bir enflasyon hali vücut bulmuştur. Siz enflasyonu beğenmezsiniz, beğendiğiniz tâbir ile söylüyeyim... (Soldan, gürültüler, ne münasebeti var, sesleri). Ekspansiyon vukubulmuştur. (Soldan, gürültüler) (Sağdan, gülüşmeler).

REİS — Muhlis Bey rica ederim hâtibin sözünü kesmeyin...

FERDA GÜLEY (Devamda) — Grup kararı alınmış bir meselede bu maddeler üzerinde konuşulurken müsaade edin de hürriyetlerin mersiyesini olsun yapalım. Bize bunu çok görmeyin, müsaade edin de söyleyelim. Bu münasebetle şunu da arz

edeyim ki, cevabımızın bu sual müessesesine ait bir mevzuun bundan evvel ve sonraki maddelerine genişliğine ve derinliğine şâmil olması tabiidir, hem ileriye hem geriye doğru. Bu arada ufak tefek espriye rıza göstermek de muktedirliğinizin şanından olmalıdır. Bir daha tekrarlıyorum, teşriî soru piyasasında bir enflasyon hali vücut bulmuştur. (Soldan, gürültüler) Siz bunu sevmeyiniz, ekspansiyon vücut bulmuştur. (Soldan, gürültüler)

REİS — Ferda Bey, konuşmanıza devam buyurunuz.

FERDA GÜLEY (Devamla) — Çok muhterem arkadaşlarım, ortada bir hastalık, bir yara var. (Soldan, «var, var» sesleri, gülüşmeler.) Çok şükür ki, bunun mevcudiyetini birlikte müşahade ediyoruz. Var... Var... Siz ve biz hiç olmazsa bu yara vardır, diyoruz.

Şimdi ayrıldığımız nokta, bu yaranın illetinin teşhisinde ve tedavisinde, sizler yarayı bir lokâl enfeksiyon olarak görüyor ve sebebini bırakıp kendisini tedavi etmek istiyorsunuz. Biz de bu yaranın bir sebebi, âmili olduğunu kabul ederek neticesini bırakıp sebebini tedavi etmek istiyoruz. (Soldan, gülüşmeler) Buhterem arkadaşlar, biz sebebini tedavi etmedikçe neticenin tedavisinin müspet bir faydaya münceer olmayacağını ifade ediyoruz.

Anayasa Komisyonundaki müzakere sırasında sözcülerimiz ve arkadaşlarımız anlatmak için çırpınmışlardır ki, soru müessesesinin bu şekilde dejenere edilmesinin âmili, teşriî murakabe fonksiyonunda mühim bir kademeyi teşkil eden genso ru cihazının battal hale getirilmiş olmasıdır. Bu cihaz işletilmez haliyle içtüzükte ipka edilirse soru müessesesinin açtığı yaranın üzerine bu teklifte olduğu gibi hem de insani olmıyan şekilde, streptomisin tozu değil, iptidai bir şekilde kızdırıp yağ dökmek asla iyi bir netice vermiyecektir.

Şimdi ne demek istediğimi izah edeceğim:

REİS — Ferda Bey, görüşmelerimizin madde üzerinde olduğunu lütfen hatırlayınız.

FERDA GÜLEY (Devamla) — Peki efendim. Suat Bey de hatırlasın.

Şimdi, maddeyi yüksek ıttılâma bir de ben arz edeyim: Tahrirî suallere cevap bir ay içinde verilmek iktiza eder.

Çok muhterem arkadaşlarım, mer'i Nizamnamede tahrirî suale verilecek cevap zamanla mukayyet değildir. Bir bakıma teklif sahibi arkadaş-

larımız, bu defa zaman ünitesini vaz'etmekle boşluğu doldurmuş, daha demokratik bir davranışa sahibolmuş addedilebilirler. Bunu kabul ediyorum. Aneak, niçin bir ay? Sözlü soru için Bakanın zaman ünitesi evvelce iki inikaddan sonra idi. Şimdi oraya da geleceğim, o da başka şekle sokulmuş. Hiç olmazsa vaz'edilmek istenen bu hadlerden geçirilerek, hem de yazılı bir şekilde bir Bakana bir milletvekilinin sormuş olduğu sual neden dolayı bir ay tehhürle cevaplandırılsın. Teklif sahibi arkadaşlar her halde yazılı bir sual daha efradını câmi olur, Bakanın daha geniş bir tetkikini gerektirir. Bundan dolayı da daha geniş bir zamana ihtiyaç vardır, şeklinde bir teemmül sahibidirler. Ama bendeniz maddenin daha mühim olan mütaakıp fıkrasına geçmeden evvel burada teklif sahiplerine Meclisçi değil, hükümetçi bir anlayışın hâkim olduğunun bu fıkra- dan da anlaşılabilirliğini ifade ediyorum. («ona ne şüphe» sesleri) Meclisçi bir teklif heyeti burada yalnız Hükümeti değil, soru soran mebusu da düşünürdü, Meclisi de düşünür ve bu zamanı bir aya çıkaracağına daha mâkul, daha makbul bir zaman teklif edebilirdi. Mamafih iyi ki, bir ay demişler, sağ olsunlar, hiç cevap verilmez, dememişler.

Şimdi, maddenin mütaakıp fıkrasına geçiyorum; mebus şifahi cevap istemişse Vekil sırası geldiğinde Meclis kürsüsünde cevap verir.

Muhterem arkadaşlar; sırası geldiğinde ibaresinin lâfzının altını çizelim. İyi niyetle bu ne olabilir? O Bakana başka milletvekilleri tarafından daha evvel bir sual tevcih edilmiş ise, Vekil sırasına göre yani ruznamenin daha evvelki soruları cevaplandırıldıktan sonra, kendi sırası geldiğinde cevap verecektir. En mâkul ve iyi niyetli tefsir bu olabilir.

NUSRET KIRIŞCIOĞLU (Sakarya) — Ruznamedeki sırasına göre.

FERDA GÜLEY (Devamla) — Eğer böyle ise kemali hulûs ile teklifi bu şekilde hazırlamış olan arkadaşlarımıza bu kürsüden teşekkürü şerefli bir borç bilirim. Yok, sırası geldiğinde sözü, Vekil lüzum gördüğü zaman... (Soldan, yok sesleri)

GÜMRÜK VE İNHİSARLAR VEKİLİ HÂDİ HÜSMAN (İstanbul) — Hayır!

FERDA GÜLEY (Devamla) — Hâdi Bey Hükümet namına hayır, dediklerine göre bunun üzerinde durmayacağım. (Kendi adına, sesleri)

EMİN SOYSAL (Maraş) — İçtüzüğe Hükümet karışamaz.

FERDA GÜLEY (Devamla) — Fakat tatbikatta iltibası önlenmiş olmak için, benden sonra cevap lûtfetmek cömertliğini gösterecek olan, arkadaşın tahsisen komisyon başkanının bu mevzuu resmen beyan etmelerini ve zapta bu şekilde geçirilmesini hassaten istirham ediyorum.

Şimdi arkadaşlar, bu maddenin her halde, siz de kabul buyurursunuz ki, bam noktası, teli olan dördüncü fıkrasına geliyoruz. «Vekil sorulan suallere, umumi menfaat mülâhazasına mebni cevap vermekten imtina edebileceği gibi, isterse gizli celsede de cevap verebilir»

Mer'i metinde bu, âmme menfaatini gerektirecek hal varsa gizli celse mecburiyeti... (Soldan, «eski metinde var sesleri» oku sesleri).

Bakanın sorulan suale umumi menfaat mülâhazasıyla cevap vermekten imtina edebileceği gibi (Soldan, «eski metni okuyun, orada da var» sesi)

Bu orada yoktur. Orada sadece gizli celse istiyebilir, kaydı vardır. İsterse imtina edileceği demek cevap vermekten kendini vâreste addedebilir, demektir. Bunun tahtında müstetir hüve budur. Sarih olarak âmme menfaatine mugayir addettiği hallerde hükümet âzası milletvekilinin sormuş olduğu suale üstelik sizin tesis ettiğiniz bu statütünün hadlerinden geçerek yani dil, gramer, ahlâkiyat fikriyat bakımından bir müsğ - u musafaa hale getirilerek sorulduğu halde bile sayın vekillerden her hangi biri cevap vermekten imtina edebilecektir.

Çok muhterem arkadaşlar; Anayasanın hepinize malûm, kısa kısa olduğu için çabucak okunacak birkaç maddesini müsaadenizle okuyacağım.

«Hâkimiyet bilâkaydüşart milletindir.» Bunu hepiniz biliyorsunuz tabii. Yeminini yaptınız.

(Türkiye Büyük Millet Meclisi milletin yeğâne ve hakiki mümessili olup millet namına hakkı hâkimiyeti istimal eder.

Beşinci madde; teşriî salâhiyeti ve iera kudreti Büyük Millet Meclisinde tecelli ve temerküz eder.

Altıncı madde; Meclis teşriî salâhiyetini bizat istimal eder.

Yedinci madde; Meclis iera salâhiyetini ken-

di tarafından muntahap Reisicumhur ve onun tâyin edeceği bir İcra Vekilleri Heyeti marifetiyle istimal eder. Meclis Hükümeti her vakit murakabe ve iskat edebilir.) (Soldan, tamam sesleri) Biliyorsunuz.

Şimdi bu okuduğum maddeler, Anayasamızın diğer hukuki tesislerinin mübessiri ve temeli vaziyet ve kıymetinde olan bu ilk maddeler açıkça ve sarîh olarak göstermektedir ki, bizim parlamenter sistemimiz, sözcümüz çok muhterem Faik Ahmed Barutçu arkadaşımızın da belîğ şekilde ifade buyurdıkları gibi, Meclisin İcraya tefevvukunu ifade eder. Meclis İcranın üzerindedir.

Bu okuduğumuz maddeler Anayasamızın ikinci mühim bir prensibini de ifade eder. İcraı daimî şekilde kontrol ve murakabe altında tutmak yetkisi Türk Milletinin sînesinden tereşşüh ederek buraya toplanmış olan, bu mukaddes peteği doldurmuş olan Büyük Millet Meclisinin kollektif heyetine aidolan bir haktır. Eğer böyle ulvî ve vazgeçilmez bir hakkın sahipleri olarak buraya gelmiş, bu mukades çatının altında toplanmış olan Yüksek Heyetiniz her hangi bir mesele üzeride, hem de bu statükodan geçmek şartıyla bir vekile veya Hükümet Başkânına bir sual tevcih edeceksiniz; bizim bu hâkimiyetimizi tatbik etsinler, icra etsinler diye vücuda getirdiğimiz Hükümetten birisi veya başı, hayır cevap vermem, diyebilecek. Biz onlara bu hakkı nasıl vereceğiz? Yüksek Meclisin kendi içinden çıkardığı Hükümetten birisi veya başı, kendisine tevcih edilen, usulüne, âdabına ve içtüzük usullerine uygun bir soruya umumi menfaat paravanası arkasına çekilerek cevap vermekten imtina edebilecektir. Yüksek Heyetiniz, millet iradesinin temsilcileri olarak bu büyük ve mukaddes hakkımızı, dünyanın her yerinde olduğu gibi, eline teslim edilen emaneti kötüye de kullanmak imkânını, istihasını ve ihtiyacını bâzı hallerde duyması muhtemel bir heyete tevdi buyurursanız, ilerde bunun acısını sızın sızın biz muhalifler kadar sizler de çekersiniz. Bunu da size kemalî hulfûs ile arzı bir vazife biliyoruz.

Nihayet, bu, çok muhterem heyet, biraz evvel ifade etmiye çalıştığım gibi, bizim çıkarttığımız, hükümrânlık hakkımızı icra etsin için bir muhterem vasıta. Muhterem, fakat niha-

yet bir vasıta. Bu tıflı ekber, heyet olarak bizdendir; biz vücuda getirmişiz bunları; bizim çocuğumuz olduğu için tıflı; fakat salâhiyet ve mesuliyet cihazlarıyla mücehhez olduğu için de ekber.

Bakınız, teklifin esbabı mucibesinde muhterem arkadaşlarımız diyorlar ki; - hazırlanan tadilât teklifinde hâkim fikir - «Meclis müzakerelerinin tam bir nizam ve intizam içinde cereyanının temini, Meclis murakabe hakkının gerektiği şekilde istimalinin ve Meclisin bütün vazifelerinin ârızasız ifası imkânlarının sağlanması ve bilhassa millî iradeyi temsil eden Büyük Millet Meclisi müessesesinin vakar ve hay-siyetine gölge iras edecek üzücü ahval ve hâdisatın tekevvününün önlenmesi olmuştur.» İstirham ediyorum arkadaşlar, millî irade veya Meclisin kontrol ve murakabe hakları sayın teklif sahiplerinin büyük bir belâgat ve selâset ile buraya geçirmiş oldukları bu satırlardaki hüküm kabul edilirse, bir edebiyat olarak kalır. Mahzun bir edebiyat olarak kalır. Eğer bizim seçtiğimiz icra heyetine bu hakkı tanırsak şahsan ben o kanaatteyimdir ki, bütün iyi niyetlerine ve hakkını kötüye kullanmamak bakımından Hükümet olarak veya ferdan ferda iyi niyetine rağmen şartların itip kakmasının bir neticesi olarak ilerde bu çok muhterem heyet bu hakkı kötüye kullanmak ve tarih karşısında milletimizin mâşerî viedanı karşısında suçlu duruma düşmek tehlikesi ile karşılaşabilir. Onlar bilhassa bu teklifi istememelidir. Bilhassa bu teklif kendi mevcudiyetlerinin, kendi fonksiyonlarının ve kendi kuruluşlarının ve hepsinden sonra heyetlerinin en üstünde bulunan icra organı olmak hak ve hudutlarını mütecaviz bir cömertlik telâkki etmeli ve Hükümet, (Ben bu kadarını istemiyorum.) diye kendisi bir teklif getirmelidir. (Sağdan, bravo sesleri) Hükümet, kendisi bu hakkı kendine çok görüp teklif getirsin, diyorum. Fakat çok muhterem İcra Vekilleri Heyeti, bir muhaliften gelen böyle bir temenniye ne dereceye kadar iltifat eder, bunu bilmem. Yalnız bildiğim şudur ki; Muhterem Hükümet, ne başı ile, ne gövdesi ile muhalefeti sevmiyor. (Soldan, «siz çok seviyorsunuz sanki» sesi) Bizi sevmediklerini her halü kârlarından anlıyoruz. Sayın Başbakan Meclisin açılmasından bu yana geçen zaman zarfında program okumak ve bir celse ha-

riğ Meclise teşrif etmek zahmetini dahi göstermemişlerdir. (Soldan, gürültüler)

Fakat arkadaşlarım, siz Demokrat Parti olarak bakınız bu konuşmamı bile gürültü ile karşılamak istiyorsunuz. (Gülüşmeler)

REİS — Ferda Bey; gayet sukûnetle Meclis devam ediyor, lûtfen konuşmanıza devam buyurun.

FERDA GÜLEY (Devamla) — Peki efendim, sevmiyorsunuz dedim. (Gürültüler)

REİS — Çok rica ederim Beyefendi, kelimeler üzerinde konuşmak suretiyle her hangi bir şekilde bir davete sebebiyet vermeyin.

FERDA GÜLEY (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, biz tasarıda getirilen tekliflerin büyük bir kısmına, bu arada 152 nci maddenin bu fıkrasına Anayasa ve demokrasi dışı bir karakterde olduğu teşhisini koymuşuzdur. Bu teşhise sizlerin de iştirakinizi temin için günlerden beri çırpınıp duruyoruz. Bu teklif diğer maddeler gibi Anayasanın sarîh prensiplerine mugayirdir ve antidemokratiktir. Siz adınız üzerinizde, demokratsız. Niçin ileride birgün sizinde acısını çekeceğiniz böyle Anayasa dışı ve antidemokratik bir tesisi o kadar tehalükle, o kadar ıstaha ile tesis etmeğe çalışıyorsunuz? Birgün ergeç siz de düşeceksiniz.

Muhterem arkadaşlarım, bu tesisiniz, bu teklifleriniz bizi muhalefet olarak önümüzden, fakat sizi arkanızdan, sırtınızdan vuruyor.

REİS — Ferda Bey, madde üzerinde devam etmenizi rica ediyorum,

FERDA GÜLEY (Devamla) — Müsaade buyurursanız Reis Bey, bu Anayasaya mugayirdir, demokrasiye mugayirdir, de diyemezsem bu maddenin hendesesi içinde ne söylenebilir? Başka bir şekilde hareket etmeye imkân yoktur. Şimdi biz, bu madde bu haliyle antidemokratiktir, diyoruz, gerçekten de antidemokratik olduğuna kanıtlı. Arkadaşlar, gene hepiniz bilirsiniz ki, demokrasinin birtakım mütearifeleri, el sürülmesi lâzımgelen birtakım prensipleri vardır. Bakınız ben hemen şurada kısaca bunlardan birkaçını söyleyeyim :

Bir demokraside iktidarlar ve onun mahdut bir heyet halinde temsileisi olan hükümetler, evet bilhassa hükümetler icra vazifesini görmek için bizzat kendileri ayaklarını şu dört prensip

zinciri ile sıkı sıkı bağlamak mecburiyetindedirler :

Birisi; teşriî faaliyet olarak Anayasa ve insan haklarına bağlı kalmak.

REİS — Ferda Bey çok rica ederim. Anayasa meselelerini müzakere etmiyoruz. Metin içinde kalmanızı rica ederim. Aksi halde, bu şekilde devam ederseniz, ihtarla mecbur olacağım.

(Soldan, «vazifeli gelmiş» sesleri)

FERDA GÜLEY (Devamla) — Sizi temin ederim ki, bugün konuşacağımı Başkanım ve diğer arkadaşlarım bile bilmiyorlardı.

Evet Anayasa ile ve insan hakları ile bağlı kalması lâzımdır.

2 ncisi, kazai faaliyet olarak müstakil mahkeme ve teminatlı hâkim bağı ile bağlanmış olmak lâzımdır.

3 ncüsü icra olarak bütün vatandaşlara eşit muamele yapmak bağıyla bağlı olmak lâzımdır.

4 ncüsü, matbuat olarak düşündüğünü serbestçe ifade edebilen, iddia edebilen, yazabilen, iddiasını ispat edemediği zaman mahkûm olan fakat iddiasını ispat edebildiği takdirde hiçbir ceza görmeyeceğini bilen hür bir matbuat ile bağlı olmak lâzımdır.

Eğer bir hükümet, bir parti muhalefetteyken bu dört zinciri ayağına bağlar veya bağlar görür, kavlen bu durumu takınır, fakat iktidara geçince fiilen bu zincirleri birer, ikişer çıkarıp halka halka kendini seçenlerin üzerine atar duruma girerse, o zaman çocuklarımızın hak ve haysiyetlerini dahi kaybetmiş bulunuruz. (Soldan, «Allah, Allah» sesleri) Evet Burhan Bey. Eğer bu tasarı, diğer maddelerin şümüliyle beraber bu madde bu hüviyeti ile kabul edilecek olursa (Soldan, «edilecek» sesleri) ki, kabul edeceksiniz, şuradaki levhayı, hâkimiyet milletindir, diyen ve her halde (bilâkaydüşart) uzun geldiği için olacak, konmamış, hâkimiyet milletindir, diyen şu son derecede derinliği ve genişliği olan mânevi mahkûkü değiştirmek ve yerine hâkimiyet hükümetindir, demek lâzımgelcektir. (Soldan, sizde hâkimiyet şefin, sesleri) (Gürültüler)

Muhterem arkadaşlar; 1954 ten 1957 ye kadar geçen yıllarda Anayasa ve antidemokratik bir kısım tasarruflarda bulunmuş olduğunu ifade etmek mecburiyetindeyim. Bulunmuşsunuzdur ve bunlardan biri olarak da sokağı, Meclis dışını hürriyetlerden mahrum ederek çeşitli yasaklara

tâbi tutmuşsunuzdur. Türk milletinin iradesiyle bu seçimlerde yani bir an evvel huzura kavuşalım.

REİS — Efendim lûtfen madde ve metin üzerinde sözünüze devam ediniz, aksi takdirde sözünüze nihayet vereceğim. (Soldan, seni dinlemeye mecbur değiliz.)

FERDA GÜLEY (Devamla) — Benim sözümü siz kesemezsiniz. Ben on saat de konuşsam dinlemeye mecbursunuz, benim sözümü ancak Riyaset kesebilir.

Muhterem arkadaşlar; kısaca arz edeyim, geçitli yasaklara boğulmuş bir sokak. Şimdi Mecliste de geçitli yasaklarla son ilticagâhımız olan, millî iradenin en az sizin kadar muteber bir parçası olan muhalefetin son ilticagâhı olan bu muhterem ve mukaddes çatının altındaki yerimizi de bize çok görüyorsunuz. Biz nereye gidelim? Bakana sual soramazsam, benim sualine bakan cevap vermemek hürriyetine sahibolursa buradaki son yerimden de edilmiş olmuyor muyum? (Soldan, yok sesleri) Evet bizi ağır cezalara kollarımız bağlı olarak gönderecek ve Meclisten atacaksınız. Sizi temin ederim ki, sokakta.. (Soldan, gürültüler) Siz milletin sevgili Demokrat Partisisiniz, sevgili Demokrat Partiden çok rica ederim....

REİS — Ferda Bey rica ederim madde üzerinde konuşunuz..

FERDA GÜLEY (Devamla) — Arkadaşlar, nasıl olsa grup kararı aldınız, umumi heyetinin değiştirilmeden kabul edileceğini muhalefet olarak biliyoruz. Bu, Büyük Millet Meclisindeki muhalefet haklarının, sizi temin ederim ki, sizlere de şâmil olan milletvekilleri haklarının elden gitmesi hâilesi karşısında sadece bir ağıttır, mersiyledir.

Maddenin geri kalan kısımları üzerinde durmayacağım, yalnız şunu biliniz ki bu tasarı ile bu madde ve diğer maddeleri ile tesis ettiğiniz Anayasa dışı ve demokratik rejim dışı tasarruflarımızla 27 Ekim seçimlerinden sonra körlerin bile bedahetle göreceği kadar açık bir realiteyi D. P. iktidarının halâ görmediği, göremediği anlaşılıyor. Allah bizden fazla sizin yardımcınız olsun arkadaşlar (Sağdan, alkışlar)

REİS — Turhan Fevzioğlu. (Yok sesleri)

Hasan Fehmi Evliya.

HASAN FEHMİ EVLİYA (Maraş) — Muhterem arkadaşlarım; tadili istenilen 152 nei

maddenin 4 neü fıkrasında vekilin sorulan suale umumi menfaat mülâhazasıyla cevap vermekten imtina etmesi hususuna temas edeceğim.

Arkadaşlarım; bir defa umumi menfaat mülâhazası neyi icabettirmektedir? Acaba vekil sorulan suali umumi menfaat mülâhazasıyla cevaplandırmaktan imtina ediyor da, onu soran milletvekili onu umumi menfaat mülâhazasıyla sormamış mıdır? Binaenaleyh meseleyi bir milletvekilinin icrayı kontrol edebilmesi bakımından mütalâa edersek burada büyük bir nakisaya raslamış oluruz.

Arkadaşlarım; bu hüküm benim naçiz tetkikatıma göre Fransız Dahili Nizamnamesinin 97 nei maddesinin tercümesinden ileri gelmiştir. Demin burada Teşkilâtı Esasiye Encümenini temsilen beyanda bulunan arkadaşımız buyurdular ki; siz bunları Avrupadan, şuradan, buradan alıyorsunuz, halbuki bizim bünyemiz başkadır dediler. Diğer taraftan arkadaşlar biz, işimize gelen kısımları istediğimiz gayeleri tahakkuk ettirmek için istediğimiz şekildeki hükümleri almış, getirmişiz. Fakat ana prensipleri orada bırakmış, kendimize göre, nev'i şahsına münhasır bir sistem getirmişiz ve bunu yürütmek istiyoruz.

Arkadaşlar, bu hükmü kabul etmekle bu memlekette artık Meclis üstünlüğü prensibini yokediyoruz demektir. Bir Vekil nasıl olur da, asıl olan bir mebusun sualine; ben sana cevap vermiyorum, umumi menfaat mülâhazasıyla cevap vermiyorum diyebilir? Bu takdir hakkı Vekile verilmiştir. Umumi menfaat mülâhazası takdirini hiç olmazsa Heyeti Umumiyeye verseydik. Vekil; umumi menfaat mülâhazasıyla cevap vermekten imtina edecek. Bu vaziyette arkadaşlarım bizim teşriî kuvvetimiz nerede kalıyor; millî hâkimiyet prensibi nerede kalıyor? Burada ettiğimiz yemin nerede kalıyor? Cumhuriyet esaslarına sadakattan ayrılmıyacağımıza burada yemin etmemişmiydik arkadaşlar? (Sağdan, bravo sesleri)

Buraya çıkan muhterem Demokrat Partili arkadaşlar diyorlar ki, bütün bu hükümler hüsnüniyetle getirilmiştir.

REİS — Hasan Fehmi Bey, bütün maddeler üzerinde değil, bu madde üzerinde görüşüyoruz.

HASAN FEHMİ EVLİYA (Devamla) — Evet efendim, arkadaşlarım, hüsnüniyet bâti-

nidir. Kimin hüsnüniyetli, kimin suiniyetli olduğunu nereden anlayacağız? İnsanlar da, vicdan amelleriyle ölçülür. Bunun haricindeki tezahürleri işte görülüyor, bu tasarı nasıl olup da bu şekilde getirtilebilir? Arkadaşlar, İçtüzüğün 37 nci maddesi Anayasaya mugayir kanun ve nizamnamelerin Büyük Millet Meclisine sevk edilemeyeceğini ilham ettiği halde bu hükümler buraya getirtilmiştir. Arkadaşlar, bu memlekette eğer sistem değiştirilmek isteniyorsa bu doğrudan doğruya Anayasayı değiştirmekle yapılsın. Yoksa Nizamname veya gizli yollar tercih edilerek sistemi değiştirmeye kalkışmıyalm. Arz etmek istediklerim bu kadardır.

REİS — Bahadır Dülger, buyrunuz.

BAHADIR DÜLGER (Gaziantep) — Muh-terem arkadaşlar, sual müessesesine yeni bir anlayış getiren tadilleri ihtiva eden 152 nci maddenin bir fıkrası bilhassa muhalif arkadaşlarımız tarafından şedit tenkidlere uğramaktadır.

Meseleyi soğuk kanlılıkla mütalâa etmek, sü-kûnetle ele almak iktiza eder. Burada 152 nci madde hakkında konuşan bütün arkadaşlarımız, bu madde bu haliyle tatbik mevkiine girdiği takdirde, hâkimiyeti millîye prensibi kökünden haleldar olacak; bir mebus vazifesini yapmak imkânını bulamayacak, ieranın teşriî kuvvet üzerinde mutlak bir hâkimiyeti teessüs edecek, Meclis anlayışı tamamen yıkılacak gibi birtakım fikirler ileri sürdüler.

Şimdi burada uzun zamandan beri bu mevzular üzerinde bir noktaya işaret etmek iktiza eder. O da bizim memleketimizde, bizim Anayasamıza göre «iera» ile «teşri» in, birbirleriyle muvazeneti meselesidir. Şimdiye kadar bütün konuşan arkadaşlarımız «teşri» in «iera» üzerinde mutlak bir murakabe ve hâkimiyeti olduğu esasını Garptan alınmış ve bizim örneğimiz olmıyan edebiyattan aldığımız ilhamlarla ileri sürüyorlar. Mesele öyle değildir.

Bizim Büyük Millet Meclisimiz «tevhidî kuvva» esasına dayanan bir Meclistir. Bu Meclisin tarihini bilenler, hattâ kaza kuvvetinin bile bir zaman bu Mecliste tecelli etmiş olduğunu ve Meclisin içinden çıkan mahkemelerin memlekette icrayı kaza etmiş olduğunu hatırlarlar. Şimdi kaza kuvveti Meclisin içinden tamamiyle ayrılmıştır. Fakat «iera» ile «teşri» kuvveti bu Meclisin içinde mündemiğdir. Birbirinden ayrı ayrı, birbirine düşman, birbiriyle çekişen

kuvvetler değil; fakat bu çatının altında birbirleriyle mütevazın bir halde bulunması lâzımgelen kuvvetlerdir. Bu hususa dikkat etmek iktiza eder. Şimdi Büyük Millet Meclisi... (Sağdan, mütevazın değilse, sesleri) Müsaade edin efendim, mütevazın değilse, diyorsunuz. Bendenizin noktai nazarı bu, affedin.

Mademki, Büyük Millet Meclisi hem teşriî ve hem de iera kuvvetine sahip bulunuyor, iera kuvvetiyle teşriî kuvveti mütevazın halde bulundurmaya mecburdur. Birisinin lehine, diğerinin aleyhine yapılmış olan imtiyazlar bu kuvvetleri zedeler ve Meclisin bu ulvi kaidesini bozar. O halde Fransa'yı misal alarak o yola gitmek doğru olmaz. Bizim Anayasamız Fransız Anayasası değil, bizim Anayasamız Amerikan Anayasası değil, bizim Anayasamız Alman Anayasası değildir. Bizim Anayasamız kendine mahsus bir hüviyet ve karaktere sahibolan bir anayasadır. O halde teşriî ve iera kuvvetlerinin muvazenesi meselesini bu anayasanın kendi ruhunda ve anlayışı içinde mütalâa etmek mecburiyetindeyiz. O halde burada bir muvazene tesis edilmesi - bütün kuvvetler burada mevcudolduğuna göre - yegâne ve hakiki mümessil, Büyük Millet Meclisi olduğuna göre, iera bu Büyük Meclise vekâleten tâyin edilmiş bir heyet tarafından iera edildiğine göre, ieranın veya teşriî karşılıklı muvazenesinden hâsıl olan bir durum, hâkimiyeti millîye fikrini asla rencide etmez. Hâkimiyeti millîye fikri bu Meclisin dışında, bu Meclisin murakabe edemeyeceği bir makama ve organa veriliyor, değildir. Bütün olan biten şeyler, bu Meclisin çatısı içinde, bu Meclisin mânevî varlığı ve vahdeti içinde mütalâa edilmektedir. Buradan dışarıya bir kuvvet kayması yoktur. Kuvvet kayması olmayınca hâkimiyeti millîye fikrinin zedelenmesi, diye bir şey olamaz. Bu gayrimantıkî olur. Anlayışlara, mantığa, şura aykırı olur. Muhalif arkadaşlarımız ufak hâdiseleri büyütme suretiyle elde edilmiş olan, teerübesizliklerimizden faydalanılarak elde edilmiş olan birtakım aşırı halleri idame ettirmek fikrinden hareket ediyorlar. Yoksa hakikaten sükûnet içinde düşünülecek olursa bu söylenen şeyler gibi aykırı fikirlere kapılmak imkânı yoktur.

REİS — Bahadır Bey, lütfen madde üzerinde konuşmanızı rica ederim.

BAHADIR DÜLGER (Devamla) — Reis Beyefendi bu kadar...

REİS — Aynı ricayı yaptım efendim, devam buyurun.

BAHADIR DÜLGER (Devamla) — Şimdi benden evvel konuşan ismini bilmediğim yeni arkadaşım... (Ferda Güley, sesleri) Evet, Ferda Güley arkadaşımız ve diğer bâzı arkadaşlar sual müessesesinin dejenere edilmiş olduğu hususu üzerinde mutabakatta bulunduğumuzu söylediler. Hakikaten 1950 den 1954 e kadar ve bilhassa 1954 ten 1957 ye kadar geçen devre içinde sual müessesesi...

NÜVİT YETKİN (Malatya) — 1946 dan sonrayı da söyleyin. Biraz insafli olun.

BAHADIR DÜLGER (Devamla) — İnsafelden bırakmıyorum. Müsaade edin de onu da söyleyeyim. 1954 - 1957 devresinde Büyük Millet Meclisinin çalışmasına mâni olacak...

MEHMET HAZER (Kars) — 1946 dan sonrasını söyleyiniz.

BAHADIR DÜLGER (Devamla) — Beyefendi zatâliniz o devrelerde yok idiniz...

MEHMET HAZER (Kars) — Birkaç devre...

BAHADIR DÜLGER (Devamla) — Af buyurun. Ayrıca (Sağdan, 69 sual, sesleri) şimdi sual müessesesi Büyük Millet Meclisinin normal çalışmasına mâni bir hale getirildi. O derece mâni bir müessese hâline getirildi ki, Büyük Millet Meclisinin her celsesinde kanunların suallerden evvel konuşulması için takrir verilmiştir. O kadar ki, ruznameye alınmış olan ve ekserisi bir şey öğrenmek için değil, mahza burada birtakım zemin hazırladıktan sonra dışarda muhalefet manevralarına mesnet ittihaz edecek birtakım istinat noktaları hazırlamak için sorulan sualler hakikaten teşriî faaliyeti önliyecek bir hale gelmiştir. O halde sual müessesesi bu suretle dejenere olmuştur. Bunu normal, bir parlamento faaliyetinin icabettirdiği normal bir murakabe mekanizması haline getirmek gerekiyordu, ve bu bize düşmekte idi. Bu, diğer memleketlerde de böyledir.

Şimdi bundan evvelki zamanlarda, bâzı memleketlerde görüldüğü üzere normal bir ölçüye, yani bir mebusun icradan bir şey öğrenmek arzusunu tatmine mâtuf bir ölçüye getiriliyor.

Şimdi başka bir mesele üzerinde durmak istiyorum; o da şudur : Diyorlar ki, eğer vekile, menfaati umumiye mülâhazasıyla bir suale ce-

vap verme mecburiyetinden imtina hakkı verilirse, biz artık hiçbir vekile sual soramayız. Yok arkadaşlar.

Elbette Büyük Millet Meclisini şu dört duvarla mukayyet kabul etmemek iktiza eder. Büyük Millet Meclisinde cereyan eden bütün hâdiseler âmme vicdanında derin akisler bırakmakta olan hâdiselerdir. Bir Vekil bir sual karşısında menfaati âmme mülâhazası ile ben buna cevap vermiyorum demesi hali, böyle bir sualin, böyle bir cevabın haklılığı ve haksızlığı münakaşasının efkârı umumiye de bertaraf edilmesine mâni olacak kuvvette değildir. Burada bir vekil haksız olarak menfaati âmme mülâhazasıyla bu suale cevap vermiyorum derse, o vekil şahsan mensub olduğu Hükümeti, mensub olduğu partiyi böyle bir haksız cevabın cezasını efkârı umumiye de çekerler. Binaenaleyh bir vekil ben bu suale menfaati âmme mülâhazasıyla cevap vermiyorum derken, ceffalkalem fantazi bir düşünce ile bunu diyemez. Biz burada icrayı hükümet etmekteyiz. Bizi bütün vatandaşlar dinlemektedir, görmektedir. Bizim vereceğimiz cevapların veya soracağımız suallerin bizi mahkûm eden veya bizi takdirlerle, taltiflere garkeden tarafları vardır. Hükümet icra ederken bunların hepsini hesaba katmak iktiza eder. Bir suale cevap verilirken bütün bunların mülâhaza edilmesi iktiza eder. Hükümet etmek, ciddi şekilde meseleleri ele almak demektir.

MEHMET HAZER (Kars) — Mebuslar için efkârı umumiye mevcut değil midir?

BAHADIR DÜLGER (Devamla) — Binaenaleyh bir vekil menfaati âmme mülâhazasıyla bir suale cevap vermiyorum demiş olmasında her zaman kullanabileceği ve bilhassa muhalefetten gelen suallere karşı bir kalkan, bir obstrüksiyon cihazı halinde her zaman kullanılacak bir tedbir mahiyeti görmek ve bu surette ortaya getirmek hüsnüniyetle kabili telif olmamak lâzımdır.

Madde hakkında bunları söyledikten sonra bir hususa daha temas edeceğim. Ferda Bey arkadaşım dediler ki, bu bir Anayasa dışı hal tesis etmektedir. Böyle bir şey sizi arkadan vurur. Kazan patlar..

Bunlar güzel şeyler değil, arkadaşlar. Birtakım iphamlı, korkutucu lâflarla, tehditli sözlerle burada memleket meseleleri tartışılmaz. Arkadan vurmak ne demektir arkadaşlar...

Affedersiniz ben buraya bir nokta koyuyorum. Gittik seçime, alan geldi, alamıyan gelmedi. Tamam. Şimdi böyle arkadan vurmak, kazan patlatmak, bilmem ne..? Biz bu çatı altında dört sene karşı karşıyayız, ne yaparsak yapacağız, bu heyetle, bu halile çekişe çekişe memleket işlerini idame ettirmek mecburiyetindeyiz.

REİS — Efendim, iki taktır var. Bu taktirlerin birisi müzakerenin talikını istihdaf etmektedir. Müzakerenin mebdei bellidir fakat müntehası muayyen değildir. Bu itibarla müzakereye devam ediyoruz ve bu taktiri reylerinize arz etmiyorum.

İkincisi; müzakereye konuşmaların tahdidini tazammun etmektedir. Bu, tamamen Yüksek Heyetin reyî âlisine menuttur. Bu itibarla taktiri okuyoruz, efendim.

Yüksek Riyasete

Maddeler üzerindeki görüşmelerin 10 dakika olmasını arz ve teklif ederim.

Bingöl Mebusu

Ekrem Yıldız

REİS — Efendim, taktir, konuşmaların on dakika ile tahdidini tazammun etmektedir. Taktiri reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Taktir kabul edilmiştir.

Söz, Cumhuriyetçi Millet Partisi Meclis Grubu adına Hayri Çopuroğlu'nun.

HAYRİ ÇOPUROĞLU (Kırşehir) — Muhterem arkadaşlar, bu tasarı ile Grup olarak her zaman fikirlerimizi şurada arz edebilmek imkânının elimizden alınması, istizah müessesesinin Yüksek Meclis içerisinde işleyiş tarzı da nazarı itibara alınır, sual müessesesi hakkında olsun bizim konuşma hakkımızın zaruretinin meydana çıkarır.

Arkadaşlarım, Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun metin ve ruhuna göre 5 nci maddedeki tevhidî kuva esasî mutlaktır. Teşkilâtı Esasiye Kanunumuz bu esas üzerine bina edilmiştir.

Benden evvel konuşan arkadaşım Bahadır Beyefendi, «Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun ruhu bu şekildedir, icranın veya teşriî kuvvetin birbirine üstünlüğü iddia edilemez, bunları muvazene halinde ileri götürmemiz ve yürütmemiz lâzımdır.» buyurdular.

Bendeniz, bu tevhidî kuva meselesini kabul etmiş olan Anayasayı, kendilerinin anlatmak

istediği gibi anlamadığımı ifade etmek mecburiyetindeyim.

Biz, Anayasanın altıncı maddesine göre teşriî faaliyeti bizzat kendimiz ifa edeceğiz. Nasıl, demokratik rejimde vatandaşlar Devlet idaresine bizzat iştirak ediyor, fakat bunu mümesilleri vasıtasıyla yapıyorsa, icrai vazifeyi de kendi aramızdan seçtiğimiz Reisicumhur ve Onun seçtiği Başvekil ve vekiller yerine getirecektir.

Nasıl ki, biz, kendilerini temsil ettiğimiz millete karşı hesaplar vermek mecburiyetinde ve mükellefiyetinde isek, bizim aramızdan çıkan İcra Vekilleri de Yüksek Meclise karşı, millet adına hesap vermek vazifesi ile mükelleftir.

İnkârı kabil olmıyan bu hakikati böylece ifadeden sonra şunu arz etmek isterim ki; getirilmiş olan bu tadil teklifi Anayasanın ruhuna aykırıdır ve iddia ediyoruz ki; murakabe haklarını esaslı surette inkıtaa uğratmakta ve hattâ yok mesabesine indirmektedir.

Şimdi bu tasarruun ısdarını zarurî gören esbabı mucibe, (Meclis murakabe hakkının istediği şekilde istimali) yolunda bir hükmü ihtiva ediyor. Yani bu tasarıyla Meclisin murakabe hakkını istediği şekilde istimalini temin etmek gayesini güdüyor ve bir faide bekleniyor bundan. Öte taraftan Meclisin icra organıyla mütevazın bulunması fikri müdafaa edilerek murakabenin mânası ortadan kaldırılıyor. Murakabe ne şekilde olacaktır? Bu, umumi müzakereler açılmakla, istizah ile ve sual sormakla olacaktır. Ve yapılacak murakabe esas itibarıyla bilhassa muhalefet tarafından yapılacak olursa bu, saydığımız birkaç yolla olacaktır.

İstizah müessesesi malûmdur ki; ekseriyet istediği zaman işlemekte, istemediği zaman işlememektedir.

Geriye kalan müessese soru müessesesidir. Bu soru müessesesi ile; milletvekili tereddüde düştüğü hususlarda Vekilden istediği malûmatı alma imkânına sahibolacak, Vekilden alacağı malûmatı Türk Milletine, seçmenlerine vermek mevkiinde bulunacaktır.

Bu vaziyette hiçbir kıstas düşünülmeden, bizim namımıza icrayı Hükümet eyliyen vekillere bu tasarı ile asillik sıfatı veriliyor. Tasarıda deniyor ki; «Vekil sorulan suallere umumi menfaat mülâhazasına mebni cevap vermekten imtina

edebilir.» Ama milletvekili gününde bulunmazsa sual takriri düşmekte ancak Vekil bulunmadığı takdirde sual istizaha kalbolumaktadır. Bu vaziyette bizim kendilerini muayyen bir vazife ile tavzif ettiğimiz İera Vekilleri Heyeti bizden daha büyük haklara sahip bulunmuş oluyor.

Şimdi, (Vekile sorulan suale Vekil âmme menfaati muvacehesinde cevap vermiyebilir.) diyoruz. Acaba bu hükmün ısdarına neden lüzum hâsıl olmuştur? Hakikaten memlekette bâzı meseleler olabilir ki, bunları bütün vatandaşların aynı şekilde, aynı vuzuhla bilmesi memleket işlerinin yürütülmesi bakımından zararlı olabilir. Hemen burada şuna temas etmek isterim. Bizler esbabı mucibeye inanarak bu memlekette millî hâkimiyet rejiminin tam mânası ile yerleşebilmesi için Tüzükte bâzı tadiller yapmanın lüzumuna aynen sizler gibi kaani bulunan insanlarız. Ancak bu tadilleri yaparken hakikaten değişmesini istediğimiz birçok hükmün eski hükümler meyanında kaldığını ve değişen hükümlerde ise eskiye doğru gidildiğini, murakabe imkânlarının tamamen daraltıldığını görüyoruz. Bu değişen maddeler tamamen eskiye doğru bizi götüren maddelerdir.

Eski Tüzük diyor ki, 153 ncü madde diyor ki: «Vekil, umumi menfaat mülâhazasına mebni isterse, suale gizli celsede cevap verebilir» Meclisin karar vermesi halinde suale gizli celsede cevap verilecektir. Hakikaten herkes tarafından duyulmasında mahzur olan şeylere gizli celsede cevap verilmesinde memleketin de faydası vardır. O halde umumi menfaatler icabı cevap verilmeyecekse, gizli celse akdi mümkündür. Bu takdirde eski fıkrayı buraya aynen almak, eskiden olduğu gibi cevabı gizli celseye talik etmek mümkündür. Bu fıkra buradan alınmakla cevap vermekten kaçınmak ve saire gibi aleyhinde ileri sürülecek şekle ve şüphelere fırsat ve imkân vermemiş olursunuz.

Şimdi, muhterem arkadaşlarım, arz ettiğim gibi, bu madde tümü itibariyle - arkadaşımız Bahadır Bey ne kadar iddia ederlerse etsinler - millî murakabe ve millî hâkimiyet rejimiyle kabili telif değildir ve bakanlara lâyüsel olacakları bir mevki vermektedir. Onları istediği gibi hareket etmek mevkiine getirmek suretiyle bu esaslar rencide edilmektedir.

Çünkü arkadaşlarım, bakanlara cumhuriyet müddeiumumilerini çıkarılan kanunlarla avukat yaptık. Onların hakları, bir mebusun hak-

larından daha fazla korunuyor. Onlara telmih yoluyla dahi söylenen sözlerin hakarettir diye kolayca anlaşılacağı kanun metinleri vardır. O halde Yüksek Meclisin ve muhterem mebusların kendilerinin vekili olan bakanlara sual tevehihi gibi bir mukaddes hakları niçin ellerinden alınmak yoluna gidiliyor?

Sonra bu umumi menfaat nasıl takdir edilecektir? Takdir nedir, ölçü nedir? Bu ne burada zikrediliyor, ne esbabı mucibede ne de encümenin bizlere takdim ettiği lâyhada zikrediliyor. Bu olmadığı takdirde bu keyfiyet tamamen Vekil beylerin keyif ve arzusuna terk edilmiş bir husus olacaktır. Bu hallerde Vekile sual sorulduğu zaman Mecliste bulunmamak suretiyle cevap vermiyecektir. İstizah da mebusun elinde değildir. Bu vaziyette çok tehlikeli bir yola gitmiş oluruz. Bugün bundan ne zarar görüyorsak..

REİS — Hayri Bey, 1,5 dakikanız kaldı, hatırlatırım.

HAYRİ ÇOPUROĞLU (Devamla) — Peki efendim, zaten az kaldı.

Şimdi böyle bir takdir hakkını Vekil beylere verdiğimiz takdirde nihayet bunun zararını bugün biz görürsek yarın sizler göreceksiniz. Bugün öyle bir zihniyet içerisinde bulunuyoruz ki, arkadaşlar, zamanında Demokrat Partinin ufak grubu antidemokratik kanunların kaldırılmasını istediği ve bugün de iktidara geldiği halde bunları kaldırmamış ve bunları bugün biz muhalefet grubu olarak istemek durumuna biz düşmüşüz. Bunların bu şekilde tadiline müsaade etmek milletin bize verdiği emanete, en hafif tâbiriyle, ihanet etmek olur. Mâruzatım bundan ibarettir. (Sağdan, alkışlar)

REİS — Rükneddin Nasuhioğlu, buyurun.

RÜKNEDDİN NASUHİOĞLU (Edirne) — Muhterem arkadaşlar; hiçbir parti mülâhazası ile konuşmuyorum. Yalnız bu memleketin saadet ve selâmeti namına konuşuyorum.

Mevzu bir tek mevzudur. O da : Sual müessesesinde eğer memleketin selâmeti umumiyesini muhil bir vaziyet görülürse bu mevzuda konuşmayacağım demekten ibarettir. Yoksa bunun haricinde başka bir şey yoktur.

Bütün bu mevzular doğrudan doğruya gerek sual sahibinin, gerekse cevap veren vekilin olgunluğu içinde halledilecektir. Olabilir ki, bir vekil şahsı itibariyle, hâdiselere vukufu itibariyle günün birinde sual sahibinden daha bilgili bir

vaziyette olabilir. Eğer memleketin selâmeti umumiyesini muhil bir vaziyet olursa (hâdiseler şudur efendim ama bu işin daha ziyade teşrihine müsaade edin de, cevap vermiyeyim» der.

Bir misal arz edeyim : Günün birinde bir arkadaş burada bir soru sorar. Filân yerdeki istihkâmın kuvveti nedir? der.. Buna cevap verecek vekil... (Sağdan; «böyle sorulmaz» sesleri) (Soldan; «dinlemesini öğrenin» sesleri) Buna cevap verecek vekilin, «emin olunuz, müsterih olunuz bütün müdafaa hatlarımız kuvvetlidir, burada bu kadar söylememi kâfi görün, daha fazlasını şimdilik söyleyemem» diyebilmelidir. Bu itibarla bu bir emniyet supasıdır. Hiçbir mebus böyle soru sormaz, zaten hiçbir vekil de buna cevap vermiyorum, demez. Bu işler tamamiyle memleketin ve milletin olgunluğu içinde konuşulacak, halledilecek mevzulardandır. Arkadaşlarımız işi çok büyüttüler, Anayasaya aykırıdır, dediler. Ben tahmin ediyorum ki, bu işte memleketin selâmetinden, umumi faydasından başka bir dâva yoktur. Arkadaşlar müsterih olsunlar. Bu, bugüne kadar devam eden bir emrivakiin tesilinden başka bir şey değildir. Hangi mebus gelir de Çanakkale'de kaç topumuz vardır, diye soru sorar ve hangi vekil de buna cevap verir. Bunun için endişeye mahal yoktur. Ben şahsen bu Mecliste millî selâmete mugayir hareket edecek insanlar olacağına kaani değilim. Biraz evvel Ferda Güley arkadaşımız konuşurken «Hepimiz yeminliyiz» dediler. Müsterih olsunlar, Demokrat Partinin 425 üyesi de aynı yemini yapmış insanlardır. Birbirimizden hiç şüphe etmiyelim. Bu memleketin selâmeti için bu çatı altında birleşmiş insanlarız. İşimiz lüzumundan fazla büyütüyorlar. Buna ihtiyaç yoktur. Bütün dâvamız bu memleketin selâmeti uğrındadır. Bu maddede endişe edilecek hususlar bulunduğuna kaani değilim. Burada hâkimiyeti milliyeyi muhil hiçbir şey mevzu bahis edemez. Burada yalnız memleketin selâmeti mevzu bahisdir. (Soldan, alkışlar)

REİS — Emin Soysal.

EMİN SOYSAL (Maraş) — Bendenize şu geçen 150 nci maddedeki «sual bir husus hakkında sadece malûmat istemekten ibarettir» hükmü eski tüzüğe göre bir gerileme ifade etmektedir. «Üçüncü şahıslar hakkında isim tasrihi suretiyle hiçbir isnad ihtiva edemez.» sö-

zû de... (Soldan: «152 nci maddeyi görüşüyoruz» sesleri)

REİS — Emin Bey, galiba bir yanlışlık var, görüşülen 152 nci maddedir.

EMİN SOYSAL (Devamla) — Evet, şimdi oraya geliyorum.

Bu tahditlerden sonra bir de altında; «Tahriri cevap bir ay içinde verilmek iktiza eder.» denilmektedir. Eski tüzüğe göre, âzami iki inikat sonra cevap verilir. Gerçi 1950 den bu tarafa - şu inikat sözü de tuhafıma gidiyor, birleşim diyeyim - iki birleşimlik zaman içinde verildiği vâkı değil, hattâ bunların üç ay, yedi ay gibi uzun zaman sonra verilmekte idi. Şimdi ise bir de, burada kayıt konuyor ve (bir ay içinde verilmesi iktiza eder) deniyor. Aktüel, mühim ve müstacel bir meseleye dair mebus bir soru soruyor, vekilin gönlü istiyor, bir ay cevap vermiyor. Meselenin müstaceliyeti, milletçe alâkası şu veya bu mahiyeti değişiyor.

Ondan sonra geliyor, suale cevap vermek istemiyor. Bu bir ay meselesi uzundur. Eski tüzükteki iki birleşim meselesi burada kabul edilmiş olsaydı hiç olmazsa biraz demokratik inkişaflarda gerileme olmazdı. Demokratik inkişaflarda, geçen inikatta da arz ettiğim gibi, o kadar gerileme oluyor ki, Halk Partisi devrinin tüzüğünden de bir hayli geriliyor.

Şimdi vekil sorulan suale umumi menfaat mülâhazasıyla cevap vermekten imtina ederse, bu umumi menfaat meselesinin terazisi ve ölçüsü nedir, bunu kim tâyin edecektir? Hangi soru ve mesele umumi menfaattı alâkadar etmez ki, vekil işine gelmezse, soru keskinse, vekil müşkül vaziyette ise ve hattâ suçlu ise; «Efendim umumi menfaati alâkadar ettiğinden bendeniz bu cevabı veremeyeceğim.» diyecek.

Efendim, Rükneddin Nasuhioğlu arkadaşlarımız hâkimiyeti milliyeye meselesine temas ettiler. «Hâkimiyeti milliyeye bir şey olmuyor.» filân dediler. Mebusların sorduğu sorular böylece tahdid edilir ve mebusların sorduğu sorulara cevap vermek işi vekillerin arzu ve hattâ keyfine bırakılırsa mürakabe nasıl olur? Mürakabe olmayınca hâkimiyeti milliyeye zedelenir. Bir de İcra ile Meclisin muvazenesini temin edelim, millî hâkimiyet devam etsin, deniyor. Millî hâkimiyet bu suretle devam etmez. İcra esaslı şekilde mürakabe edilir ve icraya salâhiyetli olanlar vazifelerini iyi yaparlarsa Meclis de

murakabesini esaslı ve devamlı yaparsa bu suretle memlekete inkişaf temin eden muvazene de olur. Yoksa vekil suallere cevap vermiyecek, mebuslar da burada oturacak. Bir kapıdan girecek, bir kapıdan çıkacak ve bunun adına murakabe denecek. Bunun adına murakabe demezler; bunun adına Meclisin vazifesini, milletin verdiği vazifeyi savsaklamak derler. (Soldan; «ya!» sesleri) Ya! En hafif tâbir yani. Riyasetin bir aydan fazla mehil vermesi Heyeti Umumiyenin kararına bağlıdır. Yani, muhalefet bir sual soracak, bu sualin efkârı umumiye üzerindeki tesiri ve icra üzerindeki murakabe tesiri iktidarın işine gelmedimi Reis bir aydan fazla mehil vermek için Heyeti Umumiyeye arz edecek; kaldır parmakları, kalsın sual bir ay daha. İktidarın da istediği bu. O zaman millî murakabe, millî hâkimiyet nerede kalır? Meselelerin iç yüzü bu.

Şimdi arkadaşlar, şudur budur, açıkça söyleyeyim ki, muhalefetin adedinin bu Devrede çokluğu, İcranın, icradaki sorumlu durumunu müşkül vaziyete sokacağı düşünülerek bu maddeler buraya konmuştur. Başka bir şey tanımlıyorum. (Sağdan, alkışlar), (Soldan, «o senin kuruntun» sesleri)

REİS — Kifayet hakkında bir takrir var, okutuyorum.

Yüksek Reisliğe

Madde üzerinde kâfi derecede tenevvür edilmiştir. Müzakere kifayetin reye arzını teklif ederim.

Kocaeli Mebusu
Sadettin Yalım

SIRRI ATALAY (Kars) — Takririn aleyhinde söz istiyorum.

REİS — Buyurun, efendim.

SIRRI ATALAY (Kars) — Muhterem arkadaşlarım; bir tarafta verilmiş ve yapılacak, nihayet tescilden ibaret bir Grup kararı var, öbür tarafta konuşmalar onar dakikaya indirildi. Konuşmaların başka bir güne bırakılmasını isteyen teklif ise oya dahi konmadı, şimdi de kifayet takrirleri. Ne oluyor, bu acele nedir? (Soldan, «vakit geçti» sesleri) Vakit geçti, diyor arkadaşlar. Memleket meselelerinde zannedersen vaktin geçmesinin bir ehemmiyeti yoktur. (Soldan, gürültüler) Müsaade buyurun, biz burada bir merasimin seyrine şahit değiliz,

ziyaretçi de değiliz. Zannedersen muhalefet burada verilecek, tescil edilecek Grup kararına seyirci değildir. Muhalefet bu vazife ile burada bulunmuyor. Muhalefet millete karşı vazifelerini yapmak için buradadır.

Muhterem arkadaşlar, diyorsunuz ki, vakit geeikmiştir. Tarih 1912... (Soldan, mevzu gel sesleri) Niçin kifayet veriliyor, biz niçin görüşülmesini istiyoruz, sebebini söyleyeyim. Lûtfedin, dinleyin.

Tarih 1912... Sadrazam Mehmet Sait Paşa.. (Soldan, şiddetli gürültüler, sıra kapaklarına vurmalar)

REİS — Sırrı Bey, rica ederim, zatiâlinize kifayet hakkında söz verdim.

SIRRI ATALAY (Devamla) — 1912 Meşrutiyet Meclisinde millet meseleleri icabında 10 gün görüşülmüştür. İkinci Meşrutiyette Anayasanın 35 nci maddesi 10 gün geceli gündüzlü görüşülmüştür.

Şimdi, Anayasanın mütaaddit maddelerini ihlâl eden Dahili Nizamnamenin en az 25 maddesi değiştiriliyor.

Anayasanın maddelerini ihlâl eden Anayasa değişikliğinin konuşulması bir tarafa, on dakika ile zaman tahdidi, bir taraftan gurup kararları bir taraftan kifayet. Ne oluyor? Acelemiz nedir? Bir gün evlâtlarınız yakanıza yapışacaktır, bunu unutmayın! (Sağdan, alkışlar, soldan gürültüler).

REİS — Kifayet takririni reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kifayet kabul edilmiştir.

MEHMET HAZER. (Kars) — Sual soracağım.

REİS — Tecrübeli bir aradaşımızsınız, kifayetin suallere de şâmil olduğunu bilirsiniz.

Takrirler var, okuyoruz efendim.

T. B. M. M. Y. Reisliğine

150 nci maddenin müzakeresi sırasında arz ettiğim sebepler dolayısıyla 152 nci maddenin tādilini derpiş eden metnin reddini ve maddenin eski haliyle bırakılmasını arz ve teklif ederim.

Mardin Mebusu
M. Kâmil Boran

Yüksek Reisliğe

Teklifin 152 nci maddesinin 4 ncü fıkrasından (Vekil sorulan suallere umumi menfaat

mülâhazasına mebni cevap vermekten imtina edebileceği gibi) kısmının çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Adana Mebusu
Saim Karaömerlioğlu

T. B. M. M. Yüksek Reisliğine

Dahilî Nizamname teklifinin 152 neî maddesinin 3 neî fıkrasının aşağıda yazılı olduğu şekilde tadjilini az ve teklif ederim.

Sakarya Mebusu
Nusret Kirişcioğlu

Madde 152/3 — Suale şifahi cevap istenmiş; Riyaset tezkeresinin vusulünden bir hafta sonra ve ruznamede sırası geldiğinde Vekil Meclis kürsüsünden cevap verir.

Yüksek Reisliğe

152 neî maddenin 4 neî fıkrasındaki «sorulan suallere umumi menfaat mülâhazasına mebni cevap vermekten imtina edebileceği gibi» ibaresinin Anayasamızın icraya üstünlüğü ve mebusun icrayı murakabe hakkı prensipleri muvacehesinde metinden çıkarılmasını saygı ile arz ve teklif eylerim.

Ordu Mebusu
Ferda Güley

Yüksek Reisliğe

152 neî maddenin 4 neî fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif eylerim.

Burdur Mebusu
Behçet Kayaalp

«Vekil sorulan suallere umumi menfaat mülâhazasına mebni gizli celsede cevap vermeyi isteyebilir.»

T. B. M. M. Başkanlığına

152 neî maddede (Vekil sorulan suallere - umumi menfaat - mülâhazası ile cevap vermekten imtina edebileceği gibi) cümlesinin,

Vekil, sorulan suallere memleketin emniyet ve selâmeti mülâhazasıyla cevap vermekten imtina edebileceği gibi,

Şeklinde ircaî suretiyle tadjilini arz ve teklif ederim.

Samsun Mebusu
Naci Berkman

Yüksek Reisliğe

152 neî maddenin 4 neî fıkrasının şu şe-

kilde değiştirilmesini teklif ederim.

Zonguldak Mebusu
Sebati Ataman

Vekil, istenilen malûmatın açıklanmasında umumi menfaat bakımından mazhar olduğunu beyan ile suale cevap vermekten imtina edebileceği gibi isterse gizli celsede de cevap verebilir.

REİS — Takrirleri aykırılık derecesine göre tekrar okutup reylerinize arz edeceğim.

(Mardin Mebusu M. Kâmil Boran'ın takririni tekrar okundu.)

REİS — Kâmil Boran arkadaşımızın bu maddenin reddini ve eski halinde bırakılmasını tammun eden takririni reyi âlinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Adana Mebusu Saim Karaömerlioğlu'nun takririni tekrar okundu.)

REİS — Saim Karaömerlioğlu'nun maddeden muayyen bir kısmın çıkarılma hakkındaki takririni reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Takrir reddedilmiştir.

(Ordu Mebusu Ferda Güley'in takririni tekrar okundu.)

REİS — Aynı mahiyette olan ve şimdi okunan Ordu Mebusu Ferda Güley'in takririni reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Takrir reddedilmiştir.

(Sakarya Mebusu Nusret Kirişcioğlu'nun takririni tekrar okundu.)

REİS — Encümenin bir mütalâası var mı efendim?

TEŞKİLÂTİ ESASÎYE ENCÜMENİ BU M. M. A. HAMDÎ SANCAR (Denizli) — Arkadaşlar, peşinen şunu arz edeyim; Emin Sosyal arkadaşımız tarafından söylenmiş ve tamamen yanlış anlatılmış olan bir husus hakkında konuşuyorum. Dediler ki; «Burada getirilen yenilik odur ki, eskiden iki inikat sonra olduğu halde bu defa bir aya çıkarmak suretiyle uzatılmıştır. Halbuki arkadaşımız, bırakın eski, metni yenisini dahi okumamış. Tahrirî cevabın bir ay içinde verilmesi iktiza eder. Halbuki tahrirî cevap için asgari müddet eski metinde hiç yoktu. Biz bunu maddeye leyhte olarak yeni koyduk.

Takrire gelince; (Riyaset makamına vusulünden bir hafta sonra ve ruznamede sırası gelince) denildiğine göre buna iştirak ediyoruz. Kendisi-

nin de dediği gibi (iki inikat) ifadesinden daha sarihtir.

REİS — Okunan takrire encümen iştirak ettiğini beyan etti. Takriri dikkate alanlar lûtfen işaret versinler... Dikkate almayanlar... Takrir dikkate alınmıştır.

Encümen filhal iştirak ediyor mu efendim?

T. E. ENCÜMENİ REİSİ YERİNE OSMAN KAVRAKOĞLU (Rize) — Encümen filhal iştirak etmektedir.

REİS — Maddede nazarı itibara alınacaktır. Diğer takrire geçiyoruz.

(Burdur Mebusu Mehçet Kayaalp'in takriri tekrar okundu.)

REİS — Takriri dikkate alanlar lûtfen işaret buyursunlar... Dikkate almayanlar... Takrir dikkate alınmamıştır.

(Samsun Mebusu Naci Berkman'ın takriri tekrar okundu.)

REİS — Takriri dikkate alanlar... Almayanlar... Dikkate alınmıştır. Encümen filhal iştirak ediyor mu?

T. E. ENCÜMENİ REİSİ YERİNE OSMAN KAVRAKOĞLU (Rize) — Encümen filhal iştirak etmektedir.

(Zonguldak Mebusu Sebati Ataman'ın takriri tekrar okundu.)

REİS — Encümen iştirak ediyor mu?

T. E. ENCÜMENİ REİSİ YERİNE OSMAN KAVRAKOĞLU (Rize) — İştirak etmiyoruz.

REİS — Encümen iştirak etmemektedir. Takriri reynize arz ediyorum. Dikkate alanlar... Almayanlar... Dikkate alınmamıştır.

Takrirlerde kabul buyurulan ve encümenin filhal iştirak ettiği şekliyle maddeyi okuyoruz.

Madde 152. — Suale tahriri cevap istenmişse gelecek cevap sualle birlikte aynen zabıt ceridesinin sonuna dercedilir.

Tahriri cevap bir ay içinde verilmek iktiza eder.

Suale şifahi cevap istenmişse; Riyaset tezkeresinin vusulünden bir hafta sonra ve ruznamede sırası geldiğinde Vekil Meclis kürsüsünden cevap verir.

Vekil sorulan suallere memleketin emniyet ve selâmeti mülâhazasıyla cevap vermekten imtina edebileceği gibi, isterse gizli celsede de cevap verebilir.

Muktazi malûmatın elde edilmesi zamana

mütevakkıf ise vekil muayyen bir mehil taleb eder. Riyasetin bir aydan fazla mehil verebilmesi Umumi Heyetin kararına bağlıdır.

Vekil, suale gününden evvel de cevap vermek hakkını haizdir.

5 ve 6 ncı fıkralardaki ahvalde; sual tahriri ise tahriren, şifahi ile kürsüden keyfiyet beyan olunur.

REİS — Rükneddin Bey, söz istediniz ama, kifayeti müzakere dolayısıyla söz almanıza imkân yoktur.

Maddeyi bu tadilleriyle reynize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 153. — Reis şifahi suali aynen okutabileceği gibi ruznamedeki yerine işaretle de iktifa edebilir.

Hilâfına karar verilmedikçe şifahi sualler Cuma günü âzami bir saat müzakere olunur. Aynı celsede bir mebusun ikiden fazla suali konuşulamaz.

REİS — Arslan Bora.

ARSLAN BORA (Tuncali) — Efendim, bu maddenin ikinci bendi parlamenter faaliyetlerin selâmeti noktasından pek büyük mahzurlar doğurmaktadır. (Şifahi suallerin Cuma günü âzami bir saat müzakere olunacağı) ifade edilmektedir.

Muhterem arkadaşlar, sual müessesesi, parlamento çalışmalarında murakabe fonksiyonunu hazırlayan bir müessese olarak itibar olunduğu takdirde, suallere haftada ancak bir gün ve bir saat tahsis olunması düşünülecek olursa Meclis murakabesinin ne dereceye kadar daraltılmış olduğu münakaşa götürmez şekilde anlaşılır.

Teklifin tümü üzerindeki görüşmelerde salâhiyetli arkadaşlarımızın belirttikleri veçhile Garptaki emsallere uyularak sualler için hiç olmazsa bütün bir Cuma gününün tahsisi mebusun murakabe vazifesini yapmasına imkân bahsetmiş olur ve teklif sahiplerinin arzuladığı ve iktidar mensubu arkadaşların da tasvipkâr bulunduğu bu tahdit teşebbüsüne nispi bir insaf unsuru karıştırmış olacaktırlar. Bu bapta da bir takrir takdim ediyorum, kabulünü takdirinize terk ediyorum.

REİS — Turhan Feyzioğlu.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Muhterem arkadaşlarım, Biraz önce Nusret Kirişçi-

oğlu arkadaşımızın verdiği önerge ile karara bağlanmış olan husus ileriye doğru bir adım teşkil edebilir ve sevindirebilirdi. Fakat 157 nci maddeyi görünce bu sevinç kısa sürmeğe mahkûmdur. Bunun sebebini arz etmek üzere söz aldım.

SADETTİN YALIM (Kocaeli) — Yani bunu da küçülteceksin.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Ufak bir hesap.

Biraz önce kabul buyurulan taktir ile büyük bir şey kazanmış olmadık arkadaşlar. Haftada bir saat şifahi sualleri müzakere edersek ve bakanla mebus birer defa söz alıp ve beşer dakika konuşurlarsa, bunun bir iki dakikası kürsüye çıkmak ve inmekle ve gürültü ile geçeceğine nazaran, haftada ancak 5 sual konuşulabilecek demektir. Haftada 5 sual konuşulması demek, ayda 20 ve Büyük Millet Meclisi 6 - 8 ay toplandığına göre de, en geniş hesaplama senede 120 - 160 sual konuşulacak demektir. (Soldan kâfi sesleri) 610 mebus vardır. Bir senede mebusların ancak dörtte biri veya beşte biri şifahi sual sorabilir ve sorduğu sual konuşulabilir. Yirmi bakanlık vardır, bakanlık başına senede 8 sözlü soru düşer...

ŞEVKİ HASIRCI (Bilecik) — Yazılı sorun.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Teklifim şudur; bilmiyorum, kabule şayan görür veya görmezsiniz. Anayasa ve temel hükümleri ilgilendiren bir mevzuda, Grup kararına bağlanması asla doğru olmıyan bir mevzuda, Grup kararı alınmıştır. Ben sadece viedanımı tatmin için söyliyeyim ki, biz, az çalışan bir parlâmentoyuz. Bâzi memleketlerin İttüzüklerinden cimbızla seçerek şu fıkrayı, bu hükmü alıyoruz. Üstündeki maddeyi, altındaki fıkrayı bir tarafa bırakarak İttüzüğümüzü tanzim etmeye çalışıyoruz. Bunları yaparken, neden başka parlâmentoların haftada kaç gün çalıştığını düşünmüyoruz.

İstirhamım şudur: Şifahi sualleri konuşmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi dünyanın birçok parlâmentolarında olduğu gibi, haftada bir defa daha toplansın, meselâ Salı günleri de toplansın ve milletin bize tevdi ettiği, icrayı murakabe vazifesini hakkiyle yapabilelim. Bunun için bir de taktir taktim ediyorum.

Aksi takdirde şifahi sual müessesesine ait maddeler kısmen ölü bir halde kalmağa mahkûm olacaktır. Çünkü sorular Ruznamede sıraya girecektir. Ne zaman sıra geleceği belli değildir. Kimbilir, bundan beş ay sonra verilecek bir şifahi sual taktirine belki de beş sene sonra sıra gelebilecektir.

Arkadaşlar, eğer hakikaten sual müessesesi ni fiiliyatta işlemez bir halde bırakmak istemiyorsak, bu murakabe usulüne ameli bir kıymet izafe ediyorsak, Büyük Millet Meclisinin Salı günleri de sualler için ayrıca toplantı yapmasını kabul etmemiz icabeder kanaatindeyim.

İşlerimiz çok artmıştır. 1927 senesinde bu tüzük yapılırken şimdikininki yarısı kadar bakanlık vardı, şimdikininki beşte biri, belki on da biri kadar memur yoktu, murakabe edilecek cihazlar azdı. Şimdi bir senede çıkan kanunlarla 1927 senesinde çıkan kanunların sayısına bakınız. O zaman işlerimizin ne kadar arttığını görürüz. İşlerimiz bu kadar arttığı halde neden haftada yalnız üç gün topluyoruz? Sualler vakit alıyor, kanun yapamıyoruz diye şikâyet ediyoruz. O halde teklif ediyorum, Cuma günleri suallere ayrılacak istenen bir saati de kanun yapmaya, sair teşriî vazifelere verelim. Fakat milletin uhde-mize verdiği ağır vazifeyi bihakkın ifa edebilmek için, sualleri konuşmak üzere, Salı günleri hem öğleden evvel, hem öğleden sonra toplanalım. Hele 30 - 40 kişi ile toplanmak usulü de kabul edildiğine göre bu büyük bir külfet olmiyacaktır, arkadaşlar.

EMİN SOYSAL (Maraş) — Efendim, bu sual müessesesinin niçin bu kadar daraltıldığının sebeplerinden birisi her halde vekillerin işlerinin başında daha çok çalışmasını istemek niyeti olduğu kanaatinde-siniz, değil mi?

Eğer vekillerin işlerinin başında çalışması lâzım ise vekillerin meselâ şu İttüzük tadilatı münasebetiyle burada bulunmasına lüzum yoktu. Sabahtan akşama kadar vazifelerinin başında bulunmaları lâzımdı. (Sağdan, bravo sesleri) Vekillerin işlerini görmesi lâzım ise parti kongrelerinde dolaşmayıp kendi vazifelerinin başında bulunmaları lâzımgelir. (Sağdan, alkışlar) (Soldan, «sadede gel» sesleri) Tam sadedin içindeyim.

Şimdi, hem söze, hem komisyon âzası hangisi olduğunu daha bilemediğimiz sayın arkada-

sınız Hamdi Sancar bazan benim okuduğumu dinlemediği veya dinlemek lûtfunda bulunmadığına muttali olduğum için burada bir metin okuyacağım. (Soldan, «Hasan Âli Yücel» sesi) Açaram ha.. Bırak o bahisleri sen. Aklın ermez onlara senin. Bırak, otur yerinde...

(Reis, şifahi suali aynen okutabileceği gibi ruznamedeki yerine işaretlerle de iktifa edebilir.) Bu ne demek arkadaşlar? Reis, muhalefetten gelen mühim bir suali gazetecilerin ve samiinin duymasına mâni olmak için, ruznamedeki filân maddeye geldik, buyurun vekil bey diyecek. Mebus bir dakikada kürsüye gelecek; bir dakika kâğıtlarını karıştıracak, bir dakika da su içecek; müddet beş dakika, tamam!..

Şimdi mesele şu, sualin mahiyetini, sualin ne olduğunu Reis okutmıyacak, o madde de, o mesele de bu suretle pas geçilecektir. Mesele bu. Bu ne demektir? Sual müessesesini bir noktadan daha meskût geçmek, bir noktadan daha murakabeyi bertaraf etmek demektir. Neden korkuyorsunuz? Okunsun, suali gazeteciler duysun, gazetelerinde yazmak suretiyle millete bildirsin, samiin de dinlesin. Burada ruznameyi görmeyen, seyahatte olan mebuslar olabilir, o gün gelmiş olabilir, onlarda dinlesinler öğrensiner.

Cuma günü meselesine arkadaşlarım temas ettiler. On mebus sual sordular, hepsinin bir saatin içinde konuşmaları bitecek, ondan sonra gidecekler. Sorulan suallerin bir kısmı menafii umumiye diye bırakılacak. Bir saatin içinde murakabe, gözetleme vazifesini yapan milletvekilleri hangi meseleye dair malûmat alabilecek? Adnan Menderes hükümetlerinin icraatı ve sorumlulukları hakkında değil bir saat, haftanın iki günü mebuslar baştan aşağı sual sorsalar yine sorular bitirilemez. Böyle bir zamanda bunu nasıl tahdidedersiniz? (Soldan, gürlütüler.)

REİS — Mehmet Daim Süalp.

MEHMET DAİM SÜALP (Siird) — Muhterem arkadaşlar, iki gündür yapılan müzakerelerde aşağı-yukarı kürsüye gelen her arkadaşın nasıl bir maksatla konuşma yaptığını hepiniz pekâlâ gördünüz. Bâzi arkadaşlar...

REİS — Lütfen madde üzerinde konuşunuz.

MEHMET DAİM SÜALP (Devamla) — Şimdi söylenen sözler madde üzerinde söylendi. Bâzi arkadaşlar bilerek tâbiri değiştiriyor ve başka türlü mâna vermek suretiyle muhterem samiini yanlış kanaatlere sevk etmeye çalışı-

yorlar. Meselâ, bir arkadaşımız, (umumi menfaatle kabili telif olmıyan) şeklindeki ibareyi değiştirip diyor ki; (Umumi menfaatle alâkalı olan) ve arkasından ilâve ediyor; «Hangi sual umumi menfaatle alâkalı değilki?» Umumi menfaatle alâkalı olmak başka şeydir, umumi menfaatle kabili telif olmamak başka şeydir.

REİS — Daim Bey, teker, teker cevap vermemenizi, madde üzerinde konuşmanızı rica ederim.

MEHMET DAİM SÜALP (Devamla) — Bir muhterem arkadaşım suallere ayrılan zamanları hesabetmek suretiyle senede ancak 160 sualin sorulabileceğini izah ettiler. Ben bu muhterem arkadaşımıza şunu hatırlatayım, sual, sadece sözlü suallerden ibaret değildir, bir de tahrirî sualler vardır. Bu tahrirî sualler ise saat ile tahdidedilmiş değildir. Arkadaşlarımız eğer bilgi edinmek istiyorlarsa, tahrirî sual yolu ile de bilgi edinebilirler ve bu takdirde istedikleri kadar sual sorabilirler.

O halde hesap tek taraflı oluyor, istenilen maksada varmak için yanlış yoldan gidilmemektedir.

Senede sorulacak sualler 160 değil, bunun hudutsuz olduğunu ifade ediyorum. Çünkü tahrirî sualler için bir kayıt mevcut değildir.

Mâruzatım bundan ibarettir.

REİS — Sırrı Atalay.

SIRRI ATALAY (Kars) — Muhterem arkadaşlarım; soru, malûm, bir murakabe vasıtasıdır. Biraz evvel görüşülen 151, 152 nci maddelerden sonra 153 ncü madde ile Meclisin bu murakabe hak ve vazifesi biraz daha daraltılmaktadır. 153 ncü maddede üç hususta bâriz olarak kendini bu veçhede göstermektedir. Ruznamedeki yerine işaretlerle yetinecek, sual okumıyacak. Komisyon lûtfetsin, sualin okunmaması sebebini gelsinler burada izah etsinler. Sorular Cuma günü bir saat görüşülecekmiş, hilâfına karar olmadıkça. Çok şahid olduk; Meclisin çalışmaya başladığı devrenin biraz geçiminden sonra yani Şubattan sonra otomatikman sual görüşülmesi imkânsız şekle gelmekte idi. Derhal iktidara mensup milletvekili arkadaşlarımız, birer takrir verirler, bu suretle suallerden önce diğer mevad görüşülür, suallere sıra gelmez. Cuma günü bir saat sualler görüşülecekmiş, o da hilâfına karar olmadıkça. Karar

olunca, ne olacak o zaman? Demek ki, suallerin müzakeresi haftada bir saate indiriliyor. İste-nirse o da olmayacak.

Sonra; bir mebusun iki suali görüşülmiyecek. Bunun sebebini de anlamıyorum. Gerek-çede izah edildiği gibi; soru müessesesi sniis-timal edilmekte imiş. Muhterem arkadaşlar; 1954 senesi ile 1957 yılları arasında 10 neu Bü-yük Millet Meclisinin bir içtima devresi zarfın-da Cumhuriyet Halk Partisi milletvekillerinin Büyük Millet Meclisi kürsüsünde görüşülen su-alleri bin değil, beş yüz değil, yüz değil, ancak 69 adeddir arkadaşlar. Dört sene içerisinde gö-rüşülen suallerin adedi sadece 69 adeddir. Gö-rüşülen sualler diyorum, sorulan sualler değil, dikkat buyurun. Görüşülen sualler 69 adettir ve saati 50 yi bulmamaktadır. Bir teşrii devre içerisinde, X. dönemin 4. senesi içinde C. H. P. muhalif milletvekillerinin sorduğu suallerden ancak 69 u müzakere mevzuu olmuştur, olabil-miştir. Bu kayıtlar olmadığı halde, bu ağırlar ve barajlar gerilmediği halde müzakere mev-zuu olan sualler 69 dur ve müddeti 50 saatten fazla değildir, nasıl endişe etmiyelim! Bir ta-rafta parlamentolarında umumi müzakereler, meclis tahkikatları, gen sorular olan memle-ketlerde sualler bin saate balığ olmaktadır bir senede.. Bizde 50 saat. Bunu da çok görüyor, yeni hükümlerle kısmak istiyorsunuz. Meclis murakabeyi nasıl yapacaktır, murakabeyi nasıl yapacağız? Büyük Millet Meclisi icra organı üzerinde murakabe vazife ve salâhiyetini nasıl kullanacak? Gensoru açamazsınız, murakabe va-zifesini nasıl yapacaksınız? Millet muhalefeti size (Evet!) demek için göndermemiştir.

Murakabe vazifesini yapacak, size soracak-tır. İşte Hikmet Beyefendinin babası Sadra-zam Kâmil Paşa.. İki tane nazırı değiştiriyor: Biri Harbiye diğeri Bahriye nazırı, değiştiril-me sebebini Meclis öğrenmek istiyor. Bizde olsa kıyamet kopar. «Kâmil Paşa gel, hesap verecek-sin!» diyorlar. 11 Şubat 1909 da meclisan me-busu şaha kalkar ve hafta içinde gelmediğinden; gelmediği için Meclis ademiitimat rey-i verir ve Kâmil Paşayı düşürür. Murakabe böy-le yapılmıştır. Sadrazam mücerret çağırılıp da gelemediğinin sebep ve mazeretini bildirdiği halde, Mebusan Meclisi sadrazamı düşürdü.

BURHAN BELGE (Muğla) — Evet, ondan

sonra Balkan Harbi; ondan sonra da koca Ru-meli elden çıktı.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Rumeli bu yüzden gitmemiştir. Sizin gibi her devrin ada-mı olanlar yüzünden gitti. Her devrin adamı! Bütün marifetleriyle kudretlilerin, iktidarda olanların etrafında toplanan köle zihniyetleri yüzünden gitti. Sizin gibi!

REİS — Sırrı Bey, Sırrı Bey; rica ederim; Heyeti Umumiye hitabediniz; muayyen zata hitabediyorsunuz. (Sağdan, «tahrik ediyor» ses-leri) (Gürültüler)

REİS — Sizin bu hareketiniz onun hareke-tinin fevkinde bir harekettir. Reis icabını tak-dir eder.

Devam edin, efendim.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, infial ediliyor. Hep Fransa'dan ve İngiltere'den misaller verdiler. Ben size İkinci Meşrutiyet devrinden misal vereceğim. Niçin kıızıyorsunuz? Arkadaşlar, Rumeli gitti, diyorlar. Rumeli gitti ise o zamanlar, bugünkü gibi Büyük Millet Meclisinin vazifelerine sınırlı çizmek ve tahakküm etmek istiyen insanların yüzünden gitti.

REİS — Sırrı Bey, lütfen madde üzerinde konuşmanıza devam edin.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Hiçbir Mec-liste murakabenin iyi işlemesi zarar vermemiş-tir. Birinci Devre Büyük Millet Meclisi İstik-lâl Harbini icranın dışında kalarak bizzat ba-sarmıştır. En hayati kararı burada vermiş, harb ilân etmiş ve hattâ harbi idare etmiştir. Meclis milletin haklarını müdafaa eder. Biz diyoruz ki; bundan zarar değil, emniyet, huzur ve itimat gelir.

İBRAHİM GÜRGEN (İçel) — Reis Bey, Sırrı Atalay Heyeti Umumiye hitabedeceğine bir mebusa hitabediyor. Susturun, susmayacaksa bizim, Sırrı Atalay'a söyleyeceklerimiz var. Mer-sin Cumhuriyet Halk Partisi İlce Kongresinde Demokrat Parti iktidarı zamanında Türkiye'ye bir buçuk milyar dolar yardım yapılmıştı. Bu-nun beş yüz milyon doları yatırımlara verilmiş-tir. Bir milyarı ocak başkanından Genel Ba-şkanına kadar yenmiştir, dediniz. Bu hilâfi ha-kikat beyanı yapan kimsenin kürsüde konuşma-ması lâzımdır.

REİS — İbrahim Bey, rica ederim, söz alır, gelirsiniz.

Sırrı Bey, madde üzerinde görüşmeye devam etmezseniz sözünüzü kesmeye mecbur olacağım.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Diyorum ki, tenkid ve murakabe yalnız meclislerin teşriî kudretlerinden gelmez, bizzat insanın insan olmak vasfından gelen bu kudret insana şeref veren beğenmemektir, kusur bulmaktır. Eğer insandaki bu vasfı bir de vazifeli bir teşekkül tarafından, bir milletin mukadderatını idare eden Parlâmento tarafından lâıkiyle yapılmazsa, daraltılırsa memlekete ve millete karşı vazifemizi yapmamış oluruz. Bu suretle tarihin karşısında daima mesul olacak ve mesul bulunacağız. (Sağdan, alkışlar)

REİS — Encümen.

TEŞKİLÂTI ESASİYE ENCÜMENİ BU MAZBATA MUHARRİRİ A. HAMDİ SANCAR (Denizli) — Muhterem arkadaşlarım, Sırrı Atalay arkadaşımız mutadî veçhile, muhterem heyetinizi mevzu... (Sağdan, bağışmalar) (Soldan, gürültüler)

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Encümen cevap veriyor, konuşmasın mı?

REİS — Rica ederim, sıralar arasında konuşmayın, hatibin sözünü kesmeyin.

Buyurun siz devam edin efendim.

A. HAMDİ SANCAR (Devamla) — Aziz arkadaşlarım, encümen adına bu konuşmayı yapmıyacaktım. Fakat hakikatlerin nasıl taşıyıldığını ve geçmiş günlerin Meclis çalışmalarından henüz gayet tabii, malûmatı bulunmayan, muhterem heyetin içinde, gerek o sıralarda, gerek bu sıralarda oturan yeni arkadaşlarımızın nasıl bu muharref hakikatlerin arkasından nerelere kadar sürüklenmek istediğini açıklamak lüzum ve zarureti duydum ve onun için yüksek huzurunuzda çıktım. (Soldan, bravo sesleri). Hâtıralarınızı beş dakika evveline irca etmenizi rica edeceğim.

Sırrı Atalay arkadaşımız dedi ki; «Geçen devre bizim sorduğumuz suallerin yalnız 69 tanesine cevap verilmiştir.» (Sağdan, «görüşülenler 69» tane sesleri).

REİS — Lûtfen karşılıklı konuşmıyalım. Buyurun efendim.

A. HAMDİ SANCAR (Devamla) — Şimdi sizlere Kâtibi Umumilikten aldığım resmî kayıtlara müstenit yalnız bu devre değil 8, 9 ve 10 neu devrelere ait suallerin muhasebesini

yüksek huzurunuzda, sizin huzurunuzda ve Türk Milleti huzurunda açıklıyacağım.

8 nci Devrede 420 sual sorulmuş ve bundan 393 tanesi cevaplandırılmış, 10 tanesi geri alınmış, 13 tanesi mebus celselere gelmediği için düşmüş, 4 tanesi cevapsız kalmıştır. (Sağdan, «Bu kaçınıcı devre?» sesleri) 8 nci devre. (Sağdan, «O Halk Partisinin iktidar devresi» sesleri, gülüşmeler).

Lûtfedin, kerem buyurun, bu suretle devreler arası mukayese imkânını vereceğim size.

9 neu Devre biz iktidara geldik. Bu devrede 717 sual sorulmuş, 535 tanesi cevaplandırılmış, 39 tanesi geri alınmış, 70 tanesi sual sahibi bulunmadığı için düşmüş, 73 tanesi cevapsız kalmıştır. (Sağdan, «nispetler nedir?» sesleri) Dikkat ettiniz mi? 69 rakamını unutmayın. Çünkü şimdi 69 rakamının taalluk ettiği şu geçtiğimiz 10 neu Devreye geliyoruz. Bu devrede 403 tane sual sorulmuş... Onuncu Devre derken elbette ki bu Onuncu Devrenin kısa olduğunu da hatırlatmaya lüzum yok. 403 sual sorulmuş - şimdi 69 rakamının cevabını vereceğim - 241 tanesine cevap verilmiş, 13 geri alınmıştır. (Soldan, «aldın mı cevabı?» sesleri) Dikkat buyurunuz, gelmedikleri için 107 tanesi düşmüş. 42 tanesine de cevap verilmemiştir. (Soldan, alkışlar)

SIRRI ATALAY (Kars) — Kaç tanesi Halk Partisindir?

A. HAMDİ SANCAR (Devamla) — Şimdi aziz arkadaşlarım, müsaade buyurun, cevap vereyim. Tesamühün şekli ve hududunu göstermek için cevap vereyim. Sual sormak Türkiye Büyük Millet Meclisinde Halk Partisinin inhisarı altında mıdır? Ve yine suali partiler mi sorar? (Soldan, asla sesleri)

İşte cevabı Sırrı Bey!...

Şimdi aziz arkadaşlarım, maddede şifahi suallerin aynen okutulabileceği gibi ruznamedeki yerine de işaretle iktifa edebilir kaydını niçin koyduk? Hani üzerinde fırtınalar yaratılmak istenilen şu damlaya müsaadenizle kısaca işaret edeyim : Kendilerinin arzularına uyarak şu kürsüde mümkün olduğu kadar çok suale cevap almak gayretlerimizi dahi bize karşı silâh olarak kullanmak suretiyle hiçbir gûna bizim faaliyemiz hattâ şakul kamer dahi yapsak makbûllerinde olmayacağının en katî delilini vermiş oluyorlar. Böyle bir zihniyet içinde bu parlâ-

mentonun, Barutçu arkadaşımızın dediği gibi, teşrii hasılanın ne olabileceğini Yüksek Heyetimize ve bizi burada takibeden büyük milletimize bir defa daha açıklamak yerinde olur. Mâruzatım bundan ibarettir. (Soldan, şiddetli alkışlar, bravo sesleri).

REİS — Şahap Kitapçı.

ŞEHAP KİTAPÇI (Tokad) — Muhterem arkadaşlar; İktüzük tadilatını getiren teklif sahipleri; bu tadilatın çok partili bir rejime geçmiş olmamız dolayısıyla bu rejimin icaplarına intibak etmek için getirildiğini söylediler. Mâsum ve yeknazarda muvafık muhalif bütün arkadaşların üzerinde ittifak ettikleri esbabı mucibeye rağmen, bu teklifi tetkik eden encümenin mazbatasından aldığımız şu fıkra, sevk edilen ve bilhassa müzakere mevzuu edilen madde dolayısıyla encümenin daha ileri gittiğini göstermektedir. Şifahi sual takrirlerinde beyhude zaman israfına sebebiyet verildiği gibi bir esbabı mucibeye dayanılmak suretiyle o bendin içine aldıkları mütaaddit maddeler arasındaki 153 ncü maddenin de bu suretle birtakım kayıtlara tâbi tutulmasının sebebi bir çeşit izah etmiş bulunuyorlar. Deminden beri konuşan arkadaşlarımız ve bu husustaki diğer maddelere vaz'edilen takyit sual müessesesinin, şifahi sual müessesesinin birtakım takyitlere tâbi tutulması suretiyle Mecliste ve bilhassa bizim Meclisimizde yıllardan beri işlemiyen istizah müessesesi karşısında mebusun yegâne müracaat yeri olan ve yegâne murakabe şekli olarak tezahür eden sual müessesesinin daha ziyade takyidedici hükümler ihtiva ettiği kanaatindeyim. Maddeyi bu yönden tetkik edersek (hilâfına karar verilmedikçe şifahi sualler cuma günleri âzami bir saat müzakere olunur) deniyor. Hilâfına karar vermek yetkisi elbette Yüksek Heyetinizindir. Fakat birçok misallerini gördüğümüz gibi, ekseriyet partisi birçok ahvalde hilâfına karar vermek suretiyle bu madde yoluyla mebus olarak bizleri zaman zaman genişletmek veya daraltmak gibi birtakım hususiyetlerle karşı karşıya bırakacaktır. Bu madde hilâfına Yüksek Heyet karar verirse bir başka gün daha fazla konuşma imkânı olacağı gibi bir netice çıkmakla beraber, yine hilâfına karar vermek suretiyle bir saatlik müddeti daha çok azaltacağı gibi bir netice de çıkabilir. Birçok ahvalde Yüksek Heyetten ekseriyeti teşkil eden muhterem âzamanın ikinci kısmına fazla iltifat gös-

tereceğini emsali ile bildiğimizi burada ifade ederek, sual sormak suretiyle yapmak istediğimiz murakabeyi bu halin çok daraltacağını ifade etmek isterim. Eğer bugün bir saatlik bir müzakere müddeti bırakılmak isteniyor ve buna sebebolarak da çok sual sorulduğu iddia ediliyorsa bunda kabahat bizim mi? Muhalefete «niçin çok sual soruyorsunuz?» diyorsunuz. (Hilâfına karar verilmedikçe) tâbiri karşısında bunun bu suretle veya öbür türlü tefsir edileceği şöyle veya böyle bir karara varılacağı hususunu kısa olan tecrübelerimize rağmen, katî surette ifade edebilecek duruma gelmiş bulunuyoruz, arkadaşlar.

Eğer bununla beraber siz muhalefetin olur olmaz sual sorduklarını ve bunların kayıtlarla tahdidini yapmak istiyorsanız bunu sizin elinizden kim alıyor? Sizi takyideden mi var, böyle bir tedbir almaya ne lüzum var? (Soldan; «soracaklar, merak etme» sesleri)

Bana ne söylüyorsunuz, benimle konuşmayın. (Gülüşmeler)

Arkadaşlar, soruların muayyen saate sıkıştırılmak arzusu bâzı ahvalde istenilen neticeyi vermez. Sonra bunu takyide ne lüzum var? Zaten Riyaset sual takririni gündeme koymuşsa, belli bir saatlik müddeti sual adedine tevzi ederken ona da tasarruf ediyor demektir. (Soldan, «oooo» sesleri)

Riyasetin bu takyit salâhiyetini bilmenize rağmen bu fıkrayı getirmekle demin ifade ettiğim gibi, hilâfına karar almak suretiyle bir saatlik müddeti daraltmak ve daha az konuşma imkânlarını sağlamak yoluna gidilecektir.

Bu maddenin metninden çıkardığım bir neticeyi de ilâve edeyim : «Şifahi sualler Cuma günü âzami bir saat içinde müzakere edilir.» deniyor. Yani bu heyet hilâfına karar verirse başka gün de konuşulacak mı demektir? Ve başka gün de âzami bir saat konuşulur demek midir? Bu ikisini lütfen tasrih etsinler. Bu murakabe vazifesini ifa etmek ve bugünkü ihtiyaçların zaruri kıldığı birtakım sualleri burada sormak için bir günü daha tahsis yolunda bir karar alınması hususundaki Turhan Feyzioğlu'nun fikrine iştirak etmekle beraber, ekseriyet partisi tarafından iltifat görmemesi ihtimalini düşünerek hiç olmazsa bu saat kaydının kaldırılmasını istiyor ve bunun için de bir takrir veriyorum. Mâruzatım bundan ibarettir.

VACİD ASENA (Balıkesir) — 1954 te siz hangi yoklamadan geldiniz?

ŞAHAP KİTAPÇI (Tokad) — Ben hiçbir yoklamaya girmedim.

REİS — Şahap Bey yerinize oturun. Size birinci ihtarı veriyorum.

(Sağdan, «Vacid Asena'ya da ihtar etsenize» sesleri)

ŞAHAP KİTAPÇI (Tokad) — Benim çekindiğim hiçbir şey yok.

VACİD ASENA (Balıkesir) — Ha, ha, ha..

REİS — Vacid Bey, size de birinci ihtarı veriyorum. (Gürültüler)

ŞAHAP KİTAPÇI (Tokad) — Sen kime gülüyorsun?

REİS — Şahap Bey; yerinize oturun. Size ikinci ihtarı veriyorum. (Gürültüler)

TURGUT GÖLE (Kars) — Reis Bey; burası sarhoş yatağı mı?

REİS — Kifayet hakkında takrirler vardır, okuyoruz efendim. (Sağdan, gürültüler.)

Yüksek Riyasete

153 neü madde üzerindeki müzakereler kâfidir. Reye arzını teklif ederim.

Aydın Mebusu

Necati Çelim

REİS — Bir arkadaşım hareketine diğer arkadaşların grup halinde iştirakini görmekte Riyaset cidden müteessirdir. (Sağdan, gürültüler)

TURGUT GÖLE (Kars) — Burası sarhoş yatağı değil, Reis Bey.

REİS — Riyaset hâdiseyi yakinen müşahade etmektedir ve hareketlerin icabına göre tarafsız olarak hareket etmektedir, müdahale etmek doğru değildir. (Sağdan, gürültüler.) Kifayeti reylerinize arz ediyorum, kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

SİRRI ATALAY (Kars) — Söz istemiştin Reis Bey, vermediniz.

REİS — Hâdiselerden dolayı göremedim, özür dilerim, reye iktiran etmiş bulunuyor.

Takrirler var, okuyoruz, efendim.

T. B. M. M. Y. Reisliğine

150 nei maddenin müzakeresi sırasında arz ettiğim esbaba binaen 153 neü maddenin tadilini derpiş eden metnin reddini ve maddenin eski haliyle bırakılmasını arz ve teklif ederim.

Mardin Mebusu

M. Kâmil Boran

Yüksek Reisliğe

153 neü maddenin ikinci fıkrasının aşağıdaki şekilde tadilini teklif ederim.

«Şifahi sualler Salı günleri yapılacak ayrı bir inikatta görüşülür.»

Sivas Mebusu

Turhan Feyzioğlu

Yüksek Reisliğe

Teklifin 153 neü maddesindeki âzami bir saatlik görüşme müddeti izah ettiğim sebeplerle uygun görmediğimden ve esasen gündeme alınmış olan sözlü soruların bitmesi ile bu müddetin kendiliğinden taayyün etmiş olacağı cihetle saat kaydının kaldırılmasını arz ederim.

Tokad Mebusu

Şahap Kitapçı

Yüksek Riyasete

Şifahi mâruzatıma mebni olarak 153 neü maddenin 2 nei bendinin; «Cuma gününe müsadif inikatların tamamı şifahi suallerin müzakeresine tahsis olunur» şeklinde değiştirilmesi hususunun reye arzını rica ederim.

Tunceli Mebusu

Arslan Bora

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Yüksek Reisliğine

Dahili Nizamname teklifinin 153 neü maddenin 2 nei fıkrasının aşağıdaki şekilde tadilini arz ve teklif ederim.

Sakarya Mebusu

Nusret Kirişcioğlu

Madde 153/2 — Hilâfına karar verilmedikçe şifahi suallerin cevaplandırılması için her Cuma günü âzami bir saatlik müddet ayrılır. Aynı inikatta bir mebusun ikiden fazla suali cevaplandırılmaz.

NUSRET KİRİŞÇİOĞLU (Sakarya) — Yalnız ibare değişikliğinden ibarettir.

REİS — Takrirleri aykırılık derecelerine göre birer birer okutup reylerinize arz edeceğim.

(Mardin Mebusu Kâmil Boran'ın takririni tekrar okundu.)

REİS — Kâmil Boran arkadaşımızın metnin reddi ile eski metnin haliyle bırakılmasını tazammun eden takririni reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler.. Takrir redolunmuştur.

(Sivas Mebusu Turhan Feyzioğlu'nun takri-ri tekrar okundu.)

REİS — Turhan Feyzioğlu'nun, şifahi su-aller için salı günleri inikat akdedilmesini ta-zammun eden takririni reye arz ediyorum. Ka-bul edenler.. Etmeyenler.. Takrir reddedilmiş-tir.

(Tokad Mebusu Şahap Kitapçı'nın takri-ri tekrar okundu.)

REİS — Diğer bir takrir var, aynı mahi-yettedir, onu da okuyoruz.

(Tunceli Mebusu Arslan Bora'nın takri-ri tekrar okundu.)

REİS — Aynı mahiyette olan her iki takrir de Cuma günleri saat tahditlerinin kaldırılma-sını istemektedir. Kabul edenler.. Etmeyenler.. İki takrir de reddedilmiştir.

(Sakarya Mebusu Nusret Kirişcioğlu'nun takri-ri tekrar okundu.)

REİS — Komisyonun mütalâası var mı?

TEŞKİLÂTİ ESASİYE ENCÜMENİ BU MAZBATA MUHARRİRİ A. HAMDİ SANCAR (Denizli) — İştirak ediyoruz, efendim.

REİS — Komisyon filhal iştirak etmekte-dir.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Reis Bey, bir sual soracağım.

REİS — Maalesef, kifayeti müzakere kabul edildikten sonra sual sormanız imkânsız.

Efendim, komisyon filhal iştirak ettiğine göre takri-ri reylerinize arz ediyorum. Nazarı dikkate alanlar lütfen işaret versinler.. Nazarı dikkate almıyanlar.. Takrir nazarı dikkate alın-mıştır. Bu maddeyi yeni şekliyle aynen okuyo-ruz.

Madde 153. — Reis şifahi suali aynen oku-tabileceği gibi ruznamedeki yerine işaretle de iktifa edebilir.

Hilâfına karar verilmedikçe şifahi suallerin cevaplandırılması için her Cuma günü âzami bir saatlik müddet ayrılır. Aynı inikatta bir mebusun ikiden fazla suali cevaplandırılmaz.

REİS — Maddeyi reyinize arz ediyorum. Bu tadil ile kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

Madde 154. — Vekilin cevabını mütâakıp yalnız suali soran mebus, sualin metnine bağlı kalmak şartıyla mütalâa beyan etmek hakkını haizdir.

Cevap ve mütalâa beşer dakikadan fazla sü-remez.

REİS — Madde hakkında söz istiyen var mı? Yok. Takrir var, okuyoruz.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

150 nci maddenin müzakeresi sırasında arz ettiğim sebeplerle 154 ncü maddenin tadilini derpiş eden metnin reddini ve maddenin eski haliyle bırakılmasını arz ve teklif ederim.

Mardin Mebusu
M. Kâmil Boran

REİS — 154 ncü maddenin reddedilerek, eski maddenin haliyle kalmasını isteyen Kâmil Boran arkadaşımızın takririni dikkate alanlar.. Almıyanlar.. Takrir reddedilmiştir.

Maddeyi aynen reyinize arz ediyorum. Ka-bul edenler.. Etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

Madde 155. — Suali soran mebus, cevap gününde hazır bulunmazsa şifahi cevap hakkı-nı kaybeder ve sual tahriri cevap talebiyle ve-rilmiş sayılır.

Suale muhatap olan vekil gününde hazır bu-lunmazsa cevap haftaya talik olunur.

Ertesi hafta vekil yine suale cevap vermez ve şifahi veya tahriri olarak mehil talebinde de bulunmazsa sual sahibi sualini istizaha çevire-ceğini beyan edebilir. Bu talep bir hafta sonra müzakeresiz reye konur. Ancak reye müracaat-ten evvel vekil suali cevaplandırmak hakkını haizdir.

REİS — Turhan Feyzioğlu, buyurun.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Vazgeç-tim.

REİS — Fethi Belikbaş, buyurun. (Sen de vazgeç, sesleri.)

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — «Sen de vazgeç» diyen arkadaşların bir dereceye kadar hakkı var. Saat üçten beri inkitasız çalışmanın müşkilâtını takdir etmemek mümkün değildir. Ne yapalım kader bu.

MURAD ÂLİ ÜLGEN (Afyon Karahisar) — Bu sözlerin madde ile ne alâkası var?

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Murad Âli Bey rahatsız mı oldu acaba... Madde ile alâ-kasını hamdolsun zatâliniz değil, Türk efkârı umumiyesi tâyin edecektir.

Bu madde; T. B. M. Meclisinin, 1920 yılında, İstanbul'da Meclisi Mebusanın dağıtılması üzerine Büyük Atatürk'ün fevkalâde salâhiyeti haiz bir Meclis olarak toplamasıyla gözetdiği maksada taban tabana zıt bir zihniyeti ifade etmektedir. Bu zihniyet nedir? Yalnız teşriî salâhiyeti değil, arkadaşlar aynı zamanda icra salâhiyetini de nefsinde toplayan Meclisimiz, bu madde ile icra üzerindeki milletvekillerinin murakabe salâhiyetini terk ediyor durumdadır. Yıllarca mücadele edilmiş, milletin vekilleri bir takım salâhiyetler almak için gayret sarf etmişler, muvaffak olunmuş. Aradan zaman geçmiş, bu bakımdan hazin bir yıl dönümü arkadaşlar, Atatürk'ün Ankara'ya ayak bastığı günün 38 nci yıl dönümünü kutluyoruz ve şimdi onun esrine gölge düşürüyoruz.

MURAD ÂLİ ÜLGEN (Afyon Karahisar) — Alâkası ne bu madde ile?

FETHİ ÇELİKBAS (Devamla) — Murad Âli Bey, oradan konuşmayın, çıkıp buradan konuşun da sözleriniz zapta geçsin.

REİS — Müdahale etmeyin arkadaşlar.

FETHİ ÇELİKBAS (Devamla) — Elbette alâkasını göreceksiniz. Bu madde sadece T. B. Millet Meclisinin değil, Devlet sistemimizin temelini teşkil eder. Bu temel nedir? Meclis icra kuvvetine faikdir, o kadar ki, icra kuvvetine de bizzat Meclis sahiptir, İcra Vekilleri Heyeti, ancak Meclise vekâleten vazife görür.

MURAD ÂLİ ÜLGEN (Afyon Karahisar) — Tekrar etmenize lüzum yok, biliyoruz.

FETHİ ÇELİKBAS (Devamla) — Bilmiyorsunuz Murad Âli Bey. Bilmemek kabahat değil, bilmediği halde idretmek kabahattir.

REİS — Rica ederim, karşılıklı konuşmayın.

FETHİ ÇELİKBAS (Devamla) — İcra Vekilleri Heyetinin salâhiyet ve vazifelerine ait, 1921 yılında bizzat Atatürk tarafından verilen takririn müzakere zabıtlarını okumanızı rica ederim. Dikkat buyurulursa icra kudretini elinde tutan heyete İcra Vekilleri Heyeti denmiştir. Vekil demişler, nazır dememişlerdir, buna bilhassa dikkatinizi çekmek isterim. Bakan tâbiri kullanıldığı tarihte benim de - yazı yazarlar içerisinde - bunun tarihî gerçeklerimize uymadığına dair yazılarım vardır.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Türk ferdi bunları anladı, daha da iyi anladı.

FETHİ ÇELİKBAS (Devamla) — Sebati Ataman Bey; çıkar sözcü olarak konuşur. Bütün mebuslar sözcülük yapan insanlar gibi meseleleri tetkik edemezler. İnşallah, maddeler geçtikten sonra, heyeti umumiyesi dolayısıyla Atatürk'ün verdiği takrir münasebetiyle yapılan müzakerelerde geçen kendi beyanatını okuyacağım. Belki o zaman intibaha geleceksiniz. (Sağdan, gelmezler, sesleri) Orada vaznı kanundan bahsediliyor. Büyük Atatürk'ün kasdettiği nedir? Onları ben söyleyemem. Söylesem de bir kıymeti yok. Ama Atatürk söylediği için hepimiz dinliyeceksiniz.

Bu Meclisin bir tarihi vardır. Bu Meclis, bu Anayasa baki kaldığı müddetçe buna uygun bir şekilde çalışmaya mecburdur. Meclisi Mebusan, indelhace Hükümetin teklifi ile Padişahın feshedebileceği Meclisi Mebusan dağılmış. O zaman fevkalâde salâhiyeti haiz bir Meclisin Ankara'da toplanması için Atatürk Erzurum'dan sonra Sivas'ta teşebbüse geçmiş ve Meclis Ankara'da toplanmış. (Soldan, bunun madde ile alâkası nedir, sesleri) Madde ile alâkası şu : Sual soruyorsunuz.

SEZÂİ AKDAĞ (Manisa) — Meclisi cehaletle itham ediyorsun.

FETHİ ÇELİKBAS (Devamla) — Vallahi Beyefendi isminizi bilmiyorum.

SEZÂİ AKDAĞ (Manisa) — Öğreneceksiniz öğreneceksiniz. Meclisi cehaletle itham ettiğiniz.

FETHİ ÇELİKBAS (Devamla) — Ben Meclisi cehaletle itham etmedim. Ama, eğer demokrasiyi benimsemişseniz ferden ferda mesuliyeti kabul edeceksiniz. Meclisin kolektif mesuliyetini kabul ettiğiniz andan itibaren demokratik temayüle sahip değilsiniz. Her koyun kendi bacağından asılır, bu, demokrasinin felsefesidir. Sen anlamamışsın. Sebati Ataman Bey anlıyor.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Vallahi ben de anlamadım. (Gülüşmeler)

FETHİ ÇELİKBAS (Devamla) — Vâcid Asena Bey de belki anlamıyor, bilmiyor.

Şimdi arkadaşlar, bu teklif yeni olarak şu nu ortaya koyuyor. Bugüne kadar bir soru sorulduğunda vekiller, iki İnikat sonunda buna cevap vermeye mecburdular. Bakın bu vaziyet ne hale gelmiştir, dikkat buyurmanızı rica ederim. Vekil gelmez, sual talik edilir, vekil gelmez

sual talik edilir. O zaman bunların mesuliyeti de...

SELÂMÎ DİNÇER (Sakarya) — Siz de bulunmadınız Fethi Bey.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Bir tane cevapsız sual bulamazsınız, yalan..

SELÂMÎ DİNÇER (Sakarya) — Zabıtlarda vardır.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Bulun, yalandır diyorum. İspat edin, mebusluktan istifa ederim.

Arkadaşlar, o zaman biz bu mevzu üzerinde titizlik gösterdik, Riyaset Divanı dedi ki; ne yapalım vekil gelmiyor. Biz de dedik ki; vekil gelmiyor demekle yetinemezsiniz, Riyaset Divanının vazifesi şudur : Suali şu İnikatta cevaplandırmanız lâzımdır, diye tezkere yazmaktır. Bu tezkereyi yazdınız mı? Bu meseleyi o zaman münakaşa ettik, onun için huzurunuzu işgal ediyorum. Yoksa sonunda heyeti umumiyesi üzerinde esasen söyleyeceklerim vardır. O zaman Riyaset Divanı, ne yapalım vekil gelmiyor, diyeceğine, vekil beylere vazifelerini yapmaları için filân tarihte tezkere yazıp hatırlattık, fakat vekil gelmedi, deseydi Heyeti Umumiyeniz sonunda hakem olurdu.

REİS — Bir dakikanız kaldığını hatırlatayım.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Bu hüküm Büyük Millet Meclisinin, yani teşriî kuvvetin iera kuvvetine üstünlüğünü baltalayan bir hükümdür. Bu itibarla, Nizamname tadili yoluyla sadece Anayasanın değil Türk Devletinin de temelini sarsmış oluyoruz arkadaşlar. (Soldan, o... sesleri) «O...» demenin de hakikaten tarihî bir mesuliyeti vardır. Bunu da burada tesbit etmek bizim için bir vazife oluyor arkadaşlar. (Sağdan, şiddetli alkışlar, bravo sesleri)

REİS — Takrirler var, okuyoruz, efendim.

Yüksek Reisliğe

155 nei maddenin aşağıda tahrir olunduğu üzere değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Burdur Mebusu
Behçet Kayaalp

«Reis suali okutmadan evvel vekilin celsede hazır bulunup bulunmadığını tesbit eder. Vekil hazır olup, suali soran mebus hazır bulunmuyorsa mütaakıp Cumaya bırakılır. Mütaakıp Cuma da bulunmazsa sual düşer. Suale muha-

tabolan vekil gününde hazır bulunmazsa cevap haftaya talik olunur.

Vekil şifahi veya tahriri olarak mehil talebinde bulunmaz ve ertesi hafta yine suale cevap vermezse sual sahibi sualini istizaha çevirebilir. Bu istizah talebi bir hafta sonra bilmüzakere kabul veya reddolunur.»

Yüksek Riyasete

155 nei maddede vekil ile soru sahibi mebus birbirinden farklı durumdadır. Nitekim, vekil bulunmazsa; soru sahibi mebus şifahi soru hakkını kaybediyorsa, vekil bulunmazsa, cevaplama bir hafta sonraya talik ediliyor

Soru ve cevap sahiplerini aynı mesele karşısında eşit haklarla bulundurmamak esas olduğuna göre, maddenin birinci fıkrasının şu şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Ankara Mebusu
Selim Soley

Madde — 155 «Suali soran mebus, cevap gününde hazır bulunmazsa cevap haftaya talik olunur. Yine bulunmazsa şifahi cevap hakkını kaybeder ve sual tahriri cevap talebiyle verilmiş sayılır.»

T. B. M. M. Y. Reisliğine

150 nei maddenin müzakeresi sırasında arz ettiğim esbaba binaen 155 nei maddenin tadilini derpiş eden metnin reddini ve maddenin eski haliyle bırakılmasını arz ve teklif ederim.

Mardin Mebusu
M. Kâmil Boran

Yüksek Reisliğe

Şifahi sual müessesesini ataletle uğratmak gibi bir mâna ve mahiyet taşıyan 155 nei maddenin aşağıdaki şekilde tadilini arz ve teklif ederim.

Ankara Mebusu
İsmail İnan

Suali soran mebus veya suale muhatabolan vekil gününde hazır bulunmazsa cevap haftaya talik olunur. Ertesi hafta vekil yine suale cevap vermez ve şifahi veya tahriri olarak mehil talebinde de bulunmazsa sual sahibi sualini istihaza çevireceğini beyan edebilir. Bu talep bir hafta sonra müzakeresini mütaakıp reye konur.

REİS — Takrirleri, aykırılık derecelerine göre tekrar ayrı ayrı okutup reyî âlinize arz edeceğim.

(Mardin Mebusu M. Kâmil Boran'ın takrirî tekrar okundu.)

REİS — Tadil edilen metnin reddi hakkındaki Kâmil Boran arkadaşımızın takririni reyî-nize arz ediyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Takrir reddedilmiştir.

(Burdur Mebusu Behçet Kayaalp'in takrirî tekrar okundu.)

REİS — Behçet Kayaalp'in 155 nci maddenin tadilini tazammun eden takrirî hakkında komisyonun bir mütalâası var mı?

TEŞKİLÂTİ ESASİYE ENCÜMENİ BU M. M. A. HAMDİ SANCAR (Denizli) — İştirak etmiyoruz.

REİS — Komisyon iştirak etmiyor. Takrirî reyî-nize arz ediyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Takrir reddedilmiştir.

(Ankara Mebusu Selim Soley'in takrirî tekrar okundu.)

REİS — Selim Soley'in, 155 nci maddenin tadilini tazammun eden takririni reyîlerinize arz ediyorum, kabul edenler... Etmeyenler... Takrir reddedilmiştir.

(Ankara Mebusu İsmail İnân'ın takrirî tekrar okundu.)

REİS — İsmail İnân'ın, 155 nci maddenin tadilini tazammun eden takririni reyî âlinize arz ediyorum, kabul edenler... Etmeyenler... Takrir reddedilmiştir.

Maddeyi reyî âlinize arz ediyorum, kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Madde 156. — Yukarıki maddelere tevfi kan sorulan sualler bütçe müzakerelerinin Umumi Heyette cereyanı sırasında ayrıca cevaplandırılmaz.

Şu kadar ki, bütçe heyeti umumîyesinin müzakeresi sırasında yahut bir vekâletin bütçesi müzakere olunurken bir mebus sualler hakkındaki usule tâbi olmaksızın ona dair istediği sualleri vekilden sorabilir ve lüzum gördüğü iza hatı talebedebilir.

REİS — Madde hakkında söz istiyen var mı? Yok. Maddeyi reyî-nize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 180. — İhzarî Encümen, yapacağı tetkikat neticesinde mebusa isnad olunan cürmün

takibi lüzumuna kanaat getirirse teşriî masuniyetin kaldırılmasına, aksi halde takibat ve muhakemenin devre sonuna talikine dair bir mazbata tanzim ve Muhtelit Encümene takdim eder.

Muhtelit Encümen bu bapta ikinci bir karar ittihaz eyler.

O mebus isterse İhzarî Encümende, Muhtelit Encümende ve Heyeti Umumiyede kendini müdafaa eder veyahut bir arkadaşına ettirir.

Heyeti Umumiye bu hususta kararını verir.

REİS — Sırrı Atalay!

SIRRI ATALAY (Kars) — Muhterem arkadaşlarım, İktüzüğün 180 ve 188 nci maddeleriyle Anayasanın 17 nci maddesinin birinci fıkrasındaki mesuliyetsizlik, ikinci fıkrasındaki teşriî masuniyet müesseseleri maalesef tahrib edilmektedir. Teşriî masuniyet parlâmento faaliyetlerini himaye eden bir hukuk kaidesidir. Komisyon müzakereleri sırasında komisyon sözcüsü Hamdi Sancar teşriî masuniyetin bir imtiyaz şekline geldiğini, bu sebeple teşriî masuniyetin hudutlandırılması ve Yüksek Heyetin takdirine bırakılması yolunda müdafaa etmişti. Teşriî masuniyet parlâmento faaliyetini himaye eden objektif bir hukuk kaidesi olarak bir imtiyaz değil; bir vazifedir. Ama komisyon sözcüsü bir hakikati ifade etmiş oluyor. İktidara mensup bir milletvekili için hakikaten teşriî masuniyet bir imtiyaz şekline getirilmiştir. Öyle bir imtiyaz ki, ağır ceza suçlarını işleyen, trafik suçlarını işleyen Demokrat partili milletvekilleri teşriî masuniyet zırhı arkasına saklanmış, saklanmaktadır. O bir tarafta muhalefete mensup milletvekillerinin teşriî vazifelerini yaptıkları sırada, haklarında tanzim edilen mesnetsiz zabıtlarla diyar diyar mahkemelere sevk edilip izac edilmesi bir hakikattir. Bütün bunlar ortada iken ve vicdanlarımızı yakarken teşriî masuniyet meselesini kökünden bu şekilde tahrib etmekte bir zihniyetin vehametini gösterir.

SELİM RAGİP EMEÇ (İzmir) — Kasım Gülek gibi.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Resmî ilânlar gibi!..

SELİM RAGİP EMEÇ (İzmir) — Her zaman hesabımı verebilirim.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım; Anayasanın 17 nci maddesinin ikinci fıkrası, muayyen, tesbit edilmiş suç isnat-

ları karşısında ancak milletvekillerinin teşriî masuniyetlerinin ref edilebileceği yolunda İttü-züğün 180 nci maddesiyle mânalandırılmış ve böylece Büyük Millet Meclisine bir kıtas verilmiş bulunuyor. Sebati Ataman arkadaşımız, Bilgin ve Kavrakoğlu arkadaşlarımız her ne kadar bunun doğru olmadığını, dünyada demokratik bir gidişle teşriî masuniyetin daraltıldığını ifade ettilerse de hakikat böyle değildir. Teşriî masuniyet, teşriî faaliyetin himayesi kaidesi olarak, bilâkis 1946 anayasalarında, Fransa'da, İtalya'da ve Batı - Almanya'da daha genişletilmiştir. Ama iktidar milletvekillerine bir zırh değil, teşriî faaliyetin himaye kaidesi olarak genişletmiştir.

Şimdi İttüzük iki kıtas veriyor; Dura arkadaşımız «mugayirdir, 12 ve 27 nci maddeleriyle tahdidi doğru değil» diyordu. Peki arkadaşlar, teşriî masuniyetin kaldırılması hususunda hangi ölçüyü kullanacaksınız?

Takdir salâhiyetine gelince; demokratik dünyanın her yerinde objektif ölçülerin dışında unumi heyetlere geniş takdir yetkisi verilmiş iddiası asla doğru değildir. Böyle ölçü olamaz.

Açın dahilî nizamnamelerini, göreceksiniz ki, orada objektif kaidelere dayanılmaktadır. Şimdi kıtas ne olacak? Sempati, antipati ölçüleri hâkim olacak. Kimisinin, kalkacak, kimisinin, kalkmıyacak. Bu hususta şimdi size misaller vereceğim :

25 maddeden, zimmet, ihtilâs suçlarından hakkında takibat yapılmak istenilen Maraş Milletvekili Ahmet Bozbağ için dokuzuncu B. M. Meclisinin dört yıllık teşriî devresinde görüşülmesi gerekli teşriî masuniyet meselesi görüşülmemiştir. Teşriî masuniyeti hakkında dört yıl içinde hiçbir şey denilmemiştir. Kendisine isnad olunan suçlar, zimmet, ihtilâs gibi suçlardır. O zat teşriî masuniyetin zırhları arkasında saklanabiliyordu.

Diğer misal; Bedük arkadaşımıza isnad olunan suç ağır cezayı müstelzim bir suçtur, o da teşriî masuniyet zırhının arkasına gizlenmiştir, onun hakkında da hiçbir takibat yapılmamıştır. Öbür tarafta Sırrı Atalay'ın; Ödemiş'te tanzim edilen zabıtlar üzerine teşriî masuniyeti kaldırıyor, izaç suretiyle mahkemeden mahkemeye gönderiliyor. Ölçü; birisi muhalefete mensup, birisi iktidara mensup! Başka hangi ölçü var? Şimdi izah edeceğim.

Sırrı Atalay 15 Temmuz 1955 te Tuzluca'da, 16 da Iğdır'da konuşmuş ve Ağustosta İzmir'de konuşuyor. Teşriî masuniyet hakkında hiçbir şey yok. Müddeiumumlere ihbar edilir, hazırlık yapılır, tahkikat yapılır, 10 gün zarfında Adliye Vekâletine gelir, fakat hiçbir muamele yoktur. Ne vakit? Şimdi burada yok. Demin İbrahim Beyin dediği gibi, Mersin'de, Tarsus'ta konuştuğundan sonra 4 dosya bir arada birleştirilir. Aradan bir sene geçtiği halde bunların âkibetleri meçhuldü fakat hepsi bir araya geliyor. Ama ne zaman? Sayın Başvekil Adnan Menderes'in Adana'da «Bunları kulaklarından tutup şuraya atacacağız» demesi üzerine 4 dosya birden Büyük Millet Meclisine gelir. Büyük Millet Meclisine geldikten sonra Demokrat Parti Genel merkezi bir broşür yayınlar. Hepinizin Meclisteki gardrop gözlerinize bunlardan konulmuştur. Mahkemelerim bittikten sonra milletin gözü önüne sereceğim, ve bu olanları siyasi tarihe tevdi edeceğim. Bu broşür tahrif edilmiş hâdiselerle dopdoludur. Niçin? Büyük Millet Meclisinin takdir hakkına müdahale için. Tahrif edilmiş hâdiseler, suç isnatları.. Büyük Millet Meclisi kararını verecek, şurada şöyle konuşulmuş, burada böyle diye önceden broşürleri neden Hükümet ve çoğunluk partisi yaymıyor? İşte bal gibi siyasi maksat. O zaman ki mebus arkadaşlarımız bilirler, ben Avrupa'dayım, Büyük Millet Meclisine bana bir celse mehil vermesini rica ediyorum. Müdafaa için çelik silolar Meclis tahkikat talebi gruptan geçmiş, Meclis gündeminde yer almaz, aylar geçer. Bir taraftan Ahmet Bozbağ 25 maddeden talebedildiği halde teşriî masuniyeti 4 sene kahr. Bizim müdafaa hakkımız bile verilemez.

Sonra Kars Mebusu Turgut Göle'nin Antalya'daki konuşması dolayısıyla o zamanın Adliye Vekili bir emir yazısı gönderir, zamanı gelince arz edeceğim, «Turgut Göle hakkında zabıt varsa derhal, değilse tanzim ederek gönderin» diye mahallî Cumhuriyet Müddeiumumisine bildirir. Zabıt varsa onun, değilse tanzim edilerek gönderilmesi için emir veren böyle bir Adliye Vekili için başka memleketlerde kıyametler kopar, hükümetler çekilirdi.

İşte beyefendiler; şimdi böyle bir Adliye Vekili, böyle bir adliye cihazı yani bu şekilde teminatsız kılınan adalet cihazı karşısında geniş

takdir hakkı nasıl doğru olur? (Soldan, kalktı sesleri)

Kalktı, kalkmadı, beni alâkadar etmez. Ben neyi anlatmak istiyorum; siz ne diyorsunuz? Ben şunu anlatmak istiyorum:

Düşünelim; bir taraftan bir Adliye Vekili'nin zihniyeti; öbür taraftan Maraş mebusunun gösterdiği misalleri; bir taraftan iktidara mensup milletvekilleri hakkında hakikaten hususi hukuka muhalif bir imtiyaz; öbür taraftan muhalefete mensup milletvekilinin başında bir tokmak gibi işliyen bir vaziyet.

Arkadaşlar, bir kişiye yapılan haksızlık umuma yapılan bir tehdittir. Bana yapılan bir haksızlığın bütün Büyük Millet Meclisinin şahsına olmuş gibi telâkki edilmesi lâzımdır. Ama biz henüz o günlere gelmedik. Nerede o günler!

Adaleti nasıl yerine getirmek mümkündür? Solon, şöyle cevap verir: **Bir kişiye yapılan haksızlıktan onun kendisini muğber hisse derse.** Hepimiz işte o zaman bu çatı altında demokratik bir nizam kurabiliriz. Bu anlayışa gelmek lâzımdır. Gelecek miyiz, gelmiyecek miyiz? Bütün mesele burada.

Muhterem arkadaşlar, bir taraftan da teminatsız bir adliye mevzuahsolursa teşrii masuniyeti Büyük Millet Meclisi hiçbir objektif ölçü ile vaz'etmezse...

REİS — Sırrı Bey, bir dakikanız kaldı.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Teşrii masuniyete verilmek istenilen şekil, mebusu iskata kadar götürebilir. Ağır cezalı bir suç her hangi bir zabıta - Adliye Vekilinin emriyle 1 sene 2 ay önceki bir hâdise için tanzimi hakkında müddei umumiye emir verdiği zabıt gibi - mümkün taktiklerle teşrii masuniyetler kalkabilecek belki mahkûm edilecektir. Ne oldu? Hükümetin beğenmediği yahutta gazabını üzerinden eksik etmediği bir milletvekili suçluluktan kurtulamayacak - mahkûm olunca mebusluğu düşecek işte iskat... Bunda objektif ölçü ne olacak? İktidarın yahutta çoğunluğun takdiri mi? Böyle olmaz, bir objektif ölçü bulmamız lâzımdır. Viedanlarınız hakikaten buna razı olmayacak mıdır? Ümidetmiyoruz. Biz bugün istirap çekebiliriz, ama Cenabı Haktan dilerim, bir gün siz pişiman olmayasınız. (Sağdan, alkışlar).

REİS — Fazıl Yalçın, buyurun.

FAZIL YALÇIN (Kırşehir) — Vazgeçtim.

REİS — Turhan Feyzioğlu, buyurun. (Yok sesleri) Adnan Selekler, buyurun.

ADNAN SELEKLER (Antalya) — Muhterem arkadaşlar, muhalefetin bir ana fikir halinde daima tekrar eylediği (Antidémocrati-que ve anticonstitutionnelle hükümler çıkarmaktan hazer edelim) sözleri eğer samimî ise İctüzüğün 180 nci maddesinin tadiline bizden daha ziyade onların tehâlik göstermeleri lâzımdır.

Arkadaşlar, benden evvel konuşan hatip arkadaşımın ifade ettiği gibi, teşrii masuniyet müessesesi Teşkilâtı Esasiye Kanununun on yedinci maddesinde mevzuubahsedilmiştir.

Teşkilâtı Esasiye Kanunu Heyeti Umumiye'yi bir mebusun teşrii masuniyetini ref'etmek imtiyazı ile teçhiz ederken her hangi bir şart ve ölçü vaz'etmemiştir. Buna rağmen şimdiye kadar mer'i olan İctüzüğün 180 nci maddesi bâzı gûna şeraiti haiz olarak ancak bir mebusun Teşkilâtı Esasiye Kanununun 12 ve 27 nci maddelerinde yazılı suçlardan birini işlediği takdirde dokunulmazlığının kaldırılabileceğini, aksi halde ref'in bahis mevzuu olmayacağını ifade etmektedir.

Arkadaşlar, görüyorsunuz ki, Teşkilâtı Esasiye Kanununun 17 nci maddesinin ikinci fıkrası ile Tüzüğün 180 nci maddesini bağdaştırmaya imkân yoktur. Yeni getirilen 180 nci madde ile teşrii masuniyetin ref'i Heyeti Umumiye kararına menut kılınmakta ve Teşkilâtı Esasiye Kanununun 17 nci maddesine muvazi bir hüküm vaz'edilmektedir.

Arkadaşlar, Heyeti Umumiyenin vereceği bir karar dolayısıyla veya bir karara dair bâzı şüpheler ve endişelerin peşinen ifadesi Büyük Millet Meclisine karşı duyulması, beslenmesi icabeden hürmet fikirleriyle gayrikabili telifir.

OSMAN ALİŞİROĞLU (Ankara) — Tatbi-
katla sabittir.

ADNAN SELEKLER (Devamla) — İki aydan beri muhalefet hatiplerinin daima tekrarladıkları...

REŞİT ÖNDER (Tokat) — İki ayda kaç toplantı yapıldı?

ADNAN SELEKLER (Devamla) — Âli Meclis, Meclisi Muallâ; millî hâkimiyetin yegâne temerküz ettiği müessese, millî hâkimiyeti bilfiil kullanan mahal diye söylenen fikirler

nerede? Bu düşünceler mi? Parlmanter sorumsuzluk ve dokunulmazlığın millî hâkimiyet rejimlerinin temel taşıni teşkil ettiğini biz de kabul ediyoruz, fakat Teşkilâtı Esasiye Kanununa muvazi olarak sevk edilmiş bulunan yeni metin ile bu esasların zedelenmediğini kabul etmek insafında bulunsunlar. Arkadaşlar, teşriî masuniyet bir mebusun siyasi vazifesini engelsizce, pervasızca ifa edebilmesi için tesis edilmiş bir zırhtır, ve mebus siyasi vazifesinin ifası dolayısıyla uğrıyabileceği her hangi bir tehdit ve tehlikede bu kaleye iltica etmek suretiyle masun kalır.

İtimat buyurun arkadaşlar, 180 nei maddenin bu metni muvacehesinde mevzuubahis zırh ne delinmek istemekte, ne de iltica edilecek kalede bir gedik açılmaktadır. Arkadaşlar, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Dahilî Nizamnamesinin tadili dolayısıyla Teşkilâtı Esasiye Encümeninin mazbatasına, muhalefet milletvekillerinin yazdığı şerh nazarı itibara alınır, Teşkilâtı Esasiyenin 103 neü maddesi muvacehesinde, şimdiye kadar meriyette olan 180 nei maddenin evleviyetle keenlemeyekûn addedilmesi iktiza ederdi. O itibarla objektif bir ölçü tesis edelim derken her şeyden evvel şunu kabul etmeleri iktiza eder ki, Teşkilâtı Esasiye Kanununun 17 nei maddesini değiştirmeden İctüzüğe objektif bir hüküm konulamaz, böyle bir hüküm serd edilemez. Teşkilâtı Esasiyenin 17 nei maddesinin ikinci fıkrası muvacehesinde yapılabilecek İctüzük tadilatı bundan ibarettir.

Arkadaşlar, bundan sonraki tatbikata bir vesile olur, bir örnek olur diye hangi ahvalde dokunulmazlığın kaldırılabilceği yolunda mütalâalarımızı arz edeceğim. Arkadaşlar, siyasi bir maksat ve ihtirasa hizmet etmek düşüncesiyle getirilmiş her hangi bir masuniyeti teşriîyenin ref'i talebinin Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesince reddedileceğinden emin bulunabilirsiniz. Her hangi bir siyasi mülâhazanın mahsulü olmamakla beraber bir mebusa isnad edilen suçun vahameti bakımından suç mevzuunu teşkil eden vakanın adli bir tahkika tâbi tutulması ve adli bir vuzuha kavuşması parlâmentonun itibarı bakımından lüzumlu ise teşriî masuniyeti ref'edebilecektir. O itibarla, yanlış tatbikata yol açılmaması için bundan evvelki İnikatta Sayın Feyzioğlu ve Sayın Barutçu'nun verdiği iki misalin bu düşünce ve ölçü muva-

cehesinde teşriî masuniyet müessesesini yanlış bir istikamete sevk edilebileceğinden endişe ettiğimizi ifade etmek mecburiyetindeyim.

REİS — Adnan Bey, bir dakikanız kaldığını hatırlatırım.

ADNAN SELEKLER (Devamla) — Bir mebus bir trafik memurunu tokatlarsa bu onun şahsi terbiyesiyle ve mebusluk vazifesini telâkki ediş tarzı ile alâkalı bir meseledir. Ancak, dönem sonunda bu şekilde hareket eden bir mebusu seçmemek suretiyle seçmenleri ona hakiki cezayı verir. Yoksa trafik memurunu, her hangi bir büyüklük hissine kapılarak tokatlıyan mebusun haysiyet endişesi Büyük Millet Meclisine mal edilemez.

Bundan başka, Sayın Barutçu'nun söylediği gibi, bir belediye reisinin, mebus seçildikten sonra belediye reisiği vazifesini ifa ederken yaptığı memuriyet vazifesini suiistimal suçlarından dolayı teşriî masuniyetinin ref'i düşünülebilir. Arkadaşlar, hepiniz bilirsiniz ki, belediye reisiği siyasi bir vazifedir. Bu itibarla bir belediye reisi mebus seçilip Parlâmentoya dâhil olduktan sonra pekâlâ onun arkasında kalanlar onun itibarını siyasi maksatlarla rencide etmek için bir suiistimal suçunu tasni edebilirler. Bütün bu ihtimaller ve verilen misaller dışında daha mümsik davranarak teşriî masuniyeti garpli memleketlerde anlaşılan mânası ile kabul edeceğiz. Ve 180 nei maddenin tadili bunun teminatıdır. Hepinizi hürmetle selâmlarım. (Soldan, alkışlar)

REİS — Kâmil Boran.

M. KÂMİL BORAN (Mardin) — Muhterem arkadaşlarım, 180 nei maddede derpiş edilen tadil, Anayasanın 17 ve 27 nei maddelerine açıkça aykırı olup teşriî masuniyet müessesesini ortadan kaldırmaktadır. Evvelki gün bir arkadaş teşriî masuniyetin aleyhinde olarak tedarik edilmemiş olduğu birkaç makaleyi okudu. Teşriî masuniyetin lüzumuna kaani değilseniz, kaldırın arkadaşlarım.. Ama teşriî masuniyeti kaldırmak veya tahdit veya takyidetmek ancak Anayasanın tadiliyle mümkün ve caiz olabilir. İctüzüğün tadili ile bu neticeyi elde etmeye asla mesağ yoktur arkadaşlarım. Üzülererek arz ediyorum, iktidar partisinin son yedi yıllık efal ve icraatının bilânçosunda, hukuk kaidelerine ve kanunlara riayet hanesi daima açık kalmıştır. Bu, üzülecek bir haldir. Ancak, şu anda esefle ve ibretle

görülyüyor ki, şimdiye kadar yapılanlar, elimizdeki tadil metni yanında hiç mesabesinde kalmaya, hattâ unutulmaya mahkûm olacaktır. Cumhuriyet tarihi, Anayasaya şu vesika kadar aykırı bulunan bir başka tasarrufu zannedirim ki kaydedemeyecektir. Mamafih büyük söylemiş olmyayım, belki bunu da ararız.

Arkadaşlar, bu tadil teklifinin reddinde zaruret vardır. Çünkü elimizdeki vesika o haliyle rejimin adını resmen ve hukukan koyacaktır. Belki Parti Grupunuzda tadil teklifinin her maddesini destekleme kararını aldınız ama sizler o kararı verirken sadece Demokrat Parti âzaları idiniz. Şu anda burada Türk Milletinin saygı değer milletvekilleri sıfatıyla bulunuyorsunuz. Anayasaya ve Cumhuriyete ettiğiniz sadakat yemini yankılarının hâlâ bu mübarek kubbenin altında dolışmakta olduğunu unutmayınız arkadaşlar. Tadil teklifinin reddi için önerge veriyorum, kabulünü bilhassa istirham ederim.

REİS — Sırrı Atalay.

SIRRI ATALAY (Kars) — Muhterem arkadaşlarım, benden sonra konuşan Antalya Mebusu arkadaşımın, siyasi maksatlarla gelen suç isnatlarının elbetteki hüsnükabul görmeyeceğini, reddedileceğini söylemesini senet telâkki ederim. Gönül isterdi ki, bu teminatı komisyon sözcüsünden de dinliyelim.

Teşriî masuniyet zaruridir, içtimai faydaları vardır, fakat üzerinde durmıyacağım, çünkü 10 dakikalık bir zamanım var.

Arkadaşım diyor ki, «Bilâkis memnun olsunklar, daha iyi bir hüküm getirdik.» Biz dedik ki, «Hiç olmazsa eski 180 nci maddede iki kıstas mevcuttu. Şimdi geniş bir takdir hakkı bahis mevzuudur.» Geniş takdir haklarının bütün memleketlerde sonsuz olmadığını, şumulünün tahdidedildiğini söylediler. Osman Bölükbaşı'nın teşriî masuniyetinin kaldırılması bahis mevzuu olduğu zaman 24 . VI . 1957 tarihli Oturumda teşriî masuniyet müessesesinin vikâyesi için geçen Meclisin huzurunu uzun boylu işgal etmiş ve müdafaasını yapmıştık. Garp memleketlerinde teşriî masuniyetin iki vechesi vardır : Birisi, Hükümetten gelen siyasi talep ve heveslere itibar edilmemesi, Hükümet gazaplarının üzerine tevcih edildiği milletvekilinin teşriî vazifesini himaye, o biri de dışardan gelecek çeşitli iftira, isnat ve tertiplere karşı teşriî hizmetin himayesi... Yani, milletvekilinin himayesi değil. Eğer millet-

vekili mebus olmadan evvel bir suç işlemiş ise, eğer milletvekili Hükümetin siyasi bir maksadı arkasında gizli olmyan suç ile itham ediliyorsa ve bu ciddî ise ve tahkikat kâfi bir teminata bağlanmışsa hususi hukuka mugayir olan teşriî masuniyetin kaldırılması icabeder. Ama, maksat siyasi ise, izaç etmekse parlâmentoda, Büyük Millet Meclisinde vazife gören muhalefete mensup bir milletvekilini sindirmek ise ve tahkikat kâfi bir teminat ile başlanamışsa, talepler ne olursa olsun kabul edilmez.

Sizlere misal getireyim, kâfi delilleri mevcut, D. Parti Milletvekillerinin teşriî masuniyetlerinin kaldırılması talepleri... 526 nci madde suçluları olsa dahi teşriî masuniyet zırhına bürünüyor, yani, iktidara mensubolan hiçbir tehlike bahis mevzuu değildir ve olamaz. Öbür tarafta muhalif milletvekillerinin arzu edildiği zaman teşriî masuniyetleri kaldırılmıştır. Şimdi okuyacağım; milletler bunu objektif kaidelere bağlamışlardır. Fransa'da tanınmış hukukçu Marot kendisi mebus olduğu zaman parlâmentoya şu raporu veriyordu : «Encümenimiz bugüne kadar Mecliste takibolunan esasa göre işin esasını tetkik etmenin salâhiyetimiz dışında olduğunu» beyan eyler. Adliyenin talebi bizde ancak 16 Temmuz 1875. Teşkilât Kanununun hükümlerine uygun olarak tatbik edilebilir. Yani tetkikimiz müddeiumuminin talebi kanuni mi; ciddî mi?, bu hususlara inhisar edecektir. Kanuni ise, yani Hükümetin siyasi kastı mahsusunu gizlemiyorsa ref'edilecektir.

O tarihte Hükümetin siyasi kasdını gizlediğini size açıkça ifade ettim. O zaman âzalarının gözlerine broşürler konmuştu. Müdafaâ imkânları verilmedi, teşriî masuniyetler kaldırıldı. İktidara mensup milletvekillerinin teşriî masuniyetleri kaldırılmadı Ölçüler objektif olmalıdır. Olmayınca işaret ettiğim tehlikeler vârittir.

Ümid ederiz ki, yeni Yüksek Heyet mutlaka objektif bir ölçü kullanacaktır. Bu ölçüleri muhalefetin aleyhinde, iktidarın lehinde kullanacaktır diye bir şey düşünmüyorum; Yüksek Heyeti bundan tenzih ederim. Fakat beşer bütün hayatında bâzı takdirleri suiistimal etmiştir, kötüye kullanılmıştır. Bu endişeler insanda mevcut oldukça, kötüye kullanılma ihtimali insanın içinde daimî olarak bulundukça, insan lâyıkı vechile vazifesini yapamaz. endişe içinde kıvra-

nır. Bu getirilen hükümler ne kadar ağır olursa olsun, mâruz bulunduğumuz karanlık ne kadar koyu, gece ne kadar uzun olursa olsun nurlu bir ışığın bu memlekette doğacağına inanıyor ve onu ümitle bekliyoruz. Zannedilmesin ki, biz muhalefet olarak bu hükümlerden endişe duyuyoruz ve vazifemizi yapamıyacağız, böyle bir düşünce asla hatırımdan geçmesin. Daha ağır-ları bile gelse milletin bize verdiği murakabe vazifesini, vatan ve millet vazifesini eskisinden daha şiddetle ve gururla yapacağız. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar.)

REİS — Turhan Feyzioğlu.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Muhterem arkadaşlar, eğer bu sabah Osman Kavrak-oğlu arkadaşımız 17 nci madde ile ilgili olarak son derece tehlikeli ve Anayasaya aykırı bâzı mütalâalar serd etmemiş olsalardı, huzurunuzda geçen inikatta arz ettiğim teşriî masuniyet meselesine bir defa daha temas etmek lüzumunu hissetmiyecektim.

Keza Hilmi Dura arkadaşımız bir hocamın teşriî masuniyet hakkındaki düşünceleri üzerinde mütalâalar serd etmemiş ve onun kanaatlerini tek taraflı aksettirmemiş olsalardı, belki huzurunuzu bu mesele dolayısıyla tekrar işgal etmiyecektim.

Arkadaşlarım, deniyor ki, bu kürsüde mebusun söylediği sözler beyan kabîlinden olursa, mütalâa kabîlinden olursa o zaman Anayasanın teminatı altında olurmuş; aksi halde bu kürsüde söylenen sözlerden dolayı bile mebus takibedilebilir; hattâ teşriî masuniyeti kaldırılabilmiş!.. Yani Osman Bölükbaşı hâdisesinde, seçimden önceki Adliye Vekilinin hazırlamış olduğu mütalâa, o mütalâaya müsteniden verilmiş olan kararın gerek iktidar partisine, gerek bu memlekete ne kadar çok ıstıraba mal olduğu düşünölmeksin, yeniden tekrar edilmiştir.

MURAD ÂLİ ÜLGEN (Afyon Karahisar) — Ne ıstırabı?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Onu vicdanında hissedenler var içinizde. (Sağdan, bravo, sesleri) Var Murad Âli Bey. Belki siz hissetmezsiniz. Fakat hissedenler var.

Hele bu maksatla Ali Fuat Başgil'in mütalâalarını mesnet yapmayı, hakikaten cesaretin âzami haddine varmak telâkki ediyorum. Ali Fuat Başgil'in mutlak ve nispi masuniyet mevzula-

rındaki görüşü, aradan seçilerek okunan birkaç cümlede değildir.

Bakınız Ali Fuat Başgil ne diyor: «Mebus düşüncecek, görececek ve söyleyecektir.» Fütürsüz ve endişesiz söyleyecektir. Mesuliyet kaygusuna takip ve tevkif edilme korkusuna kapılmadan söyleyecektir. En namuslu ve en şerefli bir vatandaş sıfatıyla, feragatlı ve yüksek bir ahlâki ve medeni cesaretle söyleyecektir. Gerçi memleketin iyiliği hakkındaki düşüncelerini ve kanaatlerini söylemek ve bu uğurda mücadele etmek her vatandaş için bir haktır. Fakat mebus için en yüksek ve kudsi bir vatani ve insani vazifedir. Çünkü mebus Meclise görmek ve söylemek için gelmiştir. Söz ve yazı hürriyeti her vatandaş için bir hakkın istimalidir. Fakat mebus için millî ve vatani bir vazifenin ifasıdır... İşte mebusun Meclisteki söz hürriyeti, mebusluk vazife ve salâhiyetinin mantıki bir neticesi olduğu, bu hürriyet sa-dece bir hakkın istimali mahiyetinde olmayıp, bir millî ve vatani vazifenin ifası için yegâne şart ve imkân teşkil ettiği içindir ki mutlak ve şâmil bir masuniyet, - tekrar ediyorum - mutlak ve şâmil bir masuniyet şeklini almakta ve müşterek hukuk fevkinde bir himayeye mazhar olmaktadır.

Yine Başgil diyor ki: «Teşriî masuniyet, gayesine tahsis edildiği takdirde milletvekilliği vazife ve salâhiyetinin zaruri bir lâzimesi hali ni alır. Hattâ millî hâkimiyet rejimlerinin temel taşı teşkil eder. Bundan dolayıdır ki, millî hâkimiyet rejimine düşman olan diktatörler, aynı zamanda söz ve yazı hürriyetlerine de düşmandır. Çünkü bu hürriyetler - ki teşriî masuniyet bunların en yüksek ve en mutlak bir ifadesidir. Diktatöryal rejimlerin amansız hasmıdır.»

Hilmi Dura Bey, bu satırları da sizin okuduğunuz makaleden okuyorum.

«Bu rejimler, kuvvetlerini ve devam imkânlarını demagojilerden, yani sistemleştirilmiş ve hükümet damgasiyle resmîleştirilmiş yalanlardan millet ve memleket selâmeti perdesi arkasından şahıs ve klik menfaatleri takibeden propagandalardan ahr. Söz ve yazı hürriyeti ise demagoji bulutları arkasından hakikat güneşini parlatan kuvvettir.» Bu sözler de aynı Ali Fuat Başgil'indir...

MURAD ÂLİ ÜLĞEN (Afyon Karahisar) — Ali Fuat Başgil hakaret için ne diyor?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Şimdi hakaret bunun şumulüne girer mi, girmez mi? Ali Fuat Başgil ne söylüyor diyorlar. (Murad Âli Ülgen'e hitaben) Dinle Murad Âli Bey; okumaya vaktin olmuyor, bari dinle.

Başgil'e göre mebusun Meclis kürsüsünden heyecanlı bir beyanat sırasında ağzından dökülen bir hakaret ve küfür bile, yalnız kürsüde söylenmiş bir söz olması itibariyle istisnaen mesuliyetten masun tutulmuştur.

Meclis kürsüsünde söylediği sözden dolayı mebus hakkında «meselâ hakaret ve sövme suçlarından dolayı ceza dâvası ikame olunamıyacağı gibi, tazminat talebinde de bulunulamaz. Böyle bir dâva ve taleple karşılaşan mahkeme, re'sen salâhiyetsizlik kararı vermeye mecburdur. Demek ki, mebus millet kürsüsünde lââyuseldir; düşünür ve dilediği gibi söyler. Mebusun millet kürsüsünde freni, evvelâ şahsi terbiyesi ve memleket sevgisi, saniyen de Meclis Dahilî Nizamnamesinin bu husustaki inzıbatî hükümleridir.» (Soldan, gürültüler) (Sağdan, bravo sesleri) Tekrar ediyorum, bâzı arkadaşlarım iyice duysunlar diye: «Saniyen, Meclis Dahilî Nizamnamesinin bu husustaki inzıbatî hükümleridir.» (Soldan, inzıbatî hükümden bahsediyor sesleri, gülüşmeler) Evet, iyice anlaşalım. Ben inzıbatî ceza verilmez, demiyorum ki... İşte bunu söylüyoruz biz de. Elbette inzıbatî ceza verilir. Inzıbatî ceza verilmekle beraber hakkında ayrıca ceza takibatı yapılır diyen zihniyet, kürsü hürriyetini temelinden yıkan bir zihniyettir.

REİS — Bir dakikanız kaldı, Turhan Bey.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Bana «Adam sen de» şeklinde elini salıyan arkadaşlar da, gün gelecek, bunun lüzumunu anlayacaklardır. Arkadaşlar, geçen İnikatta birçok memleketlerin anayasa hükümlerinden misaller getirdim. 1876 Kanunu Esasisi ile ilgili olarak Abdülhamit Devri müderisleri tarafından yazılmış kitaplara bakınız. 81 seneden beri, bu memlekette Hüseyin Avni Gökçürk'ün Adliye Vekilliğine kadar, bir tek mebus Mecliste söylediği sözlerden dolayı mesul olmuş mudur? Kavrakoğlu ve Hüseyin Avni Gökçürk'ün mütalâası ile, 81 senelik bir hukuk anlayışını kaldırıp, mebusun kürsüde dilini bağlamak mı istiyorsunuz? Yap-

mayın bunu, yapmayın bunu. (Sağdan, şiddetli alkışlar, bravo sesleri)

Nispi masuniyet bahsinde...

REİS — Turhan Bey, saatiniz dolmuştur.

MEHMET DAİM SÜALP (Siird) — Muhterem arkadaşlar, tesadüf müdür nedir, hep muhterem Feyzioğlu'ndan sonra kürsüye gelmek bana nasiboluyor.

Muhterem arkadaşlar, bir kere daha müşahede etmiş oldunuz ki, muhterem Profesör tekrar maddeyle hiç alâkası olmıyan ve ademimesuliyete dayanan bir mütalâa ve beyanda bulundular. Konuşulan madde 180 nci madde. Muhterem profesör (Kürsüdeki rey, mütalâa ve beyanından bir mebus mesul tutulamaz) esasından yürüdü ve ademimesuliyetin bu maddeyle kaldırılmak istendiğini ifade etti. Halbuki bu maddenin ademimesuliyetle söz hürriyetiyle zerre kadar bir münasebeti yoktur. Madde diyor ki, «Bir mebusa isnadolunan cürüm». Halbuki Anayasanın 20 nci maddesi...

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — 17 nci maddesi.

MEHMET DAİM SÜALP (Devamla) — 17 nci maddesi, bir mebusun kürsüdeki beyanatından mesul olmamasını kabul ediyor ve açıkça ifade ediyor ki, mebusun kürsüdeki beyanatı hiçbir zaman cürüm olmaz ve bu 180 nci maddenin esasını teşkil eden cürümler arasına girmez. Kaldı ki, bir arkadaşımız ifade etti, mevcut 180 nci madde Anayasanın 17 nci maddesi muvacehesinde Teşkilâtı Esasiye Kanununun ruhuna ve lâfzına tamamen aykırıdır. Çünkü, mevcut 180 nci maddeye göre sadece Teşkilâtı Esasiye Kanunun 12 nci ve 27 nci maddelerinde yazılı suçlardan birini bir mebus işlerse ancak o takdirde teşriî masuniyeti kaldırılır. Halbuki Anayasanın 17 nci maddesinde mutlak cürüm tâbiri vardır ve bu cürümler içinde öyle suçlar vardır ki, bu suçlar Teşkilâtı Esasiye Kanununun 12 nci maddesinde ve 27 nci maddesinde yer almamışlardır. (Bu suçlardan birisini bir mebus işlerse Heyeti Umumiye bu mebusun teşriî masuniyetini kaldırabilir) hükmünü taşımaktadır. Anayasanın 17 nci maddesine, yani ihmal edilmiş bir maddesine ve Anayasanın ruh ve metnine uydurmak içindir ki, madde tadil edilmiştir. Madde, tadil edilmiş mutlak cürüm tâbiri maddeye ithal edilmiştir. Bunun kürsüde sarf edilen beyanatla zerre kadar bir alâkası mevcut değildir.

Bir hususa daha temas edeyim, Ali Fuat Başgil'in kitabını bizim arkadaşlar olsun, muhalefete mensubolan arkadaşlar olsun, buraya getiriyorlar ve arzularına, noktazarlarına uygun gördükleri kısımları okuyorlar, fakat diğer kısımları okumuyorlar. Bu Heyeti Umumiye'yi yanlış yola sevk etmekten başka bir şeye yaramaz. Bakınız, şimdi arkadaşımızın okuduğu bir cümle'nin mânasını onlar istedikleri gibi tefsir ediyorlar, biz de istediğimiz gibi tefsir edebiliriz. Diyor ki; «en namuslu, en şerefli insan sıfatıyla bir mebus istediğini söyleyecektir.» Kabul edelim. Bir mebus en namuslu, en şerefli insan sıfatını taşıyacak, fakat namuslu bir insanın, namuslu olabilmesinin ilk şartı başkalarının namusuna hürmet etmesiyle mümkündür. (Soldan, bravo sesleri) Şerefli insan sıfatını taşıyorsa başkalarının şerefine taarruz etmeyecektir. Namuslara, şereflere taarruz etmek hakkını Ali Fuat Başgil hiçbir zaman mebuslara vermemiştir.

Görülüyor ki, her hangi bir cümle dahi istenildiği şekilde tefsir edilebiliyor.

Muhterem arkadaşlar, daima gayeye vâsıl olmak için muhtelif ve asla kabule şayan olmiyan yollar takibedilmiştir. 180 nei maddenin ademi-mesuliyetle alâkası olmadığı halde sadece ademi-mesuliyet olarak ele alınması doğru bir yol değildir.

Mâruzatım bundan ibarettir. (Soldan, alkışlar)

REİS — Mütaaddit takrirler var, okutacağım.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Fikrimi yanlış naklettiler, söz istiyorum.

REİS — Efendim, kifayet takrirleri var, okutmaya mecburum.

Yüksek Riyasete

Madde hakkında müzakere kâfidir. Oya vaz'ını arz ve teklif ederim.

Kocaeli Mebusu
Sadettin Yalım

Yüksek Reisliğe

180 nei madde üzerindeki müzakereler kâfidir. Reye arzını teklif ederim.

Aydın Mebusu
Necati Çelîm

Yüksek Reisliğe

Müzakereler kâfidir. Maddenin reye vaz'ını arz ve teklif ederim.

Bilecik Mebusu
Ertuğrul Çolak

REİS — Kifayet aleyhinde söz Fethi Çelikbaş'ındır, buyurun.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Muhterem arkadaşlarım; hakikaten takibediyorum, ya bizim basiretimiz bağlandı, yahut bâzı arkadaşlar çok süratle anlıyorlar, meseleleri.

İki şey huzurunuzda görüşülüyor. Arkadaşların ifade ettiklerine göre, konuşulan mevzulardan biri kürsüde yapılan konuşmalar, diğeri ise mebusların Meclis dışındaki faaliyetleri.

Bir kısım arkadaşlar, kürsü konuşmaları ile alâkalı mutlak mesuliyetsizlikten bahsediyorlar, diğer bir kısım arkadaşlar da Meclis dışındaki faaliyetler dolayısıyla mebuslara isnad olunabilecek suçlardan bahsettiler. Bunun hangisi ile ilgili olduğunu sarahaten belirtilmeden nasıl tenevvür ettik ki, kifayeti müzakere diyebiliyorsunuz. Cidden hazin arkadaşlar. Lûtfediniz şunu reddediniz. Hakikaten acayip bir vaziyet. Dünya parlâmentolarında mebusların bir kader birliği vardır arkadaşlar. Biz bunu unuttuk. Sanki minel kadim, ilelebet iktidarda kalacakmışsınız gibi bir haleti ruhiye içinde konuşuyorsunuz. Bu derece bindiği dalı kesen insanlar bir arada nasıl olmuşuz cidden şaşıyorum. İtiraf edeyim. Milletvekillerinin Meclis dışındaki faaliyetleriyle alâkalı bir keyfiyet ise bugün bana gelecek bir felâket yarın Demokrat Partili bir arkadaşın da başına gelebilir. Bu ne zihniyettir, arkadaşlar. Bunu anlamaya imkân yok. Şu müzakerelerin kâfililiğinden vaz geçiniz, vuzuha varalım.

SELİM AKİŞ (Manisa) — Biz vuzuha vardık.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Selim Bey, siz vuzuha varmış olabilirsiniz. Fakat bütün arkadaşlar zannediyorum ki, bu vuzuha varmamışlardır. (Soldan, vardık, vardık, sesleri) Eğer hepiniz bu vuzuha varmışsanız mesele yok. Bu vaziyette benim konuşmam beyhude gibi geliyorsa, bu vuzuha sözcü arkadaşımız ifade etsin, biz de konuşmıyalım.

Hayır arkadaşlar; siz vardınız ama....

VACİD ASENA (Balıkesir) — Biz anladık.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Vâcid Bey,

siz Reis Beyle konuşun, benimle değil, bana hitabetmeyin.

REİS — Vâcîd Bey, hatibin sözünü kesmeyin Siz devam buyurun, Fethi Bey.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Şimdi arkadaşlar; bakıyorum, bir kısım Demokrat Partili arkadaşlar benim konuşmamı tasvibeder şekilde hareket ediyorlar. Ama onu bir yana bırakıyorsunuz. Sekiz, on arkadaş «biz vuzuha vardık, biz anladık.» diyorlar.

REİS — Efendim, işaret ettim, bu, reylerle belli olacaktır. Siz konuşmanıza devam, edin.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Reylerle belli olacağını biliyorum, ama «anladık» diyen arkadaşların reyleriyle belli olmayacağını da Riyasete ben söylüyeyim. Böyle iltizamkârane konuşulmasını rica ederim. Fevkalâde mühim bir nokta üzerindeyiz. Bunu reddetmeye imkân yok. Mebusun kürsüde konuşmasını ayrı bir maddede görüştük. Meclis dışı konuşmalar mevzuunda mebusların bir kader birliği vardır, istesenez de istemesenez de vardır. Bu nokta tespit edilsin. Bugün bize, yarın size karşı birtakım şeyler tanzim edilebilir, teşriî masuniyetiniz kalkabilir. (Soldan, «kifayet hakkında bu kadar konuşulur mu?» sesleri) Kifayeti söylüyorum arkadaşlar, bu mevzuda bütün mebusların Meclis dışındaki çalışmalarını konuşmıyacağız da neyi konuşacağız beyefendi? Bu kürsüde konuşmanın tanzimini dahi zatı devletleriniz idare edecekse siz onu söyleyin, beyefendi. Meclisi siz idare edecekse siz arkadaşlarınıza yalvarır oraya geçebilirsiniz.

REİS — Fethi Bey, arkadaşlarınıza yalvarın, oraya geçin, ne demek? Hiçbir seçim tasavvur ettiğiniz gibi olmaz. Meclisin iradesiyle tezahür eden bir seçim neticesine bu derece hürmetsizlik göstermeye hakkınız yoktur. Sözünüzü lûtfen tavzih ediniz. (Sağdan, gürültüler) (Sağdan, Reis siz müdahale ediyorsunuz, sesleri) Riyasete taallûk eden bir mevzuda siz çok defa daha çok kişi ile hareket etmek suretiyle mukabele etmektesiniz. Çok rica ederim, Riyasetin takdiri ne aidolan bu hususlarda müdahale etmeyiniz.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Yalvarmak demek rica etmek demektir. Kirazoğlu Bey rica etmeden, doğrudan doğruya gizli reyyle seçilmiş ise hakikaten yedi buçuk senelik zaman içinde yeni bir şey öğrenmiş olacağım.

REİS — Bunu size tebşir edebilirim. Bütün arkadaşlar bu yolda seçilmiştir.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Bu sözler zapta geçebilir. Onun da kıymeti vardır.

Parlâmento çalışmalarıyla bu derece ehemmiyetli, ciddi milletvekili salâhiyetleriyle alâkalı bir mesele üzerinde konuşulurken müzakere kâfidir diye takrirler vermek kendi kollarını muvafık, muhalif farkı gözetmeden arz edeyim, milletvekili olarak bağlamak demek olur, arkadaşlar.

REİS — Fethi Bey, sözleriniz on dakikayı geçti.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Yarın, arkadaşlar, hiçbir partinin ekseriyet teşkil edemeyeceği bir vaziyet hâsıl olursa, - bu Nizamname maddeleri yürürlükte - bu takdirde her hangi bir arkadaşımızın Meclis dışı faaliyetleri dolayısıyla teşriî masuniyetinin kalkması için bir suçla huzurunuzda gelebilir. Ve bu milletvekilinin teşriî masuniyeti kalkarsa milletvekilliği vazifesi dumura uğramış olacaktır. Vaziyet tavazzuh etmemiştir. Bu bakımdan vuzuha varalım arkadaşlar. Tehlikeli bir yola gidiyoruz. 300 yıllık bir mücadele neticesinde elde ettiğimiz muhalefet ve muvafakat olarak haklarımız, aslında millet namına bir imtiyazdır, kendi imtiyazımız değil. Kendi haklarımızı terk ederek tehlikeli bir yola gitmiyelim. Vuzuha bulsun ve ondan sonra reye konsun. Bu hususta anlaşalım arkadaşlar. Mâruzatım bundan ibarettir.

REİS — Kifayet aleyhindeki konuşmayı dinlediniz. Kifayet takrirlerini reynize arz ediyoruz. Kabul edenler lûtfen işaret etsinler. (Neyi sesleri) Kifayeti müzakereyi kabul edenler lûtfen işaret etsinler.. Kabul etmeyenler.. Kabul edildi efendim. (Sağdan, «saymadınız Reis Bey» sesleri) Çok rica ederim, Riyaset daima Meclisin sayısını göz önünde tutmaktadır.

Takrirleri okuyoruz, efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Şifâhen arz ettiğim sebepler dolayısıyla 180 nci maddede derpiş edilen tadilin reddini ve maddenin eski haliyle bırakılmasını arz ve teklif ederim.

Mardin Mebusu
M. Kâmil Boran

Yüksek Reisliğe

180 nci maddenin aşağıda tahrir olunduğu üzere değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Burdur Mebusu
Behçet Kayaalp

«İhzari Encümen yapacağı tetkikat neticesinde mebusa vâkı cürüm isnadının ciddi olduğuna ve siyasi maksat güdülmediğine kanaat getirirse teşrii masuniyetinin kaldırılmasına karar verir. Aksi halde takibat talebini reddedebilir. Muhtelit Encümen bu bapta ikinci bir karar verir. O mebus isterse İhzari Encümende, Muhtelit Encümende ve Heyeti Umumiyede kendini müdafaa eder veya bir arkadaşına ettirir.

Heyeti Umumiye bu hususta kararını verir.»

REİS — Aykırılık derecesine göre tekrar okuyup birer birer reyîalinize arz edeceğim.

(Mardin Mebusu Kâmil Boran'ın takriri tekrar okundu.)

REİS — Mardin Mebusu Kâmil Boran'ın, tadil edilen maddenin reddiyle eski madde metninin ipkasını talebeden takririni reyinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler.. Reddedilmiştir.

(Burdur Mebusu Behçet Kayaalp'ın takriri tekrar okundu.)

REİS — Burdur Mebusu Behçet Kayaalp'ın, 180 nci maddenin tadilini tazammun eden takririni reyîalinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul edilmemiştir, efendim.

REİS — Maddeyi aynen reye arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Madde 185. — İhtar ezasını takdir ve infaz etmek hakkı Riyasetindir.

Bir mebus kürsüde iken ihtarla uğradıktan sonra mutavaat gösterip kendini tebriye etmek isterse ona ruhsat verilir.

Bunun dışında ihtarla uğrıyan mebus inikadın veyahut celsenin sonunda söz alabilir.

Bununla beraber bu ruhsatın, inikadın veyahut celsenin sonundan evvel verilmesini Reis takdir edebilir.

Reis, mebusun izahatını kâfi görmezse ihtarını ipka eder.

Divan kâtipleri ihtarını kaydederler.

Bir mebus aynı inikatta iki defa ihtar ceza-

sına uğrarsa keyfiyet zabıt hulâsasına dercolunur.

REİS — Madde hakkında söz isteyen? (Yok sesleri)

Maddeyi reye arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 187. — Takbih cezasını müstelzim olan hareketler şunlardır :

1. Aynı inikatta iki kere ihtar cezası görüldüğü halde ihtar müstelzim hareketlerden vazgeçmemek;

2. Bir ay içinde üç kere ihtar cezasına uğramak;

3. Mecliste bir gürültüye sebebiyet vermek veyahut Meclisin çalışmalarına iştiraktan imtina için birleşmeye Heyeti Umumiyede açıkça ön ayak olmak;

4. Meclis âzasından bir veyahut birkaçını tahkir etmek veya sövmek veyahut tehdidetmek.

Takbih cezası alan mebusun bir aylık tahsisatının beşte biri kesilir.

Yüksek Reisliğe

187 nci maddenin 3 ncu fıkrasının aşağıdaki şekilde tadil ve tashihini arz ve teklif ederim.

Rize Mebusu
Mehmet Mete

3. Mecliste bir gürültüye sebebiyet vermek veyahut Meclisin çalışmalarına iştirak etmemeleri için alenen ve gürültülü bir şekilde mebuslara telkin ve teşvikte bulunmak,

REİS — Encümen.

TEŞKİLÂTI ESASİYE ENCÜMENİ REİSİ YERİNE OSMAN KAVRAKOĞLU (Rize) — Efendim, bu fıkra metinde gayrivazıhtır. Sırf redaksiyonu ve vuzuhu temin için bu takrir verilmıştır. Encümen de iştirak etmektedir.

REİS — Takrir reye arz ediyorum. Nazarı dikkate alanlar... Almayanlar... Takrir nazarı dikkate alınmıştır.

Filhal encümen de iştirak etmekte midir?

TEŞKİLÂTI ESASİYE ENCÜMENİ REİSİ YERİNE OSMAN KAVRAKOĞLU (Rize) — Evet.

REİS — Encümen de filhal iştirak ettiğine göre, maddeyi bu şekilde okuyacağız.

Madde 187. — Takbih cezasını müstelzim olan hareketler şunlardır :

1. Aynı inikatta iki kere ihtar cezası gör-

düğü halde ihtarı müstelzim hareketlerden vazgeçmemek;

2. Bir ay içinde üç kere ihtar cezasına uğramak;

3. Mecliste bir gürültüye sebebiyet vermek veya Meclisin çalışmalarına iştirak etmemeleri için alenen ve gürültülü bir şekilde mebuslara telkin ve teşvikte bulunmak;

4. Meclis âzasından bir veya birkaçını tahkir etmek veya sövmek veya tehdidetmek.

Takbih cezası alan mebusun bir aylık tahsisatının beşte biri kesilir.

REİS — Maddeyi bu şekilde reye arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 188. — Meclisten muvakkaten çıkarılma cezasını müstelzim hareketler şunlardır :

1. Takbih cezasına uğradığı halde bunu müstelzim hareketlerden vazgeçmemek;

2. Aynı inikatta iki kere takbih cezasına uğramak, Büyük Millet Meclisini, Reiscumhuru, Meclis Reisini veya Reisvekillerini, Hükümeti, Hükümet âzasından bir veya bir kaçını tahkir veya tehdit etmek;

3. Heyeti Umumiye müzakerelerinde halkı cebrî muamelelere, dahilî kıyam ve isyanlara veya Teşkilâtı Esasiye Kanunu ahkâmına tecavüze teşvik etmek;

4. Meclis binaları ve müstemilâtı dâhilinde memnu bir fiili irtikâp etmek.

Bu inzibati cezaların tatbiki, mesuliyeti mucip fiillerden dolayı takibat ierasına mâni değildir.

REİS — Fazıl Yalçın.

FAZIL YALÇIN (Kırşehir) — Vazgeçtim.

REİS — Turhan Feyzioğlu. (Soldan, yazdığı sesleri)

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Efendim, viedani vazifemi yapmak için konuşuyorum. Vazgeçti, diyen arkadaşta hitabediyorum; biz de yerimizde oturup elimizi kaldırmasını biliriz. (İnhisar, sesleri) İnhisar değil, viedamızın emrettiği şeyi yapıyoruz. (Sağdan, zabıtlara geçer sesleri) Vereceğiniz reylere, Grup kararınız sebebiyle tesir edemesek bile, bir gün bu zabıtlar elbette konuşacaktır.

Efendim, bu maddenin son fıkrası diyor ki; mebusa verilecek inzibati cezalardan başka, fiil cezayı müstelzim ise, ayrıca cezai takibat yapı-

lır. Şimdi, Anayasamızın 17 nci maddesinin kılına bile dokunulmuyor diye teminat verildiğine göre, biz şunu anlıyoruz : 188 nci maddenin 1, 2 ve 3 ncü bentlerinde zikredilen fiillerden dolayı cezai takibat yapılmasına imkân yoktur. Ancak, bir bentte...

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Birincide değil, dikkat et.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Mesuliyet olabilir. «Meclis binaları ve müstemilâtı dâhilinde memnu bir fiili irtikâbetmek» diye bir 4 ncü bent var.

Bir mebus koridorda tabancasını çekmiş, bir arkadaşını yaralamış, yahut yumruk atmış. Bu takdirde muhakkak ki inzibati cezadan başka cezai takibat da yapılacaktır. (Soldan, iyi ya, madde de bunu söylüyor sesleri) Bu noktada beraberiz. Ben de aksini iddia etmiyorum. İftüzüğümüzün esasen bunu belirten bir maddesi var. Şimdi Reis Ağâh Bey burada olsalardı maddeyi hemen söylerlerdi. Ama Sebati Bey de söyleyebilirler. 217 nci maddedir, değil mi?

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Evet.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Bu 217 nci maddeye göre, koridor v.s. de bu gibi cinai cebrü şiddet fiillerini işleyen kimsenin hatâ derhal savcıya teslim edilebileceğine dair hüküm var. Bu hüküm muvacehesinde komisyon bu son fıkradan ne anlıyor? Teklif sahipleri neden bu fıkraya ihtiyaç görmüşlerdir? Bunu encümende sordum, söylemediler. Mazbata tanzim edilmiş. Orada da 188 nci maddeye inzibat bakımından lüzum görülmüş ve bunun için aynen kabul edilmiştir, deniyor. Efendim; Anayasaya aykırılığı bahis mevzuu edilmiş bir madde için iki kelimedenden ibaret bir mazbata yazılır mı? «Yerinde görülmüş.» deniyor, o kadar. İhtiyaca tekabül ettiği görülmüş... Nedir bu ihtiyaç?. Bu ihtiyacın mânası nedir? Kavrakoğlu'na hususi ısrarla sordum, yeni sorduğum için hatırlamamasına imkân yoktur. Bu fıkra 4 ncü bende mi taallûk ediyor dedim, yani munhasıran bu maddenin 4 ncü bendindeki «Meclis binaları ve müstemilâtı dâhilinde memnu bir fiili irtikâbetmek» fiillerine, yani yumrukla, tokatla işlenen fiillere mi inhisar ediyor, dedim. Bir kısım cinai cebrüşiddet hareketlerine mi taallûk ediyor, diye sordum. «Evet, anladığınız gibi, munhasıran buna taallûk ediyor» dedi. Yüksek Meclis dâhilinde söylenen sözlerden,

1, 2, 3 neü bentlerde zikredilen mahiyetteki sözlerden dolayı ise, bir inzıbatı cezaı müstelzim bulunsa bile, ayrıca cezai takibat yapılamıyacağı açıktır. Anayasanın 17.nei maddesi bu yolu katî olarak kapamıştır. Bunu, âza olarak bana söylemelerini bendeniz kâfi görmüyorum. Lûtfetsinler, aradan geçen kısa zaman zarfında eğer kanaatleri değişmedi ise, bir de Büyük Millet Meclisi huzurunda ve tarih huzurunda aynı şeyi söylesinler. Buradan hiç değilse kısmen müsterih gidelim.

Bir başka nokta : Encümen âzası bir hukukçu arkadaşımın sordum. Nedir bundan maksat? Dedi ki «hakikaten biraz mucibi tereddüt ifade tarzı vardır. Bir tadil önergesi vereceğim.» Nasıl bir tadil düşünüyorsunuz, dedim. Ama bu konuşma D. P. Grup kararından önce idi. Yani encümende kanaatlerinize iştirak edip bâzı noktalarda bizimle birlikte tadil yoluna gidilebileceği zamanlar. «Bu fıkranın tayyını teklif edeceğim; yerine İctüzüğün 217 nei maddesi mahfuzdur diye, aynı maksadı karşılayan bir teklif yapacağım.» dedi. Hedef öldürme, yaralama gibi, cebrişiddet hareketleri ise, yeri vardır İctüzükte. Görüyorsunuz ki, mesele, encümende de tam aydınlatılmamıştır. Burada ise gayrivâzih birtakım sözler söylenmiştir. Benim kanaatim odur ki, Anayasanın 17 nei maddesi orada durduğu müddetçe, Anayasa tadili merasimine uygun surette değiştirilmediği müddetçe, İctüzüğe koyacağımız her hangi bir hüküm, mahkemeleri bağlamıyacak, her hangi bir tesiri olmayacaktır. Faik Ahmed Barutçu'nun dediği gibi, belki buna rağmen, bir mebusu Meclis dâhilinde söylediği sözden dolayı mahkûm edecek bir hâkim bulabilirsiniz, ama böyle bir mahkûmiyet kararını verecek olan hâkimi de ilelebet tarih ve millet mahkûm eder. (Sağdan, alkışlar)

REİS — Hilmi Dura.

HİLMİ DURA (Kastamonu) — Muhterem arkadaşlarım; Turhan Feyzioğlu arkadaşımız, Teşkilâtı Esasiye Kanununun 17 nei maddesi mer'î ve ayakta oldukça İctüzüğe konulan bir madde ile onun hükümlerinin tebdil edilemeyeceğini söylediler. Gayet doğru, bizim de iddiamız bu. Fakat niçin 180 nei maddenin münakaşasında kendilerine bunu itiraf ettiremedik. 180 nei madde, Teşkilâtı Esasiye Kanununun 17 nei maddesinin ikinci fıkrasına aykırı ve muhalif bulunduğu halde bunu niçin kabul etmiyor? 180

nei maddede muayyen suçlar yazılıdır. Bu suçların dışında teşriî masuniyet kaldırılamaz. Kendileri bir ölçü, objektif bir ölçü bulmak lâzım diyor. Bizim Anayasamız objektif bir ölçü veriyor mu? Bizim Anayasamız, (Gerek intihabından evvel ve gerekse intihaptan sonra aleyhine bir cürüm isnad edilmiş bir mebus hakkında takibat icrası Heyeti Umumiyenin kararına menuttur.) diyor. Cürüm isnad olunmuş...

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — 180 nei maddeyi konuşmuyoruz.

HİLMİ DURA (Devamla) — Fakat demin kendileri 17 nei maddenin 2 nei fıkrasını konuştu, konuştu, «ikisini birbirinden ayıramayız, beraber» dedi.

Şimdi, ben kendisinin Anayasanın 17 nei maddesinin birinci fıkrası ve dolayısıyla İctüzüğün 180 nei maddesinin sonuncu fıkrası hakkındaki mütalâalarına bir başka yoldan cevap verirken buna itiraz ediyorlar. 180 nei maddeyi geçtiniz.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Geçmedim, kifayeti müzakere taktiri verildi.

HİLMİ DURA (Devamla) — Burada Ali Fuat Başgil'in eserini geçen gün okudunuz. Şimdi de bir parça okudunuz, daha ne okuyacak diye sonuna kadar bekledim. Ben dedim mi ki, Ali Fuat Başgil teşriî masuniyet düşmanıdır? Ali Fuat Başgil teşriî masuniyeti bir hukuki zaruret olarak kabul ediyor. Ama bizim Dahili Nizamname-mizin 180 nei maddesinin genişletilmesi dolayısıyla bugün vardığımız tatbikatı tenkid ediyor. Niçin onları okumuyorsunuz. Ben Ali Fuat Başgil'in eserinin neticesini okumamıştım, sizin muhtemel itirazınıza saklamıştım. Şimdi Ali Fuat Başgil şöyle demiş, böyle demiş. Netice nereye geliyor?

Ali Fuat Başgil bütün bunları söyledikten sonra «nasıl olmalıdır?» diyor. Ben şimdi nasıl olmalıdır, diyen teklif ve temennilerini okuyacağım, sizinki mi, benimki mi doğru, meydana çıkacaktır.

Ali Fuat Başgil teşriî masuniyet müessesesini etüd ettikten sonra sayfanın sonunda diyor ki; «Kanaatimizce 17 nei maddenin 2, 3 ve 4 neü fıkraları esash bir surette tadil edilmeli ve tadilde şu noktalar göz önünde tutulmalıdır:

1. Mebusun Meclis dışındaki masuniyeti sırf Meclisin müctemi bulunduğu zamana inhisar etmelidir.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Anayasa değişmeli, diyor.

REİS — Çok rica ederim.

HİLMİ DURA (Devamla) — Binaenaleyh Ali Fuat Başgil diyor ki; «Aleyhine suç isnad olunan mebus hakkında Meclisin müçtemi bulunmadığı zamanlarda serbestçe takibat icra edilebilmelidir.» Çünkü hali faaliyette bulunmadığı bir zamanda takibatın tehirinin mânası ve hukuk mantığında yeri yoktur.

b) Mecliste teşrii masuniyetinin kaldırılmasına karar verilen bir mebus hakkında Meclis içtimasına nihayet verip de tatile girince, derhal takibat başlamalıdır. Başka bir ifade ile, Meclisin takibata ademimüsaadesi, yalnız hali içtimada bulunduğu zamana şâmil olmalıdır. Bunun için de 17 nei maddenin 2 nei fıkrasına (Meclis müçtemi bulunduğu müddetçe) kaydının ilâvesi kâfidir.»

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Anayasayı değiştiriyorsunuz?

HİLMİ DURA (Devamla) — Siz Ali Fuat Başgil'in fikirlerinin benim izah ettiğim fikirlerden başka olduğunu ve benim onun fikirlerini gizlediğimi ifade ettiniz. Ben size kitaptan neticeyi okuyorum:

2. «Takibattan masuniyetin kendiliğinden kalkması hali yalnız cinai mahiyetteki meşhut cürümlere inhisar ettirilmemelidir. Bütün meşhut cürümlere inhisar ettirilmelidir. Bunun için de üçüncü fıkradaki (cinai) kaydının kaldırılması kâfidir.

3. Maddenin ceza hükmünün infazını tecele mütedair olan 4 neü fıkrası tayyolunmalıdır.»

Bakınız, başka neler diyor: «İtiraf etmek lâzımdır ki, bizde teşrii masuniyet, Teşkilât Kanununun 17 nei maddesinin bu müesseseye verdiği hususi bir şekil ve genişlik sebeble, mebusluk vazifesinin bir lâzimesi olmaktan çıkmış, maksat ve gayesinden uzaklaşmıştır. Bugün artık anlaşılmıştır ki, bu sistem vatandaşlardan bir kısmını işledikleri suçlardan dolayı takipsiz ve cezasız bırakmaktadır.»

Muhterem arkadaşlar, Anayasa ne diyor? (Gerek intihabından evvel ve gerek sonra aleyhine cürüm isnad olunan bir mebusun maznunen isticvabı veya tevkifi veyahut muhakemesinin icrası Heyeti Umumiyenin kararına menuttur.) di-

yor. Falan, falan suçu işliyenler hakkında derhal tatbikat yapılır, diğerleri hakkında yapılmaz demiyor. Siz Anayasanın bu sarahatine rağmen ve dâva olarak bütün kanunların Teşkilâtı Esasiyeye muhalif olarak çıkarıldığı gibi bâtil bir tezi bayrak olarak kabul edip bugün teklifin en kuvvetli maddelerine itiraz ediyorsunuz. Teklifin en kuvvetli maddeleridir bunlar. Çünkü Anayasaya muhalif hükümleri kaldırıyoruz. Diğer maddeler ise Anayasaya muhalif değildir. Biz Anayasaya muhalif maddeleri kaldırıyor, yerlerine Anayasaya uygun maddeler getiriyoruz. (Soldan bravo sesleri, sürekli alkışlar.)

REİS — Sırrı Atalay!

SIRRI ATALAY (Kars) — Hilmi Dura dedi ki, «FeYZioğlu 180 nei maddede şöyle konuştu, böyle konuştu. Halbuki biz burada 188 nei maddeyi konuşuyoruz. Şuradaki 10 dakikalık konuşmasında arkadaşımız 188 nei maddeden tek kelime ile bahsetmedi». Siz burada bahsettiğiniz sözlerle daha teşrii masuniyet ile mesuliyetsizliği birbirinden ayıramadığınızı gösterdiniz. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar)

REİS — Rica ederim, Meclise hitabediniz.

SIRRI ATALAY (Devamla) — 188 nei maddenin son fıkrası Anayasanın 17 nei maddesini zedeliyor mu, zedelemiyor mu? Bizim noktayı nazarımız şudur ki, Sebati Ataman, Behzat Bilgin ve Osman Kavrakoglu'nun dedikleri gibi olursa 188 nei maddenin 3 neü fıkrasına müsteniden mesuliyet cihetine gidilecektir. Ne olursa olsun B. M. Meclisinin şti kürsüsünde velev ki hakaret olsun; velev ki en ağır ve galiz bir küfür dahi olsun; millet haklarının hâkimiyeti için kürsü hâkimiyeti için, vatandaş hak ve hürriyetlerinin korkusuzca ifadesi için... (Soldan, «illâ ki sövmek mi lâzım?» sesi). Anlatayım. Kürsüden sövülür, hakaret olunursa... (Soldan, «yakışır mı?» sesleri) Yakışmaz. O, söyliyenin terbiyesine, karakterine bağlıdır; mânevi mesuliyettir. 217 yahut 188 nei maddedeki inzıbatı hükümleri bir tarafa bırakın. B. M. Meclisinin bu kürsüsünde mücerret hakaret ederse, küfrederse, mânevi mesuliyettir. Ali Fuat Başgil ve Tahir Tamer'in - zaman kısa, okumuyacağım - bütün söyledikleri şudur :

«B. M. Meclisi kürsüsünde söylenen sözler ne olursa olsun mesuliyetsizlik prensibine tâbidir.

Suç sayılmaz.» Bunu bu şekilde bilmek lâzımdır. 1887 den beri tatbik edilen şey budur. Bunun yalnız bir istisnası olmuştur. O da 26 Haziran 1957 de şurada Osman Bölükbaşı'nın konuşmasından dolayı olmuştur. Onun dışında bir tek misal gösteremezsiniz.

Muhterem arkadaşlarım, Osman Kavrakoğlu konuşurken iki memleketten misal verdi ve dedi ki, şu memleketlerde suç kabul edilen sözler kürsüden söylenmişse mesuliyetsizlik prensibine tâbi değildir. Arkadaşımız bütün demokratik hür memleketlerden çıkara çıkara iki memleket Anayasasını getirdi. Amerika Anayasasının 1 nci maddesinin 6 ncı fıkrasını,, İsrail Anayasasının 35, Hindistan Anayasasının 105 nci maddelerini okumadı. Vaktimiz kısa olduğu için bu maddeleri okuyamıyacağım. Yunanistan Anayasasının 162, Federal Almanya Anayasasının 46, Brezilya Anayasasının 44, Fînlândiya Anayasasının 12 nci maddesini okumaktan sakındı. Yalnız şurasını arkadaşımız unutuyor : Fînlândiya'da tarafsız bir Meclis Riyaseti, teminatlı kaza organı vardır. Anayasanın 4 ncü maddesine göre nispi seçim usulü bu memlekette kabul edilmiş ve denmiştir ki, parlâmentoda bir milletvekilinin hakareti mevzuubahsolsursa 5/6 ekseriyet olmadıkça mesuliyeti cihetine gidilemez. Nispi seçim teminatı altında beş ekseriyet teminatı muvacehesinde hiçbir parti bu çoğunluğu toplayamaz. Öyle bir halde kendi grubu da rey verecektir ki, suç sayılsın. Milletler, hükümler koydukları zaman onun icaplarını da yerine getiriyorlar. Arkadaşım söyledi, cımbız ile seçip getiriyorsunuz.

Fransa Anayasasının 21 nci maddesi :

«Hiçbir parlâmento üyesi görevlerinin yapılması sırasında - yalnız kürsüden değil, görevlerinin yapılması sırasında - açıkladığı düşünce ve oyları dolayısıyla kovuşturulamaz, tutulamaz ve yargılanamaz.»

Yunanistan madde 62 :

«Bir milletvekili görevleri sırasında ifade ettiğinden dolayı kovuşturmaya tâbi tutulamaz veya sorguya çekilemez.»

Brezilya madde 44 :

«Parlâmento ve senato üyeleri vazifelerini icra ederken yalnız kürsüde değil, görüyor musunuz - görevlerini icra ederken mesul değil - söz ve hattâ hareketinden dolayı vekâletlerini ifa

ve icra ederken, beyanlarından, sözlerinden oylarından dolayı dokunulmazlığı haizdirler» demektedir.

B. M. Meclisi kürsüsünde konuşulan bir sözün velev hakaret olsun, velev terbiyenin hudutları dışına çıkacak bir küfür olsun, (bu nadirattan olacak bir şeydir, zaten) bir memleketin itibarını kırmaz ve milletin haklarını zedelemmez. Ama bir mecliste hürriyet kürsüsünde milletvekili konuştuğu zaman, çoğunluğun takdirine kılacak ve çoğunluğun; (şunlar hakarettir) diye kendisine tecziye edeceği endişesi içinde konuşacak olursa millet haklarını istediği gibi, istediği şekilde elbette ki, savunamayacaktır. Bir tarafta mânevi bir mesuliyet, öbür yanda korku ve endişe.

Muhterem arkadaşlarım, isterseniz zabıt ceridelerini getirtip birer birer tetkik edelim. Bu kürsüden muhalefet cephesinden gelen sözler mi ağırdır, yoksa iktidar tarafından mı? Demokrasinin nâzımı olan, aslında müsamahalı hareket etmesi ve sabırlı olması lâzımgelen Başvekillen ve Vekillerden gelmiştir. Zabıtlarda göreceksiniz hakaretlerin çoğu Sayın Başvekillen gelmiştir. Şu kürsüden Başvekil söylememiş midir, en ağır hakaretlerde bulunmamış mıdır? En ağır hakaretlere mâruz olan muhalefet, vatanperverliği olan muhalefet, (Soldan, «Allah, Allah» sesleri) Tek silâhı vatanperverlik olan muhalefet. Bütün bunlar zihniyetlerin tezahürüdür.

Şimdi geliyorum kürsü masuniyetine, Anayasasının 17 ve 103 ncü maddeleri baki kaldıkça İçtüzük hükümleri hiçbir zaman bunları değiştiremez, hiçbir makam dokunamaz. Anayasasının 17 nci maddesi şu kürsüde konuşan milletvekilini himaye altına almıştır. Zannederiz ki, çoğunluk her şeye muktedirdir ve her şeyi dilediği gibi yapar. Çoğunluk, yer yüzünde artık hiçbir demokratik memlekette, hiçbir memleket parlâmentosunda bu usul kalmamıştır. Çoğunluk objektif hukuk kaidelerinin üstüne çıkacak, dilediği gibi hareket edecek ve istediğini yapacak. Yağma yok. Bunlar dikta rejimlerinin usulüdür. (Sağdan, şiddetli alkışlar)

REİS — Hamza Eroğlu.

HAMZA EROĞLU (Adana) — Muhterem arkadaşlarım, burada şimdi tatbik edeceğimiz madde 188 nci maddedir, 180 nci madde değildir. 180 nci madde üzerinde konuşmıyacağım, 188 nci madde üzerinde konuşacağım.

(188 nci maddenin son fıkrası bu inzibati cezaların tatbik mesuliyetini mucip fiillerden dolayı takibat icrasına mâni değildir) deniyor. Turhan Feyzioğlu arkadaşımız bu hususta encümenenden sarahat rica etti. Henüz sarahat cevabı alınmadı. Ben de bu sarahati alacağımızı tahmin ederek encümendeki arkadaşlardan sonra konuşacağımı tahmin etmiştim. Fakat, bu mümkün olmadı.

Muhterem arkadaşlar, burada mevzu bahis olan husus mutlak masuniyete taallük etmektedir, ademimesuliyete taallük etmektedir. Mebusun kürsüde söylemiş olduğu söz, fikir ve beyanlarından dolayı masuniyete taallük etmektedir.

VACİD ASENA (Balıkesir) — Masuniyet kelimesini öğren de ondan sonra konuş.

HAMZA EROĞLU (Devamlı) — Teşekkür ederim, efendim. Bir sürecü lisan oldu. Ben şimdi size burada sık sık müracaat edilen Ali Fuat Beyin mutlak masuniyeti hakkında söylediklerinden bahsedeceğim.

«Hulâsa ve netice : Mütalâa ve tahlillerimizi hulâsa ederek neticeye gelelim. Mebusun Meclis kürsüsünde geniş bir söz ve hürriyet ve masuniyeti lâzımdır. Hattâ isterse mebus Meclis kürsüsünde söylediklerini hariçte söz ve yazı ile iradetmekte de devam eylesin.» Burada ihtilâfımız yoktur. Hilmi Dura arkadaşımızın sık sık müracaat etmiş olduğu Ali Fuat Beyin ademimesuliyet hakkında söylediği budur. Bu hususta ittifak olduğunu beyan ediyorlar.

Âmme hukukunu yaratmış olan ünlü Fransız müellifi Léon Dupin de kürsüde söylenilen sözlerden dolayı ademimesuliyet prensibini kabul etmiştir. Suçun kanuni unsurları hakkında ilmi bir etüd yayınlayan Nurullah Kunter de milletvekillerinin mutlak suçluluğu ile cezalandırılmasına tesir eden sebeplerdendir diyerek bu meseleyi ele alıp, «kürsüden söylemiş olduğu fikir ve beyanlarından dolayı kanunen suç unsuru yani cezalandırma unsuru tahakkuk edemediği için mebus söz, fikir ve beyanlarından mesul edilemez» diyor. Kanaatimizce encümen tarafından bu fıkranın açıklanması lâzımdır. Eğer bu fıkra mebusun kürsüdeki fikir, söz ve beyanlarına taallük ediyorsa yanlış arkadaşlar. Size ilim adamlarının fikirlerini okuduk. Tatbikat da, içtihatlar da buna aykırıdır. Turhan Feyzioğlu

arkadaşımız bu mevzuda size müteaddit misaller verdi. Bu misalleri daha da çoğaltmak mümkündür.

Şayet burada mevzu bahis olan husus inzibati cezaları ihtiva ediyorsa bunu başka şekilde mütalâa etmek lâzımdır. Mâruzatım bundan ibarettir.

REİS — Hasan Fehmi Evliya.

HASAN FEHMİ EVLİYA (Maraş) — Muhterem arkadaşlarım, mevzu bahis tasarrufların 188 nci maddesinin son fıkrası biraz bize gamızlı gelmektedir. (Bu inzibati cezaların tatbiki, mesuliyeti mucip fiillerden dolayı takibat icrasına mâni değildir) diyor.

Arkadaşlar, inzibati cezalar malûmuâliniz ya Meclis müzakeresi esnasındaki, veyahut komisyonlardaki çalışmalardan dolayı her hangi bir suç olabilecek fiiller işlendiği zaman verilir. Binaenaleyh, eğer inzibati cezalardan dolayı hariçte cezalar tekrarlanabilecek ise, demek ki bir fiile karşı iki ceza verilmektedir.

Arkadaşlar, bu maddenin 4 ncü fıkrası da, (Meclis binaları ve müstemilâtı dâhilinde memnu bir fiili irtikâbetmek) diyor.

Bunun, milletvekilinin bu müesseseye bağlı olmamasından ve her hangi bir surette içine düştüğü hürmetsizlik hissinden ileri geldiği kanaatindeyim. Yoksa bunun vazife ile her hangi bir alâkası yoktur. Eğer dışarda, koridorda her hangi bir milletvekili bir suç işlerse, bu inzibati ceza tertibi her halde Meclise yakıştırılamıyacak bir hareket muvacehesinde bulunduğu içindir. Binaenaleyh, inzibati cezalar ya Meclis içinde, veya komisyonlarda işlenen fiillere girdiğine göre arkadaşlar, o zaman bu fıkranın burada mânası kalmıyor. Eğer bu fıkra son olarak ilâve edilen 4 ncü fıkrada tasrih edilen hususlara ait hâdiselere girseydi, o zaman bu fıkranın mânası olurdu. Aksi halde Mecliste, komisyon da söylenecek sözlerden ve beyanlardan dolayı bir mebus mesul olamayacağına ve bu ancak inzibati cezalara ait bulunacağına göre, adli takibatın burada mânası kalmamaktadır.

Arkadaşlar, malûmuâliniz 17 nci maddenin birinci fıkrası mutlak suçları ifade etmektedir. Bunun mânası bu mesuliyetsizlik evvel ve sonra devam eder, yani mebus, mebusluk sıfatını kaybettiği zaman da bu mesuliyetsizlikten istifade eder. Halbuki 17 nci maddenin ikinci fıkrasındaki adli takibatta masuniyettir. Adli ta-

kibatta masuniyet demek, mebus olduğu müddetçe takibedilemiyecek demektir.

12 ve 27 nei maddelere gelince; bu maddeler mebusu iskat ediyordu. Bu da tamamen ayrı bir mevzudur. Biz bilhassa tadil teklifini getiren arkadaşlarımızdan vuzuhtan istiyoruz. Bu inzibati cezalar verildikten sonra yeniden adli takibata götürülecek midir, yoksa bunlar sadece ve sadece komisyonda ve Meclisteki fiillerin haricindeki mesuliyeti mucip hallere mi hasredilecektir? Bunu lütfen açıkça izah etsinler. Meselenin şüpheli tarafı budur. Belki bir suiniyet yoktur, hüsnüniyetle getirilmiştir ama, böyle bir tâbir ihtilâta sebebolabilir. (Bu inzibati cezaların tatbiki, mesuliyeti mucip fiillerden dolayı takibat icrasına mâni değildir) diyorlar. Zaten Meclis içindeki ve komisyondaki faaliyeti mesuliyeti mucip değil ki, burada mesuliyeti mucibolan sadece ve sadece koridorda, berber dükkânında, hariçte işlenmiş olan suçlardır ve bence bunların hariçte işlenmiş gibi teşrii masuniyetle ilgili yoktur.

Neden ceza verilmiş? Meclis içinde işlenmiş ve Umumi Heyetle ilgili olduğu için.

REİS — Hürriyet Partisi Meclis Grubu adına Fethi Çelikbaş.

HÜRRİYET PARTİSİ MECLİS GRUPU ADINA FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Muhterem arkadaşlar; bu madde ile de mebusların Mecliste, kürsüde konuşmaları ile alâkalı mutlak mesuliyetsizliği bertaraf eden yeni bir hüküm ilâve edilmek isteniyor. Bütün bu ihtilâflar niçin ortaya çıkıyor? Gerek teşrii masuniyet müessesesi, gerekse onun içindeki mutlak mesuliyetsizlik prensibi hakkındaki bu türlü hükümler, menşeinin göz önünde bulundurulmaması yüzünden, bu gün seçimlerle parlâmentolarda vazife alan milletvekillerini minelkadim böyle gelmişcesine dikkate alarak haklarında birtakım takyitler sevk etmek arzusundan ileri geliyor. Halbuki tarihi vakıalar bunun böyle cereyan etmediğini bize göstermektedir. Bütün bu müesseseler, vaktiyle ilâhi hukuktan kudret aldığı iddia eden mutlak hükümdarlara karşı haklarını istihsal için mücadele eden milletlerle o mutlak hükümdarlar arasında geçen mücadelede milletvekillerinin millî menfaatler bakımından bir ceza görmemesini temin endişesiyle ortaya çıkmış müesseselerdir. Vaktaki; kudretlerini ilâhi hukuktan aldığı iddia

eden hükümdarlar yerlerini meşruti kiralıklara terk etmeye başlamıştır, işte o andan itibaren milletvekillerinin milletin menfaatlerini müdafaa için bu meşruti kiralıklara karşı eskisinden farklı salâhiyetleri olmak zarureti duyulmuş, bunun için bile ihtilâller olmuştur. Şimdi biz bunları bir tarafa bırakıyoruz, zannediyoruz ki; bir mebusun vazifesi, ierada olanların hareketlerini teşrii murakabeden masun tutmaktır. Hayır arkadaşlar! Bu külliye hatalı bir yoldur, fevkalâde sakat bir yoldur, fevkalâde sakat bir zihniyet mahsulüdür.

Kanunlarımız (Bir malın, bedeli peşin ödemeksizin istimlâk edilmesi caiz değildir.) demiştir. Farz ediniz, bir Vekil çıkmış, emir vermiş, vatandaşın evini yıkmışlar, bedelini ödememişler. Vatandaş sızlanıyor, müracaat ediyor. Ben, Vekile faraza diyeceğim; «vatandaşın evinin parasını peşin ödemeden yıkmışsınız, vatandaşa zulüm etmişsiniz.» Arkadaşlar ben bu sözü Vekil hakkında sarf ettiğimden dolayı, teklif edilen bu madde ile, cezai takibata uğramak üzere derhal huzurunuza getirileceğim. Tatbikat bu şekilde devam edecektir. Maaşın ehemmiyeti yok. Müesseselerin kaynağına inmek lâzımdır. Müesseselerin kaynağına inmediğimiz müddetçe konacak hükümler bizi hatalı yollara sevk edecektir. Bunun tatbikatını altı ay sonra göreceğiz. Bu itibarla bu madde fevkalâde tehlikelidir arkadaşlar. Belki madde, Meclis dışındaki faaliyetlerle ilgilidir.

Arkadaşlar; bir mebus fütursuz, hiçbir endişe duymaksızın nerede konuşacaktır? Odada göz mü kırpacaktır? Hakikaten haksız bir muamele yapmış bir Vekile zalim diyecek miyiz arkadaşlar? Zalim diyecek misiniz? Elbette diyeceksiniz. Ama zalim dediğiniz andan itibaren bu madde gereğince muameleye tâbi olacaksınız. Bunun dışındaki mütalâalar tamamen indî mütalâalardır.

HÜSEYİN FIRAT (İçel) — Degildir, öyle tatbik edilmez.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Hüseyin Fırat Bey, nelerin tatbik edilip nelerin tatbik edilmeyeceğini bir ceza mütehassısı olarak burada ifade ederlerse vuzuha kavuşuruz.

HÜSEYİN FIRAT (İçel) — Ben profesör değilim.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Bendeniz cezacı değilim, ama akıl ve mantık icabı ve bu-

nun tarihi seyrini biraz tetkik ettikten sonra insan huzurunuzda bu mevzuda konuşmak imkânına kavuşuyor.

REİS — Heyeti Umumiyyeye hitabedin beyefendi, zamanınız geçiyor.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Hayır, daha 5 dakikam var.

Bu madde kabul edildiği andan itibaren zulmetmiş bir Vekile zalim demek mesuliyeti mucip bir fiildir. Bu kabîl şeyler cereyan etti muhterem arkadaşlar. Bu fıkra fevkalâde tehlikelidir. Emin olunuz şu Büyük Millet Meclisini teşkil eden muhterem âzamnın, senelerce icra mevkiinde bulunanlarla mücadele edile edile elde edilen eserleri sonunda tekrar icraya devrettiğini tarihten okuyacak çocuklarımız bize esef edeceklerdir.

ALİ GÖZLÜK (Kastamonu) — Hürmetle karşılaşıncaklardır.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Arkadaşımızın ismini bilmiyorum, hürmetle karşılanacağını ifade ediyorlar, rozetinden hukukçu olduğu anlaşılan arkadaşımızın isminin bilinmesinde sözlerimin tarihe geçme noktasından fayda vardı.

Arkadaşlar, neyle ve kimlere karşı mücadele ediyoruz? Neden kaçıyorlar ve ben kime karşı neyi müdafaa ediyorum? Şayanı dikkat! Şimdi tekrar ısrar ediyorum. Gecenin bu saatinde bunu bir inat mevzuu haline getirmiyelim. Çünkü yarın zabıtlardan bunu tetkik edenler Muhterem Heyet hakkında yanlış bir hükme varır. Doğru değildir, arkadaşlar.

Kısmen Osmanlı İmparatorluğu dâhil, Türkiye’de bundan altı yedi ay evvel biz onu tatbik eder hale gelinceye kadar 80 küsur yıldan beri tatbik görmemiş. Nedir bu? Her halde bizim telâkkilerimizde, anlayışlarımızda tashihe muhtaç noktalar olduğunu bu 80 küsur senelik Türkiye’nin tatbikatı öğretmeye kâfidir. Bırakın başka yerleri. 80 sene içinde ne lâflar edilmiş. Vaktimiz olsaydı birinci ve ikinci Meclisteki zabıtlardan misaller verecektim. O meclislerden misaller ve o misallerden ibret almak suretiyle geçen devredeki yaptığımız hatayı tashih yoluna gitmemiz icabederdi. Lûtfen birinci ve ikinci devrenin zabıtlarını okuyunuz. Çok misalleri vardır.

Parlâmentolarda çok şiddetli mücadeleler olur. Grupunuz arasında da olur. Bu gayet

tabîi. (Soldan, «O senin arzunu» sesleri) Benim arzum değil. Katiyen ben öyle şeylere tenezzül eden adam değilim.

Muhterem arkadaşlarım, milletvekilinin vazife ve salâhiyetleri bugünün değil arkadaşlar, tarihin bir mahsulü olduğunu lûtfetsinler, tesbit edelim. Arkadaşlar, bu bugün ortaya çıkmış birşey değil, asırların mücadelesi neticesinde milletin verdiği bir emanet! Bu emaneti korurken salâhiyetlerimizin neler olduğunu bilelim. Kendi haklarımızı kendi ellerimizle icraya teslim etmiyelim. Bu tamamen hatalı bir yoldur. Biliyorsunuz Muhterem Heyetin ekseriyetini teşkil eden sizler nasıl isterseniz öyle kabul edeceksiniz, ama arkadaşlar, burada rey verirken bilâhara çocuklarımız, hısım akrabamız tarafından ve efkârı umumiye tarafından bunun nasıl karşılanacağını hesaba katarak rey verin, zira bunda fayda vardır. Şimdi olduğu kadar ileride bu kürsüde konuşacak hatipler için de fayda vardır.

REİS — Fethi Bey, bir dakikanız kaldı.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Bizim fikrimize göre son fıkra mer’i nizamnamede olduğu veçhile külliyyen tayyedilmesi iktiza eder. Bir başka takrimimiz daha var. Eğer Muhterem Heyetiniz tayya taraftar değilse bu hükmün 14 ncü fıkraya hasrî tahsisi zarureti vardır. Aksi takdirde milletvekillerinin kürsüden ne suretle konuşup, ne muameleye tâbi olacağı hususunda sizin dahi kararınız olmiyacaktır.

REİS — Daim Süalp, sırasını Sebati Ataman’a terk ettiğini söylüyorlar.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Fethi Çelikbaş arkadaşımızı hakikaten büyük bir hüznle dinledim. Çünkü öyle gözüktüyor ki, kendisinin bu kürsüden yaptığı ve yapageldiği hakikaten kıymetli nasihatlerden, derin ırşatlarından artık istifade edemeyeceğiz. Bundan sonra hakikaten büyük bir üzüntü hissedeceğiz. Çünkü kendileri bir şartın tahakkuku halinde mebusluktan istifa edeceklerini bu kürsüden ifade buyurdular. O şart da tahakkuk etmiş bulunuyor. (Neymiş o sesleri) Bu itibarla kıymetli sözlerinden mahrum kalacağız.

Arkadaşımız buyurdu ki, kendi vekilliği zamanında bir tek sözlü soruya cevap vermemişsem.... Selâmi Dinçer arkadaşımız söyledi, o yalandır, dedi, mebusluktan istifa ederim, dedi. (Sağdan gürültüler)

REİS — Aynı mahiyetteki konuşmalarda da ya musamaha veya hassasiyet göstereceğinizi kabul ederim. Lütfen dinleyin.

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Bendenizin de ismini karıştırdı, arkasından sözcü dedi, yalandır, dedi. Fethi Çelikbaş arkadaşımız 28.V.1953 tarihinde Ekonomi ve Ticaret Bakanı olmuştur. (Sağdan gürültüler) 11.XI.1953 tarihinde...

REİS — Kifayeti müzakere kararı alınmış değildir efendim.

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Sevgili ve sempatik arkadaşımız Sırrı Atalay tarafından Kars'ın Arpaçay kazasının Kızılköy Taram Satış Kooperatifleri seçimlerinin yapılması dolayısıyla....

REİS — Sebati Bey; bununla münasebet tesis edemedim. Özür dilerim. Sadede ve madde üzerinde konuşmaya davet ederim.

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Muhterem Reis Bey, münasebetini izah edeyim. Çelikbaş arkadaşımız birtakım iddialarda bulundu, balâpervaz iddialar. Bu iddiaların sıhhat derecesini Yüksek Heyetinize arz ve izah etmem lâzımdır. (Soldan alkışlar) Birtakım büyük lâflarla buraya gelip yalandır, şudur, budur diye balâpervaz iddialarda bulunmanın mukabelesi görülmelidir. Asla kendisine hakaret etmiyorum ve bütün bu taahhüdüne, istifa taahhüdüne rağmen kendisinin lütfedip istifa etmemesini ıstırham ediyorum. (Soldan, «istifa edemez» sesleri) Şimdi zabıttan okuyorum:

«Reis — Ekonomi ve Ticaret Vekili burada bulunmadığından gelecek Birleşime talik ediyorum». Bu bir.

«Reis — Ekonomi ve Ticaret Vekili burada bulunmadığından gelecek Birleşime talik edilmiştir.» Bu iki. (Soldan, aynı soru hakkında mı bunlar sesi). Evet arkadaşlar, aynı sual, Sırrı Atalay'ın okuduğum suali hakkında.

«Reis — Ekonomi ve Ticaret Vekili hazır bulunmadığından gelecek Birleşime bırakılmıştır.» Üç!

REİS — Sebati Bey, rica ederim, mevzu anlaşılmıştır.

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Şimdi muhterem arkadaşlarım, Fethi Çelikbaş arkadaşımız lütfedip istifa etmesinler. Fakat kendisinin verdiği nâmütenahi nasihatlere karşılık bir küçük nasihatte de ben bulunayım: Badema kür-

süde büyük sözler söylemekten imtina etsinler. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar).

HÜSEYİN FIRAT (İçel) — Fethi Bey, buyurun istifa edin bakalım. (Soldan, «edemez» sesleri)

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Şimdi beyefendiler, mesele buraya gelmiş, hakikaten kürsü hürriyeti şöyle oldu, böyle oldu deniyor. Şimdi bütün işin hikmetini hakikaten beğeri olan bir hisse atfetmek lâzımdır. Bâzı hatiplerin burada söylediği sözlerin üslûbu ve tesiri altında kalarak buraya gelip, 80 sene evvel böyle imiş, müstebit hükümdarlar şöyle yapmış böyle yapmış demek doğru değildir.

Muhterem arkadaşlar, bu maddenin müstebit hükümdarlarla, kürsü hürriyetiyle zerrece âlâkası yoktur. Katî olarak arz edeyim ki, burada bu kelimeler bilerek konulmuştur, mesuliyeti mucip fiillerde denmiş, dikkat buyurun, suçlardan biri falan dememiş. Buradaki mesuliyeti mucip tâbiri munhasıran Anayasanın 17 nci maddesinin 1 nci fıkrasının hükmüne taallûk etmediğini işrap etmek üzere konulmuş bir tâbirdir.

Anayasanın 17 nci maddesi (Mesuliyeti mucip değildir.) diyor. E, mesuliyeti mucip olmadığı Anayasada zikredilen bir şeye mesuliyeti mucip bir fıkranın teşmili düşünülebilir mi? (Sağdan, «tamam, bravo» sesleri) Ne diye o halde burada mütamadiyen edebiyat yapılır? Mesuliyeti mucip fiiller. Birinci fıkra, tevbih cesası aldığı halde bunu müstelzim hareketlerden vaz geçmemek. Neymiş tevbih cezası? Meclis âzasından bir veya birkaçını tahkir, gazinoya gidiyorsun bir arkadaşına hakaret ediyorsun veya döğmeğe kalkıyorsun. Veyahut tehdit ediyorsun, «seni beklerim, dışarı çıktığın zaman» diyorsun. Bu hareketini tekrar ediyorsun.

217 nci madde Meclis dâhilinde mebus olmayanların işledikleri suçlardan, mebusların işlediği cürmü meşhut ve cürümlerden bahseder. Yani 217 nci maddeye bir atıf yapmak kâfi değildir. Arkadaşına gazinoda hakaret eden bir mebus bu inzibati cezalarla tecziye edilir. Bundan başka bu hakareten dolayı, hakarete uğrayan mebus, hakaret eden mebusu dâva edebilir. Sittin sene mebus kalacak değil ya... Şimdi bu bir.

İkincisi, Büyük Millet Meclisini tahkir etmek. (Sağdan, «Nerede?» sesleri) Koridorda, Meselâ «Böyle rezalet Meclis görmedim.» gibi bir söz... Bu suç mu, değil mi? Mesuliyeti mucip mi, değil mi?.. Mesuliyeti mucip. Reisicumhura hakaret etmek? Mesuliyeti mucip. Mebusun kürsüde söylediği sözün mesuliyeti mucip olmadığını Anayasa yazıyor mu, yazmıyor mu? Yazıyor. Girmez, Anayasanın 17 nci maddesine girmez. Siz istesenez de girmez, istemesenez de girmez, girer desenez de girmez. Şimdi bunun girmedığını bildiği halde - Fethi Beyin bilip bilmediğini bilmiyorum ama - girmedığını bazı arkadaşlar bildiği halde, ısrar ederek kürsü hürriyetinden bahsediyorlar. Kürsüde suç işlenmez mi? İşlenir arkadaşlar. Ben tabancamı çeksem de Turhan Feyzioğlu'nu vursam... (Gülüşmeler) Bendeniz mesulüm. Kürsüden suç işlenebilir.

Muhterem arkadaşlar, bu vazih, tereddüde lüzum yok, mesuliyeti mucip şeyler. Fethi Çelikbaş istifadan vazgeçtiğine göre, bundan sonra kürsüde istediği suçu işleyebilirler, ama koridorda bundan hazer etmesini tavsiye ederim. (Soldan, şiddetli alkışlar)

REİS — Turhan Feyzioğlu!.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Muhterem arkadaşlarım; çok iyi hatırlarsınız, 188 nci madde üzerinde söz aldığım zaman, tıpkı Sebati Ataman arkadaşım gibi, Tüzüğe, Meclis dâhilinde söylenen sözlerden dolayı mebus mesuldür, diye bir fıkra koysanız dahi, Anayasanın 17 nci maddesi mer'i kaldıkça bunu tatbik edecek bir tek hâkim olamaz, demiştim. Kendisine hakikaten teşekkür ederim. İktidar Grubu Sözcüsü, bu noktada, bir hukukçuya yakışır şekilde konuştu. Ve burada söyleyeceği her türlü sözden dolayı mebusun mutlak surette, katî surette gayrimesul olacağını beyan etti. Ancak, bu kürsüden tabanca çekerse, bir arkadaşımızı vurursa, bunu yapan şahıs cezai takibata mâruz kalır. Koridorda tokatlar, gazinoda yumruklar. 17 nci maddenin birinci fıkrası elbette bu maksatla vaz'edilmiş değildir. Yalnız istirham ediyoruz, encümen gelsin noktai nazarımı ifade etsin. Orada, «evet, aynı fikirdeyiz» diyorlar, sonra gelip bu kürsüden fikirlerini beyan etmiyorlar. Biz ki, 81 sene evvel ilk Esas Teşkilât Kanununu vaz'etmişiz; istibdat devrinde, Abdülhamit zamanında Esas Teşkilât Müderrisi Babanzade İsmail Hakkı Beyin, Mecliste söylenen her hangi bir sözden dolayı, bura-

da işlenen her hangi bir suçtan dolayı mebusun mesul olmayacağı yolundaki fikirlerini münakaşa bile etmemişiz; nasıl olur da bugün Abdülhamit zamanında savunulan fikirlerin aksini düşünebiliriz. Behzat Bilgin ve Osman Kavrakoglu buraya çıkıyor ve Meclis kürsüsünde söylenebilecek sözlerin suç olabileceği yolunda, açık olmasa bile, imali, üstü kapalı birtakım beyanlarda bulunuyorlar.

D. P. Grubu adına konuşan, İktidar Grubu Sözcüsü Sebati Ataman arkadaşımız bizimle aynı fikirde, Kavrakoglu arkadaşımız ile Hamdi Sancar arkadaşımız gelsinler kürsüye, lûtfen ifade buyursunlar. Bunu yaptıkları takdirde, yalnız muhalefete mensup yüz seksen küsur mebus değil, bütün Demokrat Partili mebuslar da bu gece hiç değilse 188 nci madde için müsterih, huzur içinde uyuyabilsinler ve bu suretle bütün Meclis bu madde için huzura kavuşmuş olsun. Gelsinler, nazlanmasınlar, yerlerinde ifade ettiklerini burada da lûtfen ifade etsinler.

On dakikalık müddetimi tamamlamak hakkım mahfuz kalmak şartıyla (Soldan, oooo! sesleri) bir sual sorup inceğim.

REİS — Sözlünüz varsa bitirin, sual sorduğunuzda encümen gelir cevap verir.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Ben Kavrakoglu'nun Sebati Ataman'dan ayrılacağını tahmin etmiyorum. Bir an evvel oturduğu yerden bana söylediğini burada tekrar etsinler, rahata kavuşalım. Bunun için hemen kürsüyü terk ediyorum.

REİS — Encümen.

ANAYASA ENCÜMENİ M. MUHARRİ A. HAMDİ SANCAR (Denizli) — Muhterem arkadaşlar; Anayasanın bir hükmünün değil Nizamname ile başka hiçbir suretle ihlâl edilemeyeceği mütearifesini münakaşa etmeyi dahi lüzumsuz görüyorum. Böyle bir münakaşanın dahi abes olduğunu, neticesiz olduğunu tekrar ediyorum. Yalnız arkadaşların Anayasanın 17 nci maddesinin 1 nci fıkrasının Nizamnamenin 188 nci maddesinin sonuna ilâve edilen fıkra ile ihlâl edilip edilmediği sualine karşı... (Turhan Feyzioğlu'na hitabederek) Öyle mi? Sualiniz bu değil mi?

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Müsaade ederseniz arz edeyim.

REİS — Sorunuz efendim, buyurunuz.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Efendim

sualim şu; Meclis dâhilinde söylenen söz, mahiyeti itibariyle suç teşkil etse bile, Anayasamızın 17 nci maddesine göre, mebus bu sözlerinden dolayı asla mesul değildir. Mütearife bu.

188 nci maddenin son fıkrası, bu prensip ile alâkalı olmayıp ve ancak fiilî tecavüzlere, Meclis komisyonları ve Meclis kürsüsü dışında, mebusluk vazifesi dışında, mebusun işlediği fiilî tecavüzlere aittir.

Mebusluk vazifesi dışında, Meclis kürsüsü dışında, koridorda, gazinoda ika edilmiş, Sebati Ataman arkadaşımızın söylediği gibi, fiilî tecavüzler için bu fıkra sevk edilmiştir dersiniz, mesele kalmamıştır.

TEŞKİLÂTI ESASİYE ENCÜMENİ BU M. M. A. HAMDİ SANCAR (Devamla) — Arkadaşlar, bu mevzuda çok vazih olmak, çok dikkatli olmak lâzım. Onun için muhterem arkadaşımın sualini tekrar ettirdim. Anayasamızın 17 nci maddesinin 1 nci fıkrasının ihlâl edilip edilmediğini anıyabilmek için evvelâ bu fıkrayı gayet dikkatle okumak lâzım. Noktası ile okuyacağım Kelimelere teker teker dikkat buyurmanızı rica edeceğim: Madde 17 : «Hiçbir mebus Meclis dâhilindeki» Meclis dâhilinde denince tahdidediyorlar kürsü diye, Meclis dâhili burasıdır, ihtilâf var mı arkadaşlar? (Yok, sesleri) «rey ve mütalâasından ve beyanatından ve Meclisteki rey ve mütalâasının ve beyanatının Meclis haricinde irat ve izharından dolayı mesul değildir.» Tekrar ediyorum, Sebati Bey arkadaşımızın dediği gibi, eğer biz rey, mütalâa ve beyan hürriyetini, mesuliyetsizliğini tahdit ediyoruz, desek dahi bunun bir faydası yoktur, hükmü yoktur. Tekrar ediyorum, rey mütalâa ve beyanlarından dolayı mesul değildir. (Soldan, alkışlar)

REİS — Hilmi Dura... (Yok, sesleri)

Kifayet takrirleri vardır, okuyoruz.

Yüksek Reisliğe

Madde hakkındaki görüşmeler kâfidir. Madenin reye konulmasını arz ve teklif ederim.

Bilecik Mebusu

Mehmet Erdem

Yüksek Reisliğe

Madde hakkındaki müzakereler kâfidir. Oya vaz'ını arz ederiz

Kocaeli Mebusu

Kocaeli Mebusu

Dursun Erol

Nüzhet Unat

Sakarya Mebusu

Hamdi Başak

Yüksek Reisliğe

Madde üzerindeki görüşmeler kâfidir. Kifayetin reye konulmasını arz ve teklif ederim.

Balıkesir Mebusu

Mekki Said Esen

REİS — Kifayet aleyhinde söz, Turhan Feyzioğlu'nundur.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Arkadaşlar, rejimin temel meselesi, mebusun mutlak dokunulmazlığı bahis konusu iken, bunu bir takım iphamlar içinde bırakamayız. Bu konuda sarahate kavuşmak lâzımdır, dendi. Ve sarahate kavuşmuş olduk. Sebati Ataman burada... (Soldan, şahsı adına konuştu sesleri) Sebati Ataman burada maddeye ne mâna verilmek lâzımgeldiği hususunda izahlarda bulundular. Komisyon Sözcüsü de, Anayasamızın 17 nci maddesinin 1 nci fıkrasının kılına bile dokunmak mümkün olmadığını ve dokunulmadığını; bu maddenin birinci fıkrasını değil İftüzükle, kanunla dahi değiştirmek mümkün olmadığını açıkça ifade etti.

HAMDİ SANCAR (Denizli) — Hiçbir kanunla.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Rey, beyan ve mütalâaların şümülü içine bütün sözler gireceği, beyan tâbiri bileümle sözleri içine alacağı cihetle müzakere kâfidir. (Soldan, şiddetli gürültüler, olmaz sesleri)

REİS — Turhan Bey, kifayet aleyhinde söz verdim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Meseleyi aydınlanmış telâkki ediyoruz, denebilir. Kifayet aleyhinde konuşmamın sebebi şu; Anayasamızın 17 nci maddesinin 1 nci fıkrası açıktır. Fakat bu sözlerden ne anlamak lâzımgeldiğine dair gerek bizim memleketimizde, gerekse yabancı memleketlerde esas teşkilât otoriteleri ne demişlerdir, Temyiz Mahkemesi bu hususta ne düşünmüştür, bunların da zapta geçmesinde fayda vardır. Bu itibarla konuşmaya imkân verilmesini arzu etmekteyim. Bu sebeple kifayet aleyhinde söz aldım. Şunun iyice bilinmesi lâzımdır ki, mebusun, mebus olarak yaptığı, Meclis içinde yaptığı, bu salon dâhilinde olduğu gibi komisyonlarda ve başka bir yerde mebus sıfatıyla yaptığı bütün faaliyetten dolayı ademi mesuliyeti vardır. (Soldan, hayır hayır sesleri) Müzakereye devam etmeli ve..

REİS — Kifayet aleyhinde konuşuldu. Kifayet takrirlerini reyinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

Takrirleri okuyoruz, efendim.

Yüksek Reisliğe

188 nci maddenin son fıkrasının tayyını arz ve teklif ederiz.

Burdur Mebusu

Burdur Mebusu

Alim Sipahi

Osman Eroğlu

REİS — Burdur Mebusu arkadaşlarımızın 188 nci maddenin son fıkrasının tayyını taleb eden takririni reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul edilmemiştir.

Maddeyi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

Madde 190. — Meclisten muvakkaten çıkarılma cezasına uğrıyan mebus hemen Meclis binasından dışarı çıkmaya mecbur olup Umumi Heyetçe üç İnikattan on iki İnikada kadar olmak üzere verilecek ceza müddeti içinde Meclis içtima salonuna ve encümen odalarına girmekten memnudur.

Bu cezaya uğrıyan mebus dışarı çıkmaktan imtina ederse inikat muvakkaten kapatılır ve Reis o mebusu Meclis binasından çıkartmakla beraber verilmiş olan ceza iki misli olarak tatbik edilir.

REİS — Madde hakkında söz istiyen yoktur. Takrirleri okuyoruz, efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Sayın Reisliğine

İçtüzük tadil tasarısının 190 nci maddesi. Mebusu Meclis binasından dışarı atma gibi, alınan tedbirin gaye ve maksadını aşan ve mebusluk şeref ve haysiyetini rencide eden çok ağır bir hükmü muhtevi olmakla beraber, mebusun teşrii faaliyetini de büyük ölçüde engelliyebilecek mahiyette cezayı muhtevi olmakta bulunduğu; bu maddenin tasarıdan çıkarılması ve eski metnin aynen ipkasını arz ve teklif ederim.

Adana Mebusu

Kemal Sarıbrahimoğlu

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine

Dahili Nizamnamenin cezai hükümler bölümünün 190 nci maddesi gereğince bir mebusun Meclis binasından dışarı çıkarılması o mebusun

şahsi haysiyeti ve teşrii şerefiyle kabiletelif olmadığından mezkûr maddenin eskisi gibi kalmasına müsaade buyurulmasını arz ve rica ederim.

Ankara Mebusu

Übeyde Elli

REİS — Adana Mebusu Kemal Sarıbrahimoğlu ve Ankara Mebusu Übeyde Elli'nin bu maddenin reddi ve eski maddenin ipkasını tazammun eden takrirleri aynı mahiyettedir. Her iki takririn nazarı dikkate alınmasını reye arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler.. Nazarı dikkate alınmamıştır.

190 nci maddeyi reye arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

Madde 191. — Yukardaki maddenin birinci fıkrasındaki halde mebusun bir aylık tahsisatının yarısı, ikinci fıkrasındaki halde ise tamamı kesilir.

REİS — Madde hakkında söz istiyen var mı? Yok.

Madde ile ilgili bir takrir var, okutuyorum.

Yüksek Riyasete

191 nci maddenin aşağıdaki şekilde tadilini arz ve teklif ederim:

«Yukardaki maddenin birinci fıkrasındaki halde mebusun bir aylık tahsisatı, ikinci fıkrasındaki halde ise iki aylık tahsisatı kesilir.»

Amasya Mebusu

İsmet Olgaç

REİS — Takrir üzerinde bir mütalâa var mı? Encümen iştirak ediyor mu?

TEŞKİLÂTI ESÂSİYE ENCÜMENİ REİSİ YERİNE OSMAN KAVRAKOĞLU (Rize) — İştirak etmiyoruz, efendim.

REİS — Takrir üzerine bir mütalâa var mı, efendim?

Encümen de iştirak etmemektedir. Takriri reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Takrir reddedilmiştir.

Maddeyi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde aynen kabul edilmiştir.

Madde 214. — Meclise silâhla girilemez. Giren her kim olursa olsun Meclis binasından dışarı çıkarılır.

Meclise silâhla giren mebuslar hakkında (30)

İnikat müddetince Meclisten muvakkaten çıkarılma cezası verilir ve bir aylık tahsisatı kesilir.

Bu kararlar Riyaset Divanınca alınır.

REİS — Madde hakkında söz istiyen var mı?

Madde ile ilgili bir takrir vardır, okutuyorum.

Yüksek Riyasete

214 ncu maddenin 2 nci fıkrasının aşağıdaki şekilde tādilini arz ve teklif ederim: «Meclise silâhla giren mebuslar hakkında (30) inikat müddetince Meclisten muvakkaten çıkarılma cezası verilir ve 6 aylık tahsisatı kesilir.»

Amasya Mebusu

İsmet Olgaç

REİS — Takrir üzerine bir mütalâa var mı? Encümen iştirak ediyor mu?

TEŞKİLÂTI ESASİYE ENCÜMENİ REİSİ YERİNE OSMAN KAVRAKOĞLU (Rize) — İştirak etmiyoruz, efendim.

REİS — Takrir üzerine bir mütalâa var mı?

Encümen iştirak etmemektedir. Takriri reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Takrir reddedilmiştir.

Maddeyi reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde aynen kabul edilmiştir.

Madde 219. — Meclisin Heyeti Umumiyesiyle ispatı vücut etmiyeceği merasimlerde Riyaset Divanı Meclis namına hazır bulunur.

Meclis namına bir heyet izamı takdirinde âzanın adedi Meclis tarafından tâyin ve heyet kur'a ile tesbit olunur.

Reisvekillerinden, kâtiplerden ve idare âmirlerinden birer zat behemehal bu heyete dâhil olur.

Meclis namına, memleket haricine bir heyet izamı halinde, istenilen miktarın üç misli namzet Riyaset Divanınca tesbit edilerek Umumi Heyetin izafî reyle intihabına arz olunur.

REİS — Madde hakkında takrir var, okuyoruz.

Yüksek Reisliğe

219 ncu maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Burdur Mebusu

Burdur Mebusu

Osman Eroğlu

Alim Sipahi

Madde 219. — Meclisin Heyeti Umumiyesiyle

ispatı vücutetmiyeceği merasimlerde Riyaset Divanı ve grup başkanları Meclis namına hazır bulunur.

Meclis namına bir heyet izamı takdirinde, âzanın adedi Meclis tarafından tâyin ve heyet kur'a ile intihabolunur.

Reisvekillerinden, kâtiplerden, idare âmirlerinden birer zat ve grup temsilcileri behemehal bu heyete dâhil olur.

Meclis namına memleket dışına bir heyet izamı halinde istenilen miktarın üç misli namzet grup başkanlarının iştirakiyle Riyaset Divanınca tesbit edilerek Umumi Heyetin intihabına arz olunur.

REİS — 219 ncu maddenin tadilini tazammun eden takriri nazarı dikkate alanlar... Alınanlar... Takrir reddedilmiştir.

Maddeyi olduğu gibi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Bu Nizamname kabulü tarihinden itibaren mer'idir.

REİS — Maddeyi reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Bu Nizamname Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından iera olunur.

REİS — Maddeyi reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Maddeler üzerinde müzakereler tamamlanmıştır. Heyeti umumiyesi üzerinde, aleyhinde söz Fethi Çelikbaş'ındır. Bundan evvel alınan karar yalnız maddelere şâmil di.

Şu anda gelen bir takrir var, bunu reye koymak mecburiyetindeyim, bir dakika Fethi Bey.

Yüksek Riyasete

Heytti umumiyesi üzerinde encümen, grup sözcüleriyle mebusların onar dakika görüşebilmeleri hususunun karara arzını teklif ederim.

Kocaeli Mebusu

Dursun Erol

REİS — Efendim, heyeti umumiyesi üzerindeki görüşmelerde de, maddelerde olduğu gibi onar dakikalık bir tahdidi tazammun eden bu teklifi reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Fethi Çelikbaş, buyurun.

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Reis Bey,

takrirden grup reislerinin onar dakika konuşması keyfiyeti yok?

REİS — Takrir Nizamnameyi değiştirmez.

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Takrir bir kere okunsun. Takrir yalnız zaman tahdidini tazammun etmektedir.

REİS — Takrir Nizamnameyi değiştirmez.

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Riyasetin bu şekilde takriri bölmeye hakkı yoktur.

REİS — Nizamnamenin 110 ncu maddesini okuyunuz.

Zaman tahdidine ait bir takriri nizamnamenin tadili olarak nasıl telâkki ettiğinizi anlıyamıyorum.

FAİK AHMED BARUTÇU (Ankara) — Usul hakkında konuşma hakkımız mevcuttur. Usul hakkında söz istiyorum.

REİS — Sizin tecrübeniz bizden daha ileridedir. Rica ederim. Buyurun Fethi Bey.

HÜRRIYET PARTİSİ MECLİS GRUPU ADINA FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Çok muhterem arkadaşlarım; kabul buyurduğunuz Nizamname tādili ile Hürriyet Partisi artık Meclis Grubu teşkil etmekten menedilmiş bulunuyor. Bu itibarla bu konuşmamız grup olarak Mecliste son konuşmamızdır. Bundan istifade ederek, modern Türk Devletinin büyük kurucusu, Büyük Lider Atatürk'ün Ankara'ya ayak basmasının 38 nci yıldönümünü idrak ettiğimiz günde şuna kaaniiz ki; Atatürk hâlâ zihin ve ruhlarımızı tenvir ve irşad etmekte ve vatanımızda liderlik vazifesini yapmaktadır. Ne hazindir ki; pek çokları Atatürk'le alâkalı yıldönümlerini binaların bayraklarla donatılması ve sokak ve caddelerin tenvir edilmesi şeklinde anlamaktadırlar. Bugün de her taraf tenvir edilmiştir, ama çalışmalarımız Aataürk'ün gösterdiği yoldan ayrılmıştır. Şimdi bunu Büyük Liderin beyanlarından takibedelim.

İcra Vekilleri Heyetinin vazife ve salâhiyetleri hakkındaki kanun lâyihası görüşülürken Atatürk 1 Aralık 1927 de şu sözleri söylüyor arkadaşlar:

«Kanun vaz'ında Heyeti Vekile müstakil bir vaziyetle Meclisi âlinizin karşısında ahzi mevki etmek salâhiyetine malik değildir. Heyeti celeniz onların mevcudiyetini nazarı itibara almayarak kanun vaz'eder ve onların vazifesi bu kanuna tebaiyet ve itaat etmekten ibarettir.»

Müzakereler devam ediyor. Söz Atatürk'ün. Bugün ve yarın hepimiz için büyük değerini muhafaza eden sözler şunlar arkadaşlar :

«Efendiler, erbabı ihtisasça malûmdur ki, vâzı kanun olan insanlar birtakım evsafı mümtazeye malik olmak mecburiyetindedirler. O evsaptan birincisi şudur efendiler; kanun teklif eden, kanun yapan, kanun vaz'eden bir insan beşeriyetin bütün hissiyatına, bütün ihtisasetine herkesten daha çok nâfiz ve vâkıf olur. Fakat nefisini herkesten ziyade ve bütün şumulü ile bunlardan tecridetmek kuvvet ve kabiliyetine malik olmalıdır. Bu hassai mümtazeye malik olmayan insanlar cemiyeti beşeriye için kanun yapmak hak ve salâhiyetinden memnudur.»

«Efendiler, kanunlar hissiyata iptina ve itiba olunarak yapılamaz.»

Bu İctüzük arkadaşlar, baştan sonuna kadar ne dersiniz deyiniz, ne dersek diyelim, icranın, teşrii murakabeden masun tutulması maksadına mâtuflar olarak hazırlanmıştır. (Sağdan bravo sesleri) Esbabı mucibede deniyor ki; «Tek parti devrinden kalan İctüzük çok partili hayata intibak etmiyor.» Tek partili hayat millî murakabelerin az, kifayetsiz ve tesirsiz olduğu devirdi. Sorarım size, beğenmediğiniz o zamandan bu yana murakabeyi ileri götüren hangi maddeyi kabul ettiniz? Bu Tüzükteki bütün tadiller millî murakabenin kısılması maksadına mâtuftur. Sağdan, soldan birtakım maddeler alınmış, fakat hepsine hâkim olan fikir aynıdır: İcranın murakabesini güçleştirmek. Yüksek Heyetiniz, Atatürk'ün ifade buyurdukları vehile, vâzı kanun olmak itibariyle hepimiz reylerimizi verirken, kanun tekliflerinde bulunurken veya kanun teklifleri üzerinde görüşlerimizi arz ederken nihayet kanunları bir cemiyetin, bir içtimaî nizamın düzenlenmesi için mevcut külliyyat içerisinde, bir manzume içerisinde, bir sistem içerisinde mütalâa ederek çalışmalıyız. Sorular soysuzlaştırılmış, tedbir ahyorsunuz. Muhalefet de bu kanaati belirtince ona dört elle sarılıyorsunuz. Şimdi soruları tanzim ediyoruz diyen arkadaşlardan sormak isterim, ya gensorular, ya istizahlar ne oldu? Hani murakabeye taraftardınız? Niçin gensoruyu işler bir müessese haline sokmadınız? Yook, arkadaşlar, açık olmak lâzımdır.

Bakınız; Teşkilâtı Esasiye Encümeni Reisi yerine imza koyan Kavrakoğlu; «Ben saklamam»

dedi ve beni itham etti. «Ben senin gibi düşünmem, böyle düşünürüm» dedi. Bu bir noktai nazar, ne güzel. Niçin demiyor ki; biz bu nizamname tadiliyle Hükümet programındaki esasları gerçekleştirmek istiyoruz. Programda bunlar geçti. Arkadaşımız zannediyor ki, bunlar umumi efkârın nazarından kaçtı. Kaçmadı arkadaşlar, hiç kimsenin nazarından kaçmadı. O gün arz ettik, dikkat ediniz, dedik ki; «iera artık sadece muhalefetten kaçmıyor, murakabeden kaçıyor» Vaktiyle bu kaçış yalnız muhalefettendi. Şimdi yalnız ondan değil, İktidar Partisi Grubu da iki yıl evvelki murakabeyi yapmaktan mahrum kalıyor. Bu oldu. Bu bakımdan bunlar beklenen şeylerdi. Hakikaten beklemediğimiz şeyler değildi. Ama beklemediğimiz şu idi, arkadaşlar : Asırlar boyunca milletler mücadele ede ede kendi milletvekillerinin tevdi ettikleri salâhiyetleri milletler kendi menfaatleri için çalışmalarını maksadıyla teşhiz ettikleri imtiyazları bir lâhzada İcra-ya teslim ediversin veya milletvekilleri bu haklarından feragat ediversin, bu beklenilemezdi, arkadaşlar. 11 nei Devrenin çalışmalarında tarihe ibretle kaydolunacak kısımlar bunlardır, arkadaşlar. Teşriî masuniyet, soru müessesesi mutlak mesuliyetsizlik, bütün bunlar zedelendi. Bütün bunlar bir çırpıda, Anayasanın ruhuna dokunmuyoruz, denilmek suretiyle, fakat Anayasanın tadili yoluna gidilmiyerek yapıldı. Çünkü, Anayasanın tadili için üçte iki ekseriyet lâzımdır. Bu kapı, İskat Kanununda olduğu gibi, yoklanıp bir kere kapanırsa, diye düşünülmüştür, İskat Kanununda Kongre kararı olduğu halde bu kanun çıkmadı. Anayasa ile yapılamıyacağı düşünülen şeyler, İktüzükle yapıldı.

Şimdi arkadaşlar, meseleyi açıkça, bütün şümülü ile görmek ve kavramak lâzım. Partiler iktidarda kaldıkları müddetçe hükümetleri kuran şahıslar düşebilir. Fakat aynı partiden bir başka şahıs yeni Hükümet kurar, yine aynı partinin Hükümetidir. Türkiye’de, arkadaşlar demokrasiyi yerleştirmek istiyorsak iktidarda olan bir partinin mensubu her hangi bir şahsın kurduğu Hükümetin günün birinde hata etmesi yüzünden düşebileceğini, fakat aynı parti içerisinde bir başka şahsın yeni bir Hükümet kurabileceğini kabul etmemiz lâzımdır, arkadaşlar. Bunu yapmadığımız müddetçe demokrasi bir lâftan ibaret kalır ve iktidar mebusları dahi ken-

di hükümetlerini murakabe edemez, olurlar, ardaşlar.

Bütün bu Nizamname tadilatı içerisinde hukuk nizamımızı ve Devletimizin temellerinin esaslarını hakikaten bertaraf ettik. Bizim Anayasamız Meclisin icraya hâkimiyeti hükmünü taşıyor. Vekil cevap vermeye mecburdur. Benim vekilliğim zamanında cevap vermediğimi söylediler. Hastalığım sırasında ben İstanbul’da iken sorulan bir sualmış. Soru, Sırrı Atalay Bey hatırlattı, biraz evvel, Fethi Bey bana cevap verdiniz demi sualimi cevaplandırdınız, dedi. Onu da işaret etmiş olayım.

İera daima huzursuzdur. İerada huzur aramak beyhudedir. Parlmanter hayatta ierada huzur diye bir şey yoktur. NATO Konseyi toplantısına iştirak eden Fransız Başbakanı aynı zamanda Parlâmentoda itimat reyini talebediyor. 1955 te Cenevre’de Hariciye Vekilleri toplanırken Pinay bundan evvelki seçimlerde Edgar Faure Kabinesinde Hariciye nazırı idi. Pinay Sovyet Rusya, İngiltere ve Amerika Hariciye vekilleriyle müzakerede iken o gece Edgar Faure itimat talebediyordu. Böyle kurulmuş bu düzen.

Tek parti devrinin şartları içindeki rehabet içinde değil, Vekâlette çok çalışmak değil, Meclis karşısına çok çıkmamak şeklindeki rehabet şekli.. Bunun demokratik düzenle alâkası yok. Sabah, akşam meseleler gelecek, soracaksınız. Vekiller gelecek, cevap verecekler, müzakereler olacak, icraatını müdafaa edecekler. Demokratik düzen böyle kurulmuştur. Bu niçin arkadaşlar? Millî murakabeyi müessir kılmak için. Şimdi itiraf etmek mecburiyetindeyiz ki, bu tadilâta göre iki grup birer kere konuşacak, fakat diğer iki grup bundan mahrum ediliyor. Ondan sonra Hükümet istediği kadar konuşacak ve iktidar grubu bir kere konuşacak. Encümen sözcüleri de bizim sevimli Osman Kavrak-oğlu gibi «Ben böyle konuşurum» diye grup sözcülüğüne kalkarsa, müzakerelerde iktidar devamlı olarak hâkim görünecektir. Nizam ve esasatı bugünün şartlarına göre tedvin edersek yarın başımızı yine bizler döveriz, arkadaşlar. Bu doğru değildir. Bu ilham kaynağını bendeniz sizlere söylemiyorum, 1921 de Millî Mücadelenin en harareti devresinde her meseleyi Meclis huzuruna getiren, çatır çatır mücadele ederek itibar ve itimat reyini alan Mustafa Kemal

söylüyor. Mustafa Kemal'den sadece sokaklarımızı tenvir etmeyi değil, Meclis çalışmalarımızda bize yol göstermesini öğrenelim ve onun fikirlerinin arkasından gidelim, arkadaşlar. (Sağdan, alkışlar)

FAİK AHMED BARUTÇU (Ankara) — Grup namına konuşmak istiyorum, efendim.

REİS — Grup namına veya her hangi bir şekilde söz lehte veya aleyhte birer kişiye verilebilir; aleyhinde konuşuldu.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devanla) — Şu halde usul hakkında.

REİS — Usul hakkında buyurun, efendim.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, Yüksek Heyetinizin tasvibine arz edilen taktir, grup sözcülerine ve encümene 10 dakikalık bir konuşma hakkı verilmesine dairdir. Muhterem Reis Bey bu taktiri tasvibinize arz ettiğine ve karar da bu şekilde tecelli ettiğine göre lütfedin, grup sözcüsü olarak konuşayım. Esasen nizamnameye aykırılık diye birşey de mevzubahsolamaz. Bir teammül teessüs ediyor demektir. Nitekim bütçenin sonunda grup sözcülerine söz vermek mesbuktur. Bütün grup sözcülerine 1950 - 1954 arasında, bendeniz şahidoldum, söz verilmiştir. Bu taktir kabul edildiğine göre bu Heyeti Umumiye'nin kararını yerine getirmek usul bakımından lüzumludur. Bendenizin mâruzatım bundan ibarettir.

REİS — Verilen taktir tamamen konuşmaların zamanla tahdidine taallûk eder. 110 ncu madde ise Heyeti Umumiye üzerinde ve maddeler hakkında müzakere bittikten sonra leh ve aleyhte birer konuşma yapılmasını sarahatle tâyin eder. Ancak biraz sonra okutacağım bir taktir vardır, bu da açık oya müracaat edilmesi hakkındadır. Eğer bu hususta bir karara varırsak o zaman reylerini kullanma imkânı sadedinde kendilerine söz vermek mümkün olabilmektedir. Şimdilik burada söz vermek imkânı yoktur.

Taktir var, okuyoruz.

B. M. M. Yüksek Riyasetine

Müzakeresi yapılan İhtüzük tadilinin, İhtüzüğüümüzün 138 nci maddesi gereğince gizli oya konulmasını arz ve teklif ederiz. 27. XII. 1957

Sivas

Hatay

Ahmet Kangal

Ahmet Sırrı Hocaoglu

Hatay

Ahsen Aral

Sivas

Halim Ateşalp

Çankırı

A. Kemal Barlas

Niğde

Şefik Refik Soyer

Niğde

Asım Eren

Kars

Şemsettin Ataman

Erzincan

Âdil Sağiroğlu

Malatya

Kâmil Sürenkök

Maraş

Halil Gürün

Niğde

Vedat Mengi

REİS — Hatay Mebusu Ahmet Sırrı Hocaoglu ve 15 i mütecaviz arkadaşının taktirini Dahilî Nizamnamenin 138 nci maddesi mucibince müzakeresiz reye arz ediyorum. Taktiri kabul edenler... Etmeyenler... Taktir reddedilmiştir.

Bir taktir daha var, okuyoruz.

T. B. M. M. Yüksek Riyasetine

İhtüzük tadiline dair teklif ve Teşkilâtı Esasiye Encümeni mazbatasının müzakeresi sonunda İhtüzüğün 136 nci maddesine tevfi kan açık oya vaz'ını arz ve teklif ederiz.

25. XII. 1957

Malatya

Nüvit Yetkin

Gümüşane

Sabahattin Kadirbeyoglu

Hatay

Ali Şelhum Devrim

Hatay

İnayet Mursaloğlu

Kars

Şemsettin Ataman

Kars

Rasim İlker

Kars

Kemal Güven

Adana

Hamdi Öner

Hatay

Rifat Bahadır

Çankırı

Kâmil Tabak

Adana

Kemal Sarıbrahimoğlu

Niğde

Ali Gürün

Ankara

Übeyde Elli

Kars

Behram Öcal

Adana

Suphi Baykam

Kars

Sırrı Atalay

Niğde

İsmail Güven

Ankara

Osman Alişiroğlu

Ankara

Muammer Akpınar

Hatay

Ömer Fevzi Reşa

Kars

Ali Yeniaras

Kars

İbrahim Us

Kars

Osman Yeltekin

Kars

Behram Öcal

Malatya

Ahmet Fırat

Malatya	Malatya
Kâmil Sürenkök	Mehmet Zeki Tulunay
Ankara	Gümüşane
İsmail İnân	Hüsrev Polat
Gümüşane	Gümüşane
Nihat Sargınalp	Necati Alp
Adana	Tokad
Mehmet Geçioğlu	Faruk Ayanoglu
Gümüşane	
Avni Karaman	

REİS — Nüvit Yetkin ve 15 i mütecaviz arkadaşının takririnde Nizamnamenin 136 ncı maddesi mucibince Nizamname tadil teklifinin açık reye konulması istenmektedir. Esasen takrir olmasa da bu maddenin sarahati gereğince teklif açık reye arz edilecektir. Bu itibarla takriri reye arz etmeye lüzum görmemekteyim.

Ancak, bu durumda Nizamnamenin 137 ncı maddesi gereğince parti sözcüsünün vereceği reyin mesnedini veciz bir şekilde izah sadedinde konuşması mümkündür. İsterlerse kendilerine söz verilir. Faik Ahmed Barutçu da bu maksatla söz istemiş bulunduğuna göre kendisine söz veriyorum.

Buyurun, Faik Ahmed Bey.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ MECLİS GRUPU ADINA FAİK AHMED BARUTÇU (Ankara) — Reis Bey'e teşekkür ederim.

Efendim, reylerimizi hangi istikamette kullanacağımızı izah için Yüksek Huzurunuzla geldik. Bu tasarı üzerinde günlerce müdafaa ettiğimiz fikirler, sadakat yeminleriyle bağlı bulunduğumuz Anayasamızın temel prensipleridir. Bu prensipler millî hâkimiyetin ayrılmaz esaslarıdır, terkedilmez esaslarıdır, devredilmez esaslarıdır. Ve bir insan şahsından hizmetkârlık, itaat ve inkiyad istiyen bir rejime karşı, milletimizin kazandığı bir zaferin eserlerini müdafaa ettik. Millet müdafaa ettiğimiz bu prensiplerin değiştirilmesi için rey vermemiştir.

Aziz arkadaşlarım, bir rejimin etiketi fazla bir şey ifade etmez. Cumhuriyet namı altında bir rejiminiz olabilir. Siyasi partileriniz de bulunabilir. Umumi rey usulünü de kabul etmiş olabilirsiniz. Fakat, bunlarla demokratik bir millî hâkimiyet idaresi tamam olmaz. Çünkü demokratik mânasıyla hürriyetsiz hâkimiyet olmaz. Millet seçimlerde hürriyetsiz hâkimiyet

için rey vermemiştir. (Sağdan, alkışlar, bravo sesleri)

Aziz arkadaşlarım, milletin huzurunda serbest konuşmak için temel prensiplere taallük eden meselelerde milletvekillerinin grup kararlarıyla bağlanması teeviz edilemez. «Destü payı bağlıdır biçare kurban neylesin!» denilmemelidir. (Sağdan, alkışlar, bravo sesleri) Anayasa Komisyonu Reisine şunu söylemek isterim: Bu yaptıklarımızla dünya bizden bir şey öğrenmez; fakat dünya bizi öğrenir. (Sağdan, şiddetli alkışlar, bravo sesleri)

Aziz arkadaşlarım, milletin mutabakatına dayanmayan kararlar huzur getirmez. Siz bu tadilleri kabul edince huzur içinde rahat ederek buradan çıkabilecek misiniz? (Soldan, elbette sesleri; sağdan, alkışlar) Şayet buradan huzur içinde çıkarsanız, huzur içinde evinize gidebilecek misiniz?. Huzur içinde evinize giderseniz, huzur içinde uyuyabilecek misiniz? (Sağdan, şiddetli alkışlar, soldan gürültüler) Soruyorum, cevabını kendinize verirsiniz.

Arkadaşlar, bizim reylerimiz daima millî mutabakatın yanında olacaktır. (Sağdan, şiddetli ve sürekli alkışlar, bravo sesleri)

REİS — Buyurun, Osman Bey.

TEŞKİLATI ESASİYE ENCÜMENİ REİSİ YERİNE OSMAN KAVRAKOĞLU (Rize) — Aziz arkadaşlarım, uzun müzakerelerden sonra Dahilî Nizamnamenin tadiline ait teklifin reylenmesine sıra gelmiş bulunuyor. Bu vesile ile söz alan Fethi Çolukbaşı ve Faik Ahmed Barutçu beylere bir iki cümle ile cevap vermek isterim.

Şu noktanın katıca bilinmesi lâzımdır ki, hiçbir kanun Meclisi Âli tarafından şu veya bu zümrenin, şu veya bu şahsın tesiri ve telkini ile tedvin olunmaz. (Sağdan, gürültüler)

Arkadaşlarım, sağ cenahtan bunu reddediyorlar. Kendileri tamamen haklıdırlar, onlara yüzde yüz hak veririm. Çünkü onların partisinin siyasi kaderi böyledir, hiçbir gün kendi serbest reyleriyle bir kanun tedvin etmemişlerdir. Böyle talihsiz bir partidir, onların partisidir. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar) (Sağdan, gürültüler, taarruz ediyor sesleri, kimin namına konuşuyor sesleri)

REİS — Efendim, lütfen sükûnetle dinliyorum.

OSMAN KAVRAKOĞLU (Devamla) — Muhterem millet mümessilleri, görüyorsunuz ki, aldığımız kararlar, yaptığımız tadiller ne kadar yerindedir. Görüyorsunuz ne kadar isabetli karar aldınız, tebrik ederim Meclisi Âliyi, teşekkür ederim hepinize.

Aziz arkadaşlarım, hürriyet armalı nutukları, yaldızlı sözleri bu millet çok dinledi. Onlar, fikirleri bu tertip sözlerle örtmeye çalışır. Sadece hislere hitabederlerdi. Yaptıkları gürültüleri duyuyorsunuz, biz bu kürsüden yalnız hakikatleri ifade edebilmek için kulaklarımızı tıkamak zorundayız.

Şimdi, hakikatleri konuşmak maksadiyle kürsüyü işgal edenlerin bize bir nebze itimat telkin etmiş olmaları lâzımgelirdi. Mazideki ve haldeki siyasi faaliyetleriyle bu itimattan mahrum oldukları malûm insanların burada bizi itham etmeye hakları yoktur. (Soldan, bravo sesleri)

Şimdi, bakınız ne diyor Çelikbaş, dikkat ediniz. Kanunla ve Dahili Nizamname ile hiçbir alâkası yok. Başvekili atın, diyor. Siyasi parti olarak yine iktidarda kalırsınız, başka Başvekil seçin, diyor; parti liderini jurnal ediyor. Bunların telâkkisi bu. Hiçbir siyasi parti diğer siyasi partinin işlerine müdahale edemez, hakkı yoktur. Bizi tenkid edebilirler, fakat teşvik edemezler. Şu arkadaşınızı atın, şunu çıkarın, diye söylemekte bir ahlâkîlik yoktur. (Soldan, alkışlar)

Sonra muhterem arkadaşlarım, bunu söyleyen zat ıskat hakkından bahsetti. Ona ayak drettiniz, dedi.

Aziz arkadaşlarım... (Sağdan gülüşmeler) Demokrat Partinin Meclise sevk ettiği kanun teklifleri içinde ıskat hakkı diye bir kanun teklifi yoktur. Demokrat Partinin kongresinde... (Sağdan gürültüler) İyi dinleyin, öğrenin, dinlemesini bilmek bir fazilettir. Demokrat Partinin kongresinde bazı arkadaşlar şöyle bir teklifte bulundular, dediler ki; memleketimizde bütün mebuslar namzet bulundukları partinin listesi içerisinde o partinin yardımı ile, nüfuzu ile, muhabbeti ile seçilmişlerdir. Binaenaleyh Meclise gelir gelmez vatandaşlara bir nevi arka çevirme, onların reylerinin tecelli ettiği siyasi istikametten, siyasi kanaatten ayrı bir yola teveccüh etmesi doğru bir hareket değildir.

Bunu yapan mebusları milletin reyine arz edelim, bunlar parti değiştirdikleri veya partiden çekildikleri takdirde, mebus olarak kalmalarını arzu ediyor musunuz, yoksa etmiyor musunuz? Diye millete soralım. Arzu ediyorsa millet kalsınlar arzu etmiyorsa millet, yerlerine yenileri seçilsin. Bu, arkadaşlar bir kanun teklifi değildir. Bir siyasi parti kongresinde delegelerin yaptıkları bir tekliften ibaretti. Bunu temcit pilâvı gibi ısıtıp ısıtıp buraya getirmek, ciddi bir siyaset adamına yakışan bir hareket değildir, beyler.

Şimdi Faik Ahmed Bey diyorlar ki; efendim dünya bu yaptıklarımızdan bir şey öğrenmez, dünya bizi öğrenir. A dostum Barutçu, sizin partiniz bu memlekette 27 sene, dünya bizi saymasını öğrendi, dünya bizi takdir etti, dünya bizim icraatımızla hayran kaldı, vecizelerini ilân ettiniz. Demek ki eski sözlerinizin hakikatle hiçbir alâkası yokmuş. Eğer bu hakikatı bugün öğrenseniz bu da sizin için bir nimettir.

Şimdi son olarak şunu ifade edeyim. Bu kadar gürültülere saik olan bu tadilin hakiki sebebi nedir, mahiyeti nedir? Bunu konuşalım. Partimiz niçin müspet rey verecektir, onu ifade edelim.

Aziz arkadaşlarım, bu tasarı ile bizim tahakkuk ettirmek istediğimiz netice şudur; encümenimiz de bu inanç ile bu tasarıyı kabullenmiş, müzakeresinde vazife almıştır. Tasarının güttüğü prensip şudur: Türkiye Büyük Millet Meclisinde, şimdi burada mevcut bulunan muhalefet mensuplarının beni dinlememek, dinlememek değil, konuşturmamak için yaptıkları gibi gürültüler yapılmasını, muhalif muvafık her mebus millet vekâletini çıksın serbestçe, huzur içinde ifa edebilsin. Bir mebus bir sual soracağım diye günlerce Meclisi Âliyi, Hükümeti çalışamaz, işli-yemez hale getirmesin.

Bakınız beyler, kendileri söylediler. İngiliz Parlamentosunda bir yılda 30 bin sual sorulmuş. Misalini kendileri vermiş oldular. Burada bir saat, bir buçuk saat konuşulan sualler vardır. 30 bin sual beşer dakika alsa 150 bin dakika eder. Bu da bir yıllık zamanı alır. Artık dünyada böyle sual müessesesi kalmamıştır. Burada bir sual sorulur. Vekil gelir cevap verir, arkasından sual sahibi çıkar Vekilden daha çok malûmat sahibi olduğunu isbat sadedinde evvelce hazırladığı yazıyı eline alarak kürsüye gelir ve saatlerce konuşur. Mevcut sual müessesesi, bizzat Meclisin mu-

rakabe imkânını selbediyordu. Mebuslar şimdi rahatça murakabe yapabileceklerdir.

Grupların söz hakları sıraya bağlandı. İstirham ediyorum; saat 15 ten beri görüşüyoruz. Şimdi saat 2 dir. Zabıtnameler burada. Müzakereler hepimizin gözleri önünde cereyan etti ve hâtıralarımızdadır. Gruplar bakınız Meclisi ne kadar işgal etmiştir. Mebuslar zaman ve şahıs itibariyle onlara nazaran ne kadar az konuşabilmiştir görüyorsunuz. İradei milliyenin mümessilleri parti grupları değildir, milletvekilleridir. Mebuslara bu derece takaddüm eden ve mebusların çalışmalarını bu derece selbeyliyen bir sistemi terk etmekte zaruret vardı. Kaldı ki, onlar bahsediyorlar, efendim diyorlar, bir parti grubu var, iktidar partisi grubu, bir parti grubu var, Halk Partisi Grubu ve bunun yanında bir encümen ve bir de Hükümet var. Bu böyle hesabedilmez arkadaşlar. Yarın bu vatanda yeniden bir seçim olabilir. Ve buraya dört, beş parti grubu gelebilir. Bugün 4 kişiyle gelen partiler yarın 30 - 40 kişilik grupla gelebilirler. Bugün imtiyaz diye bahsettikleri böyle bir hal karşısında imkânsız kalır. Yani gruplar artabilirler, fakat encümen birdir. Öyle kalacaktır, demek ki, söylenenler asılsızdır.

REİS — Osman Bey, bir dakikanız kaldı.

OSMAN KAVRAKOĞLU (Devamla) — Son olarak mâruzatıma şunları ilâve etmek isterim; Biz buraya iradei millîye ile geldik. Kanaatlerimizin istikametine doğru gidiyoruz. Bu gidişin memleketimize de, Hükümetimize de, Büyük Meclisimize de hayırlı olduğu kanaatindeyiz. Bu kanaati muhafaza ettiğimiz için bu istikametteki kanun teklifine Demokrat Parti adına beyaz rey vermek kararındayız. (Soldan, alkışlar)

REİS — 137 nci madde mucibince rey mevzuunda leh ve aleyhte ancak birer zata ruhsat verildiğine göre Çopuroğlu arkadaşımızın söz talebini is'af edemeyeceğiz.

Teklif açık oyunuzla arz edilmiştir.

Reylerin hangi intihap bölgesinden başlanarak toplanacağını tesbit için kur'a çekiyorum.

(Kur'a çekildi.)

REİS — İstanbul'dan başlıyoruz, efendim.

(İstanbul seçim çevresinden yoklama suretiyle reyler toplanmaya başlandı.)

REİS — Kasım Gülek Bey reynizi dikkatli kullanınız, kendi reynizden başka, başkasına ait reyleri kullanmaya hakkınız yoktur. Yaptığınız hareketi size yakıştıramıyorum.

(Reylerin toplanmasına devam olundu.)

REİS — Reylerini kullanmayan arkadaşlar var mı?...

Rey toplama muamelesi bitmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahilî Nizamnamesinin bâzı maddelerinin tadili hakkındaki Nizamname teklifine (548) rey verilmiş, (381) kabul, (167) ret. Muamele tamamdır, teklif kesbi katiyet eylemiştir. (Alkışlar)

Muhterem arkadaşlar, Riyasetin bir mâruzatı vardır. Bütçe Encümeni mesaisine devam etmek kayıt ve şartı ile İnıkadın 6 Ocak 1958 Pazartesi gününe tâlikini reylerinize arz ediyorum. (9 Ocak'a bırakalım, sesleri) 6 Ocak 1958 Pazartesi günü saat 15 te toplanılmasını reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

6 Ocak 1958 Pazartesi günü saat 15 te toplanılmak üzere İnıkada son veriyorum.

Kapanma saati : 2,15

5. — SUALLER VE CEVAPLAR

A — TAHRİRİ SUALLER VE CEVABI

1. — Sivas Mebusu Halim Ateşalp'ın, Sivas vilâyetinde bâzı ilkokul öğretmenlerinin başka taraflara nakil ve tâyinlerine teşebbüs edildiğinin doğru olup olmadığına dair sualine Maarif Vekili Celâl Yardımcı'nın tahriri cevabı (7/3)
28 . XI . 1957

T. B. M. M. Yüksek Başkanlığına

Aşağıda arz edilen hususların Maarif Vekâletince yazılı olarak cevaplandırılmasına delâletlerininizi saygıyla rica ederim.

Sivas Milletvekili
Halim Ateşalp

Sivas vilâyeti Maarif Müdürlüğü kadrosuna dâhil 82 ilkokul öğretmenin başka taraflara nakil ve tâyinlerine teşebbüs edildiği haber alınmaktadır.

İktisadi buhran içerisinde efradı ailesinin maiyeti ve vazifesiyle meşgul olan bu öğretmenlerin şu tedrisat ve kış mevsiminde nakil ve tâyinleri teşebbüsünün mevcud olup olmadığı, varsa yolluk ve saire gibi Maarif bütçesine külfet

tahmilini de gerektiren mâkul ve mucip sebeplerin nelerden ibaret bulunduğu?

T. C.

Maarif Vekâleti 26 . XII . 1957
İlköğretim Umum Müdürlüğü

Şube : 2

Sayı : 243.05 (61 - 165)

56900

Özet : Sual tahriri cevabı Hk.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine
2 . XII . 1957 tarih ve 7 - 3/108 - 566 sayılı yazınıza K. :

Yazılı ve şifahi sualler İçtüzük hükümlerince Hükümetçe alınan veya icra olunan bir karara veya muameleye taallük eder.

Sayın mebusun yazılı sual tahririnde icrai her hangi bir muamelenin mevcudiyeti iddia olunmadığına ve bu hususta bilgi istenmediğine göre İçtüzük hükümlerince cevabı gerektirmediğini arz eder, saygılarımı sunarım.

Maarif Vekili
C. Yardımcı

TASHİHLER

19 neu İnikat Zabıt Ceridesinde aşağıdaki tashihler yapılacaktır :

Sayfa	Sütun	Satır	Yanlış	Doğru
263	2	46		REİS — Usul hakkında Fethi Çelikbaş
278	1	7	Nusret Kirişcioğlu (Zonguldak)	Nusret Kirişcioğlu (Sakarya)
Yine 19 neu İnikat Zabıt Ceridesinin sonuna merbut 10 S. Sayılı				matbuada aşağıdaki tashihler
yapılacaktır :				
Sayfa	Sütun	Satır	Yanlış	Doğru

6	1	7	mazbatasını	mazbatalarını
8	1	9	yapılan	yapılacak
8	1	11	tarafından bir defaya mahsus	tarafından ve bir defaya mahsus
9	1	33	evvel	Evvel de
12	1	31	Umumi Heyetin intihabına	Umumi Heyetin izafi reyile intihabına
12	2	5	kapanır	kapatılır

Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahilî Nizamnamenin bâzı maddelerinin tâdilîne dair Nizamnameye verilen reylerin neticesi

(Nizamname kabul edilmiştir.)

Âza adedi : 610
 Rey verenler : 548
 Kabul edenler : 381
 Reddedenler : 167
 Müstenkifler : 0
 Reye iştirak etmeyenler : 54
 Münhal mebusluklar : 8

[Kabul edenler]

ADİYAMAN

Şefik San
 Sırrı Turanlı
 Ali Yaşar
AFYON KARAHİSAR
 Rıza Çerçel
 Orhan Kökten
 Mustafa Öztürk
 Osman Talu
 Necati Topcuoğlu
 Orhan Uygun
 Murad Âli Ülgen

AĞRI

Halis Öztürk
 Şeref Saraçoğlu
 Celâl Yardımcı
 Selim Yatağan

AMASYA

Faruk Çöl
 Kemal Eren
 Hâmit Koray
 Nazifi Şerif Nabel
 İsmet Olgaç
 Hüseyin Özbay

ANTALYA

Kenan Akmanlar
 Attilâ Konuk
 Burhanettin Onat
 İbrahim Subaşı
 Ahmet Tokuş
 Yaşar Yazıcı

ARTVİN

Kemal Balta
 Mecit Bumin
 Hilmi Çeltikçioğlu
 Eyüp Doğan

Yaşar Gümüşel
AYDIN

Fethi Batur
 Hüsamettin Coşkun
 Necati Çelim
 Namık Gedik
 Nail Geveci
 Nihat İyriboz
 Piraye Levent
 Etem Menderes
 Ekrem Torunlu
 Cevat Ülkü

BALIKESİR

Vacîd Asena
 Esat Budakoğlu
 Muzaffer Emiroğlu
 Mekki Said Esen
 Ali İleri
 Halil İmre
 Müeteba Iştın
 Arif Kalıpsızoğlu
 Ahmet Kocabıyıkoglu
 Faik Ocak
 Fuat Onat
 M. Halûk Timurtaş
 Muharrem Tunçay
 Sırrı Yırcalı
 Sıtkı Yırcalı

BİLECİK

Ertuğrul Çolak
 Mehmet Erdem
 Şevki Hasırcı
 Yünnü Üresin

BİNGÖL

Sait Göker
 Ekrem Yıldız

BİTLİS

Nusrettin Barut
 Selâhattin İnan

BOLU

Servet Bilir
 Zuhuri Danışman
 Mithat Dayıoğlu
 Mahmut Güçbilmez
 İhsan Gülez
 Kadir Kocaali

BURSA

Needet Azak
 Hüseyin Bayrı
 Müfit Erkuyumcu
 Ağâh Erozan
 Sadettin Karacabey
 Salâhaddin Karacagil
 Mazlum Kayalar
 Recep Kırım
 Hulûsi Köymen
 Halûk Şaman
 Yekta Teksel
 Nurullah İhsan Tolon
 Hilâl Ülman

ÇANAKKALE

N. Fuad Alpkartal
 Halim Alyot
 Emin Kalafat
 Ahmet Hamdi Sezen
 Servet Sezgin
 Nuri Togay
 Nahit Ural
 Fatin Rüstü Zorlu
ÇORUM
 Sedat Baran
 M. Kemal Biberoglu

Hamdi Bulgurlu
 Ali Dedekarginoğlu
 Kemal Erdem
 Yakup Gürsel
 Fevzi Hacirecepoglu
 Cevat Köstekçi
 Kemâl Terzioğlu

DENİZLİ

Baha Akşit
 Turan Bahadır
 Ali Çobanoğlu
 İsmail Hadımlıoğlu
 Ali Rıza Karaca
 Mehmet Karasan
 Osman Ongan
 A. Hamdi Sancar
 Refet Tavashioğlu

DIYARBAKIR

Fikri Arıç
 Tahsin Cahit Çubukçu
 Sezai Demiray
 Nuri Onur
 Kâmil Tayşi
 Halil Turgut
 Hüseyin Ülkü
 Mehmed Hüsrev Ünal

EDİRNE

Nurettin Manyas
 Rükneddin Nasuhioğlu
 Mükerrrem Sarol

ERZURUM

Osman Alihocagil
 Rıfki Salim Burçak
 Şevki Erker
 Abdülkadir Eryurt
 Mehmet Eyüboğlu

Melik Fırat
Sait Kantarel
Hasan Numanoglu
Münip Özer
Fethullah Taşkesenli-
oglu

Rıza Topcuoglu
ESKİŞEHİR

Halil Akkurt
Muhtar Başkurt
Mustafa Çürük
Hamit Dedelek
Hasan Polatkan
Abidin Potuoglu
Hier Sezen

GAZİANTEP

Ekrem Cenani
Bahadır Dülger
Samih İnal
Süleyman Kuranel
Ali Ocak
Nedim Ökmen
Cevdet San
Ali Şahin
Salâhattin Ünlü

GİRESUN

Sadık Altıncan
Hamdi Bozbağ
Ali Naci Duyduk
Hayrettin Erkmen
Mustafa Hemis
Tahsin İnang
Doğan Köymen
Mazhar Şener

HAKKÂRİ

Übeydullah Seven

İÇEL

Rüştü Çetin
Mehmet Dölek
Hüseyin Fırat
Sami Gökmar
İbrahim Gürgen
Yakup Karabulut
Refik Koraltan
Hidayet Sinanoğlu
Niyazi Soydan

İSPARTA

Kemal Demiralay
Ali Lâtifaoglu
Hamdi Ongun

Tevfik Tıgılı
İSTANBUL

İsak Altabev
Nazmi Ataç
Arslan Nihad Bekdik
Faruk Nafiz Çamlıbel
Sedat Çetintaş
Muhlis Erdener
Selim Erengil
Ayşe Günel
Rüştü Güneri
Mehmet Gürpınar
M. Faruk Gürtunca
Aleksandros Hacıpulos
Ali Harputlu
Hâdi Hüsmen
Enver Kaya
Lütfi Kırdar
Nizamettin Kırşan
Adnan Menderes
Numan Menemencioğlu
Nihat Halûk Pepeyi
Mithat Perin
Celâl Ramazanoğlu
Yusuf Salman
Nizamettin Âli Sav
İbrahim Sevel
Zakar Tarver
Neelâ Tekinel
Nazlı Tıbar
Fahrettin Ulaş
Nuri Yamut
Tahsin Yazıcı
Hristaki Yoannidis
Neemi Nuri Yücel
Mahmut Yüksel

İZMİR

Sebati Acun
Danyal Akbel
Selâhattin Akçiçek
Abdullah Aker
Perihan Arıburun
Enver Dünder Başar
Behzat Bilgin
Muammer Çavuşoğlu
Necdet Davran
Selim Ragıp Emec
Sadık Giz
Necdet İncekara
Osman Kapani

Ekmel Kavur
Rauf Onursal
Nuriye Pınar
Vamık Tayşi
Fevzi Uçaner
Behçet Uz
Ahmet Ünal
KASTAMONU
Muzaffer Akdoğanlı
Basri Aktaş
Zeki Cemal Bakiçelebi-
oglu

Nâzım Batur
Süleyman Çağlar
Hilmi Dura
Şükrü Esen
Ali Gözlük
Münif İslâmoğlu
Hadi Tan

KAYSERİ

Fikri Apaydın
Ömer Başegmez
Ebubekir Develioğlu
Kâmil Gündes
Servet Hacıpaşaoğlu
Osman Kavuncu
İbrahim Kirazoğlu
Ali Rıza Kılıçkale
Fahri Köşkeroglu
Hakkı Kurmel
Durdu Turan

KIRKLARELİ

Mehmet Ali Ceylân
Sıtkı Pekkip
Avni Sakman
Dünder Tekand

KOCAELİ

Ömer Cebeci
Dursun Erol
Cemal Tüzün
Nüzhet Unat
Sadettin Yalım

KONYA

A. Fahri Ağaoğlu
İshak Avni Akdağ
Hamdi Ragıp Atademir
Mustafa Bağrıaçık
Osman Bibioğlu
Remzi Birand
Sıtkı Salim Burçak

Reyhan Gökmenoğlu
Muhittin Güzelkılınç
Ali Saim Kaymak
Hulki Âmil Keymen
Sıtkı Koraltan
Ahmet Koyuncu
Tarık Kozbek
Himmet Ölçmen
Mustafa Runyun
Sabahattin Sayın
Sami Soylu
Ömer Şeker
Nafiz Tahralı

KÜTAHYA

Mehmet Diler
İrfan Haznedar
Ahmet İhsan Gürsoy
İbrahim Germeyanoğlu
S. Sururi Nasuhoğlu
Kemal Özer
Muhittin Özkefeli
Emin Topaler

MANİSA

Samet Ağaoğlu
Sezai Akdağ
Atıf Akın
Selim Akış
Nebil Sadi Altuğ
Hikmet Bayur
Şemi Ergin
Nafiz Körez
Muzaffer Kurbanoglu
Sudi Mihçioğlu
Orhan Ocakoglu
Cevdet Özgirgin
Cemil Şener
İhsan Yalkın

MUĞLA

Dilâver Argun
Burhan Belge
Nuri Özsan
Turgut Topaloğlu

MUŞ

Şemsi Ağaoğlu
Şefik Çağlayan

NEVŞEHİR

Necmeddin Önder
Hasan Hayati Ülkün
Zihni Üner
Münib Hayri Ürgüblü

NİĞDE

Medeni Berk

RİZE

Hüseyin Agun

İzzet Akçal

Osman Kavrakoğlu

Mehmet Fahri Mete

Ahmet Morgil

Muzaffer Önal

SAKARYA

Nüzhet Akın

Tacettin Barış

Hamdi Başak

Selâmi Dincer

Hamza Osman Erkan

Baha Hun

Rifat Kadızade

Nusret Kirişcioğlu

SAMSUN

Ekrem Anıt

Naci Berkman

Salim Çonoğlu

Necmettin Doğuyıldızı

Abdullah Eker

Ömer Güriş

Tevfik İleri

Abdullah Keleşoğlu

Asaf Saraçoğlu

Fikri Şen

Hamdi Tekay

Ferid Tüzel

Şükrü Uluçay

Nüzhet Ulusoy

SİİRD

Suat Bedük

Baki Erden

Veysi Oran

Mehmet Daim Süalp

Fikri Şendur

SİNOB

Nusret Kuruoğlu

Ömer Özen

Hamdi Özkan

Mahmut Pınar

Server Somuncuoğlu

Muharrem Tansel

TEKİRDAĞ

Nurettin Aknoz

Ali Çakır

Zeki Erataman

Hasan Gürkan

İsmail Özdayuran

Ahmet Paker

TRABZON

Halûk Çulha

Sabri Dilek

Mahmut Goloğlu

Fikri Karanis

Selâhattin Karayavuz

Hasan Polat

Salih Zeki Ramoğlu

Pertev Sanaç

İsmail Şener

M. Reşit Tarakcioğlu

YOZGAD

Talât Alpay

Mahmut Ataman

Âtîf Benderlioğlu

Sefer Eronat

Ö. Lûtfi Erzurumluoğlu

Numan Kurban

Fuad Nizamoğlu

Nazım Tanıl

İ. Hakkı Tunaboğlu

ZONGULDAK

Abdullah Akın

Sebati Ataman

Suat Başol

Necati Diken

Ali Kaya

Tahir Öktem

Mustafa Saraç

Necati Tanyolaç

Hulûsi Timur

Hüseyin Ulus

Avni Yurdabayrak

*[Reddedenler]***ADANA**

Nevzat Arman

Suphi Baykam

Kâzım Bozdoğan

Hamza Eroğlu

Mehmet Geçioğlu

Kasım Gülek

Ahmet Karamüftüoğlu

Saim Karaömerlioğlu

Melih Kemal Küçüktepepınar

Ali Menteşoğlu

M. Yılmaz Mete

Hamdi Oner

Kemal Sarıbrahimoğlu

Kemal Satır

Rıza Tekeli

Turgut Yeğenağa

ANKARA

Muammer Akpınar

İsmail Rüştü Aksal

Osman Alişiroğlu

Hüseyin Balık

Faik Ahmed Barutçu

Recep Dengin

Avni Doğan

Bülent Ecevit

Übeyde Elli

Halil Sezai Erkut

İbrahim İmirzalıoğlu

İsmail İnan

İlyas Seçkin

Selim Soley

Hasan Tez

Ahmet Üstün

Mustafa Yeşil

BİNGÖL

Mustafa Nuri Okcuoğlu

BURDUR

Fethi Çelikbaş

Osman Eroğlu

Behçet Kayaalp

Âlim Sipahi

ÇANKIRI

Dursun Akçaoğlu

Ferhan Arkan

A. Kemal Barlas

Naşit Fırat

Kâmil Tabak

Ethem Yalçınalp

ELÂZİĞ

Mustafa Altındogan

Celâl Dora

Fahri Karakaya

Hürrem Müftigil

Nâzım Öztürk

İsmail Hakkı Talay

ERZİNCAN

Nusret Safa Coşkun

Cemal Işık

Âdil Sağiroğlu

Hüseyin Şahin

GÜMÜŞANE

Necmettin Coşar

Sabahattin Kadirbeyoğlu

Avni Karaman

Hüsrev Polat

Nihat Sargınalp

HATAY

İhsan Ada

Ahsen Aral

Rifat Bahadır

Ali Şelhum Devrim

Ahmet Sırrı Hocaoglu

Hasan İkiz

İnayet Mursaloğlu

Ömer Fevzi Reşa

KARS

Fevzi Aktaş

Sırrı Atalay

Şemsettin Ataman

Hasan Erdoğan

Turgut Göle

Kemal Güven

Mehmet Hazer

Rasim İlker

Behram Öcal

İbrahim Us

Osman Yeltekin

Ali Yeniaras

KIRŞEHİR

Osman Canatan

Hayri Çopuroğlu

Fazıl Yalçın

MALATYA

Nurettin Akyurt

Mehmet Delikaya

Ahmet Fırat

İsmet İnönü

Mehmet Kartal

Kâmil Sürenkök
Mehmet Zeki Tulunay
Tevfik Ünsalan
Nüvit Yetkin

MARAS

Kemal Aksüyek
Kemali Bayazıt
Nusret Durakbaşı
Hasan Fehmi Evliya
Halil Gürün
Hilmi Soydan
Emin Soysal
Mehmet Şişman
Abdullah Yayıoğlu

MARDİN

Mehmet Ali Arıkan
Mehmet Kâmil Boran
Vahap Dizdaroğlu
Şevket Dursun
Halim Kermooğlu
Hasan Reşit Tankut
Selim Telliagaoglu
Aziz Uras

ADIYAMAN

Sait Açar
Gani Gürsoy
AFYON KARAHİSAR
Arif Demirer
Kemal Özçoban
Gazi Yiğitbaşı (İ.)

AĞRI

Kasım Küfrevi
ANKARA
Hıfzı Oğuz Bekata
Fuat Börekçi
Mehmet Ali Ceritoğlu
Nuri Ciritoğlu
İbrahim Saffet Omay
(İ.)

ANTALYA

Mehmet Ak
Sadık Erdem
Adnan Selekler
BİTLİS
Rifat Bingöl

MUŞ

Zeki Dede
NİĞDE
Asım Eren
Rifat Gürsoy
Ali Gürün
İsmail Güven
Vedat Mengi
Şefik Refik Soyer

ORDU

Eşref Ayhan
Münir Ekşi
Ferda Güley
Şevket Köksal
Zeki Kumrulu
Arif Hikmet Onat
Kahraman Sağra
Muammer Tekin
Atıf Topaloğlu
Hüsrev Yürür

SİVAS

Halim Ateşalp
Rahmi Çelteki

Nüzhet Çubukçu
Hasan Değer
Turhan Feyzioğlu
Necati İlder
Edip İmer
Ahmet Kangal
Kâmil Kırıkoğlu
Yalçın Kocabay
Şinasi Moran
Cemil Özcan
Süleyman Özsever
Nazmi Yaraş
Ahmet Yılmaz

TOKAT

Faruk Ayanoglu
Sıtkı Eken
Keramettin Gençler
Ahmet İspirli
Şahap Kitapçı
Mustafa Lâtifoğlu
Reşit Önder
Bekir Şeyhoğlu
Rıza Ulusoy

Dâniş Yurdakul

TUNCELİ

Hızır Aydın
Arslan Bora
Fethi Ülkü

URFA

Osman Ağan
Atalay Akan
M. Yaşar Alhas
Aziz Gökkan
Abdullah Köksel
Abdurrahman Odabaşı

UŞAK

Ali Rıza Akbıyıkoglu
Adnan Çalikoğlu
Rıza Salıcı
Avni Ural

VAN

Abdülvahap Altınkaynak
Tevfik Doğuşiker
Sait Erdinç
Ferid Melen

[Reye iştirak etmiyenler]

BOLU

Reşat Akşemsettinoglu
Nezih Tütüncüoglu

BURSA

Kenan Yılmaz
ÇORUM
Hüseyin Ortakçıoglu

DIYARBAKIR

Hâmid Zülfü Tigrel

EDİRNE

Rasih Gürkan
Kadrettin Oğuzalıcı
Sabahattin Parsoy

ERZİNCAN

Rauf Bayındır
Naci Yıldırım

ERZURUM

Sabri Erduman
Mustafa Zeren

ESKİŞEHİR

Kemal Zeytinoglu

GAZİANTEP

İhsan Dağ

GÜMÜŞANE

Necati Alp

HATAY

İzzettin Cilli (İ.)

İSPARTA

Said Bilgiç

İSTANBUL

Celâl Bayar (Reisicum-hur)

Ali Fuad Cebesoy
Hüsamettin Giray
Mucip Kemalyeri (İ.)
Mıgırdıç Şellefyan

İZMİR

Kemal Serdaroglu
İlhan Sipahioğlu

KIRKLARELİ

Şefik Bakay

Hüsnü Yaman (İ.)

KIRŞEHİR

Osman Bölükbaşı (İ.)

KONYA

Halil Özyörük (İ.)

MUĞLA

Turhan Akarca
Zeyyat Mandalinci
Sadi Pekin

MUŞ

Giyasettin Emre

TRABZON

O. Nuri Lermioğlu (İ.)
Osman Turan

URFA

İ. Etem Karakapıcı
E. Mahmut Karakurt
Omer Yüksel

VAN

Abdülhâkim Arvas

[Münhal mebusluklar]

Ankara	5	Kocaeli	1
Aydın	1		—
Bursa	1		8